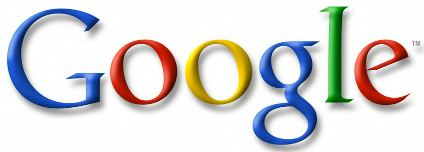






VITA
JO. REUCHLINI
PHORCENSIS,

Primi in Germania Hebraicarum Græcarumque, & aliarum bonarum literarum Instauratoris,

In qua

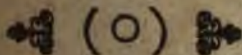
Multa ac varia ad Historiam superioris Seculi, cum sacram, tum profanam, remque literariam spectantia memorantur.

Succincte descripta editaque

à

JO. HENRICO MAJO

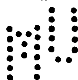
Phorcensi, in Illustri Gymnas. Durlac. Professore P. ac templo primario D. Stephani Pastore.



FRANCOFURTI & SPIRÆ,
Impensis CHRISTOPHORI Olffen/ Bibliopolæ.



DURLACI,
Typis MARTINI MÜLLERI.
ANNO M DC LXXXVII.



VIRIS

Plurimum Reverendis, Amplissimis Excellentissimisque

DN. ESDRAE EDZARDO,

S. Theol. Licent. & communi Orientalium Linguarum Doctori per Germaniam fama meritisque summo.

DN. EBERHARDO ANCKELMANNO,

S. Theol. Licent. & Hebr. literarum in illustri Hamburgensium Gymnasio Professori P. celeberrimo,

Preceptori, Patronis ac Fautoribus suis maximis, omni pietatis honorisque cultu devenerandis.

VIRI



VIRI

Plurimum Reverendi, Amplissi-
mi Excellentissimique,

Domini & Patroni O-
ptimi.

Diu multumque cogitanti mihi, quo pacto pro tot tantisque olim in me immerentem collatis beneficiis, gratum memoremque animum

um vobis declararem, tandem currit hoc de vita *Johannis euchlini* opusculum, horis suc-sivis à me conscriptum : quod si exiguum sit ac vile, testan- tamen meæ in Vos pietati servantiæque, quam debeo, n omnino inconveniens pu-i. Tu enim, Excellentissi-e EDZARDE, pro summo o indefessoque in propagandis nctioribus literis studio, mihi, primum Hamburgi compel-nti, unius *Reuchlini*, utpote ivis mei, exemplum proposui-, eoque me ita excitasti atque flammasti, ut nil magis nilque npensius ab eo tempore exo-averim, quam ut Capnionis

insiste-

insisterem vestigiis, &, ceu graviter tum monebas, Hebraicas literas in patria mea, ubi renatæ primum, ac post multorum seculorum pertinaces tenebras restitutæ essent luci, pro viribus propagarem atque illustrarem. Neque auctor solum, sed dux etiam ad ingrediendam illius studii rationem mihi excitisti, qui velut in ignota sylva antea oberraveram, ignarus; quam insisterem viam. Tum & præter omnem spem ac cogitationem meam, me in tuas recepisti ædes, dignumque adeo judicasti, quem filiorum tuorum, tunc optimæ spei Adolescentum, nunc paternæ eruditionis æmulorum Juve-

num ſtudiis moderandis præfi-
ceres. Atque ita accidit, ut,
poſtquam Te & Præceptorem fi-
deliſſimum, & hoſpitem beni-
gniſſimum ultra biennium eſſem
expertus, tantum, divina adju-
vante gratiâ, apud Te profece-
rim, ut, Te auctore, in aliquot
deinceps Germaniæ Academiis
literas, quas Oriens colit, doce-
re aggrederer. Cum itaque poſt
Deum Tibi unice acceptum fe-
ram, certe debeam ferre, quic-
quid in hoc ſtudiorum genere &
didici & docui, grati diſcipuli
officium præſtiturus, celeberri-
mum Nomen Tuum huic meo
opuſculo præſcribere, idque ſub
conſpectu tuo in publicum pro-
ferre

ferre conſtitui. Neque etiam *Reuchlinus* ſine patrocinio illius producendus videbatur, qui eum non modò refert exactè & exprimit, ſed in multis quoque vincit ac ſuperat. Nam ut illum nulla auri argentive fames, nullaque vanæ gloriæ cupido ad perdiſcendas propagandasque ſanctiſſimas linguas induxit: ita Tu ſimiliter à quæſtu lucroque prorſus alienus, id duntaxat quæris, quemadmodum pio honeſtoque labore ac ſtudio aliis eas tradas linguas, ſine quibus nemo divinorum Oraculorum vim rectè ſatis intelliget atque percipiet. Imò, ut cœleſtis veritatis fontes limpidi atque incorrupti

ant, Tu velut alter *Esdras*, li-
um legis producis, recitas, ex-
cas, omnibusque commendas,
i genuinum illius ſenſum ex-
de haurire, nec turbidos ſæpè
ulos ſectari cupiunt. Quid?
od in eo quoque *Esdræ* no-
en tueris ac reipſa imples, dum
nnes quotquot ſe in diſcipli-
m tuam tradunt, omnibus mo-
s & juvas & ornas, ædesque
as nemini occludis, quin po-
us illas unicuique, velut
mmune quoddam totius Eu-
pæ Muſeum, ultrò aperis, ex
que plurimos ſubinde diſci-
ılos à Te dimittis, qui præſtan-
ſſimarum linguarum cognitio-
 probè exculti, in præcipuis
Euro-

Europæ Academiis Scholisque illuſtribus easdem magno cum applauſu, nec minori juventutis commodo, publicè docent. Quos inter & Tu, ANCKELMANNE Clariſſime, emines hodiè atque excellis, & reliquis tuis commilitonibus vel ideò feliciores, quod ex ſacro venerabilique communis noſtri Doctoris ore etiamnum pendeas, eumque de arduis gravibusque rebus quotidie coram conſulere queas. De qua felicitate uti jure meritoque Tibi gratulor, ac quodam lætitiæ ſenſu afficior; ita pro ſummo meo in Te amore facere non potui, quin Tuum Nomen *Edzardiano* adjungam, fidemque,

quam utrique Veſtrûm dudum debeo, nunc tandem una vice exſolvam, cum ut perpetuum meæ erga Vos pietatis pignus habeatis, tùm ut intelligatis, Vos à me & obſervari plurimum & coli. Accipite ergò, *Patroni Optimi*, exiguum iſthunc libellum, inclytis Nominibus veſtris ſacrum dicatumque, atque illius auctorem ſolito Veſtro favore deinceps quoque benevolè complectimini. Ego interim, quanta animi religione poſſum, DEUM immortalem ſupplex venerabor, ut vos in Eccleſiæ reique literariæ ſalutem quam diutiſſime ſalvos incolumesque præſtet, & quicquid in votis

opta-

optatisque est, affluentissim
impertiatur.

VV, Celeberrimum Nominu

Cultor Admiratorque pe petuus,

Dab. Durlaci d. XIV. Martii
A. M DC LXXXVII.

JO. HENRICUS MAJU

PR

PRÆFATIO
Ad
Lectorem.



Uamdiu Terrarum Orbis uno adhuc eodemque sermonis genere utebatur, haut erat necesse, in acquirenda variarum linguarum cognitione ætatem conterere ac tempus; sed sola Hebraica, omnibus gentibus tunc vernacula, cùm ad aperienda recondita animi sensa, tùm ad divinarum humanarumque rerum scientiam comparandam ac propagandam, facile sufficiebat. Cum verò post Noachicam illam aquarum eluvionem, mortales insolentiores facti, nominis sui famam superbæ & ambitiosæ turris, quæ fastigio suo cœlum contingeret, structurâ conarentur extendere, DEUS propterea offensus, conatus illorum fecit irritos, immissâ linguarum conturbatione; quâ factum, ut, cum anteà unum fuisset ac idem sermonis genus apud omnes, variæ deinceps atque à se invicem plane diversæ orirentur linguæ atque religiones. Postquam enim usus Linguæ Hebrææ, quâ verus DEI cultus, arduaque & sanctissima mysteriorum capita purè castéque erant tradita, in sola Eberi familia conservabatur; fieri sane haud potuit, quin apud cæteras nationes omnes cum Hebræi sermonis interitu unà quoque divinarum rerum oblivio ingrueret, spissæque adeò tenebræ totum propemodum terrarum Orbem occuparent, quæ usque ad novi Fœderis tempora durarunt. Tum enim,

quæ

quæ ex justo DEI judicio in pœnam atq; ad cohiben
das superbissimorum hominum molitiones intro-
ducta primum fuit linguarum varietas, postea ex
singulari gratia divina cessit in ministerium saluta-
e jungendæ uniendæque fidei, cujus non minor ha-
ctenus quam ipsarum linguarum diversitas atque
confusio invaluerat. Quod beneficium sicuti ma-
ximi muneris loco meritò ducit Ecclesia, ac trito
etiam hymno subinde deprædicat; ita cuilibet ju-
dicare in expedito est, quanta præstantia ac digni-
tas, quanta item necessitas utilitasque sit lingua-
rum; earum præcipue, quibus cœlestia Oracula
viris divino afflatu excitatis perscripta, atque du-
raturis ad omnem æternitatem monumentis con-
signata sunt. Nec dubito, quin omnes, si modo
ingenuè liberéque, quod res est, fateri velint, ultrò
sint concessuri, neminem harum linguarum cogni-
tione solidiore destitutum, verum atque genuinum
Scripturæ Sacræ sensum eruere, nedum rectè asse-
qui posse, etiamsi optimorum præstantissimorum-
que interpretum copiâ abundet. His enim qui in-
nituntur unicè, nunquam certi, sed suspensi semper
ac dubii erunt, veriti, ne imposuerint illuserintque
ii, quos consulturos suæ cœcitatis malo speraverant.
Proinde non immerito, nec sine ratione ac judicio
ab illis hic discedimus, qui Interpretum operam
opponere atque venditare gloriosius solent. Nam
etsi haud inviti largiamur, multos Viros ingenio
doctrinaque eximios, inprimis verò *D. Lutherum*
in convertendo Sacro Codice egregiam laudabi-
lemque industriam posuisse: negamus tamen ita
linguas transferri in alias posse, ut nihil opus sit fon-
tibus;

pi *Melanchthonis*, communis illius Germaniæ
oris, & genuini *Capnionis* diſcipuli, quando
erè graviterque ſcripſit, unumquemque cùm
tis cauſa, tùm etiam propter publicam Eccle-
ſſitatē perfectam ſermonis ſacri cognitionem
e debere. *Primum enim*, inquit, *privatim quo-
rimur, mirifice confirmari animos, cum in tan-
num varietate quaſi in rem præſentem deduci-
ſpicientes genuinum Spiritus Sancti ſenſum. De
magnis ac difficilibus controverſiis publice in Ec-
onunciare bona conſcientia vix poſſunt Doctores,
ſermonis in teſtimoniis, ex quibus tota res judi-
ſt, non intelligant.* Et paulo poſt acerbe ad-
n graviterque idem in ſacrilegos linguarum
atores invehitur. *Quæ autem impietas*, in-
*uod ſcelus eſt, tale donum, cujus uſus tam late
ſpernari, & divinitus illatum in has nationes
xplodere atque ejicere? Leges publicæ atrociter
ſacrilegia; at majus ſacrilegium eſt, Eccleſiam
linguarum cognitione, quam aurea aut argentea*

hanc utilitatem DEUS *Evangelio addiderit donum linguarum, ut vocant, ut ad ſacras literas explicandas conducant. Itaque ſacrilegos iſtos linguarum contemtores putate in ipſas aras ac templa impetum tanti furoris olim facere, & vaſtitatem atque exitium religioni & omnibus honeſtis artibus minari: nec dubitate, quin* DEO *pœnas daturi ſint.* Neque aliter ſenſiſſe *Lutherum* noſtrum, paſſim ex ipſius ſcriptis liquet, β in quibus aperte palamque pronunciat, linguarum ſtudium non ſecus ac ipſum Evangelium nobis omnibus curæ cordique eſſe debere; quoniam cuilibet ex hiſtoriarum monumentis conſtare queat, ſtatim poſt Apoſtolorum tempora, ceſſante linguarum dono non modo puriorem cœleſtis veritatis doctrinam ſenſim paulatimque decreviſſe, ſed fœdos etiam errores ac graviſſimas hæreſes in Eccleſiam irrepſiſſe prout egregie luculenterque præ cæteris oſtenderunt *Martinus Chemnitius* γ & *Jo. Gerhardus* δ viri omnium judicio ac confeſſione ſummi, deque Eccleſia noſtra præclare meriti. Quamvis autem linguarum uſus propemodum exolviſſet; tamen nihilominus DEUS immortalis omni tempore afflatu ſuo excitavit viros aliquot linguarum peritia inſignes, qui verum DEI cultum ſacrarumque literarum proprietatem vel conſervaret, vel nitori ſuo reſtituerent. Quos inter ex vetuſtioribus facile primas tenent *Aquila* & *Theodotion*, Pontici, *Symmachus*, *Origenes*, *Lucianus Martyr*, atque *Heſychius*, de quibus conferri meretur ε *Epiphanius*, & qui his omnibu

β Tom. 2. Jen. Germ. f. 458. ſeq. γ P. 1. Ex. Conc. Trid. p. m. 131. δ Exeg. LL. Th. p. 571. ε de menſuris.

acrum Codicem commentatus eit, sed pleranen ex *Rabbi Salomone Jarchio* desumsit, unde s simia appellari vulgò solet: hic verò prælitiones, ut inscripsit, sive verius, animadnes in *Lyram* editas, aliaque opuscula exigua, te laude dignum præstitit. Soli ergo CHLINO hæc gloria debetur, quod is *Hieronymum* primus inter Christianos fuerit, ebraicas juxta ac Græcas, aliasque bonas liteusque sopitas, velut ex cineribus iterum exci: atque in lucem protraxerit; dignus propterea, n ingrata posteritas decus suum rependat, & niversa Germania, ac inprimis Suevia ei deomnibus veræ eruditionis æstimatoribus inat. Quam quidem operam etsi jam olim nferunt viri aliquot summo ingenio exquisidoctrinâ præditi; rem tamen haut ingratam i benevolo facturum me putavi, si quæ illi er duntaxat strictimque attigerunt, ego pleberiusque persequerer. Sane in *Joannis Tri-*

nensis Monachus *, cum *Jacobo Wimphelingio* pe
teras ideò communicavit, ut ea *Joanni Amorbac*
dicto Catalogo, quem is tunc Basileæ suis sump
bus excudendum curabat, inserenda transmitte
Philippus Melanchthon autem in oratione ✝ · qu
Wittebergæ quondam sub ipsius auspicio hab
Martinus Simon Brandenburgensis, quamque a
nominatim *Zeilerus*, sub titulo historiæ de vita C
nionis citare vulgò solent, multa notatu dig
præsertim de gravissimo atque diuturno isthoc c
tamine, quod Reuchlino nostro cum Coloni
sibus Theologis intercedebat, planè omisit. N
que etiam plura in *Melchioris Adami* vitis reperi
tur, utpote qui omnia sua, quæ de Reuchlino
didit, ex modo laudata Melanchthonis orati
mutuatus est. Insuper *Martinus Crusius*, dilig
tissimus alioqui rerum Suevicarum Scriptor, in
Annalibus sparsim tantum nulloque habitô d
ctu, quædam de eo recensuit. *Bellarminus* v
ideò fortasse nullam ejus mentionem fecit, q
animadverterat, linguarum, quas noster prir
instauravit, beneficio, corruptelas ubique in Ec
sia exortas omnium optimè perspici cognosci
posse. Quæ cum subinde apud an[illegible]um me
reputarem, consilium cœpi, pleniorem de
Reuchlini narrationem instituere, & quæ quan
que ab eo in nostram Germaniam remque c
primis literariam profecta sint commoda & o
menta, universo erudito Orbi exponere; non
duciâ quadam ingenii, aut ostentatione famæ,

* v. L. 1. Epist. illustr. viror. ad Reuchlin. ✝
Declamat. p. m. 617. f.

etatis in patriam ſtudio inductus. Ex quo
eleberrimus *Edzardus* propoſitô Reuchlini
o ad excolenda linguarum ſtudia me excita-
prius nilque antiquius mihi fuit, quam ut
i memoriam, pene intermortuam, tandem
ido renovarem, nomenque & laudes mea
nque opera induſtriaque ab oblivione vin-
n. Quo nomine à multis jam inde an-
os, monumenta, aliaque ſubſidia, inſtituto
eo inſervientia, magno cum labore conqui-
quæcunque ſive legendo, ſive audiendo à
uditiſſimis accepi, ſolicitè annotavi. In-
autem venerandus Parens meus, *Jo. Georgius*
multum me adjuvit, qui cum & ipſe, non
c ego, Pforzhemii natus, ibidemque per ali-
nnos ſacerdotio functus eſſet, ac idem con-
de edendâ Reuchlini vita jam olim cepiſſet,
illa, quæ ſummo ſtudio de noſtrate cive
hlino collegerat, ultrò mihi tradidit. Ne-
igrato hic ſilentio prætereundus eſt Jurecon-
mus Vir, *Jo. Henricus Gablerus*, illuſtris ac li-
Reipublicæ Spirenſis Syndicus longè gravis-
, rerumque uſu & meritis cumulatiſſimus, qui
uo erga literas literatosque amore ſingulari
nodo ex ſua Bibliotheca libros aliquot raris-
, nec ubivis obvios, utendos mihi benevolè
ſit; ſed multa etiam loca mihi nec viſa ha-
s nec lecta indicavit. His ſubſidiis in.tru-
nanum operi admovi, & cùm à SERENIS-
PRINCIPE in Illuſtri ejus Gymnaſio mu-
ocendi linguas Orientales mihi clementer ad-
m fuiſſet demandatum, felicis auſpicii cauſa

orationem de Reuchlino publicè habui, quam nunc notarúm variarum acceſſione auctam illuſtratamque publici juris facio: etſi non ignoro, fore multos, qui has meas commentationes, utpote ſubciſivas, nec accuratè ſatis elaboratas, doctiſſimorum virorum aſpectu indignas judicent, cùm multas paginas ex variis auctoribus integrè deſcriptas inſertasque viderint: eos tamen facilè excuſatum me habituros ſpero planeque confido, qui ipſa acta actorumque fontes, quam verba ex iis fruſtillatim hinc inde excerpta, vel prorſus mutata, legere malunt. Tum & brevitas temporis nonnunquam impedimento mihi fuit, quo minus omnia, prout quidem volebam debebamque, pro dignitate pertractarem. Inſuper acceſſerunt occupationes multæ ac variæ, quibus quotidie diſtineor, & publicis & privatis. Denique quia cùm á Reuchlino in ſuos obtrectatores, tùm ab his viciſſim in illum multa acerbius duriusque dicta eſſe deprehendi, declinandæ invidiæ cauſa ſciens prudensque ipſa auctorum verba, prout concepta eſſent, referre volui. Interea tamen id dedi operam ſedulò, ut, quæcunque modo de Reuchlini patria, parentibus, genere, educatione, vita, moribus, actionibusque & meritis in rempublicam pariter ac literariam ſummis, comperta haberem, plane aperteque ac ſine fuco & fideliter commemorarem. Quibus plurima ſubinde memoratu digna ad illorum temporum hiſtoriam cùm ſacram, tùm profanam, remque literariam ſpectantia aſperſi; de quibus prolixè nunc præfari nolo, ne ipſe magnificentius, quam par eſt, de exiguo hoc meo opuſculo ac fere tumultuario ſentire videar.

n olim Argentorati publicato excerptam, iic ſubjungo, mihi transmiſit. Primum itaque ius, in Alſatia Sacerdos, Luthero æqualis & ;, ac judice Dorſcheo, tunc renaſcentis Ev- lux nominandus, filium habuit *Antonium*, æ Hebrææ in Academia Argentoratenſi Pro- m P. ibidemque in templo, quod vocant, Præ- rum, Diaconum, qui converſis in linguam m vocum Hebraicarum diverſis ſignificatio- ex R. *Mardochai Nathanis* Concordantiis no- liquod inter eruditos conſecutus eſt; quan- parum præclare *Jo. Buxtorfius* de iſta inter- ione ſentit, eamque innumeris pene ſcatere bus, aliquot allatis exemplis in præfatione ad ordant. Hebr. oſtendit. Hujus verò An- ilius ac nepos *Leonhardi* nomine, ſupremo Philoſophia titulo inſigniti, & publico inſu- erdotio in vicinis regionibus aucti fuere; ille n Gerſthemii Paſtoris, hic verò Argentorati

torati quondam ad D. Nicolai Diaconus, & quem jam ſupra nominavimus, *David Reuchlin*, etiamnum ſuperſtes. Quorum uterque iterum ejusdem nominis filium genuit, nempe *Chriſtophorum*, & ſtudio ſacro addictum, & Magiſtri honore auctum, neque etiam Hebrææ linguæ ignarum; ſiquidem Friderici filius in ea addiſcenda, me, cum Argentorati degerem, aliquamdiu uſus eſt Præceptore: Davidis autem alibi ejus cognitionem haut vulgarem, ut audio, ſibi comparavit, eoque præſide in Academia Wittebergenſi, ſtudiorum meorum matre & alrrice bonarum literarum, aliquot diſputationes Philologicæ habitæ ſunt. Cæterùm laudatus ſupra *D. Pregizerus* mihi quoque nunciavit, hujus patrem, Davidem, ſibi narraſſe, quod à ſuis parentibus ſæpè audiverit, Romæ in Bibliotheca Vaticana hodieque aſſervari Codicem Bibliorum Hebraicorum, ipſius *Joannis Reuchlini* manu exaratum. Quod an ita ſeſe habeat, ii optime ſcient, quibus celeberrimam illam Bibliothecam perluſtrare contigit. Ego his nil addo, tantum ad extremum DEUM immortalem, quantâ animi pietate poſſum, obſecro, ut optimarum linguarum ſtudium, multis ſeculis neglectum, & à *Jo. Reuchlino* denuò reſtitutum, atque ad præſens usque tempus magno cum Eccleſiæ emolumento propagatum, deinceps quoque nobis conſervet, ſimilesque ei ſufficiat viros, qui vel ad animos noſtros in cœleſti veritate erudiendos ac confirmandos, vel improbos pertinacesque Judæos ad eandem reducendo, operam induſtriamque conferant. Ita Vale B. L. & mihi meisque ſtudiis fave.

DISSER-



DISSERTATIO,
JO. FECHTII,
TH. LIC. & PROF.

Sereniss. Principi, Marchioni Badensi & Hachbergensi, à consiliis Ecclesiasticis, sacrisq; Confessionibus & Concionibus Aulicis primariis, ad invitandos AUDITORES comparata.

Postquam seculo à nato Servatore nostro sexto degenerare paulatim à pristino nitore Ecclesia & obnubilari quibusdam doctrinæ morumque maculis cœpit, bonarum quoque literarum & artium studia, quæ nascente Christo in summo vigore steterant, intercidere pededentim & vergere ad interitum visæ sunt. Habuerant anteriore ætate Ec-

clesiæ Occidentales, (nam de his nunc se[r]mo nobis erit) viros, qui sacris præerant non vitæ tantum sanctimoniâ, sed exact[a] etiam variarum rerum eruditione illustre[s]. Primo seculo Romani Episcopi literaru[m] rudes non fuerunt, quamquam præter Cl[e]mentis Epistolam nihil ad nos devenerit, u[n]de de tantorum virorum doctrinâ, quale[m] historici prædicant, judicare liceat. Secu[n]lo secundo Justinus, Philosophus & Ma[r]tyr, itemque Irenæus, Lugdunensis in Ga[l]liæ Episcopus; tertio Minutius Felix [&] Lactantius Firmianus; quarto Julius Fi[r]micus Maternus, Hilarius Pictaviensis, Ambrosius Mediolanensis, Ruffinus Aqu[i]lejensis, & Aurelius Prudentius; quin[to] Maximus Taurinensis, Paulinus Nolanu[s], Severus Sulpitius, Paulus Orosius, Leo M[a]gnus, Prosper Aquitanicus, Salvianus Ma[s]siliensis & Gelasius Papa, quantum ad r[es] sacras præsidii atque ornamenti in omni g[e]nere elegantioris literaturæ animis eorum i[n]sederit, extantibus ad nostram ætatem scr[i]ptis luculenter demonstrarunt. Quid v[e]rò dicturi sumus de illis Africanarum pa[r]tium doctoribus, ad quorum consummata[m] in omni studio doctrinam universus penè o[rbis]

stupu[it]

stupuit orbis; Quid de Augustino Hipponensi, quem docti pariter indoctique, veteres & recentiores, quadam imitatione consectari, pro solâ verâ solidâque gloriâ ducunt? Quid de Arnobio, Eloquentiæ apud Siccam Professore, cui elucidando patrum nostrorum memoriâ doctissimi totius orbis calculo viri, Theodorus Canterus, Godescalcus Stevvechius, Gebhardus Elmenhorstius, & Desiderius Heraldus, immortalem navarunt operam? Quid de Cypriano, supremâ martyrii coronâ insignito? Quid de patrum latinorum principe Tertulliano, in quo illustrando ut ingenii sui vires periclitarentur, summi viri, Beatus Rhenanus, Jacobus Pamelius, Nicolaus Rigaltius & Isaacus Casaubonus, operam suis nominibus dignam judicarunt? Quicquid illi posteritati reliquerunt, id & argumentorum momentis & gravitate sententiarum & rerum varietate & acumine judicii & dicendi nitidâ tersaque suavitate, Ciceronibus, Liviis, Tacitis, Plutarchis, maximis gentilium philosophis, dubiam reddit palmam. Sed sexto & sequentibus seculis, postquam barbari in Ecclesiam irruentes indicere exilium literarum studiis cœperunt, quamquam aliqui

ſubinde è vulgo exeruerint caput, extiteri
que vel ſanctitatis vel eruditionis laude c
ſpicui, illam tamen prædeceſſorum ſuor
gloriam, longo quaſi intervallo eosdem
quentes, nunquam æquarunt. Gregori
cognomento Magnum, vitarum Pontific
rum ſcriptor dilaudat, quod uſque ad te
pora noſtra neminem habuerit ex ſ
ceſſoribus parem, nedum ſuperioren
vel ſanctitate vitæ, vel diligentia in re
agendis, vel doctrina & ſcriptis. *Q*
vero bonis literis & veterum lectione lev
tinctus eſt, quantum ille infra eorum
ſpicaciam & ſubactum judicium ſubſid
quantum ad Monachalem ſtyli aſperita
accedat, ſine labore animadvertit. Sec
ſeptimo, qui formulas epiſtolarum & di
matum, eo tempore in curiis & Eccleſiis
tatorum, à Marculfo, *Monacho Gallo, c*
ſervatas, legerit, bellum eos latinitati
ipſo Latio dicet denunciaſſe. Cujus re
ſpecimen aliquod exhibeam, commenda
tum ad Epiſcopum talis forma erat :
miniſcentes veſtram affectuoſam be
tudinis charitatem, quâ tunc ob retri
tionem æternam noſtræ extremitatis
ſonolam, in intimis viſceribus, ac ſi

cæ dilectionis vinculo amplectabimini sedulè. Quâ fiducia provocatus hos apices vilitatis nostræ fidenter ad dignationem vestram per gerulos præsentes destinare præsumpsi, per quos vestræ almitati, si præsumptio non offendit, salutationum munia, ut decet, non arroganter, sed humiliter destinare præsumo, quos ut commendentur in omnibus recipere dignetis, quæsumus oportunè. *Quis sermonis hanc duritiem & ineptas planè sordes non exhorrescat? Nempe, ut* Hieronymus Bignonius, *doctissimus Marculphi interpres, ait,* mores illorum temporum etiam sermonis inculta rusticitas penitius ostendit. Seculo sanè infelicissimo vixit *Marculfus*, quo omnes disciplinæ & literæ penitus obrutæ & sepultæ erant, adeò quidem, ut qui melioris doctrinæ quid attigissent, novæ alicujus & pravæ opinionis auctores, aut ut magi & malefici, damnarentur. *Vigebat illa barbaries ab ipsis Wandalorum & Gothorum temporibus per has Europaeas plagas adeò, ut ante Caroli M. principatum seculo octavo in Galliæ regionibus* etiam inter summos pontifices vix aliquis negligentiâ præpediente reperiretur,

tur, qui urbanitate eloquii Synodales saltem valeret venustè exsolvere definitiones; *ut testatur anonymus scriptor ineditus de miraculis S. Florentii. Idem in Hispania profligati sermonis status, ubi, testante Alvaro, Christiani posthabitis Scripturis sanctis earumque interpretibus, Arabum, Chaldæorumque libris evolvendis incumbentes* legem suam nesciebant & linguam propriam non advertebant latinam, ita ut ex omni Christi collegio vix inveniretur unus in milleno hominum genere, qui salutatorias fratri posset rationabiliter dirigere literas. *Denique in Angliâ* ante Dunstanum sacerdotem nullus epistolam latinè scribere aut interpretari poterat, *ut scribit Ælfricus, præfatione ad Grammaticam Saxonicam. Eadem ætate Carolus M. ad temporum caliginem discutiendam majora eruditionis subsidia exoptavit. De eo enim Monachus Sangallensis*: Gloriosissimus Carolus per totum regnum suum studia literarum florere conspiciens, sed ad maturitatem patrum præcedentium non pervenire condolens & plusquam mortale laborans in hanc tædiatus vocem erupit: ô utinam haberem XII. clericos

ita

in doctos, omnique sapientiâ sic perfectè instructos, ut fuerunt Hieronymus & Augustinus! *Ad quod Albinus Alcuinus*: creator cœli & terræ similes illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim? *amulationem suam, ut vir doctus judicat, apposite magis, quam sufficienti responso tegens & pandens? De Isone isto, S. Galli monacho, seculo nono, Joachimus Vadianus, apud Goldastum:* Non potest negari barbaries, quam redolent chartæ. Quæ quidem imperitia seculorum, an studio magis ac veluti datâ operâ accidisse putandum sit, non facile dixerim. Rudia fuere secula, rudes nostratium ac prope elegantiæ omnis expertes animi. Sed videri potest propius ea secula intuentibus aliquid tributum vulgo & plebi fuisse, latinas literas utcunque noscenti, nec nisi consultò ineptitum à scribis, ut tot modis barbari & asperi videri voluerint. *Viguit seculo cumprimis decimo* plebejus & rusticanus sermo, *cujus & Rhegino Prumiensis meminit, id est, latinus quidem nomine, sed nec phrasi nec Grammatica emendatus, qui non tantum libellis vulgaribus, sed scripturis etiam publicis sese insinuavit,*

 nec

nec poterat, utcunq; doctiores nonnunquam niterentur, eliminari. Adeò ſcilicet, judice ſummo viro Jo. Henr. Bœclero, *barbaries inveteraverat, ut exorientibus etiam melioribus ſtudiis ultrò inſtauraretur, inſequentibusque ſeculis per omnes ferè libros, veluti lolium tritico, adnaſceretur. Caroli Magni genere extincto, quod undecimo à Chriſto ſeculo fuit, prope omnis eruditio ab orbe eſt profligata, totisque annis quadringentis, ut ait præfatione ad libros de vitiis ſermonis & gloſſematis latino barbaris* Gerh. Jo. Voſſius, *delituit crudeli multata exilio. Vix duos, vel neminem, dixeris, qui, quod Romanam quodammodo ſaperet dictionem vel auderet, vel poſſet. Et quamquam duodecimo ſeculo Petrus Lombardus degenerantem à veteri puritate Eccleſiæ doctrinam revocare in ordinem, edito ſententiarum libro inſtituerit, & decimo tertio Thomas Aquinas id inſtitutum incomparabili ingenio, admirandaque doctrinæ ubertate, fuerit perſecutus, præcipuè verò ſeculo decimo quarto, imperante Ludovico Bavaro, literarum ſtudia, in Italiâ magis quam Germaniâ, reduxerit Franc. Petrarcha, plures tamen ſic olido priorum ſeculorum veterno premebantur*

ut

ut ad claram quantumvis solis lucem oculos tamen non attollerent. Qualis apud Ekehartum, illorum temporum scriptorem, viri eruditi est descriptio, talis & ipsa eruditio fuisse intelligitur. Ita autem ille de Salomone, Constantiensi Episcopo: Erat homo, præter decoræ faciei dotem & staturæ proceræ doctus & disciplinatissimus, scribendi linguâ manuque artifex, lineandi & capitulares literas ritè caraxandi præ omnibus gnarus, ut in apicibus J. & C. longi Evangelii primis videre est, quas Episcopus, ut ajunt, probans, quid in talibus adhuc posset, lineans aurificabat. Metro primus & coram regibus plerumque proludicro cum aliis certator. Dicendi præter quod naturalis ei commoditas inerat, artifex erat. In Palatinis & Synodicis æquè valens consiliis. In eo loco, quo Apostolus prophetas ponit, nemo nobilior illo, adeò ut rarò in gradibus stans orator ille vehemens auditoribus promptis lacrimas non eliceret. *Quod de pingendi scribendique artificio memorat, id intelligi potest ex scripturarum speciminibus, ære ad autographa expressis, à* Joanne Mabillonio, *illustri de Re Diplomatica*

opere ; cui viro & nonnulla ſupra à nobis allegata debemus. Quæ enim ex ſeculo ſexto Dagoberti, Clodovæi, Theoderici ; ex ſeptimo Childeberti, Chilperici, Pippini ; ex octavo Caroli Magni ; ex nono Ludovici Pii, Lotharii, Caroli Calvi, Odonis, Zvventeboldi ; ex undecimo Hugonis, Roberti, Henrici, Philippi ; ex duodecimo Ludovici VI. & VII. ex decimo tertio Ludovici IIX. & IX. & præter hæc quorundam Pontificum Romanorum, utpote Joannis V. Sergii I. Benedicti III. Nicolai I. Leonis IX. Paſchalis II. chartasque diverſorum temporum Synodales, in iisqae ſubſcripta Epiſcoporum nomina, exhibet, elegantias arguunt, quales & galli gallinacei pingunt, cum fimum pulveremque verrendo inconditas inſulſasq; ſolo imprimunt figuras. Erat barbaries iſta ſeculo decimo quinto ad faſtigium quoddam deducta, regnabat linguarum omniũ incredibilis contemptus, contemptui comes ibat ſupina rerum inſcitia, nec quidquam amplius ſcholæ crepabant præter aptitudinabilitates, componibilitates, paſſionabilitates, ſuſceptibilitates ; differebant de dabilibus, verificabilibus, meliorabilibus, de ſingularizationibus, effectuationibus,

infinitationibus, conceptibilitatibus, ibilitatibus , dogmatibilitatibus : ebant subtilissimè in homineitates, itates , menseitates , lapideitates, & us nominum rerumque portenta, quæ rito lacrymas, Heraclito risum, Prilamenta cierent. Quærebatur in : quantum fuerit dolium Diogenis? ti constiterit clava Herculis? Quem Æneas prius posuerit in Italiam ? :himæra bombilans in mari comedere otiones secundas ? Si aliqua stola sit pedalis, & ponatur, quod una ejus tas vetustate consumpta indigeat resar- & resarciatur, ita ut sit quidem tota nedicta, sed si alio tempore alia pedali- noveatur, & resarciatur, & sic suc- usque ad quintam pedalitatem inclu- in illa stola etiam tota sit consecrata ? mo ob id non habeat caudam, ne impe- sessio? An Lazarus testamentum sulverit resurgens ? An mus arrodens n sit excommunicandus ? An à sacri- devorandus ? An adorandus ? Græ- aliquid nosse, fuit suspectum, hebraitem, prope hæreticum : *ait Claudi- encaus. Quemadmodum verò una*

cum

cum doctrinæ puritate & bonæ literæ sunt extinctæ, ut solida eruditio non jam decrepita, sed dixero moribunda, vel potius emortua, magisque cadaveri, quam vivo simili corpori fuerit: ita cum exoriente de novo seculo decimo sexto Evangelii luce literarum quoque & linguarum studia cœperunt erigere caput & reflorescere. Anteibat autem plenum solem, LUTHERI & MELANTHONIS opera accensum, veluti phosphorus quidam, JOANNES CAPNIO, vulgò REUCHLINUS, è patria nostra Pfortzheimensis, vir linguarum cardinalium, latinæ, græcæ atque hebrææ, ad miraculum usque peritus, cui proinde, ut tricipiti cuidam monstro, impugnando, totæ monachorum phalanges, barbariem scilicet suam manibus pedibusque, ne solum vertere & è cœnobiis erumpere posset, vindicantes, vires suas explicarunt. Sed ille, una cum Rodolpho Agricola, cujus vestigia paulò post legebat admirandus ille toti orbi Erasmus, triplici usus ad instaurandas literas præsidio, Typographia, Argentorati primum inventa, exilio Græcorum, post expugnatam à Turcis Constantinopolin in Italia receptorum, & scholis tum noviter

viter apertis, è quibus, velut ex emporio quodam, præclaras literarum merces in Germaniam importarunt, veræ literaturæ hostes magno animo aggressus, majori successu dejecit, deque iis melioris mundi calculo immortali cum gloria egit triumphum. Dignus, quem grata celebret posteritas, quem nos præcipuè, ejus cives, cum quibus communem nactus est patriam, ab oblivione asseramus & consecremus templo immortalitatis. Id agere apud se constituit Vir maximè Reverendus & Excellentissimus, Dominus JO. HENRICUS MAJUS, templi in Urbe nostra primarii, quod veteres S. Stephano dicarunt, Antistes & in illustri Gymnasio Orientalium linguarum Professor ordinarius, curis laboribusque egregiis & Ecclesiam & Scholam quotidie sibi devinciens. Is cum Pfortzhemii natus esset, qua in urbe & primam lucem Heros ille, Capnio noster, aspexit, quamque Bibliothecæ suæ, inæstimabilis præsertim thesauri, codicis S. S. Bibliorum Hebraicorum & vetustissimi & tersissimè in membrana scripti, hæredem esse voluit, non potuit, quin de concivis vita, rebus gestis, functionibus, in remp. literariam

meritis

ſermonem omnem captumque longiſſi-me ſuperent; &, non probabilitatem ad perſuadendum, ſed plenam omninò fi-dem ad credendum à quolibet requirant. Nunc verò per omnia converſa ratio eſt, cum me corona conſeſſuque doctiſ-ſimorum virorum cinctū videam, qui pa-rem ac ſe dignam gravitatem eloquen-tiamque & deſiderant & expectant. Sed utrumque horum me deficit; ſiquidem ingenium quam mihi ſit exiguum ipſeme ſentio & agnoſco: Conſuetudo etiam exercitatioque dicendi, ſine quâ nil quic-quam laude dignum conſequi poſſumus, in me nulla eſt; etſi alioquin ab optima-rum artium ſtudiis diſciplinisque non plane me abhorrere fatear. Quanquam ſi omnia illa in me deprehenderentur, hoc tamen accederet incommodum, quod ſacri muneris curis occupationi-busque & multis & gravibus impeditus, ſpatii temporisque vix ſatis habuerim ad perficiendam inſtituti mei rationem. Eſt tamen, quod inter tot ac tantas tre-pidandi cauſas erigit ſubinde animum, & contra metum fortem, ſi non etiam au-dacem reddit. Benevolentia nempe ve-

ſtra,

AUDITORES, & argumenti,
uo dicere institui, dignitas. Illa,
n aliunde multis documentis perspe-
mihi cognitaque esset, tamen ex fre-
nti hoc vestro concursu colligi abun-
esset: haec facit, ut existimem, Vos
us pietatem in patriam amoremque
rum, & observantiam in eos, qui me
partes capessere jusserunt, aestimatu-
quàm disertam orationem spectatu-
Quid igitur est, quo in tanto inge-
le existimationis meae periculo, atque
nto, quo perculsus sum, timore, ni-
& de quo tam fidenti animo ac voce
i sustineam? JOHANNES REUCH-
IUS est, de quo viro cum universa
mania, tum nostra cumprimis patria
gratulari debet; quippe quem Gallia,
ia, Anglia, Belgiumque, & quae non
tis culta gens? ob insignem planè at-
in omni doctrinarum genere incom-
abilem eruditionis gloriam summo-
è semper coluit & admirata est. Quam
plus igitur dicendi campus hic mihi
riatur, quamque longa rerum series
gat, intelligitis, opinor, AUDTITO-
S. Quae si nunc referre omnia
gulatim vellem, dies me profectò de-
 ficeret.

ficeret. Neque enim ignoro; hoc ec
rum esse, qui vel historiam contexere, v
commentarios scribere cupiunt. Proir
de satis mihi erit, ea, quæ huic loco conv
nire maxime, & ad commendationem C
vis Nostri pertinere videbuntur, brevit
strictimque attingere. Erit fortasse ten
pus, dabiturque occasio commodior, pl
nius uberiusq; recensendi ea, quæ nūc bre
vitatis studio sciens prudensque omitt

Vid. inf. p. 65. Ut ergò à natali solo *Reuchlini* no
stri ordiar, cujus aliquod etiam ad ingen
orum felicitatem momentum esse, vetu
ac concors semper mortalium, pluriun
quoque sapientum firmata consensu opi
nio fuit, meritò gratulamur Nobis, è Sue
via ipsum oriundum esse; quæ ut omni
bus retrò seculis viros fortitudinis laud
insignes produxit, ita eo præsertim tem
pore, quo meliores literæ è crassis pertina
cibusque, quibus diu occultatæ & circū
fusæ latuere, tenebris, reflorescere cœ
perunt, multos etiam eruditione eximios
præstantesque protulit. Inter quos emi
nuit omninò atque excelluit præ reliquis
Civis noster Reuchlinus, qui immortali
nominis sui gloria famaque & meritis in
rem publicam æque ac literariam summis

am Suevorum gentem adeò illustravit,
nec assequi ego, nec dissertissimus
isque dignè satis eloqui valeat. Testor
nalium fidem, AUDITORES, testor
terarum gentium monumenta, quibus
timi quique singularibus studiis No-
um ornarunt atque prosecuti sunt.
o autem, communis hæc sit gloria o-
ibus, & universa Germania Sueviaque
ciatim ejus sibi partem aliquam jure
vendicet: nobis tamen propriam
m esse ac peculiarem, nemo, opinor,
t inficias. Apud nos enim in vicino
pido natus est Reuchlinus, quod à
orce Phrygii exercitus in Trojano bel-
duce, ac Æneæ Ascaniiq; periculorum
io, conditum & à conditore Phorcen
pellatum, ipse autumat; quanquam pa-
n firmis rationibus niti, sed amori so-
n patriæ indulgens id affirmare videa-
, cujus primordia multò augustiora
c pacto fieri existimavit. Verum nihil
us est, externum decus quærere, ubi
ivum domesticumque suppetit: ne-
e putandum, imminui Germanorum
des, nisi à Romanis Trojanisque aut
s antiquissimis gentibus deriven-
. Proinde iis potius accedimus,

 qui

qui non ſine gravi ſolidaque ratione aſſ
runt, ab Hercynia ſylva deducendum o
pidi nomen eſſe; &, ſive Orcynhemium
ſive Pforzenhemium, aut Portenhemiu
dictum, quod porta quaſi horridæ iſti
& multorum ſcriptis celebratæ ſylvæ eſſe
primumque Spirâ Nemetum venientib
aditum aperiret. Hoc igitur in loco,
.103. pervetuſto, & ob res præclare ibi geſta
& ſepulchrorum principalium mon
menta, ſatis celebri, jamque ab Herma
ni VI temporibus uxorio jure ad March
ones noſtros devoluto, publicisque t
bulis ab Imperatore Friderico II conf
mato, editus in lucem eſt Reuchlinus, a
no reſtituti per Servatorem Orbis mille
.139. mo, quadringenteſimo, & quinquage
mo. Parentes habuit Georgium, & I
liſſam Erinam, Phorzheimenſis munic
pii cives ſatis honeſtos & bonarum lit
rarum amantiſſimos; unde Noſtrum fr
tremque Dionyſium idoneis hominib
formandos fingendosque ab ineunte æt
te tradidere. Sed Johannes, ut Dion
ſio ætate, ſic & ingenii gloria antecelluit
& in eo ipſo non germani fratris magis
quam fideliſſimi Præceptoris, imò & P
rentis munus implevit. Nam fere adhu
pueru

non sine magno suo impendio,
studiorum moderatore Johanne
Jurium Doctore, Florentiam, o-
n artium tunc altricem, misit;
nium apud doctissimum virum,
m Vespucium mensæ hospitiique
tit, ac hunc & Anglum Politia-
larsilium Ficinum, Demetrium
dylen, cæterosque omni erudi-
nere florentissimos homines,
audivit, tantumque profecit, ut
ost Tubingæ liberalium artium
& mox sacerdos fieret. Ac ne
ecesset, quo ornare hoc suum mu-
t, auctor illi suasorque extitit, ut
garem sibi notitiam pararet lite-
ebraicarum, undecim propemo-
ulis, inde ab Hieronymi ævo, peni-
Christianos ignoratarum, nuncq;
omnium ab se restitutarum.
t perveniret faciliori via, ei-
em se adjutoremque præbuit, at-
edibili labore ac sumtu rudimen-
icon concinnavit, eiq; inscripsit.
nori amore sororem Elisabe-
uæ in patria honestissimo civi nu-
æterosque arcta necessitudine si-
nctos, inq; his inprimis Melanch-

 tonem

tonem, oppido Palatinatus ad Rhenum Brettâ oriundum, prosequebatur; qui quum per tres annos in ædibus avi sui à Johanne Hungaro Phorcensi ea literarum elementa, quibus tenera ætas imbui debet, hausisset, Phorzhemium ad Reuchlini sororem, cognatam suam, eo consilio dimissus est, ut ductu Georgii Simleri, qui ludum ibi institutum egregiè moderabatur, & deinceps ex primario Grammatico eximius Juris Consultus Doctorque Tubingæ fiebat, rectè feliciterque continuaret, ubi per biennium hujus viri, ipsiusque collegæ, Johannis Hildebrandi, opera usus, publicè privatimque utilissima Latinæ & Græcæ linguæ exercitia habuit. Eveniebat autem, ut quoties Reuchlinus è VVirtembergensi agro, ubi summam gravissimamque, ut suo loco referam, una cum paucis aliis obtinebat autoritatem, sororem suam inviseret, quod ob vicinitatem fiebat persæpè, in Philippi ingenium & profectus inquireret, atque de iis, quæ tradi in schola sciebat, percontaretur: cumque promte ad omnia respondere puerum animadverteret, eum, quem antea propter cognationis vinculum dilexerat impensè, jam propter indolis eleganti-

am

am admiraretur, ac filii loco haberet. Utque ſpem, quam de illo conceperat, ſingularem, magis magisque excitaret, quosdam ei libros muneri dedit, cujusmodi erant plenior Grammaticæ Græcæ tractatus, Lexicon item & ſacrorum voluminum codex, quem perpetuò ſecum circumtulit & legit diligentiſſimè, hancque illius legendi conſuetudinem, quod ſibi adoleſcenti profuiſſet plurimum, & retinuit ipſe ad extremum usque vitæ ſpiritum, & univerſis diſcipulis ſuis ſæpiſſime commendavit. Illa igitur inſtrumenti copia auctus, ipſe ſe indies incitabat magis, & utriusque ſermonis Græci pariter & Latini uberiorem; comparabat facultatē ſibi. Neque ſoluta tantum, ſed ligata etiam oratione ſcribenda ſubinde ſe exercebat. Unde cum aliquando verſus nonnullos à ſe compoſitos Reuchlino noſtro offerret, hic per ludum jocumque ei donavit pileolum puniceum, quo ornatus ipſe quondam fuerat, cum titulo honoreque Doctoris ornaretur, haut dubie, quod præſagiret, talem futurum olim Melanchthonem, qualis deinceps evaſit. Tum & nomen, quod familiæ ejus proprium erat, terramque nigram ſonabat,

in Græcum Melanchtonis commutavit, non ſecus ac ipſi aliquando aſciſcendi quoque nominis Capnionis, à fumo tenui denominati, auctor fuerat Hermolaus Barbarus, vir tota Italia doctiſſimus, profectò minimè barbarus. Phorzhemio cum abiiſſet, & biennium Heidelbergæ exegiſſet Philippus, in Tubingenſem Academiam, per id tempus florentiſſimam, ſe contulit, indeque frequenter Stutgardiam ſalutandi Capnionis cauſa diſceſſit, ejusq; ope atque commendatione plurimum adjutus eſt. Cùm enim Saxoniæ Dux atque Imperii Septemvir, Fridericus III. cognomento ſapiens, ad augendam ornandamque Academiam VVittenbergenſem, rei literariæ bono nuper à ſe inſtitutam, omnem curam cogitationemq; converteret, deque conducendâ Philippi opera cum Capnione ageret, hic auctor ei fuit, ut oblata conditione iſtâ uteretur. Quicquid ergò laudis gloriæque Philippus Germaniæ intulit, ejus pars multò maxima ad Reuchlinum noſtrum jure ac merito redundat, utpote cujus non modò hortatu ſuaſuque confirmatus, ſed præceptis etiam inſtitutisque ſaluberrimis inſtructus, in tantum poſteà virum evaſit,
ut

ut communi omnium exterorum, etiam ſuffragio, Germaniæ Præceptor appellaretur. Sed ad ipſum Capnionem noſtrum redeamus, ac quibus ille Doctoribus uſus, ingenii ſui dotes, quas à natura elegantes cumulatiſſimasque habuit, amplificaverit, paulò altius repetamus. Principio cum in iis artibus, quibus puerilis ætas imbui ſolet, ita profeciſſet, ut æquales omnes longè præſtaret, ac inprimis Muſicam Grammaticamque probè didiciſſet, factum eſt, ut pueris Symphoniacis in aula Badenſi, dehinc Marchioni Friderico, poſtea Trajectenſi Epiſcopo, adjungeretur, cum quo Lutetiam Pariſiorum, urbem ſanè celebrem omnisque eruditionis & bonarum literarum matrem, ac virorum doctiſſimorum quoddam quaſi compendium, profectus eſt: ubi & Johannem Lapidanum, Doctorem Theologum Carthuſienſis Ordinis in Grammaticis; Guilielmum Tardivum Aniciensem & Robertum Guaguinum apud Maturinos in Rhetoricis; in Græcis verò Gregorii Tiphernatis diſcipulos audivit: Ac quamvis indè diſceſſiſſet, paucos tamen poſt annos denuò eò reverſus eſt, atque in Georgii Hermonymi Spartiatæ,

qui Tifernati ſucceſſerat, diſciplinam ſe tradidit, à quo cùm venuſtè pingere literarum figuras didiciſſet, in multorum notitiam devenit, qui deſcribi ſibi ab ipſo voluere grammatica elementa & paginas Homeri atque Iſocratis, quos enarrabat Hermonymus; unde & peculium aliquod, &, quod pluris æſtimandum eſt, notitiam Græcarum aliarumque literarum ac diſciplinarum inſignem ſibi paravit, adeò ut ſenex etiam ad verbum longas ex Ariſtotele ſententias recitare memoriter potuerit. His præſidiis inſtructus in Germaniam rediit, & Auguſtæ Rauracorum, publico Magiſtri honore ritè ſolenniterque ornatus, omnem juventam in diſcendis docendiſque melioribus literis exegit: quoniam locus ille ob magnam eruditiſſimorum virorum copiam ſtudiis ſuis admodum videbatur oportunus. Ex quibus nominandus præcipuè Joannes VVeſſelus Grœningenſis, cognomento Gansfortius, & ob excellentiſſimum, ut opinor, ingenium, Baſilius à Græcis, apud quos diu commorabatur, ab aliis verò Lux mundi dictus; qui cum Pariſiis quosdam Theologorum errores liberè notaſſet, & de multis fidei capitibus paulò aliter

liter ac receptum vulgò erat, sensisset, planeque sacris literis, ac doctrinæ per Lutherum repurgatæ convenienter docuisset, indè pulsus, Basileam profugit. Hic cum Capnionem nostrum antea in Hebraicis literis primum instituisset, eundemque, ut in Græcis haut vulgarem sibi notitiam compararet, subindè admonuisset, sua tunc præsentia auctoritateque diligentissimum quondam discipulum magis magisque in laudabili proposito confirmavit, ut in evolvendis Græcis codicibus, Synodi tempore à Nicolao Cusano eò allatis, dies ac noctes consumeret. Quem laborem tantò libentius subiit, quanto magis Andronici Contoblacæ, Græci, ac utriusque linguæ peritissimi viri, operâ adjuvabatur, qui auctor ipsi monitorque fuit, ut ingenii exercendi caussa, alios quoque in his literis erudiendos susciperet; ita namque futurum, ut & majorem famam apud alios consequeretur, & in legendis intelligendisque bonis auctoribus promtior fieret. Tantorum ergò virorum instinctu hortatuque excitatus Capnion, Græcos Latinosque scriptores publicè interpretari aggressus, magnam sibi laudem concilia-

vit.

vit. Quo factum, ut honorificus ei inter primos illos Professores, qui ad repurgandam ſuperiorum temporum barbariem animum vireſque contulerunt, locus decerneretur, munuſque docendi extra ordinem imponeretur. Quô ut rectè atque cum fructu fungeretur, id primùm operam dedit, ut non tam eloquentes ac diſerti, quam Grammatici haberentur ſuæ diſciplinæ alumni. Quid enim requireres amplius ab hominibus, qui an̄os jam ſupra trecentos aliud nihil moliebantur, quam ut barbari eſſent, quibuſque cum loquendi vitio amor etiam & voluptas quædam balbutiendi inſederat? Tametſi verò initio admodum refragarentur iſtius generis magiſtri, qui cœco ſui amore intumeſcentes, nihil præter fæces ſordeſque ſuas probabant; proſperè tamen feliciterque ſucceſſit, quod voluit, quodque inſtituit REUCHLINUS; ſiquidem illius auſpicio ductuque juventus Germanica purè eleganterque & ſcribere & loqui didicit. Cumque per id tempus fratres Amerbachii officinam Typographicam Auguſtæ Rauracorum rei literariæ bono inſtituiſſent, & Latinum *Lexi-*

con

con impensè desiderari vidissent, neminemque *Capnione* ad id perficiendum aptiorem judicassent, illum hoc nomine compellant rogantque, velit hoc publicis precibus dare, atque ejusmodi *Lexicon* componere. Reuchlinus, quâ erat in propagandas meliores literas prona semper propensaque voluntate, ultrò hunc laborem, per sane molestum, in se suscepit, librumque, quem *Breviloquum* inscripsit, confecit, qui tunc, cum nulli in hoc genere extarent meliores, vehementer expetitus avideque coëmtus est, non sine ingenti studiorum commodo. Neque solutum tantum dicendi genus, sed numeris adstrictum publicè ibidem etiã tradidit. Etenim non infelicem ipsum fuisse Poëtam, vel inde satis colligi judicarique poterit, quod ad Maximilianum I. Imperatorem scripsit, se puerum adhuc pari imparique mensura carmina tornasse, & quotoquoque die ad ducentos versus fundere potuisse. Convertit etiam ex sermone Hebraico in Latinum Josephi Hyssopœi, suavissimi Judæorum Poëtæ, epithalamium, & versum è versu Jambico hipponactico genere venustè reddidit. Denique artes disciplinasque philo-

philoſophicas ad fontes ſuos reduxit, ac ad Ariſtotelis docendi rationem facilem expeditamque viam Auditoribus ſuis primò commonſtravit, verè ſapienterque ratus, Philoſphiam, turpi barbarie tunc vitiatam, non poſſe aliter inſtaurari, quam ut Philoſophorum princeps, & nitore Græcæ Linguæ, & rerum tractatione ordineque præſtans, ad uſum meliorem priſtinumque ſtatum revocaretur. Ducem ergò ſequebantur cupidiſſimè, quicunque pueriles ſcholarum nugas & corruptum illum perplexumque docendi modum rationemque exoſi erant. Ibi verò ſupercilia tollere Magiſtri imperiti, linguarumque & omnium bonarum literarum rudes expertesque, ac clamare identidem, alienum prorſus à Romana pietate, perque publica Eccleſiæ decreta, prohibitum ſtudii genus tradi, eoſque, qui illud conſectarentur, Græcos ſchismaticos eſſe, aperte palamque pronunciare. Verùm nequicquam motus Sophiſtarum calumniis Capnion, ſtrenuè alacriterque in laudabili propoſito perrexit, & quam in Germania præclare de bonis literis merendi rationem ſibi propoſuerat, eandem in Gallia quoque

que tenuit constanter. Nam cum post quadriennium Basileâ Genabum, quas Aurelias nunc vocant, concessisset, eô consilio, ut Jurisprudentiæ totum se daret, nobili juventuti auctor suasorque fuit, ut purioris latini sermonis elegantiæ atque nitori paulo diligentiorem navaret operam. Quo nomine Ciceronis, eloquentiæ principis, epistolas enarravit, & Græcam linguam docuit cum applausu, nec sine suo lucro ac emolumento singulari. Nam, qui eum audiebant, juvenes, præsertim nobiles atque opulentiores alii, pro fideli, qua fruebantur institutione, gratum magistro testaturi animum, dignum laboribus præmium liberaliter tribuebant. Unde fiebat, ut nil ipsi deesset, cum ad vitam bene tolerandam, tum ad studia rectè prosequenda; quæ procedente tempore eò adduxit, ut à Doctoribus honore Papinianistarum decoraretur. Eodemque in loco artem Grammaticam Græcè conscripsit, cui titulum μικροπαιδείας indidit, quam altero post anno Pictonibus in Gallia Aquitanica publicè prælegit, ibidemque sub Bernhardo Durando & Hugone de Ban-

za, eximiis Juris Profeſſoribus, ita profecit, ut communi omnium ſuffragio omninò dignus haberetur, qui honoribus privilegiisque Licentiati, quem vocant, ornaretur, conceſsâ inſuper libertate, Doctoris inſignia alibi, quam hoc ipſo in loco recipiendi. Quibus ornamentis auctus in Germaniam, cui natum ſe putabat, rediit, in eaque præ aliis locis ſtudiorum ſuorum ſedem Tubingam elegit, cum ob vicinitatem patriæ, tum Academiæ, quæ ibi florebat, celebritatem, ac deniq; quod in Aula pariter & Academia multos antea ſibi in Galliis uſu amicitiæ conſuetudineque conjunctos haberet, quorum ope auxilioque facile ſe emerſurum haud vanè ſperabat. Cum enim Doctoris titulum atque inſignia ſuo merito ſummoque cum applauſu adeptus hîc eſſet, accidit, ut EBERHARDUS, cognomento *Probus* & *Barbatus*, primus iterum ea ætate Suevorum Dux in ſplendidiſſimis Vangionum comitiis à *MAXIMILIANO* Romanorum Rege, ordinum Imperii conſenſu renunciatus, iter Romam meditaretur, adſcitis comitibus Ludovico Nauclero, Petro Jacobi Arlunenſe & Gabriele Biele, viris & doctis & ætate

ravibus, qui optimo & litterarum
orumque omnium amantissimo
i auctores suasoresque fuerunt, ut
nem quoque sibi adjungeret,
qui & moris cum exteris rectè ver-
gnarus, & latinè loquendi scri-
ue promtus esset, asperamque ac
m Suevorum pronunciationem
m volubilitate suavitateque non-
mperasset. Quod ipsorum con-
multò saluberrimum cum *Eber-*
admodum probasset, Reuchlinum
ntum itineris hujus socium, sed
am sibi à secretis esse voluit. Cum
gitur Duce tantaque honoris novi
ne cumulatus Capnion, in Itali-
fectus est, & anno supra millesi-
uadringentesimum septimo & o-
no Florentiam intravit, ubi à Lau-
Medice, Magni Cosmi propagine,
is X. summi Pontificis Parente, hu-
mè exceptus liberaliterque habi-
, qui & inter alia multa visu maxi-
gna, instructissimam suam Bi-
cam ei perlustrandam utendamq;
lè concessit. Venit tum quoque
tiam virorum doctissimorum, no-
a Demetrii Chalcondylæ, gente

C Græci

Græci, Marſilii item Ficini, Georgii Veſpucii, Chriſtophori Landini, Angeli Politiani, Johannis Pici Mirandulæ Comitis. Nihilo ſecius Romæ, quùm eò deinceps perveniſſet, ſummis quoque viris gratus acceptusque fuit, adeo ut probè animadverteret Eberhardus Dux, Italos longè eum audire libentius, quàm Suevos alios, qui pronunciarent more patrio. Unde & factum, ut ibi haud tantum, ſed poſt reditum etiam ex Italia, illius opera induſtriaque adjuvaretur plurimum, quam inprimis ipſi teſtatam fecit, cum non multò poſt legationem, uſu tractationeque difficillimam obiret, ad Imperatorem Fridericum III. qui tum Lentiæ, ſeu ut vulgò appellatur, Linzii, commorabatur, ibidemq; fatis concedebat. Hic enim perſpecta Capnionis virtutum claritate morumque venuſtate, communicato cum Imperii Ordinibus conſilio, quonam potiſſimum munere ac honore tantum virum decoraret, privilegia ſacri Lateranenſis Palatii & Aulæ ſuæ Tribunalisque Imperialis Comitis pariter ac Nobilis, ei ac Dionyſio fratri, liberisque omnibus rectâ ſerie deſcendentibus, ſive maſculi, ſive fœminæ forent, impertivit clementiſſimè, inqui

plenio

pleniorem fidem publico diplomate confirmavit; & ut perpetua hujus rei memoria apud posteros duraret, his insignibus eosdem ab aliis distingui voluit: ut nimirum scuto cæsii coloris uterentur, in cujus medio ara aurea extructa cum accensis carbonibus fumum reddentibus, literisq; his insculptis ARA CAPNIONIS conspiceretur: Scuti autem summitati imposita galea torneamenti esset, viridis lauri serto coronata, & cæsiis aureisque tæniis redimita, ac supra galeam molendini rota citrei coloris versaretur. Neque hic substitit munificentissimi Imperatoris liberalitas, quippe qui institutâ de munere Oratori ex more dando deliberatione, juxta cum aliis donis sacrum Veteris Instrumenti codicem Hebraicum, ut antiquissimum, ita pulcherrimè atque emendatè admodum in membrana scriptum ei obtulit, qui etiamnum in Illustri SERENISSIMI PRINCIPIS NOSTRI Bibliotheca religiosè asservatur, & non secus ac par est, in pretiosissimi thesauri loco habetur. Continet enim præter Hebraicos fontes pervetustam *Onkelosi* Chaldaicam interpretationem, Criticorumque Hebræorum, quos *Masorethas* vulgò appellant, notas,

notas, mirum quantum in impressis libris ferè omnibus, & temporúm injuriâ, & Christianorum pariter ac Judæorum negligentiâ atque ignorantiâ, corruptas & depravatas. Hæcque omnia longè accuratius in laudato isto Codice reperiuntur, quam vel in Veneto, vel Complutensi, vel Regiis, vel ipso denique Basileensi; in quo tamen doctissimus *Buxtorfius* innumera penè menda erroresque, quibus subinde cæteri scatebant, sustulit atque emendavit. Ut verò Augustissimus Imperator Codicem hunc, licet rarissimum, Nostro muneri daret, effecit *Jacobus Jehiel Loans*, gente quidem Judæus, sed ob medendi scientiam & eruditionem singularem in Medicorũ Cæsareanorum Equitumque auratorum numerum cooptatus; quó cum toto isto legationis tempore fideli admodùm in percipiendis Hebraicæ Linguæ rudimentis præceptore usus, ac *Bibliis* insuper instrúctus esset, ipse jam quantum aulæ negotia concedebant temporis, exercere se, ac in dies magis magisque proficere in hoc literarum genere poterat. Ac ne quid ei deesset ad plenam perfectamque sanctæ linguæ cognitionem scientiamque, accidit, ut, dum postea

legatus

atus à *Philippo* Bavariæ Duce Romam
tebatur, in Magistrum priori longè
ctiorem atque præstantiorem incide-
; de quo priusquam aliquid di-
nus, minimè præter officium institu-
nque facturos nos existimamus, si insi-
ores aulæ VVirtenbergensis vicissitu-
es commemoremus: quoniam illæ
strum quoque haud leviter afflixerunt,
potius majorem ei emergendi occa-
nem præbuerunt.

Cum enim EBERHARDUS
nis ætatis memoriæque clarissimus
nceps diem supremum instare vidisset,
vi inductus consilio, Testamentum
licum fecit, quo prius ope auxilioq;
no solenni precationis formulâ im-
rato, ULRICUM *Henrici* Comitis fi-
n atque *Ulrici Adamati* nepotem, un-
im annos natum, hæredem successo-
ique nominavit atque constituit, eum-
ideò ex Collegio Petershusensi, *Schon-*
b vulgò nominato, ad se accersivit;
nquam alius deinceps contra expres-
testatoris voluntatem contraque pu-
as Testamenti tabulas vi se ingessit,
is ingenium moresque optimo pru-
tissimoque Duci minimè probaban-

 tur.

tur. Verùm poſtquam hic Ducatus illius invaſor facilè animadverteret, rem ad Imperatorem Maximilianum delatum ſummoque ſtudio de ſe removendo actum iri, inſtinctu cujusdam Monachi, regulam diſciplinamque D. Auguſtini ſecuti, quem omnium cupiditatum ſuarum adminiſtrum habuit, eos omnes, quos ſibi adverſari putabat, inque his præcipuè Capnionem, in vincula cōjicere decreverat Quod haud dubiè eveniſſet, niſi Noſter, de inſidiis periculoque maturè monitus, fuga ſibi conſuluiſſet, ſeque in aulam Palatinam tempeſtivè recepiſſet; ub tūc erant viri ipſi amiciſſimi, Vangionun Præſul Dalburgius, Plinius Cancellarius Rodolphus Agricola, & Jo. VVacker ſe Vigilius, ut Latine vocari maluit, nec no Andreas Theologus. Tantorum er gò virorum conſuetudine atqu favore exilium ſuum leniebat quodam modo: nec quicquam de ſua remitteba induſtria. Siquidem in uſum Philipp Palatini Epitomen Hiſtoriarum ſecun dum ſeriem quatuor ſummorum Imper orum ex Herodoto, Xenophonte aliisqu probatis auctoribus, qui res Græcas parit atque Romanas enarrarunt, concinnavi

Præt

ter, quem eruditum libellum Præ-
rcitamenta etiam ludicra ad Co-
ediarum modum, inusitato tunc tem-
is exemplo, composuit: quorum
rum *Sergium* sive *Capitis caput* inscri-
, directum in Monachum vitæ ipsius
ondam insidiantem, quo fraudulentas
is machinationes egregiè detexit.
od cum inspexisset Dalburgius, illud
ageretur neve publicaretur, auctor ei
sorque fuit; propterea quod apud
lippum Palatinum magna tum gratia
ue auctoritate valeret Franciscus Ca-
lanus, quamlibet alioquin omnibus
obilitate generis & eruditionis laude
miis viris, ob malas artes in aula invisus,
uo idem sibi periculum, quod anteà
ula VVirtenbergica ipsi incubuerat,
tuendum foret. Capnion ergò salu-
rimo huic consilio, pro eo ac debuit,
um dedit, dictamque Comœdiam
cultare & supprimere studuit; sed ne-
o quo casu ea nihilominus anno supra
llesimum quingentesimum septimo
orzhemii cum Commentariis Georgii
nleri ex officina Thomæ Anshelmi Ba-
nsis prodiit. Interim quia spem exspe-
tionemque cujusdam fabulæ fecerat,

aliam, ne vanus promissor videretur, huic subjecit, quam Gallicam appellavit, & ab ingenuis quibusdam adolescentibus in singularem Dalburgii honorem repræsentari curavit. Habitæ deinceps sunt in Palatina aula deliberationes, de mittendâ Romam legatione, ad Alexandrum VI. Pontificem Max. apud quem Monachus quidam Philippum ob denegatam fratribus suis in Cœnobio VVeisenburgensi, quod tùm ad Palatinatum pertinebat, justitiam, quamquam falsò & per calumniam accusavit, variisque artibus & perjuris rem tandem eò deduxit, ut Philippo beneficiorum sacrorum conferendorum jus patrociniumque adimeretur. Ad hæc objecta nefariè crimina cùm minimè tacendum judicaret Philippus, ea per legatum decrevit diluere. Quod munus Capnion obire jussus feliciter exsecutus est, habitâ oratione eleganti ad Pontificem, in qua multa de fide obsequioque Principis sui in Romanam sedem præfatus, impias irreligiosorum Monachorum machinationes detexit, postulavitque ut causa ad summum Imperatoris tribunal, ex Innocentii III. Pontificis decreto, atque secundum sanctionem Imperii pragmaticam

cam, quam ab appenso sigillo aureo auream bullam vocant, delata, dijudicaretur. Cum verò annum, & quod excurrit, Romæ commoraretur, quicquid de publicis negotiis otii temporisq; dabatur, in melioribus literis consumebat, memor illius, quod M. Cato in principio originum suarum scripsit, clarorum virorum atque magnorum non minus otii quam negotii rationem extare oporterere. Quapropter etiam provectâ jam ætate Hebræam Græcamque linguam vel discere, vel potius perdiscere penitus, in maxime negotioso illo otio studuit; idque fecit eò cupidius ac felicius, quò doctiorem præstantioremque hîc, quam Lentiæ, invenit Magistrum, nempe Judæum quendam Cæsinatensem, Abdiam filium Jacobi Sphurnum appellatum, à quo imbutus in Hebraicis quotidiè per & humaniter & fideliter, quicquid deerat ad solidam perfectamque in iis literis notitiam, hausit. Atque eò nulla ipsum auri argentive fames induxit, quippe quod largè liberaliterque in horum studiorum sumptus prodigebat, solutis præceptori in singulas horas singulis aureis: nulla quoque inanis gloriæ sitis eundem stimulavit, cum illo

tempore, *Claudii Espensæi*, celebris in Gallia Præsulis, sententiâ, Græcè nosse valde suspectum, Ebraicè autem prope pro hæretico habitum fuerit: sed ut ipse omni asseveratione de se affirmavit, ingenio amoreque pietatis tractus, iis in literis sese exercuit, quia magno videbantur usui futuræ sacris olim versaturo literas. Eò & omnis anteactæ vitæ studia, & cunctos animi conatus, si qui non infelices forent, referebat: CHRISTOque addictus omnia Christianæ Ecclesiæ vel augendis, vel honestandis rebus devolvebat. Hæc cordi sedebant, hæc admonebant, hæc agitabant, ut Hebræa & amaret & excoleret. Neque Græca neglexit penitus, etsi jam satis in illis versatum ipsum fuisse, intelligi judicarique ex eo potest, quod Philippus Melanchton, procul dubio ex cognati sui sermonibus hunc maximè in modum retulit: Erat ea tempestate Romæ *Argyropylus*, qui Thucydidem publicè interpretabatur, auscultantibus multis nobilitate & ætate insignibus viris, ac quibusdam etiam è *Cardinalium* numero. De quo cum multa præclara Capnion audivisset, coram eum & videre & audire gestiit. Venit igitur legati more cum

re cum mediocri comitatu in auditorium, antequam auſpicabatur recitationes ſuas Argyropylus, quem cum comiter appellaſſet benigneq; ſalutaſſet, dolet deploratque Græcorum exilium, ac addit demum, ſe cupidum ipſius diſciplinæ eſſe. Ad quæ Argyropylus reſpondet, atque interrogat Noſtrum, cujâs, & num Græce peritus eſſet: affirmantemque modeſtè, ſe non omninò rudem expertemque Græcæ linguæ, jubet partem aliquam concionis è Thucydide legere, & reddere una Latinis verbis; quod ubi fecit, ac non tantum clara voce legit commodeque pronunciavit, ſed etiam convenientibus vocibus interpretationem expreſſit, vehementer miratus ſenex eſt, & ingemiſcens exclamavit: Eheu! Græcia noſtro exilio transvolavit Alpes. Divinantis hæc vox habita fuit, quâ præſagiit fore, ut Græcæ linguæ, quæ late ſpargi tunc cœperat, cognitio, omnibus artibus nationibusque, & in his etiam Germanis, parum antea excultis, lucem allatura eſſet; quam accendit inter alios Reuchlinus, eoque meruit, ut φωσφόρος potius Græcè, Latineque Lucifer diceretur, quam Capnion aut fumeus. Tum certe quaſi lumen aliquod

ipſius

ipſius eruditio, prudentia & humanitas adeò eluxit Romæ, ut multi ſummi viri amicitiam familiaritatemque cum eo contraherent. Quam conjunctionem conſuetudinemque ſalutarem admodum utilemque ſibi Noſter deinceps expertus eſt, cum gravem ei Colonienſes Theologi litem intenderent, ut in loco memorabimus. Nunc quod ordo rerumque ſeries poſtulat, id dicendum ſupereſt, Noſtrum, poſteaquam Legati partibus rite feliciterq; perfunctus eſſet, ad Herum ſuũ Philippum rediiſſe quidẽ, ſed brevi poſt tamen ab eo diſceſſiſſe, licet ægre admodum fuerit ab optimo Principe dimiſſus; niſi enim tam graves diſceſſus cauſſas habuiſſet, conjugis nimirum, quam in Suevia reliquerat, conſuetudinem, & otium, quod in aula non dabatur, ad propagandas, quibus natus erat, meliores literas, veniam abeundi vix impetraſſet. Huc accedebat, quod in aula VVirtenbergenſi pacatior longe, quam ante, rerum ſtatus eſſet, ejecto Ducatus invaſore, cum ejus arcanorum ſocio & adminiſtro, Monacho, reſtitutoque per Imperatoris *MAXIMILIANI* edictum legitimò hærede ac Domino, ULRICO, cui ob ætatem nondum

dum satis maturam, & tot tantisque obeundis negotiis imparem, tutores gubernatoresque reipublicæ dati, viri prudentia usuque excellentissimi, Johannes & Ludovicus Naucleri, Gregorius Lamparter, ac nonnulli alii: qui veteris necessitudinis & maximorum Capnionis in patriam meritorum, memores, cum maximè repetebant atque revocabant. Tot tantisque permotus caussis in Sueviam reversus, sibiq; ac patriæ redditus, in literas omni cura cogitationeque incumbere statuit, sed salubriter destinata vel intervertit, vel interrupit communis patriæ salus. Cum enim post bellum Bavaricum tutelæ tranquillitatis publicæ caussa Suevicum fœdus ejusque judicium ita constitueretur, ut Judices tres eligerentur, qui quater quotannis Tubingæ convenirent, ac lites controversiasque disceptarent, noster quoque hujus Triumviratus dignitatem, nulla ambitione, sed ultro delatam adeptus est; quo officio undecim continuos annos summa cũ laude functus, sæpe imminentia patriæ bella justo tribunali dimovit. Solo autem hoc munere contentus in studia sese abdidit, atq; ut Principibus civitatibusq; fœderatis

tis ſalutaribus ſemper conſiliis adfuit: ita juventuti optimis literis nunquam defuit: nec dedecere ſe, aut alienum à viro docto eſſe arbitratus eſt, Aurelii Opilii exemplo poſt Philoſophiam Grammatica elementa ſectari. Scripſit ergo primus omnium Latinè magna perſpicuitate tres Rudimentorum Hebraicorum libros, in quibus & Lexicon erat; non tam, ut Dionyſium fratrem, cui ea inſcripſiſſe, ſupra diximus, quam alios omnes, hujus linguæ cupidos, juvaret. Deinde, aliquanto poſt in VII. præcipuos Davidis hymnos, quos iis præſertim commendatos eſſe Eccleſia voluit, qui erratorum veniam ſupplices à DEO petunt, Commentarios ſeu Enarrationes Grammaticas eo conſilio edidit, ut præceptiones abs ſe traditæ quamplurimis exemplis illuſtrarentur. Interrumpi verò videbantur ulteriores illius conatus nova legatione, ad Maximil. Imper. qui Oenoponti tunc agebat, ſuſcipienda: ſed ne ſic quidem literis invigilare prorſus omittebat. Etenim, libros quos poterat, ſecum portabat, & aſſiduè, quantum per negotia publica licuit, in iis legebat: habebatque tum forte ſecum è Baſileenſi Bibliothecâ Novum

fœdus, aureis ſcriptum literis, quo Eraſmus etiam deinceps, cum illud nova cura ederet, uſus eſt. Hoc cum manu verſaret & expedite interpretaretur, magnam ſui admirationem apud multos excitavit. Quod animadvertentes Venetorum Legati, unà tum præſentes, ſic mutuo ſe allocuti ſunt: ecce! quam, qui has literas norunt, grati acceptique in Germania ſint; apud nos verò non adeò magni æſtimentur, imò ſpernantur? Oenoponte reverſus, ob peſtem, quæ tum ubivis ferè in patria graſſabatur, non poterat Tubingæ diu commorari. Itaque cum ſalubria loca quæreret, anno milleſimo, quingenteſimo ſecundo, in cœnobio, cui Denckendorfii nomen eſt, haud procul Stutgardia ſito, quod Dominici ordinis Monachos alebat, hoſpitio cũ uxore & familia univerſa liberaliſſimè eſt exceptus, à viro gravi & docto, Petro appellato, cui non hic tantum, ſed per totam quoq; Germaniam inſpiciendi viſitandique cura in ſuæ ſectæ ac diſciplinæ homines commiſſa erat. Hujus rogatu *Capnion* artem ſcribendarum habendarumque homiliarum adoleſcentibus tradidit, quæ biennio poſt Pforzhemii per Anshelmum Badenſem

ſem publici juris atque uſus facta fuit. Inde, ceſſante peſtilentia Stutgardiam reverſus, magnum de improviſo & memoratu dignum certamen cum Monachis ſubire cogebatur, cujus originem, cauſas ac denique exitum, ſtrictim breviterque recenſere, alienum à noſtro inſtituto haud erit. Vixit Coloniæ Agrippinæ Judæus, nomine *Johannes Pfefferkornius*, qui, cum Meſſiam ſe jactitando, populares ſuos ſatis diu decepiſſet, ipſos quoque Chriſtianos aggreſſus eſt, quos, ut ſub pietatis ſpecie ſecurius falleret, ſacro fonte ſe ablui paſſus & apertum Judæorum hoſtem profeſſus eſt. Nihil enim aliud ſimulata hac ſua & ficta contentione molitum eum eſſe ac egiſſe, compertum deinceps re ipſa fuit, quam quemadmodum honeſto quodam titulo turpi lucro quæſtuique inhiaret. Tantum verò negotium cum perficere ſolus nequiret, communicat conſilia cum familiari ſuo, *Jacobo Hochſtrato*, ſpecioſo hæreticæ pravitatis, ut tum loquebantur, titulo, inſigni. Hic alios quoque in ſocietatem patrandi facinoris aſcivit, inter quos præcipuè nominandus eſt *Arnoldus de Tungari* artium & Theologiæ Doctor ac Profeſſor, ut

barbare

bare tum efferebant, profundissimus, bursæ Laurentii Regens primarius. magnæ spe prædæ inducti, diu mul- ıque *MAXIMILIANUM* Imperato- ı orant atque obsecrant, ut edictum mulgaret, quo omnes Judæorum li- solo S. Codice excepto, combureren- : quippe qui essent & impii, & supersti- ıc pleni, impedirentque, quo minus istianam Religionem amplecterentur :llæ. Quæ, utpote speciosa dictu, fa- permoverunt Cæsarem, ut decretum ret in castris Batavis, quo Judæi in quique oppido jubebantur libros in am comportare & ignem flammasque ectare. Id cum primò omnium Fran- ırti, ubi ingens Judæorum multitudo promulgatum esset, Pfefferkornius o- i jam, vel furenti potius, similis, ultrò ɔque cursitat, Stutgardiamque ad chlinum venit, & ostenso Cæsaris ıdato, petit ab eo, uti secùm ad illa ,quæ Rheno adjacent, contendat at- edictum illud similiter ibidem exse- :ur. Verum Reuchlinus id facere ısabat, causatus cum varia, quibus ictus esset, negotia, tum quod non- a animadvertisset, quæ jure Imperato-

ris in literis desiderarentur, cumque Pfefferkornius, quænam ista essent, indicari sibi postularet, ea protinus schedulâ consignata ipsi dedit; quibus perceptis discessit. Interea Judæi quoque strenuè rem suam agebant, & per Patronos, quos in Maximiliani aula habebant, eò adducebant, ut libri ipsis redderentur, atque ab exustione tamdiu immunes essent, quoad, quid Hebræarum literarum periti faciendum judicarent, exploratum foret. Eo nomine Cæsar *Urieli* Gemmingensi, Præsuli Moguntinensi, Imperiique Cancellario, mandat, ut Coloniensi, Moguntinæ, Erphordiensi, Heidelbergensi, Academiis, Jacobo item Hochstrato, Johanni Reuchlino, Victori de Corbo Sacerdoti, aliisque omnibus, quos nosset Hebraicè doctos, exquirendi deliberandique negotium det, quid fieri in tam ardua gravique causa conveniret: ac num ex Christianæ Religionis usu esset, præter Codicem S. reliquos omnes libros igni devovere. Reuchlinus hoc Cæsaris & Moguntini mandato atque literis acceptis, consilium suum sententiamq; liberè, eâ tamen, qua par fuit, modestiâ observantiaque in hunc maximè modum perscribit: non unius

generis Judæorum libros esse, eoque nec
uno censu habendos omnes; quosdam
Grammatices cæterarumque artium ac
disciplinarum præcepta tradere: alios in
eruendo S. literarum genuino sensu versa-
ri & Commentarios dici: nonnullos Py-
thagoræorum ferè in modum symboli-
cam Philosophiam & Theologiam secta-
ri, qui proprio suo nomine Cabbalistici
audiant: iterum alios sub involucris qui-
busdam sublimiora spectare, allegorico-
rum nomine notos: hinc Talmudicos,
quoddam quasi corpus sacri civilisque Ju-
daici Juris complectentes: postremò
quosdam professa opera apologos, fabu-
las & similia tractare atque continere.
Hos omnes libros, quanquam multa va-
na ac ridicula iis sint immixta, tamen reti-
neri posse, vel eo solum nomine, quod ad
refellendos pertinacissimæ gentis errores
atque deliria haud parum conducant, &
veritatis hostes suismet armis se non rarò
conficiant. Longè verò esse aliam ratio-
nem illorum scriptorum quæ manifestam
impietatis notam habeant, & in sanctissi-
mum Servatorem, ejusque Matrem, A-
postolos & alias coelo redditas animas in-
juria sint, easque maledictionibus & con-

vitiis proſcindant: hoc è numero di
& vidiſſe & legiſſe, quorum *Nizza*
alterum, alterum *Toledoth Jeſchu* ap
letur. Hæc ſimiliaque his ſine mora in
conjicienda, & illos penes quos repe
tur, ex lege Cornelia & de famoſis lib
ſeverè graviterque eſſe puniendos.
hil æquius, nihil moderatius dici ſcri
hâc ſententia à Capnione potuit, qua
obſignatam Urieli per juratum tabe
um transmiſit. Eam verò Pfefferkorn
dolo Hochſtrati, antequā ad Imperato
perferretur, interceptam adeptus, ul
am improbari opinionem vidit, &
ſtui, quem captabat, inprimis adve
eſſe, novum crimen moliebatur, e
omnes curas ac animi cogitationes in
debat, quemadmodum ægrè inno
Capnioni faceret. Sed cum ipſe, ut
omnium literarum & Hebraicæ etiam
guæ imperitus, longe ſe imparem fo
verſario conſpexiſſet, ſociorum ope a
lamum Arnoldo Tungro moderant
bellum vulgat, quem Manuale Speci
inſcripſit; ubi non ſolidis ſed in ſpe
tantum confictis argumentis pugna
famamque inprimis Reuchlini lacera
quaſi is parùm Chriſtianè pro Judæis

ristianos pronunciasset. Hunc fa-
m libellum in Vernalibus Francofur-
m nundinis partim ipse vendidit,
n ab uxore sua per omnes urbis vi-
ircumferri curavit. Conqueritur
am Capnion, coram Maximiliano
ratore, paulo post iter per Reutlin-
faciente, imploratque ejus opem &
ium supplex. Ad hæc Cæsar, qui vi-
ius integritatem non tantũ proprio
imento, verùm etiam optimorum
ionio ac communi fama jam dudum
itam perspectamque habuerat, &
& verbis prodidit apertè, quã dete-
ur tantum scelus, & dari sibi libellum
imperavit; quẽ porrectum, adstan-
lateri suo proceribus commendavit
icandamque litem iis reliquit. Hi ve-
opter tot tantasque legationes tunc
undas, pollicebantur, se totam caus-
Augustano Episcopo commissuros.
um nullum diceret diem &, sæpe et-
ommonitus, negaret, se quicquam
ndatis ea de re habere, tum Reuch-
haud diutius silendum ratus, publi-
purgavit, edito in vulgus libello;
i convenientiori longè quam factum
:kornio est, titulo *Speculi Ocularis*
 insi-

insignivit. Dilucide enim & quod dicimus, ad oculum ibi ostendit, adversarios pluribus quam triginta quatuor mendaciis ad sui contumeliam usos esse. Adjunxit etiam scholastico more disputationes, cũ solutionibus eorum, quæ vel objecta fuerunt, vel objici ultra potuerunt; ex quibus palam fieret, illum non aliter sentire, nec sentire velle, quã placita Ecclesiæ Catholicæ ferrent atque permitterent. Nihil autem & modesta, & solida, & perspicua hac defensione movebantur Colonienses, sed apertum potius bellum parabant; cui tamen malo Reuchlinus literis humanissime semel iterumq; scriptis, cum ad Arnoldum de Tungeri, quem constitutũ Censorẽ à Collegio audiebat, tum ad Conradum Kollinum Professorem, ac totum denique Theologorum Ordinem prævenire studuit. Testabatur enim & dolorẽ, quod nullo suo merito odium apud eos incurrisset, & petebat veniam, si quos ipse offendisset, postulabat denique, ut errores quorum insimulabatur, sibi monstrarentur. Adhæc omnes quidem benevolè satis respondent, sed indicem tantum mittunt eorum, quæ judicabant partim ex sacro Codice partim ex utroque jure imperti-
nente

nenter esse allata, & de quibus nondum satis sibi videretur Capnion pro fidei sinceritate se purgasse. Has *propositiones* (ita enim nominari volebant) ubi vidit Reuchlinus, pessimè, ac non sine crimine falsi ex Oculari speculo excerptas, nudas praeterea & nullis argumentis neque roboratas, neque impugnatas, majorem in modum & permodestè sane denuò rogat Theologos illos, ut ipsimet formulam praescriberent, qua vel ulteriori declaratione, vel Augustiniana retractatione satisfacere eis posset. Quid potuit fieri à Nostro ad correctionem aptius, quid ad vota obtemperantius? Quid contra à Coloniensibus indignius, quid à Theologis alienius? quam ea negare, quae Patres, quae concilia nulli unquam, etiam in manifestam haeresin prolapso, negasse reperiuntur? Jamque non amplius per cuniculos, sed aperte, non per unum aliquem homuncionem, sed catervatim oppugnabatur Capnion. Erupit enim tota Theologorum concio, suppetias Christi sacris recens initiato Judaeo latura, duce Tungro, qui *articulos* seu *propositiones Judaico favore nimis suspectas* ex Speculo Oculari extruxit, adjectis annotatio-

nibus & animadverſionibus: atque hoc omne non vernacula lingua, qua utrinque hactenus certatum fuit, adornat, ſed latina; eo haud dubiè conſilio, ut apud exteras gentes nationesque nomen Capnionis inviſum redderet, & cum perverſa interpretatione, tum mutila dictorum citatione ſecurius falleret. Quod peſſimum inſtitutum poſtquàm intellexit Noſter, defenſionem itidem Latinè ſcripſit ad *Maximilianum* Cæſ. quâ non minus eleganter quam ſolidè calumniatores refutavit. Ibi verò palam litem ei intendunt, & apud Moguntinum, cujus obtemperare imperio reus cogebatur, rem agitant, atque eò adducunt, ut Reuchlinus mox per literas citaretur. Sed cum propter ſenium & imbecillitatem corporis tantum iter tam brevi temporis ſpacio conficere non poſſet, mittebat eò curatorem Petrum Staffelium Nürtingenſem, qui actorem Hochſtratum tanquam inimicum ſibi infenſiſſimum & meritò ſuſpectum recuſabat, ob eas cauſſas, quas publice allegabat, nominabatque pro eo D. Joh. VVackerum, Vangionum Epiſcopi vice tunc temporis fungentem. Tametſi verò nil obtineret Reuchlinus, ſe

præte

præter spem opinionemque decretoria sit lata sententia, eam tamen de industria placuit differre, ne absente reo causa nimis præcipitanter geri videretur, neve injustitiæ labes huic tam splendido judicio aspergeretur: quo nomine quindecim dierum spatium concedebatur, ut nisi intra hoc tempus negotium placide componeretur, ad præstitutum diem, qui in fastis duodecimus Octobris erat, sententia promulgaretur. Qua de re Reuchlinus certior factus, ipse Moguntiam venit, comitatus viris, quos ei VVirtenbergensis Dux Ulricus adjunxerat, nobilitate generis & doctrina præstantibus, Jacobo Lempo & Henrico Schillingio. Interea Hochstratus quasi jam acturus triumphum, omnibus per Moguntiacum sacerdotibus mandat, ut publicè populum sub proscriptionis poena monerent, si qui Oculare Speculum haberent, illud quantocyus eam in rem delegatis traderent. Omnes præterea rationes, ad concordiam sanciendam comparatas atque utrique parti, ut putabatur, citra tamen Reuchlini ignominiam, satisfacturas, alto elatoque animi supercilio spernebat. Has fraudes sentiens Capnion ad Pontif. Roma-

num provocat. Provocat & Hochstratus magna cum indignatione, & formulam provocationis templi cathedralis valvis affigit; quam tamen mox Jureconsultorum suasu iterum deserit: nec oblatam à Lempo disputationem publicam accipit. Sic utrinque infecta re discessum est, non sine ingenti fremitu Coloniensium: & caussa ad Leonem X. devoluta; qui eam Spirensi Episcopo, Georgio Palatino Duci penitus committit. Is rei cognoscendæ præficit Thomam Thrucksesium & Georgiū Schvvalbacensem, spectatæ fidei, famę inculpatæ & eruditionis excellentis Viros; quibus adjungebantur Philippus de Flersheim, Joh. Vigilius, Franciscus Sickingerus, Jodocus Gallus, & VVolfgangus Fabritius Capito. Dicitur litigantibus dies. Venit Capnion. Sed Hochstratus, licet more consueto per intervalla citatus, tamen non comparuit. Caussa nihilo secius discutitur & secundum Reuchlinum pronunciatur: nullum errorem ab Ecclesia damnatum in libro sæpiùs commemorato reperiri, nec plus eum favere Judæis, quam religio & jura sinant; injustè ergò ac præter veritatem eum delatum à Coloniensibus esse. Hochstratus autem

contu-

contumaciæ criminis reus ad omnes & singulas expensas ferendas, quarum summa putabatur centum & undecim florenorum auri Rhenani, condemnatus fuit, denunciatis simul atrocibus pœnis, si perseverare obstinate pertinaciterque in proposito perrexisset. Hæc dum aguntur, Spiræ, Colonienses nefario ausu librum Reuchlini damnant, citra tamen contumeliam, ut ajebant, & Februario deinde mense Anno supra millesimum quingentesimum decimo quarto exurunt, approbantibus factum Lovaniensi, Erphordensi, Moguntina & Parisiensi Universitatibus. Pfefferkornius classicum mox cecinit, & novum in Capnionem libellum edidit, quem lingua vernacula inscripsit, æs campanum, quod cieri solet, cum justo supplicio criminis convicti afficiuntur. Neque effrenata audacia furorque malevolorum hominum hic stitit; etenim variis insuper carminibus seu criminibus potius, factis fictisque ab *Ortwino Gratio*, & picturis infamibus pro rostris, ac ubivis locorũ suffixis, quibus Capnionem bilinguem delinearunt, sanctum caput proscripserunt. Infestam ergo hanc nomini suo turbam ulturus Noster, jucun-

diſſimo ſatyræ illudentis genere uſus eſt, editis epiſtolis obſcurorum virorum, admirabili facetiarum lepore conditis, quibus, ad excitandum riſum, cucullatorum Theologorum ineptiſſimè atque adeo ridicule & planè barbare latina lingua ſcribentium, ſtylum expreſſit. Hic liber adeò graviter calumniatores Colonienſes perculit, ut conjurationis caput Hochſtratus paulo poſt letali dolore confectus ſauciatuſque interierit: & reliqui æſtuantes furore ac rabie, ſupplicibus precibus à Leone impetraverint, ut edicto divendi ejusmodi Epiſtolæ atque imprimi porrò vetarentur. Verum interdictum hoc Reuchlinus ſalſe ludificatus, ſecundum epiſtolarum volumen, ſub nomine clarorum virorum, tanquam ex titulo minimè prohibitum, ſed priori multo aculeatius, vulgavit; ut ſic cucullati miſerè cum hydra luctantes, animos in ea lite deſponderint. A ludicris verò ad ſeria nos iterum convertamus, & quam cepimus narrationem, abſolvamus penitus. Reuchlinus, quanquam, ut conſtat, cauſa vicit, ac veritatis fiduciâ fretus eſſe potuit; tamen & potentiam & fraudes inimicorum ſecum reputans, ne mortuo quoque Leoni, bar-
bam

bam, ut minabantur, vellerent, illuderentve, totam causam ad curiam Romanam devolvit, mittitque eò exemplorum acta; Intercedunt etiam pro illo Maximilianus Imperator, Imperii Septemvir Fridericus Saxoniæ, Ludovicus Bavariæ, Ulricus VVirtenbergiæ, Duces, Marchio Badensis, Cardinalis Gurcensis, Inclyti Teutonicorum Ordinis Magister, VVormatiensis, Argentinensis, Constantiensis & Spirensis, Episcopi: cumque illis quinquaginta tria Sueviæ oppida, Præsules infula ornati tredecim, & multi præterea seorsim, fortissimi, integerrimi, doctissimique viri alii, qui omnes brevem justamque litis dijudicationem à summo Pontifice petebant, puræ fidei, integritatis & innocentiæ Capnionis gravissimi testes; eorumque precibus ita permotus Leo Pontifex est, ut confestim è purpuratis suis causæ cognoscendæ præficeret Dominicum Grimanum Venetum, tribus linguis excellenter doctum, qui publicis tabulis Romam citat & Hochstratum & Reuchlinum: huic tamen propter senium indulget, ut per curatorem idoneum rem agat. Venit ergo Hochstratus ovans (sic dialogus festivus hac ipsa de re

de re inſcriptus, extat) pulchro equitatu comitatus, nec paucis Principum Academiarumque commendationibus, ac inprimis magna pecuniæ vi inſtructus, quâ adverſarii ſui famam fortunasque omnes facile ſe ſubverſurum, jactitavit. Neque id fruſtra omninò fuit. Nam certè, id ſaltem effuſis ſuis largitionibus effecit, ut in longum tempus cauſa traheretur, nec planè dijudicaretur; licet haud obſcurum eſſet, Reuchlinum victorem fore. Principio igitur ſummum ſtudium adhibuit Hochſtratus, ut Grimano adjungeretur Bernardinus Cardinalis S. Crucis, quippe quem ſciebat ſibi pariter & ſuis Collegis, à quibus cum in Germania aliquando eſſet, benignè liberaliterque hoſpicio excipiebatur, eſſe faventiſſimum, & ſe jam ante ejus opera à proſcriptionis pœna liberatum. At verò qui à partibus Capnionis erant multas ſatis graves ac juſtas cauſas adducunt, cur eum recuſarent: quas paulo accuratius apud ſe perpendens Leo Petrum de Accolitis Anconitanum D. Euſebii Cardinalem pro illo ſubſtituit. Hi quanquam nihil quod ſui officii eſſet, intermisêre; Hochſtratus tamen moras identidem nectit, atque malis
ſuis

suis artibus obtinuit, ut nonnullis quoq; ex suo ordine causæ cognitio unà demandaretur; in quibus præcipui fuerunt Thomas Gajetanus purpuratus & Sylvester Prierias, palatii, quod vocant, sacri Magister. Hæc res adeò malè Rauchlinum habuit, ut subinde dubitavit, Christus ne vinceret Romæ, an Chrysus, quemadmodum in epistola ad Albertum Moguntinensem juxta ac Magdeburgensem Episcopum summum, opusculo de variis quæstionibus Athanasio vulgò, licet perperam, tributo, & abs se latinè converso notisque egregiis illustrato, præfixâ, conquestus est. Interim adversa hæc Civis Nostri fortuna, qua cum conflictabatur, literato Orbi prospera accidit. Factum enim hinc est, ut eum non ipse tantum sed & alii pro illo, multis egregiis scriptis illustrarint. Quatuor autem potissimùm sunt, quibus & celebriorem famam sibi paravit & utilem nobis operā navavit Capnion. Inter quæ primum est, & jam ante hæc tempora vulgatum, quod *Verbum mirificum* inscripsit, ac Vangionum Antistiti, Camerario Dalburgio, cujus bibliotheca, Latinis, Græcis Hebraicisque voluminibus referta, & tum unico Germa-

niæ

niæ theſauro, uti ſemper ſolitus erat, conſecravit: In eo erudite ſatis ac eleganter ſubtiliterque diſputat de nominibus DEI; quæ omnia in uno nomine JESU convenire, & hoc ex ineffabili illo, ut apud Judæos habetur, JEHOVA, junctâ una litera compoſitum atque effabile redditum aſſerit. Alterum de *Accentibus* & *Orthographia linguæ Hebraicæ* librum Adriano Cardinali, cujus extant Commentarii de Sermone Latino & in vulgus noti ſunt, dicavit. Deinde *Conſtantini M. vitam* de græco in Latinum cõvertit, & *FRIDERICO* Saxoni, Sapientis cognomentum adepto, ſacrum eſſe voluit: quo tantam ab illo iniit gratiam, ut tantum virum Academiæ ſuæ, quam recens fundaverat, VVittebergæ, deſtinaret. Sed quod ætate jam gravis eſſet Reuchlinus, ire recuſavit, & Melanchtonem, qui illi hactenus aſſiduè fideliterque præſto fuit, ea, quibus defenſio cauſæ continebatur, & quæ mittenda ad judicium erant, deſcribendo, ac quicquid omnino ad cognati innocentiam declarandam, ſalutem dignitatemque conſervandam pertineret, cunctis modis adjuvando, in ſuum locum ſubſtituit, hacque ornatum commendatione abs ſe dimiſit:

: habiturum in Juvene Optimum
cipem non alterum modo Reuchli-
, ſed longè quoque illo ſuperiorem,
holæ diutius profuturum. Denique
le *Arte Cabbaliſtica* libros, abſtruſiſſi-
udaicæ gentis ſacra explicantes, ſum-
ontifici dicavit; in quorum extremo
i quaſi tabellâ illi rem omnem, uti ge-
t, in memoriam revocat: quomo-
er quaterque ſummorum Germaniæ
cipum teſtimonia pro innocentia ſua
ta ſint: quomodo cauſæ dati judices
teſtificationi robur atq; pondus dede-
eoq; jam progreſſi ſint, ut decretori-
ſententiam ferendam putaverint:
modo denique tota urbs Romana &
ium nationum doctiſſimi confirma-
ſe nil probri, nil damni Eccleſiæ, ſed
ra potius multum utilitatis gloriæq;
liſſe. Verùm ſurdas pulſabat aures;
us quippe innocentiæ, nullus preci-
relictus eſt locus: neque tamen Hoch-
us ſe viciſſe, gloriari poterat. Nam
in ultimo hac de cauſſa inſtituto con-
, in quo Nazareus, Malfetanus & For-
nſis, Epiſcopi, ac reliqui ordine omnes
er palatii Magiſtrum, Capnionem ab-
erunt, mandatum ſummi Pontificis

impetravit, ne executioni ſententia man-
daretur; tamen plurimi hoc inquiſitori
factum pro ſpecie ſenatusConſultiTurpi-
liani habuerunt. Certè turpiter ſe dedit
quando magnificè jactavit, ſe propoſitio-
nes, quas peſſima fide ex Oculari Capnio-
nis Speculo extruxerat, coram concilio
publicè diſputaturum. Etenim reſpon-
ſum tulit, ſatis jam de cauſſa diſceptatum
diſputatumq; eſſe: ac ſeverè inſuper ei in-
terdicebatur, ne talia in poſterum tenta-
ret. Ita tandem vacuis manibus ovans
ſcilicet Hochſtratus ad fraterculos ſuos
Coloniam rediit, nil niſi dedecus repor-
tans. Quicunque enim meliores literas
amabant, qui tunc & multi & præcipuæ
dignitate præditi fuêre, Capnionis cauſam
ſuam ducebant illiuſque adverſarios o-
mni ſcriptorum genere infamabant, tam
deridentes & illudentes futilitatem, quam
inſectantes & increpantes improbitatem.
Inter quos fuerunt Eraſmus Roteroda-
mus, Epiſcopus Roffenſis, & omnes in
Anglia doctiſſimi viri: Johannes Potke-
nius Colonienſis Præpoſitus, Joachimus
Vadianus, Simon Lazius, Philippus Be-
roaldus, Petrus Galatinus, qui ſub nomi-
ne Dialogi librum de arcanis Catholicæ
Veritatis

itatis ſcripſit; Martinus Lutherus,
ſus, Jacobus Queſtembergius Miſ-
s, Brevium, ut vocant, Apoſto-
um ſcriba, & alii ita multi, ut percen-
eos ne numerando quidem valeam.
tamen omittendus nobis, ſed vel
no loco commemorandus eſt, Ulri-
gente Huttenus, patria Francus, or-
eques, literis perquam eruditus; qui
tigantes cum Capnione Monachos
è exagitavit, & illam factionem, tum
lem vehementiſſimis ſcriptis, ſed ali-
ntò poſt armis quoque expeditis ad-
s eſt. Ejus extat inter alia carmen
mphale victoriæ Johannis Reuchli-
cum pictura etiam in illius con-
ationis gregem contumelioſâ; in
conſpicitur nonnemo unco tractus,
cum Judæus quondam fuiſſet, ſuam
ram in lædendo evertendoque Capni-
, magna, ut credebatur, pecuniæ
onductam collocaſſet. Cum ſic ac-
ſa utrinque eſſent hominum ſtudia,
Tezelius, ob adulterium, ut ferunt, &
ſcelera Dominici ordinis Monachus
s celebris, (ſiquidem celebritas eſt per-
tua nominis infamia) aliud, longè gra-
incendium excitat, quando *Leonis*
 X.

X. indultu autoritateque, quam in omne
Christiani nominis Ecclesias habere se pu
tabat, quæstu quodam redimendi facto
ctorum faciendorumve veniam, & han
mortuis quoque reconciliandi, quas in
dulgentias appellarunt, irritavit *Martinum*
Lutherum, ut ineptias & ludibria cum exi
tiosa impietate conjuncta, publicè repre
henderet, atque alios in dies errores nota
ret. Unde nova curâ Romæ occupatis
animis, hæ lites concertationesque cum
Capnione pertinaces conquieverunt.
Idque Noster futurum prævidit; si
mulac enim de exorto hoc certamine au
divit, ita Monachis illusisse fertur: habe
tis Virum, qui plus satis negotii nunc vo
bis facesset, ut ego senio confectus, quie
tè jam obdormiscere queam. Sed tum
quidem quietum illum esse non sineban
funesta, quæ Sueviam turbavére, bella
ea aliò commigrare optimum senem
coëgerant. Abiit autem, vocante *Gui-
lielmo* Bavariæ Duce, Angelopolin, anti-
quam Claudii coloniam, ut literarum, ac
Linguarum inprimis, documentis, eam il-
lustraret. Sed neque hic diu vivere pote-
rat, cum pestilentiæ sævitia, quæ latius in
dies grassabatur, ea quoque loca infesta
redde

leret. Proinde fixum constitutumq;
ianimo suo habuit, in patriam tandē
è pacatam, ubi & seditio, & fames,
ontagiosa lues cessaverant, inque no-
i *CAROLI V.* juratum fuerat, reverti;
quod ætatis daretur reliquum, abdi-
Triumviratu, publicisque negotiis,
ario otio perfrui. At verò, postquàm
ingenses de ejus adventu cognove-
, Academiæ totius nomine, legatos
umero & dignitate spectabiles, ad
mmiserunt, oratum, ut, quod apud
os in Græcis Hebraicisque tradere nu-
cœpisset, id deinceps inter Suevos,
ulares suos, continuaret atque perfi-
t, exspectaturus eo nomine de publi-
rario honorificum satis stipendium,
tannis præstandum. Horum sermo-
us cum facile se persuaderi passus esset,
peram studiosæ juventuti locaret, pri-
semestri toto puerilia disciplinarum
lia exposuit, diversarumque lingua-
n & commoda & idonea jecit funda-
nta. Prælegit enim frequenti Audito-
doctissimum Hebræorum Grammati-
n, *Mosen Kimchium* & *Manuelem*
ysoloram, aptum græcè initiandis do-
rem. Sic viâ ad altiora paratâ, ea sibi
 propo-

proponenda ſumſit, quæ & neceſſaria ma-
ximè, & optima eſſent; non ut multi ſo-
lent, qui ſive ex invidia, ſive inſcitia, ſive
vana gloria, iſta ſolum tradunt, quæ ſub-
tilitatis multum, utilitatis verò parum ha-
bent. Nam Biblia Hebraica, à Daniele
Bombergio tunc magno numero Venetiis
venum miſſa, ac Demoſthenem Æſchi-
nemque, ſummos Græciæ Oratores expli-
cavit. His dum aliquamdiu immoratu
fatigaturque laboribus, lento morbo
quem Icтericum Medici vocant, pau-
latim langueſcit & conſumitur, ac diem
obit ſupremum Stutgardiæ, Anno ſupe-
rioris ſeculi ſecundo & vigeſimo, pridie
Kalendarum Julii, cum vivendo explevif-
ſet, ſexaginta ſeptem annos. De corpo-
re humando civitates aliquot inter ſe de-
certarunt; ſed ibi, ubi fato functus, u
communis fama eſt, honeſtum exuviis lo-
cum nactus eſt, in fano Divo Leonhart
conſecrato. Monumentum quod poſ-
tum ipſi erectumque fuit, hodienum con-
ſpicitur, cum verſibus epitaphiis à Johan-
ne Alexandro Braſſicano, nobiliſſim
Poeta & Oratore factis.

Et nos quoque, *AUDITORES*, mo-
numentum Civi noſtro nunc poſuimus
nc

quod marmori insculptum vetustas
em absumit, aut violenta manus
t; sed, quod animis infixum ad o-
n posteritatis memoriam perdurat.
tatis, id amoris, id grati hominis of-
n abs me requirebat. Fateor enim
s Reuchlini exemplo, in quod intue-
e, quodque imitari jussit Vir & pie-
& eruditione excellens, ac alter quasi
chlinus, *ESDRAS EDZARDUS*, ho-
quondam meus & Præceptor ultra bi-
ium fidelissimus, ita excitatum me es-
it quicquid Orientalium Linguarum
ci, huic uni acceptum feram, certe de-
m ferre. Quod utinam apud Vos
que, Commilitones, tam validum
mentum esset, impigrè alacriterque
studia capessendi. Cogitate, quæso,
tiam, Germanis à Cive vestro partam;
us unius domus, Orbis universi Muse-
fuit. Nam quotidiè aut Galli, aut I-
, aut Angli, eò tanquam ad publicum
ubrum quoddam atq; oraculum con-
iebant; planè persuasi, solum Capni-
em esse, qui arduas quasvis quæstiones
e ulla explicare molestia posset. Non
, quod extinctum conqueramini Præ-
torem. Vivit, vivit, invidiæ victor,
 mon-

monstrorum domitor, barbariei expugnator. Nonne vel ex cineribus fumum, imò plenam lucem in ipsius scriptis cernitis? quibus, cum præsens haud possit, absens vos docet. Habetis insuper partem peregrinæ eruditionis suppellectilis, quam liberalitate singulari per Testamentum Phortzheimensi collegio legavit: ex qua judicare in expedito est, quam nullis pepercerit, vel laboribus, vel sumtibus, in comparandis conquirēdisque, ex longinqùo etiam, impressis haud tantum, sed & manu exaratis Codicibus. Cæterorum jacturam eò gravius certe dolemus, quò plurima in iis & rara & publica luce omninò digna fuére. Ex quibus nominat atq; laudat impense Melanchtō *Marci Antonini* librum, cujus non infrequens in antiquitate mentio est. Supersunt tamen sive ex incendio sive prædantium manu & in SERENISSIMI *PRINCIPIS* Nostri Bibliotheca asservantur *Historia Ephesinæ Synodi*, *Commentarii* in *Jeremiam* Vatem *Josephi Kimchii*, celebris apud Judæos Doctoris, &, quem supra nominavimus, *Codex Sacer* ac alius haud minoris pretii & antiquitatis. Interea etiam subsidii satis vobis aliundè est, ad illam eruditionis lau-

laudem atque fastigium perveniendi. Sumtus *PRINCEPS* Optimus, Nutritiusque Gymnasii hujus Illustris benignissimus suppeditat liberalissimè: libros docti dant copiosissimè: Præceptores Professoresque manu ducunt fidelissimè. Macti ergò virtute, animisque macti, Juvenes Ornatissimi, æstimate grata mente tanta beneficia: imminete occasioni: explete spem, quam de vobis concitastis. Nolite permittere, ut quæ laus Germanis in vindicandis Orientalibus Linguis avita & propria quasi hactenus fuit, per vos obliteretur. Nam quoad longissimè potest mens mea respicere spatium præteritorum temporum & denuò efflorescentium Linguarum memoriam recordari ultimã, inde usque repetens, Germanos video principes & ad ingrediendam & ad suscipiendam rationem horum studiorum extitisse. Reuchlinus, ut intellexistis, tanquam alter Hieronymus *Hebraica*: Sebastianus Münsterus superioris ævi Strabo & Esdras *Chaldaica*: Joh. Albertus VVidmanstadius D. Ferdinandi Imperatoris arcanorum consiliorum arbiter, *Syriaca*: Rutgerus Spey, Bopardianus, Schonaviensis Ecclesiæ Sacerdos, & brevi pòst tem-

pore, Petrus Kirstenius Uratislaviensis Medicus *Arabica*: Guilielmus Schickhardus, celebris quondam apud Tubingenses Professor *Persica*: Hieronymus Megiserus D. Joh. Georgii I. Saxon. Ducis ac Principis Electoris historicus *Turcica*, quæ nunc Meninskius Augustissimi Imperatoris Nostri LEOPOLDI Consiliarius & Orientalium Linguarum interpres præcipuus in summum fastigium evexit, J. H. Hottingerus *Samaritana*, Jobus Ludolfus, quem Doctorem ego habui, *Æthiopica*: Andreas Müllerus Berolinensis antistes *Sinica*: *Andreas* denique *Acoluthus* Uratislaviensis, *Armenica*, felicissime restituerunt. Tantorum virorum vestigiis si insistatis, Commilitones, hanc Germanorum gloriam vel augebitis, vel saltem conservabitis: atq; sic tandem patriæ, quæ vos exspectat, insignes uberesque fructus dabitis, & vobis ipsis non exiguam laudis partem jure vindicabitis. Quod ut benè prospereque succedat, & exoptatissimo eventu comprobetis olim, faxit omnis sapientiæ fons, DEUS Optimus Maximus, præses ac custos hujus Gymnasii; quem ad extremum supplex veneror atque precor, ut quæ in hac sapientiæ se-

de &

de & domicilio fecimus hactenus, quæque facturi deinceps ſumus, propitio ſemper Numine fortunare, ſua munera propria nobis facere, tantisque beneficiis uberrimum addere incrementum velit.



ANNO-

ANNOTATIONES VARIÆ

In

ORATIONEM

De

VITA JO. REUCHLINI,

Quibus

Strictim breviterque dicta

Nonnihil uberius explicantur ac illustrantur.



ANNOTATIONES VARIÆ
In
ORATIONEM
De
VITA
JO. REVCHLINI.



A Natali solo &c.] Esse aliquod in natali solo ad ingeniorum felicitatem momentum, erudite admodum atque luculenter ostendit *Joannes Barclajus* libro isto in vulgus noto, quem *Iconem animorum* inscripsit; ubi affirmare haud tantum sustinuit, sed probare etiam magno nisu contendit, singulis regionibus proprium esse spiritum, qui animos in certa studia moresque quodammodo adigat. Germanis autem nonnihil iniquior esse videtur, quando cap. V. *vim mentium opacam* iis tribuit, quasi sylvæ opacæ opacas quoque mentes redderent. Qua in re vehementer errare

In natali solo esse quandã vim ad ingeniorũ felicitatem.

Germaniam esse feracem bonorum ingeniorum.

errare virum alioqui doctissimum, & vetustissimorum annaliũ fides & ipsa rerum magistra, experientia abunde docet. Hinc adeo compertum exploratumque habemus, Germaniam universè ac Sueviam speciatim omnibus retro seculis fortium æque ac doctorum virorum fuisse feracem. Extat inter selectas *Philippi Melanchtonis* declamationes Encomium Suevorum, quo ex instituto & fortitudinis & eruditionis laudem huic nationi vendicat, multisque exemplis adductis fidem argumento suo facit. Habet quoque nonnulla huc apprime spectantia in doctissimis suis dissertationibus de Principibus gentibusque ex Suevis, *D. Ulricus Pregizerus*, in Illustri, quod Tubingæ est, Collegio, Professor P. longe celeberrimus, mihique multis nominibus plurimum honorandus. Apud *Martinum Crusium* Annalium Suevicorum Dodecade III. lib. X. cap. V. pag. 554. in compendio recensentur docti Sueviæ viri, qui tempore renascentium bonarum literarum atque disciplinarum vixere, quorum subinde in ipsa Oratione facta mentio est; ut proinde nihil opus sit prolixum contexere illorum catalogum. Mihi nunc ad institutum satis est, ea hic referre, quæ Reuchlinus ipse sub nomine Sidonii cap. I. Lib. I. de verbo mirifico pro patriæ gloria disseruit. *Et ut primum*, inquit Sidonius, *de te liceat dicere* Capnion, *quem patria* Phorcensem *ex variis librorum atque tabularum tuarum inscriptionibus esse acceperam, stupenti mihi sæpius*

ac speciatim Sueviã.

Tom. II. propè finem.

ontanum quondam Antiſtitem, Græca lingua ›hemum, *gentilitia verò* Albrechtum, *co- nto* Magnum, *qui non tantum* Ariſtote- *ſed & alios* Peripateticæ Philoſophiæ *res primarios ſuperare viſus ſit, tamen in* a *& ortum & alitum*; nempe Lavin- bi illuſtre quondam Gymnaſium fuit, luculenter deſcripſit *Jo. Sturmius.* Li- ro paulo poſt idem *Sidonius* culturæ in- ;rum in *Suevis* cauſſam quandam in eo- d exteros commigrationibus quæſive- ımen *Suevicum* ſolum, ac nominatim *nſe*, bonorum ingeniorum ferax eſſe, palamque fatetur, dum his verbis *Ca- n* alloquitur: *itaque quod doctrinâ, ıtia, conſilio polles, non inde eſt, quod ex ıatus ſis, quam quondam aut* Bacenas, :ciniam, *nunc nigram vocant; ſed ut ex lio, quia non modo antiquam* Parrhiſio- ıtetiam, *verum etiam pene univerſa* Gal-

nomi- natimq; Phor- cenſem agrum.

Non enim multo minorem genitalis conditionis vim habet patria, quam pater ipse, si Porphyrio *creditur.*

Ibi nat' *Iohan. Schvvebelius.*

Ex ingenti illo clarorum virorum numero qui nati Phorzhemii sunt, & hunc locum quam maxime illustrarunt, nonnullos duntaxat, qui pietatis eruditionisque laude præ aliis eluxerunt, nominabo. Ordiar vero à Theologis, è quibus duo præcipue commemorandi veniunt, JOHANNES SCHVVEBLIN, vulgò SCHVVEBELIUS dictus, & BARPTOLOMAEUS VVESTHEMERUS; quorum ille Parentibus haud obscuris familiæ suæ originem ex *Wasserburgo*, Bojariæ oppido, deducentibus, prognatus, atque Anno supra millesimum quadringentesimum nonagesimo Phorzhemii in lucem editus est. Animum in pueritia statim ad Theologiæ studium applicavit, eoque, raro illis temporibus exemplo, jactis probe utriusque linguæ, Græcæ pariter ac Latinæ, fundamentis, Sacro ordini, qui Sancto Spiritui dicatus in patria erat, adolescens adhuc, initiari se passus & Anno 1514 Argentinæ à *Conrado* Episcopo Aurensi Argentinensisque Antistitis *Guilielmi* Vicario, ut vocant, in Pontificalibus Generali, publico Sacerdotio ornatus atque præclare & laudabiliter illo functus est, dum Oracula DEI longe & purius & sincerius, quam à sacrificulis fiebat, docebat atque interpretabatur, mon-

monitore cumprimis *Philippo Melanchthone*, qui cum literas VVittebergâ Anno 1519. & 1520. ad eum dedisset significassetque, se totum in sacris literis explicandis, ac nominatim in illustranda Epistola Pauli ad Romanos, longe gravissima & ceu scopi vice in universam Scripturam sacram fungente, occupatum esse, idemque deinceps in Matthæum moliri, hoc suo proposito exemplo *Schvvebelium* tantopere excitavit, ut posthac idem institutum teneret constanter, inque legendo atque intelligendo Sacro Codice omnes curas animique cogitationes consumeret, propterea quod, ut *Philippus* scribebat, mirabilis in Sacris literis esset voluptas, imò ambrosia quædam cœlestis, animum iis occupatum lactans. Addidit præterea *Melanchthon* hæc gravia verba: *video jam non solùm impura Majores nostros, de Scholis, loquor, docuisse: sed etiam perniciosa.* Quibus monitis salutaribus ita permotus Noster est, ut relictâ patria, in qua Pontificia tyrannis tum adhuc grassabatur, in exilium sponte iret, & ad Illustrem Heroëm, FRANCISCUM à SICKINGEN, Rhenum trajiceret, quippe quem sciebat non modo inter primos veritatis Evangelicæ confessores esse, sed tutissimum quoque asylum præbere ob veræ religionis professionem exulibus. Fovebat enim alebatque eo tempore iste Heros multos viros pietate, virtute & eruditione insignes, interque eos

Ulricum Huttenum, *Martinum Bucerum*, *Casparem Aquilam*, Patritium Augustanum quos tamen deinceps, cum bello peteretur à Palatino & Trevirensi Electoribus, atque Philippo Hassiæ Landgravio, ne rerum discrimini implicarentur, consulto abs se dimisit, cum eorum usum longe maximum in re purgandis sacris futurum sapienter providisset. Qua in re illum sua opinio atque spes minime fefellit. Etenim ea occasione *Bucer* Argentinam, *Aquila* Isenacum in Thuringiam, *Schvvebblius* Bipontum à LUDOVICO Comite Palatino vocatus, abierunt, suis quique locis, abrogatis falsis cultibus ceremoniisque superstitiosis, puram religionem magna fide & diligentia propagarunt. Unde liquido constat *Bipontina Argentinensisque* Ecclesiæ idem initium, eundem prope ortum, idemque planè semen fuisse, cum utraque eodem tempore verbo DEI per sanctissima illa organa generationis suæ incrementum, renascente pura Evangelii doctrinâ, sortita sit. Cumque laudatissimus Princeps, suasu instinctuque *Schvvebelii* Jacobum Sturmium, virum magnæ apud omnes Germaniæ Principes, ipsumque Imperatorem, auctoritatis, in rebus ad Ecclesiam spectantibus consuleret, hic vicissim Argentoratensem Ecclesiam Principi humiliter commendavit, consiliaque sua ad *conformitatem* Ecclesiarum Bipontinarum direxit, ex actis publicis Germanicorum operum
Schvv

Schvvebelianorum patet. Hæc ex autore, qui vitam Schvvebelii descripsit, eamque Centuriæ Epistolarum Theologicarum ad Schvvebelium à *Melanchthone, Bucero, Capitone, Hedione, Conventu Theolog. Argent. Pellicano, Gerbelio* aliisque ab A. C. 1519. usque ad A. 1540. datarum, præfixa, libenter atque consultò hausimus, quoniam cum veritate congruunt: verum quæ deinceps tradit, & ex illo *Melchior Adamus*, quem nonnulli ex nostris etiam improvidè sequuntur, haud immeritò suspecta sunt; eo enim cuncta flectit autor, ut *Zvvinglii* sectam institutionemque secutum nostrum, historiarum superioris seculi imperitis persuadeat, nixus hoc potissimum fundamento, quod arcta ei familiaritas cum memoratis ante Theologis Argentinensibus, qui Zvvinglii fuerunt sectatores, intercesserit, *eorumque fraternam in eodem doctrinæ genere conformitatem, unquam pium ac solidum veteris purioris & sincerioris Ecclesiæ* Argentinensis *consensum, uniformiter & unanimiter sedulò tradiderit*; cujus solidæ concordiæ inter utramque Ecclesiam luculentissimum testimonium præbeat celeberrimus ille imperii ordinum Schvveinfurti A. 1532. mense Aprili habitus conventus, in quo suam quatuor civitates Confessionem ejusque Apologiam ita demonstraverint, ut omnes omnino veterum Argentinensium declarationem uno animorum consensu approbaverint ac subscripserint; prioremque adeò

In vit. Germ. Theol. p. 65. seq.

adeò ſententiam, quâ ſeu metu ſeu favore *tranſubſtantiationem* Pontificiam receperint, univerſali & ſolenni approbatione mutaverint, quemadmodum ſuperiori anno ipſo etiam annuente *Luthero*, VVittebergæ emendata & publicè edita fuiſſet: atq; hãc transactionem Noribergæ, Menſe Junio, denuò ab Imperii ordinibus confirmatam, eaq; occaſione A. 1533. in provinciali ſynodo Argentinenſis Diœceſeos confeſſionem illam Argentoratẽſem repetitam & ſoleñi Magiſtratus decreto ſingulis Tribubus commendatam, *à qua tamen longiſſime hodiè, non ſine levitatis & inconſtantiæ macula, Conventuales illi fratres receſſerint.* Ita audacter calumniatur & parentem ſuum & Argentinenſes Theologos degener filius *Henricus Schvvebelius* J. U. L. Cancellariusque Bipontinus, qui patris vitam, epiſtolas ad eum datas, ipſiusq; ſcripta Germanica A. 1597. & 1598. hoc potiſſimum conſilio, ut aperte palamque in præfatione fatetur, edidit, quò demonſtraret, parentem ſuum, ac primos Eccleſiarum & Scholarum in Bipontino Ducatu reformatores, nimirum LUDOVICUM cum fratre RUPERTO & filio VVOLFGANGO, eidem plane religioni addictos fuiſſe, quæ deinceps demum introducta eſt, nimirum Zvvinglianæ. Non jam vacat, nec inſtituti mei eſt, hæc omnia diſcutere, cum peculiari libro Germanico diſcuſſà atque refutata ſint, qui hunc inſcriptum habet titulum

:, recensebo. Ac primo quidem ex
›lis ad Schvvebelium scriptis minime
ıri potest, eum Zvvinglianæ sectæ fuisse,
tum, cum, qui illas deinceps, postea-
: in publicum jam prodiissent, manu ex-
, ac peculiari volumine colligatas vide-
quique suam in describendo operam
:arunt, testati sint, multa in iis delata
Præterea accuratius literas perlegen-
multis indiciis constat, non tantum in-
s sententias, sed epistolas quoque, quæ
ıto parum aptæ videbantur, omissas,
nodi illa procul dubio fuit, qua re-
it Schvvebelius *Nicolao Gerbelio* obni- Ep. 32.
:enti, ut suam sententiam judiciumque
nnullis *Lutheri* & *Zvvinglii* scriptis *Sa-
ntum Eucharistiæ* concernentibus, dili-
r & præmeditatò perscriber.t. Sed
: hoc, neque *Casparis Glaseri* responsum,
Gerbelius meminit, centuriæ Epistola-

p.166. inde concluſeris, quando Epiſtolâ LIII.
graviter in eos invehitur Noſter, qui *in ſa-*
croſancta Domini Cœna præter piſtoris panem ni-
hil ſe habere aſſerunt. Mox his verbis de ſe-
ipſo ſcribit: *hactenus docui & tenui receptos fi-*
dei noſtræ articulos: Item Baptiſmum non eſſe
ſimplicem aquam, ſed lavacrum regenerationis,
eumque tum adultis, tum pueris neceſſarium.
Nec dubium apud me eſt, verum corpus verumque
ſanguinem Chriſti diſtribui credentibus ad ſalutem
p. 287. *in Cœna Domini.* Epiſt. LXXX. & LXXXII.
ſignificat quibusdam Eccleſiæ miniſtris, ſe
cum octo fratribus *Concordiæ*, VVitteber-
gæ per *Bucerum*, *Capitonem*, *Lutherum* &
Melanchthonem Anno. 1536. Menſe Junio
ſuper diſſidio Sacramentario initæ, ſub-
ſcripſiſſe, atque ut idem illi faciant, petit.
Jam verò in ea Concordiæ formula di-
ſertis verbis legitur, *Bucerum* ſuo pariter
atque reliquorum verbi miniſtrorum no-
mine aperte confiteri, eſſe, ſecundum *Irenæi*
pronunciatum, *duas res in S. Cœna, cæleſtem*
& terreſtrem, illosque omnes ſentire, quod
verè & ſubſtantialiter corpus & ſanguis Chri-
ſti *adſint, exhibeantur & ſumantur cum illis*
rebus, quæ videntur, pane & vino; quæ ver-
ba ex Art. X. Aug. Confeſſ. ac ejus Apolo-
gia deſumta ſunt, quibus ſimiliter ſubſcripſiſ-
ſe ſe ſuosque Collegas, *Schvvebelius* Epiſto-
p. 297. la LXXXIV. ad *Capitonem* datâ, teſta-
tur. Quando verò contra objiciunt adver-
p. 117. ſarii, *Schvvebelium* epiſtola XXXVI. Sacra-

menta

appellasse *signa externa*, & epistola .VII. *Oecolampadii* sententiam re-
atque approbasse, quæ eò redit, *ve-
rpus non esse in pane, panem tamen si-
ıcratissimum corporis, quod pro nobis tra-
& mortuum nos vivificet, atque ita spiri-
panem esse*: denique epist. 95. & 99. *se* p. 304.
Lutheranum, *sed* Christianum *vocari*: p. 338.
est nobis quod ad objecta responde-
a-
Potuit enim primò signa vocare Sa-
ıta, qui non nuda intellexit, ut ex an-
tis videri potest, sed, quemadmodum
: loquuti sunt, *signa visibilia invisibilia*
in & cum quibus bona cœlestia ex-
ur simul atque obsignantur. Neque
ınc necesse habuit sententiam de con-
sia inter Lutheranos Zvvinglianosque
proponere, quando contra *Hornba-
Canonicos* tantum epistola 36. disputa-
uos officii sui admonet, *cujus erat*,
oit, *signa externa non aliter tractare*,
Christus ipse instituit. Hincque addit,
*ter igitur eos agere, dum populum ce-
ba Cœna Dominica consolationis plena,
cem fidelibus subtrahant*. Quod ad *Oe-
adii* sententiam attinet, eam noster
tantum, vel memoriæ causa notavit,
tione is *dignitatem* Evcharistiæ colligat,
*s injurios Sacramentis putet esse eos, qui
adesse corpus & sanguinem Christi*; non
approbavit: quod vel inde dilucidè
et, quia formam epistolæ minimè ha-
 bet

bet illa narratio, videturq; Schvvebelii judicium non absque doli suspicione inde resectum atque omissum fuisse. Denique quod *Lutherani* nomine appellari noluerit, non probat, Lutheri sententiam de S. Cœna ipsum repudiasse. Nam præterquam quod æque ac prior epistola suspecta, ac nulla certe epistola sit, constat nostrum ibi diluere Pontificiorum calumnias voluisse, quasi *in Lutherum credat*, aut in ejus verba juraverit. Addit enim dilucide rationem, cur & quo sensu nolit *Lutheranus* nominari. *Non enim*, inquit, *pro me passus Lutherus: nec in nomine Lutheri baptizatus sum.* Hactenus igitur ex *Schvvebelii* epistolis nequaquam effici potest, eum Zvvinglii asseclam fuisse; uti nec ex ejusdem libris Germanica lin-
Part. 2. gua scriptis & à filio 58. post parentis obi-
p. 325. tum annis publicè editis; quippe in quibus similiter prodit, se ac novem alios sacris in Bipontino Ducatu operantes, de capitibus fidei Christianæ, ac nominatim Sacramentis, *prorsus idem sentire, credere ac docere, quod in* Augustana Confessione *ejusque* Apologia *expressum sit.* Præterea quamplurimis in locis S. Cœnam vocat *Sacramentum veri corporis & sanguinis Domini nostri Jesu*
p. 86. *Christi.* Quod ne de nudo signo interpreteris, diligenter cavit, quando alicubi sic scribit: *hortor omnes Christianos, ut verbis Domini nostri* (quæ Institutionis vocant) *indubitato credant; quicquid enim Dominus nobis offert*

am, ut desinant in posterum, turbidos
:h. Adami rivulos sequi, qui veris histo-
ım monumentis destituuntur. De scri-
Nostri dicere ultra nil attinet, quia pu-
è extant & varii sunt argumenti, etsi in
, qui ea edidit, fide, multum subinde de-
remus. Pater ipse, quantum constat,
in vivis esset, nihil edidit, præter *Con-
:m brevem* de *pastore bono Domin. Miseri-*
. Phorzhemii A. 1521. in Xenodochio
itam, quæ Spiræ prodiit, & sermonem,
in eos invehitur, qui in stipe pro Xe-
ochiis colligenda nimios atque super-
s faciunt sumtus. Præfuit sacro mu-
Biponti per septendecim annos, ac de-
t A. 1540. d. 19. Maji, quinquagenarius.
cessorem & gubernatorem Ecclesiæ Bi-
tinæ reliquit *Casparem Glaserum*, itidem
Marchionatu Badensi oriundum, Prin-
s *Wolfgangi* Palatini studiis antea præ-

finem dissertationis de vita parentis sui. Quomodo verò hinc efficiat, quod quidem facere conatur, Zvvingliana placita in Bipontinum Ducatum fuisse publicè ac primùm invecta, nemini non constare ex hactenus dictis potest. Candide profectò unà cum suo Magistro *Pantaleone Candido*, Pastore & Superintendente Bipontino, non egit, sed fraudulenter atque subdolè, ac propterea atro carbone meritò est notatus à *D. Jacobo Heilbrunnero* JOHANNIS Ducis & Comitis Palatini Ecclesiaste Aulico atque *D. Jo. Marbachio*, quemadmodum prolixe eo in libro, cujus mentionem supra fecimus, relatum legimus. Nostrum non est, hæc atque talia alieno loco referre.

Barthol. VVesthemerus. Sequitur ergò, ut nunc quoque de *Westhemero* dicam. Quod quidem brevius fieri potest, cum pauca mihi sint in promptu, quæ de eo commemorem. Scriptis aliquot publicè editis inclaruit, quorum prius continet *collectanea troporum, ex primariis tam Hebræorum, quam Ecclesiasticorum commentariis congesta.* Hoc aliquoties recognovit atque locupletavit, minimum quinquies, donec plenum atque perfectum sub EDUARDI VI. Angliæ Regis auspiciis in vulgus prodiret: de quo ipsius auctoris verba adferam ex epistola nuncupatoria ed Eduardum: *editus ante multos annos fuit à me* Troporum *opus, sed sine dedicatione aliqua, rude adhuc, exiguum, & mancum. Jam tale*

tantum-

e ea omnia conquisivi, & notavi, qua ad
cornandum atque amplificandum, quovis
o facere videntur. Unde cum novum
s videri queat, novum quoque ei titu-
præfixit h. m. *Troporum, Schematum,*
natumque communium liber, ex omnibus
odoxis Ecclesia Patribus singulari industria
collectus, quam in ordinem convenientissi-
n, h. e. Alphabeticum, dispositus, ut sine
i scrupulo studiosus rerum divinarum V. &
: scripta, qua phrasin peculiarem & loquen-
modos hebraico more proprios habent, & no-
orius etiam Theologis summis incognitos dis-
re queat. Basileæ Anno M. D. LI.
Joannem Hervagium typis exscriptum
opus est, de quo *Matthiam Flacium* in
fat. seu epistola dedicat. præfixa Clavi
pturæ S. loqui his verbis censeo: *Qui-*
etiam de phrasibus *separatim aliquid edi-*
nt, sed plerique justo brevius; præter unum

minus Hebraicos Graecosque fontes consuluit. Multa igitur saepius in ejus opere reperiuntur, in multis testimonia desunt, multa inter se pugnant, multa significata adhuc desunt: non pauca etiam parum verè, atque adeò quaedam etiam impiè dicuntur: ut, cum fides justificans non rarò cum charitate & bonis operibus confunditur. Quæ censura nimis profectò rigida & audax videtur. A diligentia enim incredibili, ac animo ad juventutis promovenda studia cupidissimo, commendari meritò Westhemerus noster debet. Neque verisimile est, ipsum neglexisse fontes Græcos Hebraicosque, cum sæpissimè ad illos provocet. Quod verò non ubique testimonia addiderit, in eo culpa fortasse vacat, quoniam si id facere instituisset, in immensum liber excrevisset: alioquin ipse *Flacius* etiam coarguendus esset, qui similiter hoc prætermisit. Multa deesse significata, haud miramur, desunt enim & in *clave* multa. Nævi aut tolerandi erant, aut mollius emendandi, in multis certe facem Illyrico prætulit, cui facile fuit inventis aliquid addere: idemque nobis nunc in Flacio usu venit. Verum mitto hanc disceptationem, & alium, quem vidi librum à cive meo editum Tigurique A. 1563. in forma quarti ordinis impressum adduco. Titulum hunc præfert: *Conciliatio Patrum & conciliorum & decretorum cum Sacra Scriptura, collecta, aucta & edita, à* B. W. *Phorc.* Quod libri sit argumentum,

gruentia complectentem, h. e. ceremonias istieas (præter fidei capita, de Scri- S. Trinitate, Lege, Evangelio, Ju- tione, ac similibus) *à temporibus Apo- m ad multa secula, in quibus pura Evan- octrina culta est, continentem*, Tuæ Cel- *are placuit, ut iis, quibus nihil proba- isi antiquum, & ab Ecclesia Catholica re- , os obstruere possit, ne adeo frivole atq; ratione contra innovationes, sicut invi- appellant reformationes pias, quas apud que Ecclesias vident, quum quæ ab Aposto- Apostolicis viris accepimus, cupiamus re- , summoque in pretio haberi.* Tem- quo inclaruerit Westhemerus noster, ductis epistolis atque libris collige- et ; scripta enim sunt intra annos & 1550. Basileæ, ubi forte vixit. cum præsentem de Westhemero ionem finire vellem, commodum ac-

haberent. Ea cum ingenium viri quodammodo indicare & quædam pietatis ſimul ac eruditionis ſigna præbere videantur, cum B. L. communicare volui. In omnibus una eademque nominis & ſymboli expreſſio hæc conſpicitur: *Barptholomæi Weſthemeri ſum, nec muto dominum.* Ἐν νυκτὶ βουλή, *in nocte conſilium.* In Indice Commentariorum *Conradi Pelicani* in omnes S. Codicis libros hæc ſymbolo, explicationis cujusdam, ut opinor, gratia, ſubjecta verba lego: *Non ſunt conſilia honeſta, niſi à Domino, qui etiam prava conſilia moderatur in bonum.* Nullibi vero magis oſtendit pietatem atque amorem erga divina oracula, quam in *Novo Teſtamento* ab *Eraſmo* recognito & latine converſo, cui tamen etiam vulgata translatio eſt adjecta, Baſileæ à *Frobenio* A. 1527. edito. Inter alia apophthegmata hoc primum locum obtinet: *Teſtamentum Novum unicus portus Chriſtianis relictus, in quem illi ab hiſce rerum humanarum undis ac tempeſtatibus recipiuntur.* Cui ſubjiciuntur ſequentes verſus:

Vir ſapiens Evangelio dependet ab uno
Hoc ſolum certam pandit ad aſtra viam.

Mox in hæc erumpit ſuſpiria: *Oro Dominum noſtrum* JESUM CHRISTUM, *pro nobis crucifixum, reſuſcitatumque, ut ipſe puritatem Evangelii ſui defendat, & omnia idola deſtruat, & mentes noſtras regat, ut ſaluta-*

ria

t doceamus & agamus. Alibi diligens sa-
arum literarum studium ita commendat:
*undantia verbi inter nos esse debet, satietas au-
n non. Verbum DEI cibus est, quem qui
medit, adhuc magis esurit.* Budæi annota-
onibus tale judicium adscribit: *Budæus ju-
Civilis autores à barbaris diu in vinculis
bitos in patriam ex captivitate postlimi-
redeuntes in forum reduxit.* Item: *Bu-
us novus nobis* Servius Sulpitius *exoriens jus
vile cum facundia, in qua jam multis seculis
erat dissidium, reduxit in gratiam.* Qualis
ro quantusque vir fuerit Servius Sulpitius, Orat. Philip. IX.
hoc *Ciceronis* de eo encomio liquet: *nec ve-
inquit, silebitur admirabilis quadam, & incre-
ilis, & pene divina ejus in legibus interpretan-
, æquitate explicandâ, scientia. Omnes, ex omni
te qui hac in civitate intelligentiam ju-
habuerunt, si unum in locum conferantur,
n* Servio Sulpitio *non sunt comparandi. Ne-
e enim ille magis Juris-Consultus, quam justi-
fuit. Itaque quæ proficiscebantur à legibus, &
ure civili, semper ad facilitatem æquitatemq;
erebat. Neque constituere litium actiones
lebat, quam controversias tollere.* Ad hunc
signem locum digitum forte intendit no-
r, quando *Budæum novum* vel alterum *Ser-
um Sulpitium* vocavit. Hi verò aliique
esthemeri libri in SERENISSIMI PRIN-
IPIS Nostri Bibliothecam delati sunt,
hac ipsa demum hora indagavi, Phorzhe-
iô, cui urbi noster Reuchlini secutus exem-

 plum

plum, Bibliothecam ſuam legaverat. Præterea ex *Auguſtini Brunneri* libello, quo præcipuos recenſuit S. Theologiæ Doctores & Eccleſiæ miniſtros, qui ab A. 1500. uſque 1615. in Germania vixerunt, ac juxta Auguſtanæ Confeſſionis normam & formulam Concord. Evangelium J. C. pure docuerunt, intellexi, VVeſthemerum noſtrum Doctorem Theologum fuiſſe, & *Horburgi* in Comitatu Mompelgartenſi divina oracula pure atque perſpicuè tradidiſſe.

Matthias Wertvvein. Duobus his Theologis addam quoque nunc tertium, quanquam religione ab illis diverſum, MATTHIAM VVERTVVEINIUM, qui Mæcenatum quorundam munificentia adjutus primum in Academia Friburgenſi ſtudiis incubuit, ibique ita profecit, ut alias quoque deinceps Academias cum fructu luſtrare potuerit. Cumque ſummos in Theologia honores, meritus conſecutusque eſſet, in celſiſſimam dignitatis ſedem aſcendit, & his ornamentis auctus fuit, ut *Protonotarius Apoſtolicus*, nec non Pontificia & Cæſarea authoritate *S. L. Palatii Comes*, *Præpoſitus* item Viennenſis, ut & Auguſtanæ Brixinenſisque Eccleſiarum *Canonicus*, ac demum hujus *Cuſtos & Cancellarius* ſalutaretur. Quam benè mereri de Eccleſia & Schola voluerit, inde colligi ſatis dijudicarique poterit, quod Anno MD LXXX. ſex millia florenorum in ſtudioſorum uſus deputaverit, ordinaveritque, ut *Friburgi* in peculiari

Collegio,

[Col]legio, quod *Pacis* dici voluit, ex usuris an-[nuis], à tribus statibus, quos vocant, Austria-[cis] provinciæ Brisgojæ, sine mora ac ter-giversatione quotannis ad diem D. Georgio Martyri sacrum, nomine Sereniss. Archidu-cis Austriæ FERDINANDI, ejusque suc-cessorum, persolvendis, sex alerentur ado-lescentes, orti ex stirpe patris sui aut matris, [q]uæ Münzingeria seu Münzeria fuit, Bausch-[in]gio, (ubi parens meus nunc verbi divini mi-nister est,) quod uno lapide Phorzhemio [dis]tat, oriunda, aut cognati proximi; [qua]mdiu enim tales adfuerint, solos eos fr[u]i [i]llo beneficio voluit. Quod si verò contin-geret, ut paternum æque ac maternum ge-nus intereat, tres tamen Phorzhemii, ac to-tidem Brixiæ natos eligendos statuit. Ne-que hic substitit ejus liberalitas, sed præterea quoque in ejusdem Collegii alumnorum per-petuum usum testamento legavit optimam Bibliothecæ suæ partem; adhæc duodecim argentea pocula & cochlearia, quæ à fratre suo *Andrea*, præmatura morte defuncto, ac-ceperat: ac denique scyphum aureum eximiæ magnitudinis, sex & centum florenis emtum.

Jam ordo me admonet, ut à Theologis abeam ad JCtos, aliosque in aliis artibus ac disciplinis rebusve memoratu dignis laudem quandam adeptos. E Jureconsultis nomi-nabo *Nicolaum Gerbelium* & *Adamum Fry* seu *Frey*, utrumque Capnioni familiarem. Hunc tamen an in Jureconsultorum numerum re- *Adam Frey.*

 feram,

feram, fortè haud abs re dubito, propterea quod sacro ordini initiatus Cantor Ecclesiæ, ut vocant, Collegiatæ Badensis fuit aliquamdiu; deinceps verò in aula Badensi *Cancellarius* factus est. Qua de re extant ipsius ad *Reuchlinum* literæ, quibus significat, civis literas *etsi aliquantulum se, quum in suscipiendo Badensis Cancellariæ officio suum statum clericalem, pluribus*, ut ajebat Reuchlinus, *commiscuerit secularibus negotiis, increpent, tamen jucundissimas sibi fuisse*, cum hortetur ne divina negligeret: hocque unum credi sibi vult, non ambiisse se ejusmodi munus, *sed in suscipiendo eo* Principis ac Domini *sui voluntati obtemperasse, ut ei pro collatis beneficiis gratias, si quas posset, referret: nec eo etiam animo suscepisse, ut perpetuò scriberet, sed ut aliquamdiu alterius vices gereret.* Quicquid verò hujus sit, illud hinc satis liquet, fuisse *Frejum* nostrum virum eruditione ac prudentia insignem: qua de caussa etiã CHRISTOPHORUS Marchio Badensis eum filio suo *Jacobo* comitem dedit, cum Anno 1489. Romam ad *Innocentium* VIII. Pontif. proficisceretur, Præsulis munus dignitatemque absque fuco & fallaciis, ut fieri alioqui solet, prensaturus. vid. libellus inscriptus: *profectio* Jacobi *Marchionis Badensis ad urbem* Romam, *ejusque oratiuncula ad* Papam, *ejusque responsio, cum literis commendatitiis* Friderici III. *&* Maximiliani *cæterorumque Germaniæ Principum*, excus. *Argentorat.* Anno sesquimillesimo XV.

Hæc

Hæc pauca de Adamo Frey nobis innotuerunt; plura de *Nicolao Gerbelio* perspecta habemus, quæ omnia tamen in compendium misit *Melchior Adamus* eo in libro, quo vitas Germanorum Jure-Consultorum & Politicorum descripsit. Ne tamen nihil prorsus de tanto viro dicamus, ea fere attingemus, quæ alii prætermisere. Natus ille quidem Phorzhemii est, sed patrem habuit Viennæ natum, cum quo adultior factus in patriam contendit, hacque occasione factum est, ut cum *Joanne Cuspiniano*, viro sua ætate doctissimo, familiaritatem contraheret, ac deinceps summa studiorum consensione aliquamdiu viveret, Jurisprudentiam publicè docens. Capnionem præceptorem habuit & ab illius complexu avelli se minime passus est, ex illius nutu solus pendere volebat, quod ex his ad ipsum literis, affectu plenissimis liquido constat, quibus cum testatus esset dolorem suum impatientiamque summam ob moram Reuchlini in patriam redituri, scribit hunc in modum: *si tua illa me divina atque sancta eruditione uti non liceat, si me tuo præscripto placidissimo meliorem doctioremq; fieri negatum est, quo se usos olim etiam literatissimi homines reverenter suis monumentis literariis attestantur, quin potius deseram patriamque domumque paternam & te dicentem copiose, disputantem acriter prudenterque docentem comitemur, quorsumcunque velis. Nimirum amantissime pater, tam gratus est mihi tuus frugalissimus ille sermo,*

Nicolaus Gerbelius.

P. 133.

L. II. Epist. ad Reuchl.

tamque accepta doctrina tua, ut nihil pro acquirenda ista grave mihi, nihil molestum durumve videri posſit. Faciat DEUS, te mihi talem praeceptorem fore, qualem me tibi perpetuo glutine connexuque conſecravi. En exſpecto, quemcunque me haberevis, eum ipſum me efforma. Vis Graecis ſtudeam, ſtudebo Graecis, ſi Platonicum me eſſe velis, Platonem volvam, revolvam, volutabo. Sin Livianum, Livium perlegam. Omnia ſub nutu ſtentque cadantque tuo. Capnionis igitur monitis præceptisque confirmatus *Gerbelius*, patriæ haud tantum ſed totius etiam Reipub. literariæ utiliſſimus civis evaſit, operamque ſuam Argentinenſibus potiſſimum addixit, à quibus vocatus reconditis hiſtoriarum monumentis totus ferè incubuit. Nam Græce Latineque admodum peritus non tantum *Arrianum* de rebus geſtis *Alexandri* emendavit atque illuſtravit, ſed etiam *Iſagogen* in Tabulam Græciæ *Nicolai Sophiani* ſcripſit, quam poſtea ita auxit, ut in VII. libros excreverit, quibus quicquid in tota Græcia memoratu dignum occurrit, ex optimis præſtantiſſimisque ſcriptoribus magna induſtria collegit atque uno veluti faſciculo complexus eſt. Neque ſegnior in latinis literis fuit. Etenim *Jo. Cuſpiniani Chœroporci* Chronic. de Imperatoribus omnibus, & Romanis, & Græcis & Germanis, & Turcis emendavit, ejusdemque de Conſulibus Romanis librum egregiè illuſtravit. Præterea vitam hujus ipſius Cuſpiniani, ut & utriuſque *Izezis* deſcripſit.

scripsit. Citat etiam *Caspar Hedio* in Paralip. Chronic. Abbat. Urspergensis librum *de Anabaptistarum ortu & progressu* ab eo confectum. Deniq; ut in omni literarum genere laudem consequeretur Hebraica etiam degustavit, imò, ut ipse de se affirmavit, *in iis volvendis frequens fuit.* vid. epist. ad Schvvebel. p. 42. Schvvebeliumque, quod adeò avide hæc studia sectaretur, collaudavit. *Ubi enim*, inquit, *melius divinum, Spiritum percipies, quam ea in lingua, quâ primò hominem animare voluit. Ego sane nulla in re egeo ad id studium*, *quam* Capnionis *operâ.* v. Centur. epist. Theol. ad Schvveb. p. 49. Alibi ad eundem sic scribit: *mira mihi est cum* Hedione *familiaritas:* Hebraica & Græca *studia communia.* p. 60. Hinc adeò factum, ut multi clarissimi doctissimique passim viri eum & amarent & colerent, inter quos etiam fuerunt *Melanchthon* atque *Lutherus*, cujus ad illum extant literæ propensissimi affectus plenæ, quæ locum sortitæ sunt inter epistolas Theologorum ad *Marbachios* scriptas, quas aliquot abhinc annis in Historiæ Ecclesiast. Seculi à N. C. XVI. supplementum edidit præcipuum Ecclesiæ ac Scholæ nostræ lumen atque columen JO. FECHTIUS. Vivere autem desiit vir optimus & pariter doctrina ac suavitate morum excellens *Gerbelius*, decrepita ætate senex, eo anno, qui *Melanchthoni* fatalis fuit, MDLX. Ita eximio hoc encomio vere candideque ei parenta-

L. VIII. p. 840.

vit *Thuanus*, obſervante eodem *D. Fechtio* in apparatu ad Epiſt. cap. IV. p. 147.

Liberalitas in ſtudia

Fuerunt etiam quidam pii literarumque amantes viri Phorzhemii, de quorum liberalitate in ſtudia cum certis publicisque apud nos conſtet teſtimoniis, ingrati profecto eſſemus, ſi ipſorum nomina ſileremus.

Petri Geigeri.

Primus omnium *Petrus Geigerus* Canonicus & Senior Badæ A. MDLVIII. Conſuli Senatuique Phorcenſi ſexcentos florenos mutuos ultro ac eum in finem dedit, ut poſt ipſius obitum ſex pueris ex uſuræ parte neceſſarii libri emerentur & *didactron* pro iis perſolveretur, quoad decimum quartum ætatis annũ attigiſſent: deinceps vero uni tantum ex omnibus, qui aptiſſimus ad ſtudia, in examine hanc in rem inſtituto, atq; dignus ut in Academiam mittatur, deprehenderetur, quicquid fœnore inde ducitur, cederet in ſex annos. Hæc ſumma in literarum uſus deſtinata etſi exigua videri poteſt, ita tamen aucta in immenſum eſt, ut nunc 1885. floreni numerentur.

Christophori Rohrii.

Liberalior autem, ac forte etiam opulentior fuit *Chriſtophorus Rohr*, Phorzhemenſis, quippe qui ante ſuum in Italiam diſceſſum, ubi diem obiit ſupremum, teſtamento cavit, ut bis mille floreni fœnori exponerentur, indeq; duo ſtudioſi *invariatæ Confeſſioni Auguſtanæ* addicti, per octo annos in Academiis alerentur; in quorum profectus religionemque biennio quovis idonei homines ſive in Academiis, ſive Phorzheimii inquirerent, ac ſi

in

in alterutro aliquid jure desiderari posse, perspexerint, liberum esse Senatui Phorcensi eos beneficio privare, idque in digniores conferre.

Commemoranda ad extremum est *Nicolai Fontelini*, civis & mercatoris Phorcensis, liberalitas, qui Anno MDCXVI. mille florenos in studiosi cujusdam subsidia destinavit. *& Nic. Fontelini.* Quæ res profectò excitare Phorcenses debet, ut, cum nihil ipsis desit ad studia rectè feliciterque continuanda & absolvenda, alacriter ea capessant, ac partæ à majoribus gloriæ avidè insistant, moniti præcipue *Reuchlini* exemplo, qui primus omnium maximum patriæ nostræ ac toti Germaniæ decus lumenque intulit, ut exteri quoque ipsum & admirati sint, & singularibus studiis ornaverint, quemadmodum vel ex epistolis doctissimorum per Europam virorum ad eum perscriptis liquet. *Reuchlini* laus apud omnes nationes cultiores. Has enim *Philippus Melanchthon* illam præsertim ob causam vulgavit, quod, ut ipse in præfixa duobus Epistolarum libris illustrium virorum ad Jo. Reuchlinum præfatione loquitur, *Germaniæ nostræ clarius contingere nihil possit, quam si, autore* Johanne Reuchlin, quem ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε διαγλαυκῶπις ἀθήνη, *exterarum gentium monumentis laudetur splendidè. hoc namque epistolæ ferè omnes argumento notantur.* Idem *Joannes Hiltebrandus* Melanchthonis cum Phorzhemii ageret, Præceptor, pluribus verbis testatur. *Quod si*, inquit, *quispiam omnium*

omnes (epiſtolas) *ea ratione & animo luſtraverit, nihil aliud inveniet, quam quod ornatisſimi viri copioſam & arcanam multiplicis diſciplinæ peritiam ac bonitatem cum ſumma prudentia conjunctam in* Capnione *noſtro ita amplectuntur, ut admirentur, ita admirantur, ut commendare non deſinant. Adeò ut perſpicuò tanquam in ſpeculo & tabula ex illis ſit videre varia teſtimonia vitæ, doctrinæ atque commentationum nobilisſimi Capnionis noſtri.* Poſſem, ſi prolixior eſſe cuperem, ire per omnes nationes, Gallos, Italos, Anglos, Belgas & Germanos, eorumque encomia ſingularia, quibus Reuchlinum decorarunt, ordine referre. Sed cur id nunc agam, nullam video cauſam, cum infra ſuis locis eorum ſim facturus mentionem. Satis ergo hic habeo, ſi breviſſimè dictis fidem fecero. In *Gallia* privilegia ſummos in utroque jure honores conſequendi ei data ſunt, multosque excellentiſſimos viros ibi vel præceptores vel fautores habuit. Extant & REINHERI Lotharingiæ Ducis humaniſſimè ad ipſum datæ literæ L. I. Epiſt. In *Italia* tantus eſt noſtro faventium numerus, ut eos vix percenſere queam. Itaque duorum tantum ex ingenti illo numero teſtimonia præclara adducam. Quorum primum
Epiſt. I. Lib. I. eſt *Marſilii Ficini* Florentini, ita ad Noſtrum & *Ludov. Nauclerum* ſcribentis: *Scribitis ad nos, veſtroque nomine Germaniæ Principes,* Florentiam *adoleſcentes erudiendos tanquam ad Academiam mittere. Sed ea interim elegantia*

ſcribitis,

scribitis, ut non ad Academiam filios, imò ex Academia mittere videamini; atque apud exteras nationes perquirere vobis jam domesticam disciplinam. Quæ rerum vicissitudo est? Quantum insolentes plerique more Sophistarum aliena temere profitentur, tantum vos modestissimi viri vel propria, ritu Socratico diffitemini: hoc præ cæteris admirandi, quod quam curiose multi lapillos terræ visceribus reconditos perscrutantur, tam accurate vos cælestem sapientiæ splendorem ubique gentium prosequimini. Joannes Franciscus Picus Mirandulæ Dominus Concordiæque Comes literis humanissime scriptis significat, id sibi, Germaniam aliquoties petenti, animo inter eximia desideria penitus insedisse, ut Capnionem de facie cognosceret, quem ex literariis opibus pridem suspexisset. Cum verò inania sua vota fuerint, id sarcire se quoquo modo per epistolam curasse; qua inter alia his verbis nostrum compellat: scias velim, me tibi, me tuæ virtuti tam addictum, quam qui maxime. *Quod ne dictum ad præsentem gratiam putes, testatum id omnibus relinquent nonnullæ scriptiones meæ. Nam & in septimo operis cujusdam de rerum prænotione libro, & in carmine Heroico, quod de mysteriis in Germaniam cœlitus lapsis procudi, honorifica tui mentio facta est. Adscribito ergò me posthac in rationario tuo inter ea nomina, quæ tibi debent, quod de literis optime es meritus.* Operæ pretium me facturum duxi, si ex carmine isto quod *Staurostichon* seu de mysteriis Domini-

cæ crucis nuper in Germaniam delapſis inſcripſit & *Maximiliano* Cæſari dicavit, huc pertinentes verſus legendos dederim.

Spectarunt fortes ipſis ſub mœnibus Ulmæ
Aſſueti contis fortes bellare Suëvi
Et Phorcin *Latia donatus lumine lingua*
Cui ſacrum triplici celebratum dogmate nomen.

Ubi *Jacobus Spiegelius* Seleſtanus, in enarratione hujus carminis Tubingæ edita in ædibus Thomæ Anshelmi Badenſis A. MDXII.
p. 48. obſervat, vocabulum *Phorcin* deſignare Reuchlinum Phorcenſem qui non tantum linguæ latinæ cognitione præditus fuit, ſed etjã aliarum, quemadmodũ luculenter conſtat vel ex unico ipſius de *Verbo mirifico* libello, Hebraica, Græca Latinaque eruditione referto. Ex Italia in *Angliam* contendimus, quæ *Eraſmi* judicio, *his temporibus Italiam habet, & ni planè fallor, quiddam Italia præſtantius.* Hîc quoque doctiſſimi viri Noſtro fuere amiciſſimi, quorum talis index ſubjun-
L. II. Epiſt. ctus eſt Eraſmi ad Capnionem literis :

M. Guilielmus Grocinus, Theologus.
Thomas Linacrus, Medicus Regius.
Cutbertus Dunſtanus, Jctus, Archiepiſcopi Cantuarienſis Cancellarius.
Guilielmus Latamerus, Theologus.
Johannes Coletus, Decanus S. Pauli Londini.

Thomas

Thomas Morus, Londonienſis Judex & Advocatus diſertiſſimus.

Andreas Ammonius, Secretarius Lucenſis, doctiſſimus.

Omnes ſciunt Græce, excepto Coleto.

Neque prætermittendus eſt magnus ille literarum & pietatis antiſtes, *Joannes* Roffenſis Epiſcopus, qui, Eraſmo ſcribente, *Reuchlinum propemodum adorabat*, ac literas ad noſtrum humanitate plenas dedit. *Eraſmus* denique ipſe ſubinde in ſuis epiſtolis ad Reuchlinum eum *totius Germaniæ verè unicum decus & ornamentum incomparabile vocat.* Ad *Leonem* X. Pontif. ita ſcribit: *merito virum hunc ceu Phœnicem & unicum ſuum decus tota ſuſpicit ac veneratur Germania.*

Jam cum ſatis, ut opinor, intelligi hinc poſſit, Germaniam univerſam, ac in ea Sueviam inprimis à Reuchlino eſſe illuſtratam, ſequitur ut hanc gloriam nobis tanquam propriam vendicemus. Apud nos enim in vicina oppido natus eſt, quod à Phorce conditum & ab ejus nomine Phorcen appellatum, ſequentem in modum conficere noſter conatur, de verbo mirifico L. I. cap. I. *In* Trojæ *olim non tam bello, quam pugna, conſtat*, Phorcen *juniorem* Phrygii *exercitus ducem fuiſſe*, Homeri *teſtimonio, qui in navium enumeratione ſic ait*:

Patria Reuchlini *Phorca*, an à Phorcyde dicta, ut ipſe vult.

Phorcys *ille* Phrygum *ductor fuit* Aſcaniuſque.

Adverſa

Adverſa itaq; fortuna dum Ilium *caderet, coacti ſunt, qui vitam ſervaſſent, ex innumeris pauci ſuperſtites, alias ſibi ſedes quærere, alia regna ſperare. Igitur* Æneas *cum* Aſcanio *periculorumque ſocio* Phorcyde, *quamplurimis etiam reliquis*, Italiam *petunt. Sed* Aſcanius *cum ſub* Albano monte *oppidum conderet, & quisque ſibi manendi locum alibi deſtinaret, is ſe demum* Phorcys junior *ſuperioris* Phorci, *qui* Sardiniæ Corſicæque *Rex, ab* Atlante *quondam victus & in mare ſubmerſus perhibetur, ex* Euryale *nepos, per* Italiam *&* Inſubres *Germaniam ingreſſus, & trajecto ingenti lacu inter* Iſtri *&* Rheni *fontes per faciliora loca montanasque planities adverſus Solem occidentem tendit, ubi fluvium offendit limpidisſimum & piſcatorium, ejusque in ripa imbecille tugurium; ad quod ſe, laſſum trahens veſtigium, ſenex quidam corripuit, gravatus annis & totus baculo incumbens: qui cum* Phorcyn *in tam deſerto nemore cum tanta familiæ copia incedere vidiſſet, exterritus, parum abeſſe putabat, quin ſpiritum omnem emitteret.* Phorcydi *autem quærenti quid hoc fluentum vocaret, ſenex ipſe reſpondit,* Æneas *nomen eſſe. Tum attonitus eo nomine* Phorcys, *verſaque ad flumen facie mox ſubintulit:*

Tune ille Æneas *quem* Dardanio Anchyſe
Alma Venus Phrygii *genuit* Simeontis *ad undam?*

Quos verſus poſthac Maro Virgilius *in ſuam* Æneida *tranſtulit, peregrina vetuſtate delectatus.*

lectatus. Hic itaque sumsit omen & sortem advena, manendum sibi fore, cœpitque multitudinem suam hortari, ne divinum oraculum contemnerent, quod in Trojani Antistitis *nomine deprehendisset. Nam quibus* Æneas *jamdudum haud modicis intervallis esset relictus, eis jam sese liquidò alter* Æneas *ostenderet. Dux igitur Phrygius & animo & more regio cunctos jussit, ut quantum quique conari possent, arborum undique roboribus erutis, ex deserto campestrem agrum efficerent. Quo in loco breve oppidum & arcem extruxit, quam de suo & avi nomine* Phorcen *appellavit: tantum erat ab illo gravissimo & sanctissimo atque omni laude & honore dignissimo viro* Æneas *dilectus, ut ad solam vocem, quia fluvius* Æneas *diceretur, sedendum ei, quasi ad perpetuum* Trojani Æneæ *monumentum eligeret.* Hæc, licet prolixiora nonnihil, in civium potissimum gratiam civis verbis receensere placuit, ut intelligerent, quam fuerit ille patriæ amantissimus, quamque augusta atque remota natali solo primordia quæsiverit. Interim pro suo quisque arbitrio addat dematve dictis fidem. Ego ne quidem existimaverim Nostrum serio rem egisse, sed subtilis tantum ingenii sui quoddam quasi specimen dare voluisse. Quale quid etiam fecit in *Saxonum* originibus investigandis, quando in præfatione libri de Constantino M. ad FRIDERICUM III. Saxoniæ Ducem & Electorem Principem, *Saxones ex Thracibus*, Græcè **Cimmeriis**, latine

Refellitur.

latine verò *Cimbris* appellatis, deducit. Illam enim gentem in tres divisam populos scribit, *Mysos*, unde *Misinenses*, *Tyrigetas*, qui nunc *Tyringi* seu *Turingii*, & *Axenos* jam *Saxones* dicti. Verum non sufficit in rebus tam gravibus niti nominum tantum cognatione atque convenientia quadam sæpè fortuita, aut nonnihil contorta. Si ex veris antiquissimorum scriptorum monumentis ostendi liquidò posset, *Phorcyn* cum suis in Germaniam commigrasse, & eo in loco, ubi Phorcys oppidum est situm, consedisse, facile largiremur, nomen inde patriam accepisse. Id verò apud nullum ego legi scriptorem. Nec *Homerus* quidquam de Phorcyde commemorat aliud, quam quod Phrygii exercitus dux fuerit. Versus, in quibus ipsius, ut & *Ascanii* mentionem facit, leguntur in fine Iliad. II. hunc in modum:

Φόρκυς αὖ Φρύγας ἦγε, καὶ Ἀσκάνιος θεοειδὴς
Τῆλ' ἐξ Ἀσκανίης· μέμασαν δ' ὑσμῖνι μάχεσθαι.

Phorcys rursus Phrygios ducebat & Ascanius divinus (l. singulari forma, ut *Laur. Valla* convertit) *procul ex Ascania: prompti autem erant prælio pugnare.* Præterea non video, quomodo fluvius, *Entia* aut *Entius* die Entz vulgo dictus, *Æneæ* nomen referat. Itaque minimè est verisimile hinc patriæ meæ natales deduci debere, licet assentiatur nostro *Franciscus Irenicus*, qui patriam Etlingam altero

ro lapide Durlaco distantem habuit, & qui multum studii industriæque ad histo-n Germanicam attulit L. XI. & XII. Ger-anicæ exegeseos.

Verior est sententia *Philippi Melanch-is*, rerum Suevicarum haud sanè ignari, Reuchlino cum arcta cognatione, tum orum vicinitate conjuncti, qui in oratio-le vita Capnionis ita scripsit: *oppidum elebre supra spiram*, Phorce, *cujus nomen* Capnio *ludens à Græca origine ducebat*, *en vere est* porta Harciniæ. *Est enim à a sylvam Martianam accessuris primus adi-* an quod *porta* sit *Harcinia* sylvæ?

Idem tradit in literis commendatitiis, *Vandalino Girichio* in celebri Mysorum ur-Fribergâ, nato, patre ejusdem nominis, cui vicinus Phorcæ ager natalis fuit, ad torem Ecclesiæ DEI in Phorzheim & s honestos ac doctos viros in ea urbe, Ca-lis Maji A. MDLIX. exaratis, quas *Mar-s Crusius* à latore ipso acceptas Annalibus inseruit. In hujus epistolæ principio sic uitur: *supra Spiram situm est oppidum in a sylva Martiana, quod vetustas nominavit* RTAM Harcyniæ. *Inde nunc nomen* Phorzheim. Post interjecta nonnulla denuò his verbis confirmat: *celebratum est idem* Porta Harcyniæ *scriptis* Capnionis, *ibi natus est in familia honesta*. Melanch-nem magno numero sequuntur docti vi-& Phorzhemium *Phorcam* uno vocabulo duobus *Porta Hercynia* contractu dici vo-

dod III. l. XII. P. III. p. 702.

 luit.

lunt. vid. *Joach.* *Camerarius* in vita Phil. Melanchthon. p. m. 10. Hanc ſententiam qui tuentur, neceſſe habent ſtatuere, inditum oppido nomen à Romanis eſſe. Id verò aliis minime probatur, qui recte exiſtimant, haud imminui Germanorum laudes, etſi à Trojanis Romaniſve derivari nequeant, & unà diligenter perpendunt nomina locorum in heim deſinentia arguere Germanicas appellationes. Unde *Beatus Rhenanus* L. III. rerum Germanicarum Pforzheim olim Orzinheim vocatum ſcribit ab *Hercynia* ſylva, quæ *Orcynia* quondam fuerit appellata, quemadmodum ex *Ptolomæo*, ſive ab *Eratoſthene*, ſive ab alio quopiam antiquo ſcriptore acceptum, ὀρκύνιον δρυμὸν legit, & *Philippus Cluverius* teſtatur, ſe in cunctis *J. Cæſaris* exemplaribus, quotquot viderit, legere *Orciniam*, etſi ceteri ferè omnes, tam Græci quam Latini probatiſſimi auctores ἑρκύνιον, Hercyniam ſcripſerint per y. Interim non negat, rectius vocabulum id & magis genuine ſcribi per ſimplex i, *Hercinia ſilva*, quia non ſit dubium, quin ſaltus ipſis Germanis dictus fuerit ther Härtzinwald; derivata voce à primitivo vocabulo ther Hartz/ quod Germanorum quidam craſſius Hortz/ per quartam Latinorum vocalem efferunt. Illud opinor nemini dubium, nomen eſſe Germanicum, non Romanum, quia in Germanico ſolo ea ſylva eſt, ideoque etiam à Romanis corrumpi facile potuit, ut ſive vicinitate literarum

alia ſententia.

Germ. Ant. l. III. c. 47.

t. ad Jul. Cæsar. L. VI. de bello Galli-
228. seqq.

.taque, ut tandem ad patriæ nostræ nostra sententia.
llarionem, ejusdemque appellationis
nem redeamus, dici ea potuit Hartz-
/ vel a obscurius, quemadmodum in
is fit pronunciato, ut fere o sonet, Hortz-
à pice & resina, cujus copiam arbores ibi
int. Hoc multo esse simplicius, arbitror
i si cum *Rhenano* l. c. & *Andr. Althamero*
nentar. in Taciti German. p. m. 309. sta-
; vocatam olim fuisse Orzynheim. Quod
nunc Pfortzheim vel Pforzheim non
heim nominetur forte veterum more fa-
est, qui vocabulum peregrinum & pro-
atu difficile additâ litera P emollire co-
int. Nolim certe lubens in eam descen-
ntentiam, quæ à *Porta Hercinica* nominis
iem arcessit, quia non satis constat, ibi
Nemetum venientibus aditum ac quasi

ſupereſſe, ac *Hartonem* (der Hartz) nuncupari illos ſaltus, qui *Heſſos*, *Turingos* & *Saxones* attingunt, agros item cohærentes, am Hartz/& accolas die Hartziſchen aut Hartzländer/montes præterea *Herticos*, & denique urbes quasdam inde nomina trahere, ut ſunt *Hercynfordia*, Erfurt & *Herzbergum*, vid. Althammer. l. c. p. 312. Nihil ergo obſtare video, quo minus *Harto* vocetur illa ſylva, quæ Spira Nemetum venientibus & ex Italia Galliaque in loca Germaniæ, quæ quoniam ad Oceanum ſita ſunt quaſi declivia, appellari ſolent inferiora, proficiſcentibus, portam quaſi aperit. Igitur ea cauſa, propter quam *Portam Harciniæ* Reuchlini patriam dictam vult *Melanchthon*, haud adeo gravis aut certa eſt, ut eam amplecti neceſſe ſit; niſi forte illud hic in animo habuit atque reſpexit, quod *Plinius* de Hercynia ſylva ſcripſit: *conſtat attolli colles occurſantium inter ſe radicum repercuſſu*; *aut ubi ſecuta tellus non ſit*, *arcus* (radicum in altum ſublevatarum) *ad ramos uſque & ipſos inter ſe rixantes* (mutuo colliſu veluti dimicantes) *curvari*, portarum patentium *modo*, *ut turmas equitum transmittant*. Quando igitur ejusmodi patens porta in patria mea fuit, haud incommode *Porta Harciniæ* dici potuit; ſed à Romanis tantum, non Germanis, niſi corrupte admodum propter imperitiam linguæ latinæ ex porta Harciniæ eos effeciſſe ſtatuamus Pfortzheim. Verum ſatis diu oberravi in Hercinio ſaltu, ex quo nunc pedem refero, cum non inveniam

Camer. in vit. Melan. pag. 1.

XVI, I.

niam

nunc subsidiis necessariis destitutus ma-
destiæ laudem silendo quam temeri-
multa loquendo consequi. Etsi verò
, neque de nomine, neque de origine
is soli definiri potest, illud tamen con-
atetque inter omnes, fuisse jam multis
seculis patriam meam satis celebrem,
ob res præclarè ibi gestas, tum ob
lchrorum principalium monu-
ta. De utroque referre nonnulla, & o-
pretium, & haud ab instituto alienum fa-
ma me puto. Cogitanti autem mihi pri-
de rebus præclare laudabiliterque
zhemij gestis, menti ante omnia occur-
inscriptio vetus, cujus è libello inscrip-
m *Jac. Beyellij* Presbyteri Spirensis me-
re *Barthius* Lib. LII. Adversar. cap. I.
homas Reinesius in syntagmat. inscriptio-
antiquarum Class. I. insc. XVI. p. 37. &
quæ sic habet:

Res præclarè gesta Pforzhemii.

M.DOLI. GE. NOLVERAT. PATERNVS.
. GV. IN. AVG. S. L. M.

am marmorariorum inscitia valde cor-
am, literis syllabisque aut distractis aut
te sociatis, ita ordinat explicandamque

 putat

putat Reinesius: JOVI OPTIMO MAXIMO DOLIGENO L. VERATIVS PATERNUS MILES CHORTIS (cohortis) IV. AVGUSTÆ VOTUM SOLVIT LVBENS MERITO. Hoc monumentum cum sit antiquissimum, satis antiquum oppidum Phorzhemium arguit, etsi numerus annorum non sit adjectus: neque inscriptio ipsa, licet institut. diligenti indagine reperiri potuit; unde vel vetustate, vel injuria temporis, vel incuria hominum haud ita pridem periisse, verisimile fit. Interim ut jacturam hujus inscriptionis quodammodo sarciam, aliam, quæ *Durlaci* hodienum conspicitur, subjiciam, à *Carolo Patino* explicatam, in relationibus, quas vocat, Historicis quatuor, Basileæ A. 1673. editis. Columna lapidea his inscripta literis in Serenissimi Principis horto visitur:

relat. 3. p. 175.

IMP. CÆS. DIVI
SEVERI PII NEPOTI DIVI
ANTONINI MAG. PII FILIO
M. AVREL. SEVERO ALEXANDRO
PIO FELICI AVG. PONTIFICI
MAXIMO TRIBUNICIÆ
POTESTATIS COS. PATRI PATRIÆ
GA. AO. AB AO.
L. IIII.

Alia

Alia quoque huic ferè similis columna, sed longior, quanquam non ita crassa, ibidem erecta cernitur, cujus idem Autor meminit, sed quod literæ quædam sive vetustate ita exesæ, sive alio casu deletæ essent, ut legi haud potuerint, eam non expressit. Unde non ingratum patriæ antiquitatisque amatoribus facturum me confido, si illam quoque lectorum oculis subjiciam.

IMP. CÆS. DIVI
SEVERI NEPOTI DI-
VI ANTONINI MAG.
FIL. M. A.——
————
——— III. COS
III. P. P. P. P. – COS. GA.
AO. AB. AO.—— EVG.
IIII.

A legione quarta erectam utramque columnam esse, haud obscurè ex ultima linea colligitur. Penultimæ vero lineæ literas nomina præcipuorum Ducum IV. hujus legionis indicare Patinus existimat, conjicitque à militibus testandæ memoriæ, gratique animi caussa tale monumentum præfectis erectum, atque illorum sepulchris impositum fuisse. Quam suam conjecturam ut probabilem quodammodo reddat, locum, uti repertæ hæ colu-

mnæ fuerunt, ac ejus nomen probè perpendi vult. Mille paſſuum intervallo à principali arce, cui *Caroloburgi* nomen eſt, tunis & ſitu & opere multum edita hodienum conſpicitur, quam à Romanis ædificatam & ab ijsdem *Turrim ad Lacum*, à Germanis verò deinceps Thurn an der Lachen & contractis pluribus vocibus in unam Turlach vel Durlach appellatam cenſet, quo nomine adhuc gaudet vicina urbs. Ad montis radices, qua orientem reſpicit, pagus eſt Grätzingen dictus, á *Græcis*, ut exiſtimat, qui ſub *M. Aurelio Severo* Imperatore ſtipendia meruerunt: conditus imò illam ipſam regionem montanam Hohen Grätzingen vulgus apud nos hodierno die vocat. Hoc ne fruſtra conjeciſſe videatur, producit *Ælium Lampridium* teſtem, qui affirmet, *Severum* poſt reditum ſuum ex Oriente in Occidentem duxiſſe *Arabes*, *Parthos* aliosque populos in Germanos, vaſtationibus Galliam diripientes. Inter illas autem gentes nationesque procul dubio etiam *Græcos* fuiſſe, qui dicto in loco quandam quaſi coloniam conſtituerint. Itaque & tempus, & locum, & nomen, quæ reſtant, explicare ſatis monumenta iſta arbitratur. Figuram denique nonnihil obliteratam capiti columnæ impoſitam, quæ lupam cum gemellis pueris ubera ſugentibus repræſentet, multum lucis huic ſuæ conjecturæ tribuere, ſcribit. Quod quidem argumentum ſi præcipuum eſt, cui inniti hac in re debeamus, invalidum cer-

certe ac prope nullum est censendum. Nihil enim ejusmodi cernimus; nec vestigia ostendunt olim tale quid ibi exstitisse. Quapropter de suo id addidisse aut confinxisse *[illegible]*, suspicio est. Neque *Lampridij* testimonio magnopere ipsum juvari puto, quippe qui de Græcis nihil habet: neque ipsa illius verba adduxit Vir clarissimus, ut judicari inde queat, quid efficere ex iis prudens lector possit. Inquirenti autem mihi hæc visa sunt ad institutum facere, quæ in fine capitis LXI. hunc in modum leguntur: *Sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam à Maximino,* Alexandri *fuit; & potissimum quidem per* Armenios *&* Osdroenos *&* Parthos, *& omnis generis hominum.* Jam sub omnis generis hominibus Græci facile intelligi possunt. Num verè vicus Grötzingen ab illis conditus nominatusque sit, nolim temere asserere. Cæterum illud mihi argumentum alijs omnibus videtur firmius, quod à figura turris in monte structa desumit, cujus similis tradit reperiri in *Trajani* columna, quæ haud dubiè optima perfectissimaque omnis antiquitatis norma sit. Vero certe est simillimum, Romanos eo in loco turrim ædificâsse, unde longe lateque prospicere possent. Inde enim Spiram haud tantum, ac circumjacentia loca, sed Argentoratum usque, novem milliaribus Germanicis Durlaco distans, cum cœlum est serenum, oculorum acies penetrat. Præterea Legio-

nem IIII. jam *Augusti* tempore, cum Drusus contra Alemannos bellum gereret, *Spira* Nemetum præsidij loco impositam fuisse, ex monumento veteri, in crypta arenaria extra portam Neuburgensem reperta, colligi potest, quod *Christophorus Lehmannus* Chronico Spirensi inseruit. Ac hujus ipsius urbis Spiræ nomen Græcum esse, à cohorte prætoria, quæ Græca fuit, inditum, *Peucerus* L. II. Chron. *Melanchthon* in libello de vocabulis regionum & gentium, quæ in Tacito recensentur: *David Chytræus* in orat. de Greichgovia alijque, à Lehmanno præter Melanchthonem adducti statuunt, quanquam ipse longe antiquius esse censeat, cum in *Antonini Pij* itinerario & in Commentar. ejus mentio fiat. Utcunque verò hoc se habeat, ex Spirensi agro, *Chytræo* teste, colonia Græcorum militum, de cohorte Imperatoris deducta putatur in feracissimum illum agrum Neccaro & Rheno & jugis Harcynijs definitum, qui à novis colonis Græcis Γραίων γάψα, seu Greichgææ nomen acceperit, cujus fines ita describit idem auctor, ut tradat eam ab ortu brumali & meridie fere usque ad portam Harcyniæ (i. e. Pforzheimium) undiquaque cingi ditione Würtenbergensi: latus autem occidentale à porta Harcyniæ ferè usque ad Rhenum & ripam Spiræ adversam pertingere. Quæ cum ita sint, nemo negabit, Principes nostros jurisdictionem in Graichgoviam jam ab antiquissimis retro temporibus habuisse, præ-

L. 1. c. 8. p. m. 22.

L. 1. cap. 7. J. *Cæsarius*.

præsertim, si reputaverit secum, mortuis in universum Graichgoviæ Comitibus *Fridericum* II. Imperatorem *Durlacum* atque *Heidelsheimium* Marchionibus Badensibus, nominatim Hermanno IV. dono dedisse. Videatur *Martinus Crusius* annal. Svev. dodec III. L. II. Part. III. cap. XX. & *Zeilerus* Chron. Svev. p. 260. Testis quoque est fide dignus *David Chytræus* loco jam adducto, oppida *Brettheim*, *Heidelsheim* & *Epingam* Marchiones Badenses olim tenuisse. Præterea idem *Hermannus* connubio *Irmengardis*, Henrici Guelfi, titulo Ducis Saxoniæ & Comitis Palatini Rheni, insignis, filiæ, ac neptis Imperatoris *Othonis* IV. opes potentiamque auxit, adjectisque *Pforzheimio* & *Etlinga* oppidis, totum hoc uxorii juris negotium publicis tabulis ratum habuit.

Sed è diverticulo in viam redeam, & quam orsus sum dicendi viam rationemque de rebus præclarè laudabiliterque in patria gestis, continuabo. Cum verò nimis remota & vetustate obliterata sectari haud liceat, propiora, quæ patrum memoria gesta sunt, attingam. Ubi primum occurrit id, quod sub Principe Badensi *Rudolpho* I. qui quandoque commorari solitus est Pforzhemij, accidit. Atque hoc omne malo scriptoris coævi quam meis recensere verbis, ut liberum sit lectori, dictis addere aut demere fidem. Est is *Thomas Cantipratanus*, regulam Dominici secutus, ac deinceps in Episcopum, quem vocant

cant suffraganeum Cameracensis Archipræsulis adsumptus, qui L. II. miraculorum & exemplorum memorabilium sui temporis de sanguine Christiano à Judæis fuso quædam narrat, interque alia etiam istud, capite ejus libri undetricesimo. *Nunc quia de Judæis mentio facta est, miraculum referam celeberrimum, quod anno præsenti ab incarnatione Christi Domini M CCLXV. factum est in villa Teutoniæ Pforzheimb nomine. Contigit autem, ut quædam malignissima vetula Judæis familiaris effecta, puellam eis annorum septem orbatam parentibus venderet occidendam; hanc igitur in secreto super plura paria linteaminum, obstructo ore ejus, in omnibus fere juncturis membrorum incisionibus vulnerarunt, maximo conamine sanguinem exprimentes, & in ipsis linteaminibus diligentissime receptantes. Hanc autem post tormenta defunctam Judæi in aquam fluidam, prope oppidum projecerunt, & super eam lapidum congeriem posuerunt, tertiâ verò vel quarta die, per manum erectam ad solum â piscatoribus est inventa, & in oppidum deportata, horrentibus, & clamantibus populis, â Judæis impiis tantum flagitium esse perpetratum. Erat autem in vicino* Marchio *de* Baden, *qui mox audito tanto piaculo, pervenit ad corpus, statimque ipsum corpus erectum residens tetendit manus ad Principem, quasi vindictam sanguinis, vel forte misericordiam imploraret, post horam vero dimidiam iterum se deposuit defuncti more supinum. Adductis igitur ad hoc spectaculum impiis Judæis, statim eruperunt omnia vulnera cor-*

corporis, & in testimonium horrendæ necis, copiosum sanguinem effuderunt; mox clamor vulgi ad sidera tollitur, & in vindictam sceleris totaliter animatur: ex quibusdam indiciis capta vetula, & convicta, maxime cum filia ejus parvula omnia prodiderit (quia à puero & ebrio extorquetur veritas) Judæi quoque capti sunt, qui in puellam manus nefarias extenderunt, rotatique, & suspensi sunt cum vetula; duo vero se mutuo jugularunt. Hæc nobis duo fratres Ordinis Prædicatorum Reynerus, & Ægydius, sicut illi qui in villa fuerunt, post triduum quo hæc gesta sunt, veraciter retulerunt.

Nomen puellæ huic fuit *Margarethæ*, cui tanquam Martyri pro Christo interemptæ, ut honos haberetur, tumbæ lapideæ in Æde *D. Michaëli Archangelo* sacra (quæ primaria Pforzhemii est) aliquot pedum altitudine à pavimento elevatæ corpusculum impositum, & locus ita adaptatus fuit, ut cereas accensas defigere, aut lampades appendere ut in aliis Martyrum sepulchris fieri mos erat, devota, vel superstitiosa potius, plebs commode posset. Saxo quo loculus tegitur, hæc insculpta olim legebantur, & magna ex parte adhuc commode leguntur:

Margaretha à Judæis occisa obiit feliciter Anno Domini M CC LX. VII. *Cal. Julii feria* VI.

Ex *Hagiologio* Sanctimonialium, quas dicunt Ordinis Prædicatorum cœnobii Pforzheimensis refert nonnemo in descriptione familiæ Principum Badensium, quæ manuscripta est in *Serenissimi Principis* nostri Biblio-

bliotheca idem breviter, additque Anno 1507. puellæ ſepulchrum, præſente *Bernhardino* Cardinale S. Crucis Romæ & Epiſcopo ad D. Nicolai, Patriarcha item Hieroſolymitano & legato Pontificio à latere, uti vocant, apertum, ejusque corpuſculum à corruptione adhuc immune inventum fuiſſe: quod Badenam translatum fuit Anno 1647. cum præſidio Gallico Pforzhemium teneretur, ibidemque hodienum conſpicirur, totum fere adhuc ſibi cohærens, arefactum tantummodo inſtar piſcis, frigido aëre aut fumo ſiccati; quin & digiti plerique ſuos unguiculos retinent, caput tamen ſeiunctum eſt ac nudum habet cranium. Honorem, quo per integrum ſeculum Pforzhemii caruit, ei haud invidemus alibi, modo eo delectaretur & puella & DEUS, mortalesque juvarentur. Nos qui edocti divina gratia melius, repurgatique à ſordibus Pontificiis ſumus, viva potius Chriſti membra fovemus, quam quæ vitæ omnis ſenſusque ſunt experitia: nec tam creduli ſumus, ut quibuslibet rumoribus, confictis ſæpius, fidem adhibeamus, quales fere ſunt omnes illæ narrationes, quæ paſſim extant de infantibus Chriſtianorum cum die paraſceves paſchatis in opprobrium CHRISTI, tum aliâs, contra fœdam quandam ægritudinem qua laborare dicuntur, à Judæis crudelem in modum mactatis. Unde rectè omnino *Hoornbeekius* ſcripſiſſe mihi videtur: *Certe nondum vidi ex omnibus illis histo-*

historiis ullam, quæ factum certo documento probet; semper se recipit in vagam vulgi narrationem, vel Monachorum Officij inquisitorij delationem, ne dicam delatorum avaritiam, Judæorum opibus improbe inhiantium, indeque scelus facile confingentium. Interim credibile est, ut *Pfefferkornius* ex Judæo factus Christianus fatetur Spec. adhort. Jud. part. II. *inventos esse & fortaße adhuc inveniri posse Judæos, qui Christianorum infantes ad necem clam sectentur, non propter sanguinis inde habendi necessitatem, sed odij & ultionis caussa in Christianos, ut olim Christum, Apostolos & discipulos fidelesque ejus, cum illis plus erat, quam nunc est virium, palam persecuti sunt.* Cæterum veritatis amore & miseratione omnium mortalium infelicissimorum captus, prolixam Apologiam pro Judæis scribere atque ingentis mendacii fontem originemque indicare pollicitus est *Nobilissimus Wagenseilius* in not. ad *Sotam* p. 532. quod utinam quam primum fieret. Interim legi de hac quæstione potest in compendio Cl. *Johannes Wülferus*, amicitia studiorumque societate nobis olim Hamburgi apud communem Præceptorem *Edzardum* conjunctus, in animadvers. ad Theriac. Judaic. p. 76. seqq.

Pergo ego in recensendis rebus *Pforzhemii* gestis, aliamque nunc narraturus sum historiam, de cujus fide æque ac de priori dubito. Tempore RUDOLPHI VII. *Marchionis Badensis*, à procera corporis statura

tura, quæ duodecim pedum longa fuisse fertur, *Magni* cognomentum adepti, vixisse ibi creditur in cœnobio virginum Nobilium *Prædicatorii* ordinis, *Euphemia*, EDUARDI Angliæ Regis filia, postquam annis haud paucis famulæ lotricisque munus obiit. De ea multa in vetustis chartis & codicibus Germanica lingua exaratis prolixè legebantur olim, quæ in compendium misit laudatus paulo ante scriptor, qui Badæ vixit, in *descr. Famil. Badens.* cujus proinde verbis totam rem prouti gesta dicitur, enarrabimus. Fuerat hæc regia virgo à Patre EDUARDO nuptiis *Geldrensis Comitis* destinata, quæ Virginitatis florem Christo Sponso reservare cupiens, à parentibus petiit, ut ante nuptias triduo relinqueretur sola, sinereturque somno, & quieti libere indulgere, dum adhuc sui juris esset; quod cum ei denegatum non esset, comparatis sibi per eam occasionem clam vilibus indumentis, quam potuit occultissimè subduxit se è palatio, & navigium nacta in *Flandriam* trajecit, indeque pedestri itinere *Coloniam Agrippinam* pervenit, ubi in domo hospitali, assumto *Gertrudis* nomine, inter ancillas adscribi se petiit. Cumque esset ad labores præ cæteris impigra, & miræ sedulitatis, ab hera sua impensius ad invidiam usque aliarum unà famulantium amabatur; ex quibus una nequior & malignior, ut innocenti puellæ calumniam strueret, & amandandam curaret, peplum alicunde furto

sustulit, atque sub *Gertrudis* cervicali
ndit. Ea quæ peplum amiserat quere-
mum implet: discurritur, angulique
es, ut fit, excutiuntur. Tandem diu
tum peplum sub lectulo miseræ *Gertru-*
prehensum, protrahitur, & ipsa simul
rætorem urbis, cui cum innocen-
suam non contestaretur, sed Christi
i sui exemplo aliquid injuriæ sustinere
ptaret, ad pœnam furunculis per leges
ivitatis constitutam condemnatur, col-
erreum, uti mos est, annulum inserto,
universæ probris ac ludibriis medio in
xposita, tulit hoc animo excelso, &
Regio, & liquidum inde habuisset
ım, nisi res una obturbasset, & anxiam
lisset, nam in turba spectantium quos-
gentilibus suis Anglis conspicata sibi
notos, verebatur ne ab his ipsa quoque
ım jam obtegere, aut avertere non va-
agnosceretur, & prodita in patriam re-
etur. Nec vanus metus; illi enim puel-
x aspexerant, cum sibi invicem insus-
nt in aurem, proh quàm ista misera
ıostri Euphemiam nuper amissam fa-
lineamentis: totaque oris compositio-
tura etiam & corporis habitudine ad
repræsentat! vix ovum ovo similius:
si excipias, de reliquo ipsissimam ju-
sse Euphemiam, sed quam dispar for-
quanquam & *Euphemia*, quæ nunc
fortuna (si est superstes) quis novit?

at certe tam miſeranda eſſe nequit. Inter hæcpropius, quantum præ turba addenſata licuit, ad ream penetrant, inſpectantque curioſius; mirabor, inquit eorum aliquis, ſi non ſaltem puella iſta Angla ſit, & Anglico idiomate compellans ſciſcitatur ab ea, quæ patria? quodvè nomen? at virgo ſe interrogata intelligere ſcite diſſimulat, oculisque jam ante dejectis palpebras claudit arctius, ne & hinc argumentum ſumant, & fletu largiore totam faciem humectat, ut vel guttæ largiter cadentes intuentium oculos fallerent. Tum ejecta urbe *Gertrudis* Phorzhemium variis itineribus pervenit, ibique in ſacrum, ut diximus, ordinem virginum nobilium recepta, vitam finiit. Hæc ex autore laudato, qui hiſtoriam *Marchionum Badenſium* & *Hochbergenſium* ad hæc usque tempora tantum ſcripſit, cujus nomen nobis non conſtat: illum tamen indicare voluiſſe puto ſumme Rever. Dn. D. *Philippum Jacobum Spenerum*, quando in not. ad Famil. Badenſ. Syllog. Geneal. p. 604. ſcribit, familiæ hujus à prima origine deductionem & hiſtoriam Genealogicam ad Marchionem usque *Chriſtophorum*, atque ita duarum linearum divergium concinnari curaviſſe, & porro aliorum collatis operis exornari deſideraviſſe Sereniſſimum & horum ſtudiorum amantiſſimum Principem, Marchionem *Ferdinandum Maximilianum*. Sed ejus morte præmatura affectum remanſiſſe, neque hactenus opus editum eſſe. Verum hæc incidenter

enter tantum. Ad veritatem narrationis i- ſius quod attinet, nihil definire audemus, uia quos ſecutus autores ſit, ignoramus. aque hoc quicquid eſt, prudentioribus di- dicandum relinquimus. Nobis nunc in o omne ſtat conſilium, ut miſſis incertis jusmodi aut ſuſpectis rumuſculis explorata tque à probatis autoribus tradita comme- norenus. Quapropter fata patriæ indi- are breviter conſtitui.

Qua ratione Phorzhemium ad Mar- hiones Badenſes pervenerit, jam ante eſt ſtenſum; nimirum ex uxorio jure & dona- ione facta à *Friderico II.* Imperatore, ad ujus auctoritatem conſervandam omnia ſua onſilia retulit optimus Princeps. Cum nim Cæſaris filius, cui *Henrico* nomen fuit, n patrem conſpiraſſet, ac quoscunque po- uit, minis, precibus atque pollicitationibus n ſuas partes trahere ſtuduiſſet, *Hermannus*, quidvis potius ſubire atque perferre, quam idem Imperatori datam violare cupiens, ad *Fridericum* in Siciliam contendit, eumque hortatus eſt fideliſſime, ut ſi Alemanniam at- que Imperium ſuum ſalva eſſe vellet, quan- ocyus in Germaniam reverteretur. Hoc conſilium, utpote ſalutare, pro eo ac debuit probavit Imperator, & primo quoque tem- pore ſe in perduellem immorigerumque fi- lium exercitum ducturum recepit. Quod cum intelligeret Henricus, & ipſe undique collecta manu in Hermanni fines ingredi- tur,

Quomodo ad March. Badenſ. pervenerit?

tur, cuncta depopulaturus. Verum Hermannus ad Fridericum præmiſſus, deque ejus adventu certus ſe ſuosque fortiter defendit, & Regis exercitum fudit fugavitque. Supervenit mox Pater, ac filium captum in Siciliam miſit, carceri perpetuo mancipandum, ut *Trithemius* auctor eſt, & ex eo *Franciſcus Guillimannus* de Epiſcopis Argent. in Berchtholdo, DEO meritis ejus vicem reddente, qui nobile Alemanniæ regnum prædonibus fecerat eſſe commune; qui religioſos & Eccleſiaſticos violenter oppreſſerat injuſtis ſervitiis & exactionibus: qui provinciam usque adeò direptioni expoſuit impiorum, ut nulla jam eſſet iter facientibus ſecuritas. Hermannus autem ab Imperatore ob tanta in ipſum merita impetravit, ut principatum ſuum firmatum haud tantum, ſed & adjectis hæreditati oppidis *Durlaco, Phorzhemio* atque *Etlinga*, uxorio jure auctum ratumque publicis tabulis haberet.

Hæc opponi velim *Franciſco Irenico* L. VI. Exegeſ. cap. 108. *Martino Cruſio* A. S. Dod. III. L. II. cap. 20. & *Martino Zeilero* Itiner. Germ. Novant. cap. 27. affirmantibus *Phorzhemium* & *Zellam*, ubi ſalubres balneæ ſunt prope *Hirſaugiam*, poſt mortem demum *Conradini* ad Marchiones Badenſes perveniſſe. Nolim equidem negare, *Rudolphum I.* Marchionem Badenſem alterum Hermanni IV. filium tempore *Interregni*, in ſpem capiendæ partis Suevorum Ducatus

veniſſe,

veniſſe, eoque exemplis aliorum qui amplis illius ducatus poſſeſſionibus inhiabant, excitatum, plurima loca in ditionem ſuam redegiſſe: ſed inter ea Pforzhemium haud fuit. Quanquam ſi fuiſſet, non tamen nullo jure nitebatur, ut portionem Suevici Ducatus captaret, cum *Friderico* Auſtriæ duci, ex Badenſibus orto atque *Conradino* arcta neceſſitudine eſſet conjunctus, ducatusque ejus ſalutem & jura ipſius majores jam diu ante defendenda ſuſcepiſſent. Nulla igitur tumultuandi cupiditate reſtitit Cæſari *Rudolpho* Habsburgio, qui familiam auguſtis honoribus recens exornatam firmaturus Ducatum hunc in ſua clientela eſſe cupiebat, eumque *Rudolpho* filio beneficiaria lege impertiebatur, ſed ſtudio retinendi ea, quæ extincto *Conradino* ad ſe jure propinquitatis juxta ac vicinitatis devoluta exiſtimaſſet; cumque ægre Noſter ab occupatorum locorum poſſeſſione decederet, multas calamitates moleſtiasque maximas perferre eſt coactus. Etenim *Rudolphus* Rex, p. m. 258. teſte authore Paraleipomencon Chronico Urspergenſis annexorum, occupabat *Baden, Mülberg, Grazingen, Durlach,* & *quicquid erat Marchionis Badenſis ſibi ſubjiciebat, pacemque firmabat:* quæ ſemel firmata inter Rudolphum Regem & Rudolphum Marchionem deinceps inconcuſſa ſtetit. Tradunt etiam nonnulli *Rudolphum Pforzhemii* Regem Romanorum creatum; ſed nullo idoneo argumen-

gumento nixi id faciunt. Quapropter aliis & bene multis & ſatis gravibus autoribus accedo, qui *Forchemij* id contigiſſe affirmant. Facilis fuit lapſus locorum imperitis, exiſtimantibus forte *Pforcemium* & *Forchemium* unam eſſe urbem. Cæterum ſub duobus *Carolis* Marchionibus variam ſubiit fortunam Pforzheimium, ut nunc breviter dilucideque oſtendam. Carolus I. Jacobi I. filius & Chriſtophori I. Pater, quum pro *Adolpho* Naſſovio à Pontifice Pio II. in locum *Dietheri* Moguntini Præſulis ſuffecto, una cum Fratre ſuo *Georgio* Epiſcopo Metenſi & *Vdalrico* Comite Wirtenbergenſi contra *Fridericum* Palatinum, qui pro Diethero nitebatur, non tam hujus amore impulſus, quam ut ſocio adjutoreque eo Badenſibus noceret, arma caperet, nimiaque feſtinatione & pugnandi fiducia in Rheni atque Nicri anguſtias delatus, àque militibus, quos Palatinus in inſidiis locaverat, circumventus impedire non potuit, quo minus captivus fieret, & in victoris poteſtatem veniret, cui pro ſua redimenda libertate dare coactus fuit centum millia florenorum. Hanc vero pecuniæ ſummam cum præſentem numeratamque non haberet, quicquid in Sponheimenſi comitatu poſſederat, tum & oppida Beſigheim & Beinheim Palatinatui *ſub reemptionis titulo*, ut *Jo. Trithemius* ſcribit, *aſſignavit*, *Oppidum denique* Pforzheim *illi feudale conſtituit*, *& ſe cum omni poſte-*

Status patriæ ſub duobus Carolis.

posteritate sua literis & juramento necessa[illegible]
perpetuum eidem obnoxium fecit. Facile equ[illegible]
Christophoro Caroli filio patri erepta recu[illegible]
re, cum *Philippus* Palatinus *à Maximili*[illegible]
proscriptus fuisset, tamen bello immisc[illegible]
noluit, propterea quod fidem à patre [illegible]
lo datam cupiebat esse inviolatam, ac [illegible]
eo honestis salutaribusque consiliis ni[illegible]
tur, ut non dubitaret publice pro Pal[illegible]
intercedere, & offensum ipsius r[illegible]
precari. Quâ summa incon[illegible]
constantia docuit fœderum relig[illegible]
ℭte esse servandam, idque c[illegible]
ut tota Germania huius facti [illegible]
afficeretur. Sed ut [illegible]
maximum pietatis spec[illegible]
Ecclesiam Pforzheime[illegible] *m* [illegible]
misque reditibus, qui 24. hominibus [illegible]dis
sufficerent quotannis, dotavit. Conjugem habuit *Catharinam* Ernesti Archiducis Austriæ filiam & *Friderici* Imperatoris sororem.

Alter *Carolus* Ernesti, qui *linea Durlacensis* ut vulgo dicunt, caput fuit, filius, Pforzhemii aulæ sedem cum patre habuit, indeque fortasse rectius *linea Pforzheimensis* appellatur, quemadmodum *Jo. Fridericus Jünglerus* Consiliarius quondam in Aula nostra in historia sua Marchionum Badens. quæ Manuscripta tantum extat, eam appellat. In antiquis enim diplomatibus Marchiones Badenses, quibus Pforzhemium obtingebat,

Linea Pforzheimensis rectius quàm Durlacensis dicitur. Histor. Msta Bad.

titulum ab ea urbe sortiti leguntur. Cui rei ut fidem faciam, produco duo diplomata Rudolpho III. Marchioni ab Imperatore *Ludovico Bavaro*, Anno 1335. clementer concessa. In priore Cæsar hunc in modum scribit. : **Wir Ludwig von Gottes Gnaden Römischer Keyser / ꝛc. Verjahen offentlich in diesem Brieff / daß Wir angesehen haben die genem getreue Dienst / die uns und dem Reich frölich und unerschrocken gethan hat / und noch thun soll / der Edel-Mann Rudolph Marggraff zu Baden / genant von Pfortzheim / Unser lieber Getreuer / ꝛc.**

Alterum his orditur verbis: **Wir Ludwig ꝛc. Verjahen / daß wir dem Edel-Mann Marggraff Rudolff von Pfortzheim genant von Baden / Unserm lieben Getreuen / ꝛc.**

Ipse quoque *Rudolphus* Dominum Pforzhemii se dixit atque scripsit, posteaquam deserto sacro Ordine quem Canonicorum vocant, uxorem duxit & cum Fratre paternam hæreditatem divisit A. 1309. Sic enim in liberis, quibus certam pecuniæ summam legavit Xenodochio Pforzheimensi, A. 1336. scriptis: **Wir Marggrav Rudolph von Baden / Herr zu Pfortzheim / ꝛc.**

Præterea in literis vetustis pragmaticis, quarum magnus est numerus in tabulariis nostris formula hodie recepta **Baden-Durlach** non legitur, sed hæc similisque: **Baden Pfortzheimer theils.** Unde liquido constat urbem *Pforzhemium* inferiori Marchio-

chionatui appellationem dedisse. Quod vero nunc in desuetudinem illa vetus formula abierit novaque adhiberi cœperit, factum procul dubio inde est, quia aulæ sedes Pforzhemio Durlacum est translata à *Carolo* hoc, de quo dicere institui. Ille enim A. 1565. novam arcem *Durlaci* exstruxit, quam de suo nomine *Caroloburgum* dici voluit, eoque aulam transtulit. Cujus mutationis hæc fertur fuisse caussa, quod Pforzheimenses nescio quæ postulanti denegaverint. Pertinet & hoc vel cumprimis ad ejus laudem, quod abrogata religione Pontificia doctrinam Augustana confessione traditam, quam ipsius Pater *Ernestus* amplexus fuerat, publicè A. 1556. per regiones suas introduxerit, usus opera *Jacobi Andreæ* & *Jacobi Heerbrandi*, Theologorum Tubingensium. Præmatura morte defunctus, Phorzhemii, ut vivus jusserat, sepultus est, cui præclarum hoc, ut merebatur, monumentum est cum sequenti inscriptione positum:

ILLUSTRISSIMUS ATQUE MAGNANIMUS PRINCEPS ET DOMINUS, DOMINUS CAROLUS MARCHIO BADENSIS ET HACHBERGENSIS, LANDGRAVIUS IN SUSENBERG, DOMINUS IN RÖTELN ET BADENWEILER, SAC. ROM. IMP. TOTIUSQUE FAMILIÆ MARCHIACÆ EXIMIUM DECUS; QUI MORTUO PATRE DOMINO ERNESTO UNICUS SUCCESSOR, DITIONES

HÆREDITARIAS INPRIMIS DIVINO CULTU AB ANTIQUIS SORDIBUS REPURGATO, INSIGNI ANIMI PRUDENTIA, JUSTITIA, ATQUE FORTITUDINE TAM BELLI QUAM PACIS TEMPORE PER XXIV. ANNOS PLACIDISSIME GUBERNAVIT AMPLISSIMIS ÆDIFICIIS ORNAVIT, ET SINGULARI INDUSTRIA INDEFESSOQUE LABORE MULTO FERTILIORES REDDIDIT, DIGNUS LONGIORI VITA SI DEO PLACUISSET, NONDUM EXPLETO XLVIII. ÆTATIS SUÆ ANNO. XXIII. DIE MARTII ANNO MDLXXVII. IN ARCE CAROLIBURGO IMMATURA MORTE ERIPITUR, ATQUE HIC UT VIVUS JUSSERAT, SEPELITUR, GLORIOSAM RESURRECTIONEM EXPECTANS, QUAM EI LARGIRI DIGNETUR OMNIPOTENS PATER PER JESUM CHRISTUM FILIUM SUUM UNIGENITUM, AMEN.

MARITO AC PARENTI CHARISSIMO CONJUNX SECUNDA, ANNA, PALATINA, ET TRES FILII ERNESTUS FRIDERICUS JACOBUS, ET GEORGIUS FRIDERICUS IN PERENNEM ET BENE MERITAM MEMORIAM

H. M. P.

Titulum Repurgatoris ab antiquis sordibus ferre non potuerunt sacrificuli, sorde

des veteres magis quam puritatem amantes, ac propterea hæc inſculpta marmori verba: *ſordibus repurgato* delere conati ſunt, perficere tamen haud potuerunt. Manet igitur manebitque in æternum CAROLI *Repurgatoris* nomen cœlo ac memoriæ gratæ poſteritatis, quæ à repurgatis per Lutherum ſacris nomen habet inſcriptum. Duas habuit uxores *Carolus*, quarum prima *Kunigunda* fuit, *Caſimiri* Marchionis Brandeburgici filia & *alberti*, Alcibiadis cognomentum adepti, ſoror, quæ cum fratre ibidem honeſtum exuviis locum invenit, atque epitaphium; *Kunigunda* quidem hoc Germanicis conceptum verbis ſed latinis exaratum literis:

Hie ligt begraben Die Durchleuchtig Hochgebornin Fürſtin, Frau Kunigund Marggrävin zu Brandenburg &c. Des Durchleuchtigen Hochgebornen Fürſten, Herrn Carols, Marggraven zu Baden und Hachberg &c. Eheliche liebe Gemahel, Die Gottsfürchtig Chriſtlich und Ehrenreich Fürſtin, vvelche hochgedachten Fürſten bis in das ſiebend Jahr ehelich beygevvohnet, und in ſolcher zeit zvvey Kinder, Mariam und Albertum mit ſeiner

F. G.

F. G. gezilet, und als ſie von Onolsbach vvider nach Pforzheim reiſen vvöllen, iſt ſie den XXVII. Februa. des LVIII. Jahrs durch zufellige Kranckheit zu Schvvæbiſchen Gemünd Chriſtlich verſchiden, und alher, neben iren lieben Bruder Marggraf Albrechten &c. begraben vvorden, ires alt. im XXXIIII. Jar. Got verleihe ihr Gn. ein Freudenreiche Ufferſtehung. A.

Albertus autem qui ſpectata fortitudinis documenta paſſim dedit & experientia belli ſummopere enituit ac formidabilis diu multis fuit; tandem & fortuna & opibus deſtitutus, regionibusque exutus ac proſcriptus, in Lotharingiam, ac mox in Galliam ſe recepit, & interea per amicos, quos in Cæſaris aula habebat, rem eò deduxit, ut Ratisbonæ delectis quibusdam negotium daretur, litis inter eum ac hoſtes dirimendæ: cumque fide publica ipſe Albertus eò vocaretur, ac jam iter ingreſſus eſſet, & ad Carolum affinem ſuum perveniſſet, morbo inopinato correptus vitam finiit Pforzhemii, ibique humatus & ſequenti epitaphio, quod apud Zeilerum quoque in Itinerar. Germ. extat, ornatus eſt:

v. Georg. Chriſtoph Renſchelij Brandenburgiſcher Stambaum. p. 83. ſeqq.

Anno

Anno 1557. den 8. Januarii iſt ſeeliglich abgeſtorben der Durchleuchtig Hochgeborn Fürſt, Herr Albrecht der Jünger, Marggraf zu Brandenburg, in Preuſſen, zu Stettin, Pomern, der Caſſuben und VVenden, auch in Schleſien, zu Oppeln und Ratisbern Herzog, Burggrav zu Nürenberg, und Fürſt zu Rügen, der Teutſch Streitbar und manlich Held, vvelcher umb des Vatterlands teutſcher Nation, Freyheit, Land und Leut, Gut, Ehr und Blut treulich zugeſezt und gevvagt hat, ſeines alters im 35. und Regiments im 16. Jahr, der lieben Seelen verlihe ein frölich Urſtendt. A.

Subjungam nunc etiam ſecundæ Caroli Conjugis epitaphium, quæ Grabenæ defuncta Pforzhemium deducta & Mariti tumulo illata eſt.

Illuſtriſſima Princeps & DNA. D. ANNA. Filia D. Ruperti Palatini Ducis Bavariæ, Comitis Veldentiæ &c. Caroli, March. Badenſis Religioſiſſima Heroina, & exemplum ſinceræ in Chriſtum fidei & virtutum omni-

omnium: poſt vitam laudabiliter a-ctam mortua III. Cal. Aprilis A. D. LXXXVI. Annos nata XXXXV. Menſis quatuor, Dies XVIII. exſpe-ctans poſtremum Chriſti Salvatoris Adventum, hoc loco humari voluit.

Reliqua Epitaphia in fine ſeorſim an-nectam, ne nimis longe hic digrediar. Nunc, quæ fata patria habuerit, poſtquam religionem Auguſtana Confeſſione tradi-tam amplexa eſt, enarrabo. *Erneſtus Fri-dericus* magnanimus prudentiſſimusque Prin-ceps, neſcio quibus verborum dolis circum-ventus, deſerta religione paterna, in Cal-vinianorum partes tranſiit, ac librum con-tra *Formulam Concordiæ* conſcripſit, qui hunc præfert titulum: Chriſtlichs Bedencken und erhebliche wohlfundirte motiven des Durch-leuchtigen Hochgebornen Fürſten und Her-ren / Herren Ernſt Friderichen / Marggra-ven zu Baden und Hochberg / ꝛc. welche ihre Fürſtl. Gn. biß dahero von der ſubſcri-ption der Formulæ Concordiæ abgehalten / auch nachmahln dieſelbige zu unterſchreiben bedenckens haben. Sambt Ihre Fürſtl. G. Confeſſion und bekantnuß über etliche von den Evangeliſchen Theologen erweckte ſtritti-ge Artickel. Qui liber vulgo vocatur das Staffortiſche Buch / à loco, ubi eſt impres-ſus, A. 1599. in arce Staffort / quæ tertio fere

fere lapide Durlaco distat. De eo *Leonhartus Hutterus* in Concordia Concorde scribit, *Sacramentarios* Illustrissimi *hujus* Principis *nomine & autoritate male abusos, hoc unum studuisse, ut cum alia ratione non amplius possent, saltem sub hujus, tanquam leonis exuviis formidabiles essent, & libro* Concordiæ *damnum aliquod afferrent. Est enim liber iste* Staffortensis *nihil aliud quam sentina & quædam quasi confluentia omnium abominationum, quas quidem unquam uspiam* Sacramentarii *contra primam minimeque variatam* Confessionem Augustanam, *contra* Catechismos Lutheri, *contra* Formulam Concordiæ, *contra orthodoxam denique doctrinam de* Persona Christi, *de* Baptismo, *de* Cœna Domini, *de* æterna Prædestiuatione *evomuerunt; ita ut haud male eum nominare possis* Epitomen seu Compendium abominationis Sacramentariæ. *Quod animadvertentes Illustrissimi Principes ac Domini*, D. FRIDERICUS WILHELMUS, *Proëlector tum* Saxoniæ, *&* D. FRIDERICUS, *Dux Würtembergicus, Theologis suis in mundatis dederunt, ut libri hujus* Staffurtensis *refutationem solidam & nervosam adornarent. Hi dicto audientes fidelissimè præstiterunt, quod jussi fuerant: ita gemina in publicum prodiret* Refutatio, *una sub nomine* Theologorum Electoralium Saxonicorum *Anno* 1602. *altera sub nomine* Theologorum Würtenbergensium, *anno* 1601. Ipse quoque *Hutterus* cum loco

cap. 57. p. 381.

loco adducto breviter quatuor causas quibus motus *Ernestus Fridericus* subscribere libro Concordiæ noluit, tum in explicatione plana & perspicua libri Christianæ Concordiæ p. m. 8. & 9. refellit; cujus verbis, etsi prolixioribus, propterea uti volui in ferendo judicio de libro Staffurtensi, ne si meis uterer, affectibus nonnihil indulsisse, videri fortassis potuissem. Ad Confessionem verò Serenissimi Principis quod attinet, ea sexennio postquam lucem vidit in latinum sermonem à *M. Ludovico Lucio* Basileensi conversa & edita Ambergæ A. M DC. V. fuit, qui, quod ex epistola dedicator. colligi potest, inter Principis administros fuit, eoque adhuc superstite & conscio illum laborem suscepit, atque, ut affirmare sustinet, *in hoc religioso pientissimi Principis postulato satisfacere studuit; quo ille jamjam animam acturus, ab omnibus, qui ad* Confessionem *istam promulgandam vocati essemus, ejus etiam post mortem* Cels. *suæ, pro virili cujusque parte, asserendæ studium stipulatus fuit.* Verane tradat, an secus, haud scio. Id fama adhuc apud nos constans tradit, *Ernestum Fridericum* Principem haud contentum Calviniana dogmata scriptis propugnasse, sed armata etiam manu id tentare apud Pforzheimenses voluisse, qui vero in agnita veritate constantes vim vi repellere instinctu cujusdam JCTI, peculiari scripto Principis factum improbantis, ausi, portas plau-
stris

ftris aliisque impedimentis munivere, ac advenientium militum impetum sustinere cupiebant. Quod malum Deus clementer avertit. Princeps enim iter jam cum armatis ingressus, Phorzheimenses ad desertionem purioris Religionis coacturus, morbo corripitur atque subito extinguitur A. 1604. d. 14. Aprilis. Quo tristi casu percepto uxor ipsius, *Anna*, Filia *Ezardi* Comitis Frisiæ Orientalis, quæ antea *Ludovico* Electori Palatino, ac postea tertium Duci Saxoniæ Lavvenburgico *Julio Henrico* nupserat, armatos revocavit & pristina frui in religione libertate Pforzheimenses permisit, quam deinceps aliis omnibus subjectis, qui sive metu, sive minis coacti, sive pollicitationibus decepti desciverant à religione libris Symbolicis tradita, indulsit *Ernesti Friderici* Frater & successor GEORGIUS FRIDERICUS omnis ætatis memoriæque clarissimus Princeps. Ea tamen libertas perpetua ac plena haud fuit, siquidem multa passi sunt ab Hispanis atque Bavaris eo tempore cum *Georgius Fridericus* à *Tillio* & Hispaniarum Regis præfecto summo *Cordua* prælio ad Wimpinam commisso fusus fugatusque & desertus à suis etiam amicis fuisset; quod periculum quia ipse quasi præsagiebat, A. 1622. d. XII. Aprilis omnes suas ditiones, antequam pugnæ discrimen adiret, filio suo primogenito [illegible]*ico* V. cessit. Factum igitur tum est,

ut Bavarici exercitus milites cum Hiſpanis, Polonis, Croatis, Ungaris aliisque nationibus barbaris patriam noſtram invaderent, cuncta incendiis, latrociniis, rapinis miſerum in modum devaſtantes, & immanis crudelitatis veſtigia ubique relinquentes. Unde ipſe *Fridericus* cum conjuge & liberis per integrum annum ab aula ſua abeſſe, & Stutgardiæ apud Affinem ſuum *Joannem Fridericum* Würtembergiæ Ducem commorari, calamitatesque varias ſuarum regionum è propinquo quaſi intueri & audire coactus fuit. Præterea latâ in Cæſaris aula contra Parentem *Georgium Fridericum* ſententia, jubebatur cedere poſſeſſione ſuperioris Marchionatus & omnium ad eum ſpectantium Comitatuum atque regionum, & quod multo aſperrimum eſt viſum, reſtituere fructus perceptos juxta ac percipiendos, damnaque facta ex expenſas ſarcire *Eduardi Fortunati* filio natu majori, *Guilielmo*. Quo nomine Viennam A. 1627. citatus fuit, cumque partim Cæſaris autoritate, partim minis cogeretur paciſci cum *Guilielmo* de regionibus prudentia ſua abjurandi Marchionatus ſuperioris neceſſitatem formula verborum mitigata declinavit, *inveſtituramque* quam vocant, inferioris Marchiæ ſolenni ritu ab ipſo Cæſare obtinuit atque impetravit ut Cæſareus miles inpoſterum parcere ſuis regionibus juberetur: quod tamen minime fuit obſervatum, ſed Cæſa-

reani

stani pariter ac Bavarici longe lateque in-
dies grassabantur, & hi turmas aliquot e-
quitum in hyberna immittebant, ut cuncti
quasi ex composito perdere bonum Prin-
cipem viderentur. Verum omnia ista in-
victo Princeps animo ferre maluit, quam
religionis purioris jacturâ dubiam immuni-
tatem sibi subjectisque impetrare, ad quam
quidem magnificis promissionibus, & post
Conjugis obitum spe matrimonii cum Cæ-
saris filia invitabatur. Recte enim pru-
denterque existimabat, melius esse ter-
restres perdere possessiones, quam hæredi-
tatem cœlestem Deique nixus ac fretus ope,
mitiora tempora exspectabat, qualia tum
elucere visa sunt, quando Saxoniæ Elector,
Joaannes Georgius, qui solus fere ad prædam
restabat, Conventum Protestantium Li-
psiæ Anno 1613. mense Februario indiceret.
Quò noster inter primos, non sine in-
genti periculo advolavit, adjutusque *Leff-
leri* Cancellarii Würtembergici dexteritate,
haud parum momenti attulit, ut Princi-
pes protestantes rationes inirent legationis
ad Cæsarem suscipiendæ, & tyrannidis
Pontificiæ excutiendæ. Finito autem con-
ventu assignatum sibi militum numerum
quanta potuit festinatione coëgit, Wür-
tembergicisque subsidio misit, qui *Egonem
Fürstenbergium* ex Italia per Rhætiam cum
exercitu adventantem transitu interclude-
rent. Adhæc commodum, Deoque for-
K 2 tunan-

tunante accidit, ut *Gustavus Adolphus* Sueciæ Rex pressæ Ecclesiæ subsidio veniret, junctisque cum *Saxone* copiis Cæsareanos profligaret, & victoriam persequens, *Bambergensem*, *Herbipolensem* atque *Moguntinum* Episcopatum occuparet, *Palatinatum* inferiorem Hispanis eriperet, ac *Francofurto* in deditionem redacto Moguntiæ hybernaret. Qua occasione utendum sibi ratus *Fridericus* ad Regem profectus, eique & merita Parentis in Rempubl. & mala sibi ab hostibus illata exponens rogavit, ut causæ suæ patrocinium suscipere ne dedignaretur: majorisque fiduciæ declarandæ causa eundem rogavit: uti pro filio recens nato sponsor esse velit, cui propterea Regis nomen dederat parens. Ad quæ omnia *Gustavus Adolphus* clementer respondit, ac non tantum *Comitem Stolbergium* misit, qui è sacro fonte puerum Principem susciperet: sed & auxilio ei adfuit, quantum potuit. Interim Rege hostem in Bavaria persequente desertus Princeps à vicinorum locorum præsidiariis militibus, Phorzhemium tota cum familia secessit, metu cum primis *Harraucourtii*, Cæsareani militis Ducis, ad cujus explorandam voluntatem legatos ex itinere misit, quos ille cum septem conditionibus duris admodum remisit, deinceps tamen percepta *Friderici* in Cæsarem voluntate, nihil gravius in eum consuluit, copiasque quas Durlacensi portæ jam admoverat, con-

festim-

festim in Marchionatum Badensem reduxit & Stollhofium post quatuor dierum oppugnationem deditione captum novo præsidio firmavit. Inter hæc Rege Sueciæ paulo ante obitum ordinante *Oxenstirnius* Cancellarius rerum Germanicarum administrationem in se suscepit, institutoque A. 1633. Heilbronnæ conventu, Franconiæ, Sueviæ & utriusque ad Rhenum circuli consensu rationem iniit præstandi beneficii a Rege Principi promissi, decrevitque, ut is præter Marchionatum Badensem omnia cis Rhenum loca, quæ inter eundem & Hercyniam sylvam a *Seckinga* Udenhemium usque sita sunt domuique Austriacæ hactenus paruerunt, Friderico Marchioni Badensi ejusque hæredibus tanquam propria cederent. Mox finito conventu missus est *Mocelius*, qui nomine Regni Sueciæ subjectos juramento interposito Friderico Principis filio natu majori traderet. In illis verò superioribus aliisque deinceps secutis turbis & persecutionibus cives mei constantiæ laude præ cæteris insignes fuere, quippe qui pulsos à Bavaris A. 1643. circa vernum tempus Ecclesiarum atque Scholarum ministros haud tantum comitati sunt, sed etiam largo viatico instruxerunt, ut quoad mitiora apparerent fata, haberent unde viverent. Neque orbati suis Doctoribus sive minis sive pollicitationibus adigi potuerunt, ut ab agnita veritate deficerent aut eam dissimularent. Unde quod domi habere non

poterant, foris non absque molestia & periculo quaerebant; etenim in vicinos Würtenbergensium agros excurrebant, conciones Evangelicorum frequentabant & ad eos infantes clam exportabant, ut sacro fonte abluerentur. Precibus quoque supplicibus compellabant subinde Maximilianum Bavariae Ducem, ut ejectos verbi administros restitueret; quod tandem, haud parum *Friderico Mosero* castri Benfeldensis praefecto adjuti impetrarunt, qui minabatur, nisi revocarentur pristinoque statui restituerentur ministri Pforzheimenses, se pari ratione in vicinia sacrificulos ejecturum. Igitur maximo cum gaudio reducti sacris hactenus libere operati sunt. Quae felicitas ut nobis patriaeque nostrae perpetua sit, obnixe à Deo petimus atque contendimus.

Nihil jam, quod sciam de patria dicendum restat, nisi ut brevem quoque ejus descriptionem subjungam. Id tamen malo aliorum quam meis facere verbis. Faciam igitur illud ex *Melanchthone*, qui aliquamdiu ea in urbe vixit illiusque naturam probe cognitam ac perspectam habuit. Sic autem iste in oratione de Capnione: *per id oppidum flumen mediocre Entius labitur, quod cum aliis piscibus abundat, tum vero* phagros *copiose gignit, qui nostra lingua nominantur* Eschen; *& influunt duo flumina in* Entium *ad moenia,* Wormia *&* Nagolta, *qui copiose gignunt Auratas* (Forellen). *Et amoenitatem augent ri-*

Tom. 1. declam. p. 619.

brata & vicini montes, ubi aditus est in syl-
s Martianam, *& in altero latere agrorum*
nditas & horti. Ut autem alia sunt multa op-
ornamenta, ita literarum schola ibi frequen-
semper fuit, quam in aliis vicinis oppidis. In
tola commendatitia pro *Vandalino Giri-*
scripta, cujus supra quoque facta mentio
sequentia addit: *Entius non procul inde in*
rum *effunditur. Eam oram ad* Nicrum
ibuit Ptolomaus Charitimis, *quod à* Garten
um esse existimo; quia amœnitas vicinia tan-
t, ut vere dici possit hortus. Nunc etiam
esias habet florentes, recte Deum invocantes.
terum, etsi oppidum hoc non sit vel
itu amplum, vel extructionibus magni-
m, vel exquisitis operibus munitum, est
en pro Germanorum captu satis bene at-
splendide ædificatum, ut Durlacum
m ornatu superat. Olim duo videntur
e oppida; nunc vero vetus oppidum vi-
quam urbi similior est. Civium opes
ie sunt mediocres, paranturque cum a-
ultura tum commerciis, ob quorum fre-
ntiam quondam multo celeberrimum
. Nec tamen hodie prorsus veteri laude
ituitur, cum inde Lipsiam aliaque in loca
ces varii generis deportentur. Hoc igi-
in loco prolixius nonnihil à nobis descri-
in lucem editus est Reuchlinus anno resti- Tempus nativitatis Reuchlini.
per Servatorem Nostrum Orbis. *quadrin-*
esimo quinquagesimo quinto. Hunc anno-
numerum ipse Reuchlinus iniit atque
 expres-

expressit in epistola ad Jo. *Cuspinianum* data Anno MDXII. *Crusius* autem Suevic. Annal. L.VII. partis III, cap. XI. p. 402. annum habet 1445. Decemb. 28. nisi forte mendum irrepsit ac scribere voluit 1454. quem numerum *Melchior Adami* in vita Capnionis p. 37. quoque, procul dubio secutus Crusium posuit. Malumus nos facere cum Capnione ipso, cui annus atque dies natalis non potuit esse incognitus.

Parentes. Parentibus ortus est honestis, patre *Georgio* & matre *Elissa Erinâ*, Phorzheimensis municipii, ut Reuchlinus alicubi scribit, civibus. Idque hodienum legi potest in epitaphio Phorzhemii a filio matri in cœmiterio templi oppidani, ut vocant, posito, cujus verba eo modo atque ordine, sicut insculpta sunt à rudi artifice referam.

in epist. ad Frat. præf. Gram̄. & Lex. Hebr.

ELISSÆ. ER-
INÆ. GEOR-
GII. REVCHL-
IN. VXORI. IOH.
CAPNION FI-
LIVS. MATRI.
PIENTISIMÆ
POSVIT.

Institutio. Fratrem habuit *Dionysium* & sororem *Elisabetham*. Parentes, *Melanchthone* teste, ut erant amantes virtutis & doctrinæ, filios curaverunt doceri literas. Cum autem Johan-

hannes natu major voce valeret, postquam initia Musicæ didicit, in Collegio ejus oppidi adjunctus est adolescentibus, qui, ut multis in locis mos fuit, multa præcinunt in templo, ac quemadmodum fratre ætate, sic & ingenii gloria antecelluit, ac in eo ipso non Germani fratris magis, quam fidelissimi Præceptoris, imo & Parentis munus implevit.

Nam adhuc puerum ad percipiendam recte Græcorum linguam, adjuncto pædagogo Florentiam tunc optimarum artium altricem, non sine suo magno impendio trans Alpes è Suevia misit, quatenus biennium penes egregia sanctitate virum illum *Georgium Vespucium* assiduus mensæ ipsius ac hospitii socius, *Angelum Politianum*, *Marsilium Ficinum* & *Demetrium Chalcondylen*, cæterosque peritissimos homines quotidie audiret. His ferè verbis *Capnion* ad Fratrem in fine L. I. rudimentorum Hebraicorum scribit. Pædagogus autem, cujus mentionem facit, fuit *Joannes Streler* J. V. Doctor; quod ex ipsius epistolis aliquot ad Reuchlinum exaratis colligo, siquidem ibi & mentionem facit virorum doctorum paulo ante commemoratorum, & rationem reddit studiorum in fratrem collatorum profectuumque quos is faciat. *Dionysius*, scribit in literis, An. 1492. III. Kal. Jul. Florentiæ datis, *profectò benè studet, te non pœnitebit impendiorum, certo scio, nullis*

L. I. Epist. illust. vir. ad Reuch.

nullis eget calcaribus, *tamen* Italiam *amare non vult*. Nihil magnificentius quam verius jactasse *Strelerum*, tum maxime compertum est, quando *Dionysius* biennio post ex Italia redux

Cruſ. P. III. L. IX. cap. 5. p. 499.

Tubingæ ſummos in Philoſophia honores magna cum laude conſecutus & primum locum adeptus eſt, promotore *M. Jacobo Lempo*, generalis ſtudii Tubingenſis, ut tum loquebantur, Gymnaſiarcha, & ſacrarum literarum literarum æque ac Jurium Doctore egregio, quem noſter in annotationibns ſuis ad quæſtiones *Athanaſii* ex Græco in Latinum ſermonem converſas, ſubinde Præceptorem ſuum appellat, cui Theologicarum rerum cognitionem maximam partem acceptam referre debeat: Eodemque deinceps uſus Præceptore Dionyſius in Theologia paulo poſt ſacerdos factus eſt; quo munere ut defungi rite poſſet, dux ei auctorque extitit ad ingrediendam rationem ſtudiorum Hebraicorum, tum primum abs ſe poſt Hieronymi tempora reſtitutorum. Hanc in rem legi meretur epiſtola Capnionis ad fratrem germanum Libro de rudimentis Hebr. præfixa, qua aperte palamque teſtatur, ſe cum ex omni literatiſſimorum hominum numero in ſua usqne tempora inventus non ſit unus itemque alter, qui pro ſanctiſſima Theologia linguam Hebraicam Grammaticorum more Chriſtianis demonſtraret, miſeratum tam ſanctas literas indoluiſſe ſtudioſos ſua ætate diutius Hebraicæ linguæ ſcientia carere,

eorum ingenio faventem, ausum pri-
ı omnium & tam grave onus humeris
mponere, & simul offerre se latratibus
lacium. Vulgavit autem & rudimen-
n librum & Lexicon Phorzhemii, à
ıa *Anshelmo* Badensi impressum Anno
VI. Calend. April atque utrumque fra-
scripsit, eo potissimum consilio, ut ipse
l tantum istas literas addisceret, sed etiam
udem & gloriam Dei O. M. atque utili-
n S. Scripturæ, simul etiam ad præpa-
nem abstrusissimarum artium & anti-
imæ priscorum philosophiæ pluribus
eis industriisque hominibus impertiatur.
ımque librum pleniorem auctioremque
s edidit *Sebastianus Münsterus* Anno 1537.
eæ per Henricum Petrum. Sed de his
e aliis talibus infra commodior dicen-
cus est. Hic enim eorum duntaxat
tionem fecimus, quæ ad Dionysium
em spectant, ut intelligi possit, quo a-
o noster erga illum fuerit.

A fratre ad sororem progredior, de
quidem pauca mihi innotuerunt. No-
ei *Elisabetha* fuisse, didici ex literis *F. Æ-*
Viterbiensis, Ordinis *Eremitarum S.* Au- L. II. Ep. ad Reuch.
ini *Prioris Generalis*, Romæ A. 1516. 20.
obris datis, quibus huic ordini adscribi-
D N. *Joannes Reuchlin* LL. Doctor eru-
simus, D N. *Dionysius Presbyter* frater ejus
nanus atque *Elizabeth* soror. *Philippus*
anchthon in orat. de vita Capnionis ipsius

so-

epist. comm. pro Girichio.

sororem vocat honestam matronam, affirmatque alibi suavissime apud eam vixisse; Quadam enim cognationis necessitudine illæ familiæ conjungebantur, teste *Joachimo Camerario* in Philippi vita p. m. 8. Cumque, eodem autore, illis temporibus literarum ludus Phorcensis celebraretur præ cæteris, eo missus est Philippus adolescens, bene antea institutus domi avi sui à *Joanne Hungaro* Phorcensi, quem Camerarius gravem annis vidit Phorzhemii audivitque præclarè concionantem de Filio DEI & puram Evangelii doctrinam explicantem Principibus & populo frequenti, eumque optimum & integerrimum virum appellat. *Vitus Winshemius* artis Medicæ Doctor in oratione habita in funere Philippi Melanchthonis eadem tradit, atque confirmat *Johannem Ungarum* sub ingravescentem ætatem verbi divini concionatorem factum, usque ad annum à nato Christo ex Maria virgine 1553. vixisse, cujus memoriam Melanchthon, quoad vixit, singulari cum pietate & veneratione conservavit.

Præceptores Pforzhemii nactus est Philippus optimos, inter quos eminuit *Georgius Simlerus* Wimpinensis, cujus integritas, virtus, & in docenda juventute assiduitas ac fides tum præ cæteris per eam Germaniæ oram prædicabatur. Initio Græcas literas vulgo tunc ignoratas, non vulgandas aliquantisper arbitrabatur, eoque privatim dun-

duntaxat aliquot discipulis eas explicabat, quos præ aliis impense diligeret. In omnibus autem Philippus ita proficiebat eosque faciebat progressus, ut nemo non eum laudaret & amaret. Hic *Simlerus* Græcæ haud tantum linguæ peritus fuit, sed Hebraicam quoq; perdiscere studuit, præceptore usus Joanne Reuchlino. Unde in epistola quadam ad eum perscripta ita loquitur: *proficere nobis est animus, si codices Hebrai extarent, ut gentilitio & genuino idiomate versati, dirum & pestilentem quibusdam & ferè publicum errorem eximeremus, qui S. Spiritus oracula, divinitus ad nos derivata, pro arbitrio suo corrigere, potius invertere & depravare conantur. Tu nobis ansam capulumque falcis prabe & vel psalteriolo, uti pollicitus es, succurre, mox ad ædes tuas redituro quamprimum.* Postea etiam ex primario Grammatico eximius Juris consultus factus est, eumque Tubingæ publicè docentem audivit Melanchthon, qui de hoc suo discipulo dicere solebat, illum præceptore doctiorem esse, quemadmodum auctor est *Jacobus Heerbrandus* Doctor & Professor Theologus celebris in Academia Tubingensi, in oratione funebri habita in obitum Philippi Melanchthonis, qui una affirmat, Philippum a Reuchlino nonnisi filii nomine fuisse compellatum; eum enim non ob cognationis tantum vinculum impense amabat, sed etiam propter elegans & nullius non magnæ rei capax ingenium admiabatur; quod dotes magis magisque exci-

citare annitebatur, verbis pariter atque munusculis, quoties invisendæ sororis causa in patriam exspatiabatur. Inter quæ dona fuere plenior præceptorum Grammatticæ Græcæ tractatus & Lexicon; ac Bibliorum Codex, quem & circumtulit secum perpetuò & legit diligentissime, & hanc legendi textus Biblici consuetudinem discipulis suis universis sæpissime diligentissimeque commendavit; quemadmodum *Vitus Winshemius* loco jam adducto hæc nobis retulit. Quæ de pileolo puniceo ei per jocum imposito in oratione commemoravi, ex *Joach. Camerario* hausi, qui sequentia etiam, non prætermittenda hîc, addit, Philippum nimirum lætum dono & veluti generosum equum ornatu gaudentem, prioribus semper aliquid adjecisse, & cognitionis partem cumulasse, tuncque æqualibus suis scriptum quoddam ludicrum Reuchlini instar Comœdiæ illis diebus editum, ediscendum distribuisse ac suas cuique partes assignavisseut coram eo ex Würtenbergensi agro ad se reverso ageretur: idque factum etiam esse cum summa ipsius voluptate atque lætitia, qui proinde Germanicum nomen Schwartzerd in Græcum *Melanchthonis* mutaverit, quemadmodum ipse à fumo deminutum suum Räuchlin vel Räuchlein ab *Hermolao Barbaro* in Italia conversum *Capnionis* esse voluerat. De quo conatu mutandi nomina familiarum non nulla ibidem disputat, eundemque haud impro-

bandum censet. Sed de his nunc disse-
: prolixè, alienum fortasse fuerit. Suf-
:rit mihi ad patriæ gloriam, quod Me-
:hthon ei prope unicè acceptam referre
eat, quicquid in literis melioribus addi-
t. Nam præter *Joannem Ungarum*
rzheimensem, quo privato Brettæ præce-
te in ædibus avi sui usus est, & *Simlerum*,
olam Pforzhemii, egregie, ut diximus,
derantem, magistrum habuit ibidem, *Jo-
nem Hillebrandum*, s. *Hiltebrandum*, Sue-
genſem, cujus extat præfatio præmissa
ſtrium virorum epistolis ad Reuchlinum
cripris, quique præter publicorum in
la studiorum operas, privata quædam
i quibusdam habuit exercitia in lingua
que, Latina pariter & Græca, in ejus disci-
am se Philippus tradidit, ac sermonis Græ-
ementa degustavit. Haud ergò vanè jacta-
ossumus, è nostra Schola prodiisse disci- Scholæ Phor-
ım qui deinceps totius Germaniæ Præce- censis
r evasit. Nunc quidem ea haud adeo cele- celebri-
est, ac olim fuit, postquam Gymnasium tas.
laci seculi abhinc spatio, quod hoc ipso
o redit in orbem, erectum atque apertum Durla-
ab *Ernesto Friderico* Marchione, in quo censis
ter sex classes, quas vocant, ubi juventus Gym-
nctis eruditur gradibus, etiam audito- nasii.
n publicum, Philosophiæ ac Theologiæ Jüngler.
endæ, nec non exercendis in declaman- Hist.
& disputando auditoribus destinatum MS.
voluit, ac eo nomine Rectorem, Pro-

fesso-

fessores & Præceptores idoneos magno sumptu conquisivit, & honestis stipendiis ornavit. Ad hæc alendis decem pueris, qui cæteris indole præcellerent, rei divinæ præficiendis, perpetuos decrevit reditus. De *Carolo* hæc in *Manlij* collectan. Locor. com-
Tom. 3. p. m. 578. mun. legi: *Illustrissimus Princeps* Carolus Marchio Badensis, *sedecim stipendiatos in usum Ecclesiæ & Reipublicæ liberalibus sumptibus sustentat. Tres etiam alios habet, duos Theologicis, & unum Medicis studiis destinatum: quorum singulis annuos liberales sumptus impertit. Nec jam mihi tempus concedit, ut exponam pientissimum animum aliaque beneficii ejusdem illustrissimi Principis, quibus in dies doctos viros & ministros Ecclesiæ afficit & contra notorias injurias defendit.* Hodierno verò die idem Gymnasium in tanta est celebritate, quanta unqnam alias fuit. Habemus enim Nutritium clementissimum & doctorum virorum amantissimum, quem ut DEUS nobis diu servet sospiterque, omnes cordati ac devoti cives una animi sententia & voto mecum expetunt.

Redeundum nobis nunc ad Reuchlinum, & inchoatus de Melanchthone sermo, absolvendus nobis est. Jlli enim non Pforzhemii tantum opera atque auxilio adfuit Reuchlinus, sed tum etiam eum ipsius suasu A. 1512. d 17. Septemb. in Tubingensem Academiam se contulisset, ubi sexennium vixit, ac postquam A. 1514. summos in Philosophia consecutus esset, privatim ac publice mag-

a cum laude & admiratione docuit,ut
ulusne, an Doctor ac Professor prius
, merito aliquis ambigere potuerit.
or enim simul bonarum literarum &
ulus graviorum studiorum fuit, audi-
e in Theologia scholastica *Lempum*, qui
ræcipuus habebatur, aliosque, de quo-
neptis inutilibusque disputationibus in
gravissimis,multa narrare solebat: è Ju-
sultis verò *Similerum*, *Lamparterum* &
rum. Neque medicam artem negle- Heer-
ed ejus doctores audivit æque studiosè, brand.
leni libros, cum propter Græcam lin-
, tum propter rerum cognitionem ita
amiliaresque sibi reddidit, ut pleraque
e memoria recitare potuerit. Illo au-
exennio, quo Tubingæ commoratus
multum fuit cum *Capnione* nostro, qui
es Stutgardia Tubingam veniebat,apud Winsh.
pum in hospitio scholastico divertere,
ie cum eo in *Collegio* cibum capere,ju-
ssimèque post alios necessarios ac ad se
entes sermones, de communibus stu-
liberali institutione confabulari sole-
Philippus etiam eo nomine crebro
rdiam ad cognatum suum accedebat,
Parentis loco merito habuit; ei enim
Deum uni omnem suam fortunam ac-
n referre debuit. Cum enim Anno 1518.
ntum ordinum Imperii Augustæ Vin-
rum *Maximilianus* Imperator egisset,&
um Dux atq;Elector *Fridericus* eo etiam

venisset, usus est Capnionis consilio in quirendis conducendisque viris doctis qui Academiam Wittebergensem, ant nos haud ita multos ab eo institutam, exc rent ac celebrem redderent; tum is *Fri* Septemviro commendat majorem in mc Philippum, tantumque ipsius commen pondus habuit apud optimum Principei protinus juvenem (natus enim erat Mela thon anos viginti & unum) vocaret, & d dem re literas ad Reuchlinum diligenter ptas mitteret, in quibus inter alia honorif mentionem fecit patris Philippi, tanquan miliariter noti. Fuit igitur Noster Philipp ctor suasorque, ut conditione, quæ ofl batur, uteretur, & Wittebergam con graret. Epistola Capnionis ad Melai thonem, quæ de hac ipsa migratione exta *Joach. Camerario* est edita. *Heerbrandus* ctor est, Reuchlinum ipsum Wittebergar Electore vocatum esse; sed quod Triun ratum Sueviæ deserere noluerit, respond adesse se longe majorem, *Philippum Mela thonem* juvenem.

Reuchlini studia. Verum misso Philippo ad Reuchlin redeamus, dicturi quibus ille Magistris in tantum evaserit virum, ut fingere se ma rem potuerit. Qua de re utrumque, & C pnionem & Philippum audire placet, sed steriorem tamen primo loco. Sic verc orat. de vita Reuchlini: *inde* (Phorzheimio, *aulam Badensem ad Symphoniacos pueros au*

situs est, ubi, quia Grammaticam melius didicerat, quam alii, statim adjunctus est adolescenti Marchioni Badensi, & aliquanto post cum eo missus est Lutetiam. Ipse Reuchlinus in epistola ad *Jacobum Fabrum Stapulensem* Lutetiæ agentem, & tempus, quo in Galliam venerit, A. 1473. & Marchionis Badensis nomen exprimit, asseritque se *fuisse è familia Marchionis* Friderici, *Badensis, Episcopi postea Trajectensis*, *συμφοιτητήν*. Fuit autem hic *Fridericus* Caroli istius, quem supra II. nominavimus, filius natu major, sed fratribus *Alberto* & *Christophoro* hæreditatis partem pro certa pecuniæ summa cessit, & sacro ordini initiatus est An. MCCCCLXXIV. Episcopus Ultrajectinus factus A. MCCCCXCVI. quod munus cum duos & viginti annos gessisset, tandem variis tumultibus, factionibus & bellis defatigatus, senioque prope confectus, eo se in gratiam Philippi Burgundi abdicavit A. 1516. & anno sequenti 24. d. Septembr. decessit Badæque sepultus est, ubi hoc epitaphium ipsi positum hodienum cernitur:

L. II. Epist.

FRIDERICUS EPISCOPUS TRAJECTI EX MARCH. BAD. HIC JACET. VIXIT ANNIS LIX. MENS. II. DIES XVII. OBIIT XXVI. SEPTEMB. ANNO DOM. MDXVII. MORTEM CUM VITA MUTARE PLEROSQUE VIDI, SECUTUS EOSDEM, ECCE JACEO.

Cum hoc Principe venit Noster in illam principem orbis terrarum Academiam, quæ tunc Italiæ etiam antecellebat, cum Germanicæ Academiæ agrestiores adhuc essent, à Reuchlino illustrandæ.

Iter in Italiam. Nactus est autem ibi Reuchlinus doctores in omni eruditionis genere optimos atque præstantissimos, quorum ipse honorificam admodum facit mentionem in epistola paulo ante adducta, qua his verbis scripsit ad *Jac Fabrum Stapulensem*: Alemanniæ *scholam græca elementa docui, quæ ipse ego quondam in vestra Gallia ex discipulis* Gregorii Tiphernatis *adolescens Parisiis acceperam, anno Domini* MCCCCLXXXIII. *quo in tempore illic* & Johannem Lapidanum *Theologiæ Doctorem in Grammaticis ad Serbonam, &* Guilielmum Tardivum *Aniciensem in vico S. Genovefæ, &* Robertum Gaguinum *apud Maturinos in Rhetoricis præceptores audivi.* Idem ibidem commemorat ea, quæ in oratione adduximus de reditu ipsius Lutetiam. *Demum*, inquit, *post aliquot annos è Suevia rediens ad Parisios* Georgium Hermonymum Spartiaten *Græce docentem assequutus sum.* Quantum sub eo profecerit, Melanchthon *prolixioribus verbis hunc in modum narrat: à quo*, scribit, *venuste pingere literarum figuras didicit: quâ industria in multorum venit notitiam & peculium paravit. Petebant enim multi describi ab ipso Grammatica elementa & paginas* Homeri & Isocratis, *qui enarrabantur. Interea simul in Latina lingua & in Dialecticis*

•r. cit.

Ari-

Ariſtotelis *exercebatur ; quæ ita perfecte didicit, ut ſenex etiam ad verbum longas ex* Ariſtotele *ſententias recitare poſſet.* Extat hujus Hermonymi epiſtola ad Reuchlinum Græca, quam quoniam & brevis eſt, & ex ea intelligi poteſt de diſcipuli profectu, integram ſubjiciemus. L. 1. Epiſtol.

Γεώργιος Ἑρμώνυμος ὁ Σπαρτιάτης Ἰωάννῃ Φορκησίῳ εὖ πράττειν.

Ἐγὼ μὲν καὶ ἄλλοτε ἐθαύμαζόν σου τήν τε σπουδὴν καὶ εὐφυΐαν, ἣν περὶ τοὺς τῶν ἑλλήνων λόγους ἔχεις, καὶ νῦν τὰ μάλιστα δεξάμενος τὰ παρὰ σοῦ πρός με πεμφθέντα γράμματα οὐκ ὀλίγης εὐμουσίας καὶ χάριτος μεστά· δι' ὃ καὶ χάριτας τὰς μεγίστας οἶδά σοι τῆς εὐνοίας ἕνεκεν, ἣν πρός με δεικνύεις διὰ τῶν σῶν γραμμάτων, ἔμελλον δέ σοι εἰς πλάτος ἑλληνιστὶ ἀντίγραφα δοῦναι, εἰ μὴ ὁ τῶν παρόντων διακομιστὴς πρός σε ἀφικέσθαι ἔσπευδεν. ἔρρωσο.

Quæ latinè ita ſonant :

Georgius Hermonymus Spartanus, Joanni Phorcenſi Salutem :

Ego quidem & aliâs admiratus ſum tuum & ſtudium & ingenium felix, quod in Græcis literis conſecutus es : nuncquè maxime id facio, quando tuas ad me miſſas literas haud exiguæ elegantiæ gratiæque plenas accepi. Propterea tibi quoque gratias maximas pro hac benevolentia quam erga me in literis tuis demonſtras, debere me tibi agnoſco. Prolixioribus tibi verbis Græco ſermono reſpondiſſem, niſi præſentium lator literarum ad te iter feſtinaſſet. Vale!

L. II. Epistol.

Est & alia *Hermonymi* epistola ad eund latinis concepta verbis, qua illum & lauc quod Græcis literis operam dederit, & hor tur, ut in cœpto cursu pergat. *Tu mi Jo nes*, inquit, *recte facis, literis Græcis ope dando, non enim minus ornabunt te, quam l ra latina. Nosti enim sententiam* Flacci p *celeberrimi: vos exemplaria Græca nocturna* *sate manu versate diurna. Da igitur operan bris Græcis, tu qui tali ingenio præditus es,* ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, *ut ajunt, optimis discipl atque artibus institutus es.*

Basileæ noster fit Magister.

docetque ling. Lat. & Græc. hortante Wesselo, de cujus fatis & doctrina quædam.

Haud vane *Georgium* dixisse, literas G cas Nostrum non minus ornaturas, qu Latinas, testis esse vel Basilea potest. enim ex Gallia pervenit, ibique supremc Philosophia honores, cum annum ageret cesimum, adeptus, Græcas Latinasque lit docere cum applausu cœpit, hortanti ac instigantibus eum *Joanne Wesselo* Grœ gensi, & *Andronico Contoblaca*, Græco ac utr que linguæ peritissimo viro. Illum Capn eo majore cultu prosequebatur, quia L tiæ non tantum in ipsius familiaritatem nerat, sed etiam in elementis linguæ braicæ perdiscendis primum præce rem illum habuit. Tum verò inde pulsus I leam profugit, propterea quod ibi gr inveteratosque Theologorum errores berè notasset, & de multis fidei capit aliter, & Luthero, qui eo tempore Ec siam nondum à sordibus repurgaverat, p

fis convenienter docuisset. Qua de re ipsum Lutherum testem produco, in epistola Wesseli scriptis A. MDXXIII. Basileæ editis, præmissa, ubi inter alia hunc in modum loquitur: *sed ecce! & mihi dicitur, esse Domino reliquias suas salvas, etiam in hoc tempore, & Prophetas in abscondito servatos. Nec hoc solum dicitur, sed & cum gaudio ostenditur. Prodiit en* Wesselus, (*quem* Basilium *dicunt*) *Phrisius Grœningensis, vir admirabilis ingenii, rari & magni spiritus, quem & ipsum apparet esse verum Theodidactum, quales prophetavit fore Christianos* Esaias; *neque ex hominibus accepisse judicari potest, sicut nec ego. Hic si mihi antea fuisset lectus, poterat hostibus meis videri* Lutherus *omnia ex* Wesselo *hausisse; adeò spiritus utriusque conspirat in unum. Mihi vero & gaudium & robur augescit, jamque nihil dubito me recta docuisse, quando tam constanti sensu, penequ iisdem verbis tam diverso tempore, aliis cœlo & terra alioque casu, sic ille mihi per omnia consentit. Miror autem, quæ infelicitas obstiterit, quo minus in publico Christianissimus hic autor versetur, nisi in causa fuit, quod sine bello & sanguine vixerit, qua una re mihi dissimilis est aut metus Judæorum nostrorum eum oppresserit, qui suis impiis inquisitionibus in hoc nati videntur, ut optimos quosque libros faciant hæreticos, nobis statuant Christianos, quorum finis jam Deo vindice, definit in confusionem.* Legat itaque pius *Lector, legatque cum judicio, quo maximè hic præstat, quod & egregie format, & quos in me*

offendit nimia asperitas, in aliis nimia dictionis elegantia, hic non habent, quod querantur.

Quæ nam verò capita fuerint doctrinæ à Wesselo traditæ, intelligi potest ex ejus scriptis publicè editis, quæ hunc præferunt titulum: *Farrago rerum Theologicarum uberrima, doctissimo viro* Wesselo *autore.* Adhæc is, qui opuscula illa junctim edidit, singula expressit in fronte libri. Nos eorum tantum faciemus mentionem, in quibus cum Luthero conspirat Wesselus. I. contra *Aristotelem* docet, *mortem* non esse *omnium terribilium terribilissimum*, sed *servis* DEI *ab exilio & multis miseriis ad patriam transmigrationem: non supplicium, sed bonorum maximorum instrumentum; quoniam per* Jesum *mors paradisi ad vitam janua facta, per quam ingressus latro sit. Itaque nos etiam, si confiteamur nostrum reatum,* Christi *innocentiam, & inde permoti petamus, ut nostri in regno suo meminerit, procul dubio cre-*
f. 11. *dentes & confitentes per mortem intraturos in paradisum, & sine flagellis mediis, sic, non quasi per ignem, sed mox audituros: hodie mecum eris in paradiso.* II. Quando de *causis*, *mysteriis &*
f. 17. b. *effectibus Dominica incarnationis & passionis* agit, *solum* Jesum *viam, veritatem & vitam esse dicit*, viam *hic in* justificando credentes, *quia suam vitam* donat *illis*, *qui* credunt *in illum. Oporte-*
f. 29. b. *re igitur nos jugiter aspicere Christum pro nobis crucifixum, ejusque holocaustum nostrum fieri per*
f. 30. f. fidem, *qua justificemur*; atque hoc probat ex Apostolo Paulo, ex quo certas propositiones

do

de *Gratia dei & fide in* Christum colleg...
III. Porrò disputat *de dignitate & potestate Ecclesiastica : de vera & recta obedientia: & quantum obligent mandata & statuta Prælatorum*; ac demonstrat, *neminem teneri credere,* Papæ *etiam, nisi recte credenti, quia fides nostra tanquam virtus theologica soli* Deo *obnoxia, in solum* Deum *credat, in quo solo justus vivat per fidem.* f. 32. *Valde autem periclitari vitam justi, si penderet ex vita Papæ, cum summorum* Pontificum plerique *erraverint*, & *ipse etiam* primus Papa Petrus, *eo nomine* à Paulo *reprehensus, omnibus in exemplum, ut sciant sapientes de sale infatuato quid faciant.* f. 41. b. Unde *ubi sapiens à Papa discrepet, potius & magis sapienti quam Papæ standum aut consentiendum: inque casu simultatis & contradictionis inter Papam & sapientem, non solum* Papam *teneri audire & sequi sapientem: sed vicißim sapientem in his, quibus verè sapiens est, h. e. in quibus creditur sermo veræ sapientiæ secundum immaculatam legem Domini, nullatènus à sua sententia debere decedere, & sequi Papalem autoritatem, quoniam sæpe verus Papa est Pseudoapostolus, & verus prælatus falsus pastor.* f. 42. a. IV. *De* Sacramento pœnitentiæ, *ac* clavibus *Ecclesiæ s. potestate ligandi & solvendi* differit, atque ostendit, *Petrum & omnes Apostolos habuisse eam, sed ministerio, non imperio : omnes etiam fideles similiter, licet non æqualiter, eandem facultatem accepisse.* f. 49. 50. *Non in Ecclesiam Catholicam non in Concilium Latinum, non in Papam ut in solum Deum nos credere:*

 Unam

Unam Ecclesiam Catholicam confiteri oportere, sed hanc unitatem in unitate fidei & capitis, & unitate lapidis angularis, non in unitate directoris Petri vel successoris consistere. Ulterius
f. 55. reprehendit prolixe ponentes *tres partes essen-*
f. 62. *tiales* Sacramenti Pœnitentiæ, *contritionem, confessionem & satisfactionem.* V. Affirmat
f. 68. *indulgentiarum materiam esse abusum quæstorum & sæpe illorum falsum crimen, nonnunquam impuram & corruptam intentionem Papæ.* San-
2. Pet. 1. 4. f. ctum *Petrum primum Papam omnes vias & aditus regni sustulisse, præter viam scalæ hujus:*

1. Fugientes ejus, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem,
2. Omnem curam subinferentes,
3. Ministrate in fide vestra virtutem,
4. In virtute scientiam,
5. In scientia abstinentiam,
6. In abstinentia patientiam,
7. In patientia pietatem,
8. In pietate fraternitatis amorem,
9. In amore fraternitatis charitatem.

Hæc enim si vobis assint, & superent, id est, perfectè sint, *non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri cognitione. Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, & manu viam tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum delictorum. Ergo sine his,* concludit Wesselus, *neque est clavis Regni, neque purgatio. Hancque viam solam dicit abundanter ministrare introitum in regnum Dei & salvatoris, & hoc*

non

non autoritate summi Pontificis errare potens, sed autoritate Spiritus Dei loquentis per eum. Videtur igitur expresse Spiritus S. prophetice per Petrum damnasse & reprobasse formam indulgentiarum.

Hinc VI. materiam fraternitatis & participationis, oscitanter & frigide ab aliis tractatam explicat, validisque argumentis probat, *religiosorum*, ut vocant, *merita transferri in alios haut posse*. Tum *sacrificium Missæ* & *purgatorium* refellit prolixè, ac de *statu profectuque animarum* disceptat. f. 70. f. 72. 76.

Hæc fere sunt illa doctrinæ capita, quæ *Wesselus* tradidit, atque è sacris literis potissimum propugnavit. Extat ejus quoddam vaticinium à *Noviomago* consignatum, quod à *M. Joanne Ostendorpio* Canonico *Templi D. Lebvini Daventriensi*, viro multo studio longaque experientia doctissimo, se audivisse scribit, nimirum Ostendorpium adolescentem admodum *Wesselum* senem adiisse & inter cætera ab eo audivisse, quasi jam quod futurum erat prævidente: *Studiose adolescens, ad illum, vives diem, quo doctrina recentiorum & contentiosorum istorum Theologorum, Thomæ & Bonaventuræ, & aliorum ejusdem farinæ, ab omnibus verè Christianis Theologis explodetur.* Decessit ex hac luce Lux mundi Wesselus A. MDCCCCLXXXIX. sepultusque est Groningæ.

Hæc de *Wesselo* prolixius paulo in studiosorum gratiam adduximus, ut intelligerent quo imbutus Præceptore noster, quam gravi autore ad Græcas latinasque & Hebrai-

cas

cas etiam literas perdiſcendas & docendas inductus fuerit. Nunc de *Andronico Contoblaca*, Græco, & utriusque linguæ perito homine, aliquid dicendum eſt. Nam & hujus inſtinctu excitatus Capnion fuit, ut alios erudiendos in Græcis literis ſuſciperet, quemadmodum ex ejus epiſtola nemini non patere poteſt, quam proinde hic legendam damus, ex L. II. Epiſtol. Illuſtr. viror. ad Reuchl. datarum.

Andronicus Contoblacas, natione Græcus, utriusque linguæ peritus, Joanni Reuchlin Phorcenſi.

S. P. D.

Tuum modo ingenium literarumque Græcarum experti doctrinam, magnoperè optamus atque hortamur, ut alios Græcas literas edoceas; quod multum conducet. Nam non ſolum id muneris tibi prodeſſe, ſed etiam audientibus honori fore arbitramur. Quare tuâ doctrina atque noſtra autoritate fretus, literas Græcas audire volentes erudias, ut & ipſi doctiores in dies evadant; & tu ipſe in legendis autoribus clarior ac venuſtior ſis. Vale, Baſileæ A. CCCC LXXVII.

Tantorum virorum monitis parens, Capnion, Græcos Latinosque ſcriptores publice interpretari aggreſſus, nominis ſui famam egregie illuſtravit. Qua de re *Guilielmus Copus* Baſileenſis, Medicinæ Doctor teſtatur ſuis ad Reuchlinum Lutetia Pariſiorum

per-

perſcriptis literis, quibus ſignificat, ſe, cum in aula Chriſtianiſſimi Francorum Regis ageret, ejus cauſam contra Epiſcopum ſuscepiſſe, & Regi interroganti, an Reuchlinum noſceret, reſpondiſſe, jam annis quadraginta eum non vidiſſe, ſed tum quum Baſileæ doceret Reuchlinus, audiviſſe à Præceptore ſuo *Joanne Heberling Gamundienſi*, ipſum *celebratiſſimi fuiſſe nominis, & in liberalibus artibus, & humanitatis adeò, ut ea tempeſtate nemo eſſet ipſi comparandus. Nec deſiiſſe illum ab illo tempore continuam in literis operam collocare.* Cujus rei opportunam nactus erat Baſileæ occaſionem. Nam in promtu & ad manus erant Codices Græci, quos Synodi tempore Anno MCCCCXXXI. inſtitutæ, *Nicolaus Cuſanus* eò deportari curavit: illos & inſpicere & deſcribere poterat. Quid verò & quomodo, ac quo cum fructu Baſileæ docuerit Capnion, ipſe in epiſtola ad *Adrianum S. Chryſogoni Cardinalem* his verbis exponit: *quondam adoleſcens ego*, dum *aſperam & rudem ſeculi ſuperioris philoſophiam apud* Rauracos *meditor, ſtatim ad cultum & æquabile genus orationis latinæ, ſive ſolutam velles, ſive modis vinctam, adjeci animum. Interque primos Profeſſores ut eſſet aliquis etiam uſus mei in reſtituendis literis, extra ordinem utriuſque generis authores publice docui. Atque id primum ſtudio, magis ut Grammatici quam elegantes haberemur. Quid enim requireres amplius ab hominibus, qui annos jam ſupra ter-*

Dedic. libri de acc. & orth.

centos

centos aliud nihil moliebantur, quam ut barbari essent? Unde cum loquendi vitio, amor etiam & voluptas quaedam balbutiendi insederat. Sed prosperè cessit. Magnarei non frustra admoliti manum sumus, tametsi strenue refragarentur initio istius generis magistri, quos hodie scilicet hostes patimur, quibus corruptissimo judicio & admirabili φιλαυτία *tumentibus, nihil praeter feces suas recte probatur. Jam usu res exsplendescebat, fiebatque ut purius & scriberet, & diceret juventus Germanica: idque me auspice. Deinde accessit* Graecarum literarum *studium, sine quibus nemo sat politus censeri potest. Hisce ad Philosophiam revocabamur* Aristotelicam, *quae nonnisi à Graecis hominibus propriè ac rite tradi solet. Huc aspirabant, si qui bonis ingeniis non corrupta ista & perturbata disciplina infecti erant. Sensim pueriles scholarum nugae deserebantur. Ibi verò supercilia tollentes veternosi Sophistae, mirum, ut ridiculi ajebant, literarum genus à nobis tractari, alienum à Romana pietate, Graecos schismaticos esse. Interdictas eorum disciplinas contra Ecclesiae decreta nobis magistris prodi. Viden! quanti ratio mihi primorum studiorum constiterit, per quae rerum discrimina, quid passus à Sophistis effecerim ut resipisceret Germania vel tandem. Sero enim Phryges sapiunt. Haec sunt primae juventae merita, quam intelligis omnem in discendis juvandisque literis actam.*
Edidit eam in rem Latinum Lexicon, cui Breviloqui titulum indidit; qui liber tum, cum nondum meliores in hoc genere extarent,

& ex-

& expetitus est, & studiis profuit. Ut verò hunc laborem molestiæ plenum in se susciperet, effecerunt *Amorbachii* fratres, officinam typographicam insigni rei literariæ bono ea tempestate instituentes, quorum proinde operam nduſtriamque *Erasmus Roterod.* in epistola ad *Leonem X.* in procuranda nova *Hieronymi* editione collaudat. *Porrò* inquit, *plurimum attulerunt momenti fratres* Amorbachii, *quorum & impendiis & sudoribus cum Frobenio communicatis, hoc negotij potissimum peragitur. Quæ quidem domus in hunc usum ab ipsis fatis parata videtur, ut ejus operâ reviviſceret* Hieronymus. *Pater vir omnium optimus tres filios in hoc Græcis, Hebrais ac Latinis literis curarat instituendos. Ipse decedens liberis suis hoc velut hæreditarium commendavit, quicquid erat facultatum huic negotio dedicans. Atque optimi juvenes pulcherrimam provinciam ab optimo parente mandatam gnaviter obeunt, sic mecum partiti* Hieronymum, *ut quod ab epistolaribus libris superest, id ad illorum pertineat curam.* Extat *Joannis Amorbacchii* epistola ad *Reuchlinum*, qua illius operam flagitat in restituendis atque emendandis multis Hieronymi locis, eam dignam judico, quam cum lectore communicem.

Ioannes Amorbacchius impressor Basiliensis, Ioanni Reuchlin Phorcensi LL. Doctori.

S. P. D.

Egre-

Egregie Doctor, vir humanissime. In commentariis S. Hieronymi *super Prophetas sunt plurima vocabula* Græca *è diversis translatoribus ex* Hebræo *variè interpretata. Et fortasse illud ex hoc accidit, quia viderunt unam literam Hebræam pro alia. Vocabulis autem græcis quæ in dictionariis græcis apud nos existentibus non invenio, fidem dare non audeo. Sunt etiam ea vocabula in antiquis libris ita corruptè scripta, quod literas quoque non cognosco. Quapropter ea vocabula Græca quæ non intelligo in quaternionibus quibusdam depinxi; eo modo quo potui ex antiquis libris, & eis breves sententias ex commentariis præmisi, dedique ea omnia religioso viro,* Conrado Leontorio *, tibi, ut dicit, notissimo, ad te deferenda, qui & mihi affirmavit rem meam apud Te promovere, & instare, ut operam des illorum emendationi & correctioni. Quod & ego peto ea instantiâ, qua possum. Et pro laboribus quicquid petieris libentissimè dato. Si autem me derelinquas, neminem scio in Alemannia, qui me juvare posset. Et forte propter hoc, opus infectum permanebit. Spero etiam postquam* Hieronymus *cum suo* Græco *&* Hebræo *fuerit impressus, quod rudimenta hebræa pluribus vendentur. Vale feliciter.* Ex Basilea XXVII. Junii, M D IX.

Ita fato quasi accidit, ut *D. Hieronymus* ab eo lucem acciperet & restitueretur, qui primus post *Hieronymum*, undecim propemodum seculorum intervallo; literas Hebraicas restituit, & alter *Hieronymus* nominari meruit. Sic doctissimum virum, *Petrum Mosel-*

Mosellanum judicasse de Nostro, legi in epistola ad eum Lipsiæ A. 1518. data, quâ sic eum compellat: *Tu es ille* Capnion, *in quo vetustus ille* Pythagoras *revixit, in quo* Plato *revixit, in quo* Divus Hieronymus *refloruit. Breviter, quicquid usquam gentium philosophia olim erat in precio, in te velut renatum miratur mundus.* Quatuor autem annos docendo discendoque exegit Basileæ, indeque *Aureliam* discedens, ibi eandem de literis bene merendi rationem, quam in Germania sibi proposuerat, tenuit constanter. Didicit simul & Latinorum jura & docuit Græcorum præcepta; de quibus tunc *artem Grammaticam* Græcè conscripsit, cui titulum μικροπαιδείας fecit, eamque anno pòst *Pictionibus* Galliæ Aquitanis publice legit, atque illic summos in Jure Civili honores meruit. Hæc omnia de se ipse *Reuchlinus* scribit in epistola ad fratrem *Dionysium*, quâ Rudimenta & Lexicon Hebraicum ei inscribit. *Postea enim quàm*, inquit, *anno ætatis meæ duodevigesimo* Prisciani Cæsariensis *literaria studia in schola* Parisiorum *aggressus sum, biennio post apud* Rauracos *collegi,* Dictionarium, *quem appellavi* Breviloquum: *eo tempore atque eodem* Basileæ *cis Rhenum in loco sub* Andronico Contoblaca, *natione Græco, linguam Græcam didici; quam elapsis inde quatuor annis inter* Gallos *primo apud* Genabum, *quas nunc* Aurelianas *vocant, seminavi, ubi tempore protracto & Iuri Civili dedi operam, & fui à Doctoribus honore* Papinianista-

Juris studio se tradit Aureliæ.

rum *decoratus*, *Anno scilicet Domini* MC CCCLXXIX. *Vide mi frater, quanta circumspectione vitam duxi. Nam universam stipem, quam discendo impendi, docendo acquisivi: simul enim & didici Latinorum jura, & docui Græcorum præcepta, de quibus tunc artem Grammaticam Græcè conscripsi, cui titulus extabat μικροπαιδίας*, Micropædia: *eam anno post* Pictionibus *Galliæ Aquitaniæ publice legi, atque illic in Jure Civili cathedram merui.* In majorem hujus rei fidem publicas Universitatis Pictaviensis literas subjicere placet.

Pictavis licentiam summos in Jure honores consequendi impetrat.

Vniversis præsentes literas inspecturis & audituris Petrus Vasalli, *in legibus Licentiatus, Canonicus Ecclesiæ secularis & collegiatæ beatissimi* Hilarii *majoris* Pictavis, *ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis: Vicarius atque Commissarius venerabilis & circumspecti viri, Domini* Thomæ de Landaz *thesaurariique Ecclesiæ beatissimi* Hilarii *majoris* Patavis *prædictæ, ac ratione dictæ thesauraria Cancellarii almæ matris universitatis venerabilis & fructiferi studii generalis Pict. ab eodem præfato Domino Cancellario solus & in solidum ad infrascripta specialiter deputatus, Salutem in eo qui est omnium scientiarum caput & autor atque mirificus dispensator. Dignum namque & rationi consonum existit, quod jurisperiti qui vitam suam laudabilem ostenderunt, & docendi peritiam & interpretandi subtilitatem patefecerunt, quibus morum gravitas, laborum assiduitas & stipendiorum prolixitas suffragentur, prout & veteribus placuit, laudabiliter decorentur, ad gradum ascendere per-*

mittan-

nuatur celsiorem. Cum itaque venerabilis &
tificus vir, magister Joannes Reuchlin Phor-
lis. diœcesis Spirensis, in legibus baccalaurius,
ujus facundia eloquiove & doctrina, discreta-
morum honestate fama funditus divulgata con-
: de quo etiam tam in collationibus quæstio-
i responsionibus, quam argumentorum dissolu-
ibus laudabile testimonium perhibetur, in præ-
r alma universitate *atque studio* Pictavensi
t civilia sub auditorio reverendorum patrum &
inorum, Dn. Bernardi Durandi & Hugo-
de Banza, *utriusque juris eximiorum pro-*
rum doctorumque suorum actu in alma uni-
sitate Pictavensi *in facultate legum regentium*
tinue per tempora sufficientia audierit, & dein-
ost auditionis & lecturæ suæ tempora completa,
ndum statutorum studii prædicti exigentiam at-
per eminentis scientiæ viros, dominos doctores, &
gium doctorum in eodem studio regentium dili-
ter cum rigore in camera examinis eorundem in
ra præsentia examinatus & pro idoneo repertus,
licentiam *publicam sibi per nos obtinendam &*
piendam nobis prædicto vicario & commissario
sentatus fuerit, nos requirendo dicto baccalaurio
ntiam publicam sibi per nos impertiri. Notum
ur facimus per præsentes, quod nos præsentatio-
& requisitioni prædictorum doctorum benignita-
us annuentes, exposcentibus meritis dicti bacca-
urii retributione condignis, quem de morum ho-
state quamplurimum commendandum comperi-
us, hodie in prædicta ecclesia beatissimi Hilarii
e siquidem pro licentia *publica sibi & aliis nobis*
l dam similiter recipiendam præsentatis, imper-
 tienda

tienda in comitiva totius universitatis Pictavensis propter hoc inibi congregata, pariter & reverendorum patrum & dominorum Abbatum, Magistrorum, doctorum, lectorum & nobilium ibidem consistentium assignata; prafatum magistrum Joannem Reuchlin Phorcensem, Licentiatum *in jure civili creavimus & creamus per prasentes, eidemque legendi, docendi, interpretandi & publice disputandi in dicto jure civili, & omnia alia & singula faciendi, gerendi & libere exercendi, qua ad verum* licentiatum *in dicto jure civili noscuntur quomodolibet pertinere, hic & ubique terrarum se duxerit transferendum, dedimus & concessimus, tenoreque prasentium damus & concedimus licentiam & liberam facultatem, juramentoque ab eodem nobis prastito; quod nobis, dicto domino Cancellario & Rectori hujus alma universitatis* Pictavensis *eorumque successoribus parebit in licitis & honestis: Et quod nec auxiliu, consilium, vel favorem contra personam dicti domini cancellarii successorumque suorum juraque dicta sua cancellaria prastabit quoquo modo in futurum Statutaque: ejusdem universitatis* Pictavensis *juraque & prarogativas ipsius domini cancellarii successorumque suorum inviolabiliter observabit, ad quemcunque statum pervenerit. Et quanquam secundum statuta dicta nostra universitatis* Pictavensis *dictus* Reuchlin *juramentum nobis prastiterit de non recipiendo insignia doctoratus alibi quam in hac alma universitate* Pictavensi *visis tamen & discussis nonnullis rationabilibus causis, nos una cum collegio doctorum earundem facultatum ad hoc expresse consentientium dictum* Reuchlin *dispensavimus*

us & dispensamus per præsentes de recipiendo nia doctoratus quando & ubi voluerit. In cu- ei testimonium, sigillum dicta thesaurariæ cui icta cancellariæ officium est annexum, præsen- literis duximus apponendum. Datum & n in prædicta ecclesia beatissimi Hilarii *ma-* Pictavis *die* XIIII. *mensis Iunii, Anno* CCCC. *octogesimo primo.*

His ornamentis auctus *Reuchlinus* in maniam rediit, ac in ea *Tubingam* præ locis elegit. Ubi inscriptus atque in erum studiosorum receptus est, Recto- Academiæ *M. Conrado Schœferlin*, Cano- Ecclesiæ Collegiatæ Stutgardiensis, his s, quæ Mart. Crusius Part. III. A. b. VIII. cap. XVII. p. 463. ex Al- Tubingensi, ut vocant, descripsit: *M. es Rœchlin* (κανπίων) de Pforßen/ *Legum iatus, V. Idus Decembris.* Hocque in lo- octoris titulum atque insignia adeptus & cum ob Aulæ Würtembergensis tatem, tum bonorum eruditorum- virorum magnam utrobique copiam, um aliqui in Gallia familiares ipsi fue- facile emergere poterat. Quod bre- oque factum est. Nam Würtem- nsis Comes EBERHARDUS se- barbatus & Probus appellatus, (quem- dum *Martinus Crusius* Part. III. An- uev. L. IX. Cap. VI. p. 500. & *inus* in epist. dedicat. libri de arte Ca- eum vocant, licet alii, ac nominatim *ias Wagnerus* in descript. Geneal. ut & in

Doctor fuit Tubingæ.

Cum C. Eberhardo in Italiam proficiscitur.

in der kurtzen Historischen Entwerffung der herkunfft und Stammens-Ursprung der beeden Durchl. Häuser Würtenberg und Hessen / ac demum in append. Geneal. Cippi A. 1674. *Eberhardo* erecti, *Eberhardum V.* Seniorem, *Eberhardum VI.* autem Barbatum distinctè appellent) Capnionem sibi adjunxit, haud ita diu post quam in Academiam Tubingensem venisset, sed, si *Crusio* habenda fides est, eo ipso anno; quo profectus Romam est, ut à Pontifice potestatem novi cœnobii in *Schonbuchiana* sylva condendi impetraret. *Reuchlinus* in jam adducta epistola scribit, *se in Italiam profectum cum Illustri* Eberhardo Probo, *Suevorum nostra ætate primo duce, intravisse* Florentiam *circiter duodecimum calend. Aprilis, anno salutis millesimo quadringentesimo octuagesimo septimo.* Quæ conciliare aliter cum *Crusio* nequeo, nisi hac ratione, ut statuam, *Eberhardum* aliquot annos in isto Italico itinere consumsisse. Quicquid verò sit, parum enim situm nobis in eo est, hoc constat, *Eberhardum* Comitem Reuchlinum itineris sibi comitem & à secretis esse voluisse. Quod ut faceret, effecerunt *Ludovicus Nauclerus, Petrus Jacobus Arlunensis,* & *Gabriel Biel,* viri & docti, & ætate graves propterea quod, ut *Melanchthon* loquitur, *& exteras nationes antea vidisset, & usum haberet Latine dicendi & scribendi, & sonum pronunciationis minus horridum: animadvertitque* Eberhardus *libentius audiri ejus orationem à summis viris*

orat. continente histor. Capnionis.

uam aliorum, qui retinebant patrium sonum.
nomine graviter invehitur in Svevos
s VVimpfelingius Sletstattinus, in expla-
Hecatostichi ad *Eberardum*. Sic enim
rsum

Barbariem tollit foelix Academia priscam
rentatur: *felix Academia* Tubingen-
qua tollit *priscam barbariem, rusticitatem*
orantiam; & sequentem in modum Ma-
s compellat: *Vtinam & vos* Sueviæ
a & juventutis praceptores eradicetis absurdam
& ineptam vocalium pronunciationem, quarum
n omnibus aliis etiam literis concurrit, tum
ncipio, ut in semivocalibus & liquidis, tum
, ut in mutis. Ne de catero ipsas vocales
um diphthongos pueri more balantum expri-
neve adulti ex patria sua in Italiam Ro-
que *profecti, cum inter exteros vel fami-*
r, vel ut oratores loquuntur, ludibrio sint sibi
tria, praceptoribus, & universa Germania.
ntes enim Itali & cateri tam barbaram Sue-
n *pronunciationem interrogare solent: putant*
homines sese linguam loqui Latinam.

Quid Florentiæ, qua illo ævo ni-
rat floridius, viderit, didiceritque
er, ipse commemorat in Epistola
iterumque adducta, qua *Leoni* X.
fici se supplicem commendat, quod
um *Laurentius Medices*, cum intellexis-
Eberhardum Principem sibi colloquium
eo exoptare, protinus peregrini dex-
perquam humaniter apprehenderit,
sque quos secum habebat, domum

 suam

ſuam duxerit, ac ſingula viſu digna oſtenderit, faberrima equorum ſtabula, armamentarium omni apparatu bellico refertum, thalamos pretioſiſſimis aulæis ornatos pulchrosque tapetes, & in excelſo culminis tecto arboribus conſitum nemus, Heſperidum hortos ac aurea mala, bibliothecam inſtructiſſimam; quam cum in cœlos uſque laudibus extolleret Capnion, reſpondit, *majorem ſibi theſaurum in liberis eſſe, quàm in libris.* Venit Noſter tum quoque ea occaſione in amicitiam familiaritatemque virorum doctiſſimorum & veterum autorum peritiſſimorum, *Demetrii Chalcondylæ, Marſilii Ficini, Georgii Veſpucii, Chriſtophori Landini, Valoris Angeli Politiani, Joannis Picæ Mirandulæ Comitis*, aliorumque, quos *Laurentius Medices* ad inſtaurandas illuſtrandasque meliores literas honeſta mercede conduxit. Quæ res apud Noſtrum effecit, ut deinceps *Dionyſium* fratrem *Florentiam* mitteret, ut ſupra in loco diximus. Extant plerorumque illorum virorum, eruditione præſtantium, ſcripta & literæ ad Capnionem datæ, quæ inſertæ ſunt epiſtolis Illuſtr. virorum. *Marſilii Ficini* primum locum in Libro primo occupant, quartum *Jo. Franciſci Pici Mirandulæ Domini Concordiæque Comitis*; ejusdem aliæ Libro II. leguntur; Duæ itidem *Demetr. Chalcondylæ Athenienſis* comparent. In quos Romæ inciderit homines doctos Reuchlinus quantoque in pretio atque honore habitus

ab

ab ipsis fuerit, infra indicabimus. Intellexit certe abundè *Eberhardus*, illius opera industriaque plurimum se adjuvari, cum Itali eum longe audirent lubentius, quam alios Suevos more patrio pronunciantes. Itaque gravissimis negotiis eum adhibuit, ac non multo post suum ex Italia reditum secum duxit ad FRIDERICUM III. Cæsarem, qui tum Linzii, ut vulgo efferunt, sive, observante Doctissimo viro *Petro Lambecio*, Lentiæ rectius, commorabatur. Ibi Optimus Imperator perspecta Capnionis eruditione, prudentia, morumque venustate, communicato cum Proceribus Imperii consilio, ipsum *S. Lateranensis* palatii & Aulæ suæ Tribunalisque Imperialis *Comitem* ac *Nobilem* creavit, atque hæc privilegia, dignitates amplissimas & insignia familiæ publico diplomate confirmavit, quod his conceptum verbis erat:

præfat. Bibl. Vindob.

Lentiæ ad Imper. Comit. Palat. & Nobilis privilegia atque insignia accipit.

FRIDERICUS *Divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Hungariæ Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex ac Austriæ, Stiriæ, Carinthiæ, & Carniolæ Dux, Dominus Marchiæ Sclavonicæ, & Portus Naonis, Comes in Habspurg, Tirolis, Phirretis & in Kiburg, Marchio Burgoviæ & Land-*

gravius Alſatiæ, Honorabili JOANNI REUCHLIN *artium & legum Doctori, ſacri lat. Palatii, Aulæquè noſtræ & imperialis conſiſtorii Comiti, necnon noſtro & Imperii ſacri fideli dilecto, gratiam Cæſaream & omne bonum!*

Honor imperatoriæ Majeſtatis ejusque gloria in excelſo ſolio collocata tanto amplioribus commendationum preconiis, tantoque gratioribus fidei & devotionum impendiis fulcitur, quanto indeſinentis ſuæ virtutis donaria, largiori benignitatis munere copioſius fuderit in ſubjectos, quos pro noſtris & ipſius imperii ſacri honoribus, probatione multiplici conſtat ferventibus inſudaſſe ſtudiis. Sic à corruscante ſplendore Imperialis ſolii nobilitates aliæ velut è ſole radii prodeuntes, ita fidelium ſtatus & Conditiones illuſtrant, quod primævæ lucis integritas minorati luminis detrimenta non patitur, imò amplioris undique rutilantis jubaris expectato decore profunditur, dum in circuitu ſedis Auguſtalis illuſtrium Comitum, Baronum, Nobilium & Procerum *numerus ad Imperiii ſacri decorem feliciter adaugetur; Sane ad nobilitatem & multum conſiderandam circumſpectionis tuæ induſtriam, aliaque multiplicia virtutum tuarum inſignia nobiscum ſæpenumero & inter arcana cordis revolventes, cogitare plerumque ſolemus, quonam te potiſſimum munere & digno ornamenti titulo, ac beneficentiæ dono decoremus, & tute præcipuis erga nos & Romanum Imperium meritis, à Cæſareano faſtigio*

præ

pra aliis sentias pracipuo fulgore illustratum, futurisque temporibus fixa & stabilis nostra imperialis largitionis memoria inte pracellentius resplendescat. Te igitur JOANNEM REUCHLIN memoratum, quem virtutum claritas & laudabilium morum venustas speciali decore reddit insignem, animo deliberato, non per errorem aut improvide, sed sano Principum, Comitum, Baronum, & procerum nostrorum & imperii sacri fidelium dilectorum accedente consilio, motu proprio, de certa nostra scientia & imperialis plenitudine potestatis, sacri Lat. palatii aulæque nostræ & imperialis consistorii Comitem facimus, creamus, erigimus, nobilitamus, attollimus, & autoritate nostra imperiali gratiosius insignimus: Decernentes & hoc imperiali statuentes edicto, quod tu ex nunc in antea omnibus privilegiis, juribus, immunitatibus, honoribus, consuetudinibus & libertatibus frui debeas & gaudere, quibus sacri Lat. palatii comites hactenus freti sunt, seu quomodolibet potiuntur consuetudine vel de jure. Quodque possis & valeas per totum Romanum imperium facere & creare notarios publicos, seu tabelliones & judices ordinarios, ac universis personis, qua fide digna, habiles & idonea sint, notariatus seu tabellionatus & judicatus ordinarii officium concedere & dare, & eos ac eorum quemlibet, autoritate imperiali de pradictis per pennam & calamarium investire, prout moris est. Dum tamen ad practicam & executionem habiles & idoneos inveneris, super quo tuam conscientiam oneramus. Dummodo tamen ab ipsis notariis publicis seu tabellionibus & judicibus ordinariis per te facien-

te faciendis & creandis ut premittitur, & eorum quelibet, vice & nomine sacri imperii & pro ipso Romano imperio debitum fidelitatis recipias corporale & proprium juramentum, in hunc modnm videlicet, quod erunt nobis & sacro Romano imperio & omnibus successoribus nostris, Romanorum imperatoribus, & regibus legitime intrantibus, fideles, nec unquam erunt in consilio, ubi nostrum periculum tractetur, sed bonum & salutem nostram defendent, & fideliter promovebunt. Damna nostra pro sua possibilitate evitabunt & avertent. Praterea instrumenta tam publica quam privata, ultimas voluntates, codicillos, testamenta quacunque judiciorum acta & omnia & singula, que illis & cuilibet ipsorum ex debito dictorum officiorum facienda occurrerint, vel scibenda juste, pure, fideliter, omni simulatione, machinatione, falsitate & dolo remotis scribent, legent & facient, non attendentes odium, pecuniam, munera, vel alias passiones aut favores. Scripturas vero quas debebunt in publicam formam redigere, in membranis mundis, non in chartis abrasis neque papyreis fideliter conscribent, legent, facient atque dictabunt, causasque hospitalium & miserabilium personarum, nec non pontes & stratas publicas pro viribus promovebunt. Sententias & dicta testium donec publicata fuerint & approbata, sub secreto fideliter retinebunt, & omnia alia & singula recte & juste facient, que ad dicta officia quomodolibet pertinebunt, consuetudine vel de jure. Quodque hujusmodi notarii publici seu tabelliones & judices ordinarii per te creandi, possint

per totum sacrum Romanum imperium & ubi-
t terrarum facere, conscribere & publicare con-
ctus, instrumenta, judicia, testamenta, & ul-
mas voluntates, decreta, & autoritates inter-
iere in quibuscunque contractibus requirentibus
s vel illa, ac omnia & singula alia facere, pu-
tare & exercere, quæ ad officium publici no-
ii seu tabellionis & judicis ordinarii pertinere
spectare noscuntur. Insuper eadem Cæsa-
autoritate prædicta ex certa scientia motuque
ili tibi concedimus & largimur, quod possis &
leas Naturales, Bastardos, Spurios, Mam-
es, nothos, incestuosos copulative aut
junctive, & quoscunque alios, ex illicito &
mnato coitu procreatos, viventibus vel etiam
rtuis eorum parentibus, legitimare, Illustrium
nen principum, comitum, baronumque filiis dun-
xat exceptis, & eos ad omnia jura legitima resti-
ere & reducere, omnemque genituræ maculam
itus abolere, ipsos restituendo & abilitando, ad
nia & singula jura successionum & hæreditatum,
norum paternorum & patrimonialium, etiam
dalium & emphyteoticorum, & generis cujus-
nque alterius etiam ab intestato, cognatorum
am, agnatorumque. Et ad honores & dignita-
singulos actus legitimos, ac si essent de legitimo
atrimonio procreati, objectione prolis illicitæ pe-
tus quiescente. Et quod ipsorum legitimatio fa-
ut supra, pro legitime facta maxime teneatur &
beatur, ac si foret cum omnibus solennitatibus
ris, quarum defectus specialiter autoritate nostra
periali suppleri volumus & intendimus. Dum-
mo-

modo legitimationes hujusmodi per te facienda non præjudicent filiis legitimis & hæredibus, sed ipsi legitimandi cum legitimis æquis portionibus suis succedant parentibus & agnatis. Non obstantibus in prædictis aliquibus legibus, quibus cavetur, quod naturales, bastardi- spurii, incestuosi copulative *vel disjunctive, vel alii quicunque, de illicito coitu procreati aut procreandi, non possint vel debeant legitimari sine consensu & voluntate filiorum naturalium & legitimorum, ac aliis quibuscunque legibus, juribus, constitutionibus, seu consuetudinibus, præsenti nostro indulto & concessioni quovis modo contravenientibus, quibus omnibus & singulis, & cuilibet ipsarum volumus expresse de certa nostra scientia derogari. Et etiam non obstantibus in prædictis aliquibus legibus aliis, etiamsi tales essent, quæ deberent exprimi, & de eis fieri mentio specialis, quibus obstantibus & obstare valentibus in hoc casu duntaxat ex certa scientia & de plenitudine nostra imperialis potestatis rationabiliter derogamus & derogatum esse volumus per præsentes. Eadem etiam autoritate omnem solennitatem juris, si qua in superioribus requireretur & quemlibet alium defectum supplentes. Præterea singularibus donis, quibus tu aliis te munificum reddere valeas, & acceptum prævenire cupientes, tibi ut in facultate aut facultatibus, quibus malueris viros scholasticos ad hoc idoneos & sufficientes decem doctores tantum, adhibitis tamen in qualibet creatione ad minus doctoribus tribus, ac professione ejus, qui creandus erit, si in loco fueris ubi doctorum copia haberi poterit, sin minus, quos ipse judicaveris hac promotione dignos facere.*

facere, creare & promovere, illis quoque consueta ornamenta & insignia doctoralia concedere & conferre possis & valeas, autoritate nostra imperiali præsentium per tenorem, plenam concedimus potestatem & facultatem: Volentes quod illi per te in doctores promoti & promovendi in locis omnibus & civitatibus Romani imperii & ubique terrarum libere debeant & possint doctorales actus facere & exercere, omnibusque & singulis gaudere & uti privilegiis, prærogativis & exemptionibus, libertatibus & concessionibus, honoribus, præeminentiis, & favoribus, ac indultis, & gratiis, aliisque quibuslibet, quibus cæteri doctores in studiis privilegiatis & generalibus, nec non in curia nostra imperiali merentes gaudent & utuntur, uti & gaudere possint quomodolibet in futurum. Et ut tu Joannes Reuchlin *memorate, ab imperiali culmine uberiori te gratia affectum intelligas, ex certa nostra scientia & imperialis potestatis plenitudine, te &* Dionysium Reuchlin, *fratrem & germanum tuum, nec non liberos vestros ex lumbis vestris legitime descendentes, tam masculos, quam fœminas, ad nobilium virorum gradus & insigni nobilitavimus, nobiles fecimus, constituimus, creamus, & nobilitatis fascibus & titulis, vigore præsentium, clementer insignimus, & vos juxta qualitatem humanæ conditionis nobiles dicimus & nominamus. Et ab universis & singulis personis cujuscunque conditionis, præeminentiæ, status & dignitatis existat, pro veris bilibus haberi, dici, & nominari volumus, & reputa-*
Hoc imperiali statuentes edicto, & eadem autoritate

toritate expresse decernimus, quod vos fratres supra scripti, & qui ex vobis legitime nascentur, eorumque haredes, deinceps ab hinc ubicunque locorum & terrarum, in judicio & extra, in rebus spiritualibus & temporalibus, ecclesiasticis & prophanis, etiam si in prasentibus de ipsis fuerit facienda mentio specialis, nec non in omnibus & singulis exercitiis, actibus, & studiis, illis honoribus, dignitatibus, officiis, libertatibus, insigniis, privilegiis, gratiis & indultis, modo supra scripto gaudere, uti, & frui possitis, & debeatis, quibus sacri imperii Romani nobiles de nobili procreati prosapia gaudent, utuntur & fruuntur, & ad qua admittuntur & recipiuntur quomodolibet, consuetudine, vel de jure, ac, si de quatuor avis paternis & maternis militaribus geniti & procreati essetis. Caterum & ut uberioris beneficentia nostra dono, meritis vestris exigentibus, à nobis vos sentiatis abundantius exornari, vobis & haredibus vestris legitime ex lumbis vestris descendentibus arma illa & insignia superius designata, videlicet scutum coloris cesii, alias lasurii appellati in cujus medio ara aurea cum accensis carbonibus & fumo, inscripta in quadro his literis, Ara Capnionis. *Scuti autem summo imposita galea torneamenti, viridis lauri serto coronata & cesiis aureisque teniis redimita, citream molendini rotam continet, quemadmodum in medio prasentium pictoris arte clarius cernuntur figurata, autoritate nostra casarea de novo gratiose concedimus & largimur. Volentes atque pradicta imperiali decernentes autoritate, quod vos prafati* Reuchlin *& haredes vestri legitimi ex lumbis vestris descendentes iisdem armis & insigniis, tam joco, quam serio, intor,*

torneamentis, hastiludiis, pugnis, bellis, duellis, vexillis, sepulchris, sigillis, annulis, & aliis cleno-diis, sive actibus nobilium, militarium, ac armigero-rum more deferre & gestare, ac eis uti & frui pos-sitis & debeatis, ac ipsi possint & valeant; contra-dictione & impedimento cessante quorumcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ creationis decreti, statuti, concessionis, nobilitatio-nis, armorum concessionis & voluntatis, gratiæ pa-ginam infringere, aut ei quovis ausu temerario con-traire, sub pœna nostræ indignationis gravissimæ, & quadraginta Marcarum auri puri, quas con-tra facientes totiens quotiens contra factum fuerit, ipso facto se noverint irremissibiliter incursuros. Quarum medietatem imperialis Fisci sive ærarii, residuam vero partem injuriam passorum usibus de-cernimus applicari. Præsentium sub nostri impe-rialis Majestatis Sigilli appensione testimonio litera-rum. Dat. in oppido nostro Lintz, *die vicesima quarta mensis Octobris. Anno domini Millesimo, quadringentesimo, nonagesimo secundo: Regnorum nostrorum, Romani quinquagesimo tertio, Imperii quadragesimo primo, Hungariæ vero trigesimo quarto.*

Neque hic substitit munificentissimi Imperatoris liberalitas, sed cum vidisset, nostrum avidissimum linguæ Hebraicæ esse, ac Medico suo, gente Judæo, *Jacobo Jehiele Loans*, Præceptore uti, ad cætera dona Codicem Hebræum pulcherrime & emendate in membrana scriptum, adjunxit, de quo infra, ubi de Bibliotheca Nostri prolixior nobis sermo erit, plura habebit studiosus

Codice Hebr. donatur.

Lector. Hausi verò, quæ de Codice hoc Capnioni oblato dixi, ex Melanchthone, qui ea procul dubio ex familiaribus colloquiis cum cognato suo habitis accepit. Itaque ipsa ejus verba subjungam. *Non multo post reditum*, inquit, (ex Italia) *missus est ad* FRIDERICUM *Imperatorem*, *ubi inter* Medicos *ipsius erat Judæus*, Jehiel Loans; *quem cum in illis aulicis congressibus semel atque iterum* Capnio *aliquid de lingua* Hebræa *sciscitatus esset*, *&* Jehiel *videret eum avidum esse ejus linguæ*, *admisit eum in familiaritatem*, *& legationis tempore fideliter eum in Grammatica erudiit. Hic*, *cum deliberatio esset in aula de munere dando Oratori*, *ut mos est*, Capnio *per hunc suum Magistrum perficit*, *ut donaretur* Codice Hebræo, *pulcherrimè & integerrimè scripto*, *continente Moysen & alios libros Propheticos. Delectatus est senex & sapiens Imperator studio hominis Germani & ad cætera dona hunc pulcherrimum Codicem*, *qui non potuisset emi trecentis aureis*, *adjunxit. Flagrans igitur studio*, *& cognitis rudimentis*, *& instructus Bibliis*, *ipse jam*, *quantum aula concedebat temporis*, *tribuit simul lectioni Propheticæ. Ita simul & Ecclesiæ doctrinam rectius discebat*, *& in lingua exercebatur.* Meminit ipse quoque Reuchlinus hujus sui Præceptoris in epistola, qua fratri Dionysio inscribit Rudimenta & Lexicon Hebr. his verbis: *cumque me secum recepisset ad* Serenifs. Imperatorem FRIDERICUM III. inclytus Princeps EBERHARDUS Probus, *de cujus patriciis ego quoque Consul eram: tum reperi ea in legatione Judæum doctum*

doctum simul atque literatum, nomine Jacobum Jehiel Loans, *imperiali munificentia & Doctorem Medicinæ & Equitem auratum. Is me supra quam dici queat, fideliter literas Hebraicas primus edocuit.* Ad hunc deinceps Capnion literas dedit Hebraicas, humanitate plenas, quibus illi & gratum pro fideli informatione animum testatus est, & quantum profecerit in hoc studii genere, significavit. Itaque raro exemplo & rempublicam & literas pari studio feliciter pertractavit, & bene mereri de utrisque cœpit, ac propterea Imperatori æque ac Principi Eberhardo charus, maximisque honoribus & muneribus capitalque ribus auctus fuit. Cæsar enim FRIDERICUS, qui Lentiæ Anno MCCCCLXXXXIII. XV. Kalend. Septembr. Reuchlino adhuc ibidem commorante, gangræna correptus alterum sibi pedem, quo sæpissime & claustra, & portas fregisse atque disjecisse dicitur, amputari sibi voluit, supremum diem obiit, cum in consiliariorum suorum numerum retulit. Qua de re Capnion ipse ad *Maximilianum*, Friderici filium, in sua defensione contra Colonienses calumniatores hunc in modum scribit: *Qui sub* Divo Patre *Tuo causarum patronus militavi quondam, tam in senatu, quam in consistorio assessor & Imperialis Palatii comes.* p. 10.
Sic Noster rebus præclare Lentiæ gestis domum rediit, qui tamen biennio post, anno nempe salutis per Christum Servatorem restitutæ MCCCCXCV. cum MAXIMI-

LIANUS Romanorum Rex Comitia Wormatiæ, consultaturus cum Imperii Ordinibus de servanda pace communi (Land-Frieden) de auxilio contra Turcas cogendo, de Carolo Franciæ Rege Italiam vexante cohibendo, ac demum de judicio, quod *Cameram* vocant, recte instituendo, indixisset, in splendido Eberhardi comitatu, eo profectus quoque est, testibus Martino Crusio Duod. III. Lib. IX. cap. VI. & Hortledero L. III. cap. I. von Ursachen, des Teutschen Kriegs p. 614. In his comitiis *Eberhardus* comes primus iterum ea ætate, unâ omnium Imperii ordinum sententiâ, solenni ritu, quem *Io. Linturius*, aliique, & ex illis Crusius l.c. descripserunt, Sueviæ Dux à MAXIMILIANO R. creatus fuit, suo merito, quippe qui *Ioannis ex Lupis de Hermansgrün*, Oratoris Maidburgensis judicio, videbatur omnibus Principibus non modo suo tempore præferendus, sed & priscis, clarissimis & illustribus ob virtutem meritò comparandus: quôque, *Sebastiano Brant*, J. V. D. ad Capnionem Basileâ scribente, *Germania nihil habebat excellentius, nihil illustrius, & qui singulari sua virtute atque bene acta vita praconiis cantatissimum Ducale nomen militarisque Romani Imperii disciplina supremum Magisterium jure meritissimo jam à Sacrosancta Regia Majestate obtinere meruit.* Tanti Ducis gratia si frui diu concessum Capnioni fuisset, haud dubie maxima quæque con-

L. 1. Ep. ad R.

consecutus fuisset, sed tredecim duntaxat hebdomadibus ista Ducali dignitate gavisus, fato functus est Princeps longiori vita dignus, cujus obitum vehementer noster doluit, ut colligi potest ex literis *D. Ioannis Bernardi Schœferlin* Francofurto ad Capnionem missis. Neque id immeritò; fuit enim literarum literatorumque amantissimus, & Capnionem præsertem indè ab eo tempore, quo Romæ ad Pontificem ejusque purpuratos orationem suo nomine habuit, valde semper dilexit, & mensæ suæ hospitem subinde adhibuit. Accidit vero aliquando, narrante *Jo. Manlio*, ut cum dux ei apposuisset ferinam ille civilior esse volens cultello carnem excipiendo in cyathum injiceret; quod cum corrigere alia civilitate & frustum cultro excipere vellet, cyathum effudit in mensam. Multa præterea in iisdem *Manlii* collectaneis de Eberhardo & Capnione memoratu digna leguntur, quæ si huc transscriberem, haud sane ab instituto alienum facerem. Sed cum liber iste in omnium fere manibus sit, tædij abstergendi caussa lubens prudensque illa prætermitto. Hoc tamen omittere nequeo, cum cibi jam facta mentio sit, quod Melanchthon de sobrietate Capnionis scribit in libello Medico, à Manlio ex illius prælectionibus collecto. *Memini*, inquit, *Capnionem divitem virum, non pluribus quam duobus ferculis in prandio uti: vesperi verò unico erat contentus. Solebam illi adducere scholasticos, meos*

Sobrietas Reuchlini.

commilitones, quia delectabatur juvenum consuetudine. Doctiores mecum ibant propter bibliothecam; habebamus enim pulcherrimam bibliothecam, ubi videbamus veterum monumenta. Visa ad libitum bibliotheca, postea hortum accedentes lusu aliquo nos recreabamus. Sic igitur semper ipse erat contentus duobus ferculis, aut ad summum tribus in prandio: & vesperi unico. Ipse biberat loram: nobis non permittebat bibere eam, sed dabat nobis vinum.

Mutationes in aula Württ. Nostrum mutare locum cogunt.

Mortuo autem *Eberhardo* Duce, magnæ in aula Würtenbergensi vicissitudines natæ sunt, quæ nostrum quoque haud leviter afflixerunt. Illas mutationes in Oratione ex Melanchthone potissimum commemoravimus, cum alibi tam expressam earum mentionem factam haud recordemur. Neque de veritate rerum gestarum dubitare me sinit viri incorrupta fides & Svevicæ historiæ insignis peritia. Alii cur taceant, vel dissimulent, equidem ignoro, existimo tamen factum id esse s. metu, s. assentandi studio, sive ignorantia. Crusius certe, qui in Sveviæ rebus utilem operam posuit, & proba integraque fide scripsit, Testamenti ab Eberhardo I. conditi non meminit. Neque apud ipsum, aut alium lego, Eberhardum juniorem, patrui senioris Eberhardi filium vi Ducatum invasisse, quin potius omnia ejus jura privilegiaque ipsi à Cæsare *Maximiliano* fuisse confirmatu. Interim haud obscurè digitum, quod dicunt, intendere videtur Crusius in istam mutationem, quando Part III. Lib. IX. Cap. VIII. ita scribit:

Anno 1497. *mutante Duce* Eberhardo *qua-in Ducatu*, *& novos* Officiales *constituen-*
inistri & Consiliarii Senioris p. m. Eberhar-
cesserunt. In his, qui discesserunt, qui se in aulam Palat. recipit.
ul dubio etiam *Capnion* fuit, qui de in-
periculoque mature admonitus fuga
onsuluit, seque in aulam Palatinam rece-
propterea quod ibi optimos haberet
ores atque amicos, nominatum *Dalbur-*
, Vangionum Præsulem, *Pleningium* si-
inium Cancellarium, *Rodolphum* Agri-
n, *Joannem Wackerum*, qui *Vigilium* latino
bulo dici se maluit. Horum virorum
ietudine suum lenire poterat exilium,
roficere magis in studiis. Utebatur
semper pro animi sui sententia *Came-*
lburgii, laudatissimi Antistitis, Biblio-
a, Latinis, Græcis & Hebraicis volu-
bus referta; unico quondam Germa-
nostræ thesauro, ut ipse deprædicat in
ola libello suo de verbo Mirifico præ-

In honore à *Dalburgio* Episc. Worm. habetur.

Tantusq; Heros cum esset Dalburgius,
n Nostrum tanquam Præceptorem ob-
vit atque coluit. Extant enim cum
nscriptione ad ipsum literæ: *Joannes Ca-*
ius Dalburgius Episcopus VVormatiensis, cha-
o Præceptori suo, Jo. Reuchlin. In alia epi-
gratias eidem agit, pro multis & præ-
s in se gentemque & familiam ab eo col-
officiis atque promeritis, ac omnes res
masque suas ipsi offert. Placet autem
m literarum initium transcribere, quo-

L. 1. Epistol. ad Reuchl.

niam variorum Reuchlini monumentorum mentio ibi fit. *Cum alias tuas translationes, quas vel nostro, vel fratris amore absolvisti, è* Græco *in* Germanicam *vel* Latinam *linguam vertens libellos, vehementer probaremus: tum has tuas lucubrationes maxime sumus admirati.* Alemannica *videlicet* in lingua *tam apte, tam lucide, tam suaviter & in ligata, & ita ad certum numerum perstricta oratione, ea nihilo in sententiis mutato potuisse explicare; tantoque id mirabilius visum est, quod te illo genere carminis, quod octonis septenisque pedibus vicissim procedit, concinnat similiterque cadit desinitque quam aptissime, nunquam te antea usum ajebas.* Nec finem omittere epistolæ possum, quo sic nostrum solatur: *Quod si res sinistris fatis agitabuntur, tales nos fratremque nostrum offendes, quales nos nominasti, hoc est, asylum futurarum calamitatum. Nihil in rebus nostris fortunisque futurum est, quod non tuum esse arbitrari debebis.* Tantis beneficiis noster à Dalburgio cumulatus, rationem subinde iniit, quomodo gratum Mæcenati testaretur animum, publiceque ejus quandam significationem daret. Igitur præexercitamenta quædam ludicra, Comœdiarum in modum, quæ *Scenica progymnasmata* appellavit, primus eo tempore in Germania, inusitato exemplo, composuit, inque singularem *Dalburgii* honorem comœdiam istam, ludis Februis An. MCCCC. XCVIII. Heidelbergæ in ædibus laudatissimi Principis & Episcopi egit, qui actores adolescentulos lautitia mensæ

Comœdiam edit.

suæ

eraliter exhilaratos aureis quoque an-
: ſimul nummis aureis quam munifi-
imè donavit. Unde omnium ſoda-
iomine *Valentinus Helſſant* Wiſſenbur-
peculiari oratiuncula, ex ingenioſa
noſtri, Capnionis, officina, ut *Jacobus*
us in explanat. pro gymnaſ. ait, profe- fol. 75.
tatias h. m. egit: *Comicos hos ludos*, Illu-
'rinceps, & Sacratiſſime Pontifex!
genii exercitandi tantum, nullius lucri aut
gratiâ inſtituimus, tuo nomini dedica-
uiſſimo jure. Tu enim & primus & ſolus es, Dalburgiorum
nanitatis ſtudia, & literas politiores in hoc laus.
lbergénſe lyceum, *in hanc ſtoam* (*non*
erè dixerim academiam, *cujus Plato fuit*
quam adhuc publicè ſordidis naribus nau-
ed in hanc, inquam, *ſcholam quaſi hume-*
tuis intuliſti; et ab indoctis, incultis & invi-
eratoribus quotidiè defenſitas, adeò ut nulla
rarum deliciæ, nulla Germaniæ muſa, quæ
tuas laudes meritò aſpiret, te tuamque illam
, Dalburgiorum *familiam non in cœlum*
ummis efferat præconiis.

liqua, quæ ſequuntur, lubens pru-
ue prætermitto, quia gratias tantum &
ontinent, pro felicitate *Dalburgiæ* fami-
rpetua, quæ hodienum Spiræ floret &
ı laudem ſuſtinet refertque egregie.
poſſum tamen omittere, quæ *Melanch-*
e illuſtri hâc familia convictoribus ſuis
lam narravit, cujus verba *Manlius* ita
:: *Celebrata eſt Familia* Rhenanæ *nobilita-*

tis Dalburgiorum, *in qua novi duos præstantes viros* Joannem Dalburgium, *Episcopum Vangionum*, & *Cancellarium Principis Electoris. Apud hunc* Dalburgium *vixerunt* Rudolphus Agricola *in Academia Heidelbergensi*, & Joannes Capnio, *qui cum essent eruditissimi, ornabant studia etiam virtute & dulci concordia.* Rudolphus *Græcos scriptores juventuti interpretabatur.* Capnio *Hebrææ linguæ semina tradebat, sed paucioribus: quia* Monachorum *rabie impediebatur, ne publicè doceret. Alterum* Dalburgium Theodoricum *etiam familiariter novi, qui cum* Philosophiæ *admodum studiosus fuisset, postea, cum Evangelii doctrina illuxisset, veram etiam pietatem amplexus est, & sæpè dixit, se lætari hac luce doctrinæ, qui antea non vidisset discrimen Philosophiæ, & doctrinæ, quæ est Ecclesiæ propria.* Plura *Dalburgiorum*, elogia qui desiderat, evolvat Crusium l. c. p. 508. & Spiegelium l. 77. explan. Nos ad institutum redeuntes & quem de Comœdia inchoavimus sermonem, absoluturi penitus, argumentum ejus ex prologo referemus, qui his conceptus verbis erat:

Novus poëta sentiens actoribus
Spacium deesse temporis, quo se parent,
Vertit statim, quam fecerat, comœdiam
In ludum anilem, quem vocat progymnasmata,
Nec argumento nec stilo sublimia.
Nam uxoris æs reconditum vir invenit,
Ac subtrahit, servo remandat improbo
Idem furatur atque juri sistitur
Astu advocati, ipsum advocatum decipit.
Non est soluta oratio, sed vinculus

Jambi-

:is trimetris ligata, comicè.
:poëta placere paucis versibus,
adeptum gloriæ arbitratus est,
ore se Germaniæ schola luserit
nicis & Rhomuleis lusibus.
favete nunc. & hujus fabulæ
s benignas commodate actoribus.

Hinc & argumentum patet Comœdiæ, ia quoque illud, Capnionem merito *uum poëtam* vocare, quoniam eo autore naniæ schola primum lusit talibus præ-:itamentis, vid. *Jac. Spiegelius* in expla- edita Tubingæ A. M. D XII. à *Thoma elmo* Badensi, & *Bucholcerus*, cujus *Cru-* uoque meminit p. 508. addens ex vero: *si ipse veniat* Homerus, *aut*, Demosthe- *aut* Euripides, *ferè non curabitur. Sor- ropemodum incipiunt bonæ literæ & disciplinæ.* :emporibus magno cum applausu rece- fuerunt scenica illa Capnionis progym- iata, ac subinde recusa sunt. Unde issimus vir, *Sebastianus Brant* editioni ab Anshelmo A. M. D. X V I, curatæ, se- is carmen præfixit:

e Vangionum præsul venerande! Joannis
Capnionis *nostri* comica *dulciloqui,*
duce Germanos comœdia prisca revisit,
Et meruit soccis Rhenus inire novis.
arico ex fumo flammas meus ille decoras
Capnion elicuit, gratia multa viro.
um docta cohors multum cirrata juventus
Debet Capnioni, multa Thalia meo.

Scri-

Scripserat quoque antea *Reuchlinus* aliam Comœdiam, quam *Capitis Caput* vocavit, plenam, ut *Melanchthon* ait, nigri salis & acerbitatis adversus Monachum, qui ejus vitæ insidiatus erat: ac iterum aliam ibidem edidit, *Fabulam Gallicam*, plenam candidi salis, in qua forensia sophismata præcipuè taxabat. Hanc ipse *Capnion*, eodem Philippo autore, narrabat hâc occasione scriptam & actam esse. Cum alteram de Monacho scripsisset, fama sparsa est de agenda Comœdia; quod illo tempore inusitatum erat. Dalburgius lecta illa Monachi insectatione dissuasit editionem & actionem, quod eodem tempore & apud *Philippum* Palatinum *Franciscanus* erat *Castellus*, propter potentiam & malas artes invisus nobilibus & sapientibus viris in aula. Intellexit periculum Capnion, & hanc Comœdiam occultavit. Interea tamen quia flagitabatur actio, alteram, de qua diximus, fabellam jucundam edit, & repræsentari ab ingeniosis adolescentibus, curat. Nihilominus prior illa Comœdia Phorzhemii A. 1507. mense Septembri cum commentar. *Georgii Simleri* ex Thomæ Anshelmi officina typographica prodiit. Idem *Simlerus* in scenica quoque progymnasmata *Capnionis* commentatus est; quas notas *Spiegelius* suæ explanationi inseruit, quantum ex initio hujus ad ipsum data epistolæ colligo. Ita enim illum affatur atque compellat: *Accipe, mi suavissime*

vissimo Georgi, *quam tu pro faciliori puerorum intellectu priori nostræ in* Scenica Reuchliniana progymnasmata *explanationi tumultuariæ tumultuanter quoque adjiciendam arbitratus es operæ pretium, hoc biduo comportatam interpretatiunculam.*

Sed de ludicris Reuchlini exercitationibus satis. Veniamus igitur nunc ad seria, in quibus id præcipue memorandum est, quod Epitomen Historiarum in usum *Philippi* Principis Electoris secundum seriem IV. Monarchiarum ex *Herodoto*, *Xenophonte* aliisque bonis scriptoribus, qui res Macedonicas & Romanas enarrarunt, concinnavit. Hoc disertis verbis de nostro tradit *Melanchthon* in sæpius jam adducta oratione de ipsius vita. Alibi tamen *Rodolphum Agricolam* istius Compendii autorem facit. Unde ne repugnantia dicat, necesse videtur, saltem verosimile, statuere, hos eruditionis omnis in Germania duumviros sociatis laboribus opus aggressos esse; arcta enim familiaritas consuetudoque Agricolæ cum Capnione intercessit, quod ex epistolis eorum mutuis intelligi satis potest; in quarum una Nostrum honorificentissimis verbis titulisque ita compellat: *Gaudeo (ita me Deus amet!) vicem tuam, & cum animi naturæque tuæ felicitati, tum vero inprimis fortunis* Germaniæ *nostræ gratulor, quam si unquam, nunc aliquando expergefieri, oportebit, & ab hac barbarie, qua tot jam seculis velut stupido sopore, vel potius ληθάργῳ τινὶ oppressa tenetur, excitatur.*

Epitomen histor. componit.

Rodol. Agric. familiaris.

citarit. Posthæc illius consilium auxiliumque expetit in perdiscenda lingua hebraica, cum statuisset, senectutis requiem in sacrarum literarum inquisitione collocare, incicitante eum acriter *Basilio.* s. *Wesselo*, cum quo Grœningæ sæpius de depravata tum fidei doctrina fidei & corruptis Ecclesiæ moribus collocutus est, ut ex *Josquini Grœningensis*, qui illorum sermonibus interfuit multoties, literis, Wittebergam missis, *Melanchthon* in *Rudolphi* vita studiose notavit. Vocatus autem est Agricola à *Dalburgio* Heidelbergam cujus contubemio usus fuit, quoad vixit. Cum *Pleningero* etiam summa ipsi familiaritas, in Italia jam contracta, intercesserat, qui *Plinius* vulgò vocabatur. Hic postquam à Cæsare clarissimo militiæ cingulo ornatus equestrique ordini inscriptus fuisset, à Reuchlino petiit, ut *Plinios* ob veterem consuetudinem & maxime Germanum suum, *Joannem*, paucis scriptis posteritati commendaret, quoniam is ea tempestate inter Germanicos *Homerus* ac *Ennius* merito unus censendus sit. Præterea cum *Vigilio* J. V.D. & *Andrea* Theologo Heidelbergæ in multam noctem secundam aut tertiam vigiliam vigilavit, & de variis rebus disputavit, ut magnum sui desiderium, posteaquam inde rediit, in patriam, reliquerit apud omnes antea familiares, quemadmodum vel ex *Wackeri adCapnionem* literis luculentissime patet, quibus huic significavit, *Vangionum Præsulem* non tantum illum

ı vehementer desiderare, sed in dies
que conari invenire media, quibus eum
: reducat, ac si perpetuo detinere secum
possit, saltem per hyemem illo præcepto-
atur, ac constituisse eo nomine uxori
s, ut consensum præstet, transmittere
ediem plaustrum vini boni.
Neque his duntaxat in aula Palatina Pro-
us charus acceptusque fuit *Capnion*, sed
quoque PHILIPPO Imperii Septem-
, qui proinde suscepta consultatione de
enda Romam ad Pontificem *Alexandrum*
egatione, Capnionem ad hoc obeun-
munus elegit; quod ille felicissimè ex-
us est, oratione pereleganti ad Pontifi-
VII. Idus Sextiles A. S. M. IID. habi- Legatus Romam mittitur ad Pontif. orat. habet.
am *Aldus Manut.* olim edidit, & nos dig-
existimamus, quæ huic narrationi inter-
ur.

Beatissima vicis tua sors illa, Pontifex
ime, ALEXANDER, *& sublimis*
laque sedes ea, in quam non hominum tan-
votis, verum etiam Dei summi nutu cœlitus
ovidentia divina vocatus atque locatus, non
e illapsus es, iterum atque iterum optime de te
insigni liberalitatis tuæ clementiæ sperare me
Neque enim aliter arbitrari quenquam fas
nec secus in omnium opinione versari oportet,
quod te talem ingenuâ pietate patrem patriæ
mum præfecerit is, qui ait: discite â me, quia
sum: post multiplicata sæpius, non severitatis, sed
s promissa, Petro, prædecessori tuo, Sanctissi-
mum

mum hoc tribunal, & hac tua fœlicia pascua commendavit; qui cum esset verissimus rerum aestimator Deus, beatos esse mites ipsos testabatur, quibus terra pollicitus est possessionem. Quanto igitur majori te voluit pollere Christus non humanitate tantum, quam vulgo habent, sed etiam prater cateros nobilitate mansuetudinis & natura clementia, qui tuis istis clavibus spiritualibus, atque cœlestibus, non solum aliquantulam terra glebam, verum & universum hoc orbis terrarum spacium contulit. Quo sacro munere te Pontificem animarum sui similem constituit, ut saucias mentes à vulnere liberes, infundendo non acetum, sed oleum, ut membra sanes ungendo, non abscindendo, ut patrem te prabeas, non vitricum: hac qua mente â me dicantur, quippe optima, Sanctissime Prasul, etiam atque etiam rogo, quam indulgentissime audias. Filium se tuum Illustrissimus ille PHILIPPUS Bavariæ dux, Sacri Romani Imperii princeps Elector, *& semper fuisse gaudet, & nunc quoque confitetur esse, qui amplissimum Sanctitati tua honorem, devotissimam reverentiam, pietatem maximam, dilectionem pracipuam, vel potius amorem in terris summum debeat, & , ut sibi visum est, diligentissime praestiterit. Tute rursus illi patrem esse, cum alias divino oraculo, tum etiam sape multumque per tuas apostolicas literas ostendisti. Fœlix vinculum, beata necessitudo, fortunata utrinque connexio, patris & filii! Latatus es, non dubito, sape, talem & tam praestantem in patriâ potestate habere te filium, tam nobili prosapia, & regum regibus ortum, tam infractum viribus, tam potentem suis copiis, tam gratiosum suffragiis aliorum, tanta frequentia*

stipa-

m & amicorum & sociorum; cujus posse ndo tua sanctitas in adversis & calamitatibus, ut sunt humanæ res omnes facile mu-, commodissime frui auxilio: in prosperis au-mesto pro tua dignitate obsequio uti, ad ec-catholica non tantum decorem & magnos ap-s, sed etiam ad necessitatem & ad futuros even-Lætatus & ille, & ô quoties exultando lætatus, ropitium se habere Sedis Apostolicæ patrem, nisi Pontificem Maximum ALE-NDRUM *prospere diu, & feliciter vive-ibat, sese tuo foveri sinu, hærere amplexibus, vnæ pietatis oscula & benedictionem expectare ut, ut officiosus, ut gratus, ut tali, tantoque lignus filius. Constituit secum, & Coss. no-pe aperuit, hoc se in sanctam tuam sedem esse, sic mentem suam in amorem & ministerium stimasse, ut siquando ejus opera sive ope foret, nsilio, studio, fide, aut viribus opus, cum uorum caterva, & exercitus multitudine, cum bus vicinis, tribulibus, cum totius suæ prosa-micorum & necessariorum frequentia tibi tua-di assisteret, omnibus rebus & fortunis suis opi-tur, & corpore ipse propugnaret. Sed in tanto s nexu, in tam firma* Philippi *de tua cle-s opinione atque spe omnis erga se benevolentia ubito irrepsit diaboli coluber, quietis turbator, or mendacii, qui ferre non poterat tam præcla-p Reipub. Christianæ tam utiles invicem affe-tris atque filii. Emersit enim unus aliquis mi-Monachus (si tam sancto monachi nomine vo-u est) qui molestis & importunis (ut ajunt) cla-us, & composita tragœdia, & ficta lamenta-sanctissimam tuam mansuetudinem, à solita*

in principes clementia ad inauditam austeritatem traduxit. Vtque brevi recenseam, quo ex fonte tartarea hæc flumina, styx illa & ardens phlegeton emanaverint. Est intra merum imperium ac ditionem inclyti Philippi *Cœnobium, quod lingua Germanorum* Wissenburg *appellatur: id diuturno tractu temporis de monachis bonis perversum fuerat in fratres non bonos, qui malè institutâ vita, & pessimis moribus imbuti, & exemptionis cujusdam, nescio qua libertate, freti, cuncta penè prodegerant, in tantum, ut latrunculorum, qui militiam induissent. Eas injurias, imò miserias sacro loco inflictas diutius æquis oculis videre non potuit Illustrissimus Bavariæ dux quondam* Fridericus *divus, hujus* Philippi, *principis mei & patruus, & legitimus in imperio tutor. Quin & justiciæ & religionis amore commotus, adhibuit constantem solicitudinem, vehementem diligentiam, indefessos labores, & immensos ærarii sui sumptus supra ducenta millia florenorum ad idem monasterium ab interitu vendicandum & ab intolerabili pernicie ad salubriorem integritatem restaurandum. Feliciter acta res est, invitis etiam dissipatoribus, & devastatio reparata est, & cura loci excellentissimo principi Philippo Electori, cujus res nunc geritur, agnata est. Is patrui sui vestigia imitans, quæ defunctus struxit, hæres conservavit, & ita conservavit,* Beatissime Pontifex, *ut* Henricum *priorem Abbatem, illum litigiosum & singulari audacia hominem, ab hostibus & ingruentibus periculis, non sine incredibili suo impendio defenderit, & ad proxima tempora locum sacrum oportunissimè tutatus sit, quousque virus tandem ingratitudinis & confidentiæ quorundam monachorum erupit:*

Qui

qui ut vagarentur licentius, & sub honestiori vocabulo extra monasterium degerent, foris maluerunt ligurire fratrum annonam, quam domi nocturnis diurnisque cantibus Deo servire, atque ut sibi eam licentiam in longius protraherent, putabant sibi non satis fore, si vicinis tantum odio essent, nisi etiam principem suum & defensorem calumniis lacesserent. Itaque rem mendaciis, &, ut accepimus, perjuriis plenissimam, & antehac omnibus seculis inauditam, apud excellentissimum tuæ sanctitatis tribunal ausi sunt, ut dicerent, justitiam sibi de Philippo, duce integerrimo, negatam fuisse, & quod nemo contra Palatinum justiciam consequi posset. Deinde (ut fertur) super nescio quibus prædiis censibus prophanisque causis, auditorem sibi à tua beatitudine per calumniam impetrarunt. Is quidem auditor, ignoramus quo calore, sed tamen nimis, ut videtur, inconsideratè, istum tuum, tam electum & nobilem filium, non tantum imperii Romani superillustrem & consularem principem, verum etiam imperatoris electorem & alioquin dictatorem regni, in causis manifestè prophanis clam urgere, & ad sua subsellia trahere ausus est, nullo rerum aut dignitatis discrimine habito. Quid multis? processit ille, vel ut verius dicam, prolapsus est repentè nimium, &, supra quam expediebat, acceleratè, ad excommunicationem honoratissimi & invictissimi ducis; eo nondum audito, neque defenso, in non mediocrem tam generosæ, tamque nobilis Bavarorum familiæ, & nominis ignominiam. Quæ cum ita sint, ALEXANDER, Maxime Pontifex, non dico abs te, quem paterna clementia non sinit esse crudelem, sed per tuos, qui se mandatam à

sanctitate tua jurisdictionem habere gloriantur, praesumpta & praeter aequum & bonum adeò praecipitata, impulsu magis arrogandae autoritatis, quam inquirendae veritatis amore, ut in omnium ferè gentium, maximè autem totius Germanicae nationis conspectum, multò priùs, quam ad moderatissimas principis mei aures devenerint. Tamen ab officio amantissimi filii, Philippus *non recedit; sed apud te, indulgentissimum patrem suum, etiamsi quid imprudenti erratum accidisset, saltem locum aliquem restare sperat & veniae & gratiae, quo magis virtuti consolatur illustrissimorum principum, quam vagantium fraterculorum audaciae. Ad illud obtinendum tria sunt, quae nos in hac causa quod optamus, non frustra sperare faciant, adversariorum temeritas, & judicii rigor, & amplissimi principis innocentia De quibus quam brevissimè dicendum mihi est, ne tuas benignas aures malè offendere videar Quid non temere putamus eos, litem, contentiones & jurgia quaerere? qui conventiones majorum, & veterum instituta, & regni pacem interturbant, alienis & externis suffragiis confisi, quibus de vita, de fortunis, de fama, de quibuscunque periculis, faciliè possint contingere domestica subsidia, & ea auxilia, quae praestò sint, & ad manum. Aut quaenam est probabilis ratio, foris quaerere, quod domi habeas? Num distat â frivola pertinacia, trahere vicinum trans alpes, per Apennini pruinam atque nives, in causa, quam te cum intra decimum miliarium consequi possis, inter ipsos, inquam, penê domesticos parietes. Quid à temeritate abest, sine veniâ irritare patrem, vexare Patronum, oblivisci beneficiorum, exacerbare defensorem, ausu & audacia violare, &*

ever-

utore divina & humana omnia? Dabis mihi ve-
m, Maxime ALEXANDER, oranti
tra perfidos pro fideli, propietatis autore, contra
bios, pro benefico contra ingratos, & quod po-
timum est, pro tua Sanctitatis filio nobili, contra de-
terem & subdititium partum, contra eos, qui tua
terna erga filios solicitudine abutuntur; quasi
i sanctissima sedes videatur belli seminarium, ac
i potius concordia fomentum. Nam si pacem
um dissidium mallent, si praeferrent Monasticum
dinem cauponibus & tabernis, si statum Mona-
rii plus optarent, quam ruinam, jam dudum cujus-
it etiam quaestionis finem, apud patrios judices non
do assecuti, sed & consecuti fuissent. Sed ô impu-
itiam! negata nobis (inquiunt) justitia fuit, scili-
ostendant ante fuisse vel aliquam supplicationem
incipi oblatam, producant ullam citationem.
is hoc homo stolidus crederet, sub tali orbis terra-
m Domino & gloriosissimis istis Regni proceribus,
tam felici & pacato imperio negari justitiam? qua
i est radix & firmamentum quietis; habent Germa-
Justum Regem & solidas leges, quibus universi
incipes regni, omnia urbana sua, cuncta rustica
dia, sedes, focos, annonas, aras, libertatem, vi-
n denique omnem ab injuria possint defendere.
putas Philippum illum tuum, qui suapte natu-
justitia gravissimus cultor est, voluisse refragari
uitati aut justitia competenti? qui juris Constitu-
nibus & legibus ferendis ante, ac pridem in Romani
perii publicis comitiis in Vangionibus, atque saepe
iâs, non ut Dux Palatinus interfuit modo, verum
iam ut Consul regni, & è numero Electorum secula-
um summus, egregiè praefuit, & tabulas legum ipse

primus post Archiepiscopos obsignavit, quo certe singularissimus Iustitiæ cultor ostenditur. Mendaciis ergo & perjurii sponsione fallaces Monachi contra nobilissimum filium tuum calumniati sunt, Justitiam sibi fuisse denegatam. Testes sunt Regiæ Majestatis literæ Romam missæ, quibus causa remitti postulabatur, testis & Regale interdictum Monachis, ut patrias sanctiones in profanis causis imitarentur, promulgatum. Quæ omnia ab adversariis contempta sunt. At vide, quid non ausint contemnere, qui se ad perjurium obtulerint, qui restauratorem & Conservatorem ejus loci, & Patrem atque Patronum, venia non obtenta invitum extra territoria in jus traxerint, in causis & negotiis secularibus & feudalibus regni, contra Senatusconsulta, contra leges imperii & præter decreta majorum. De temeritate igitur adversariorum hactenus fortasse multa nimis. Nunc me de rigore judicii aliquanto brevius dicentem benigne, ut omnia soles, & quam patientissime audias. Non enim beatitudinis tuæ rectissimum in administranda justitia propositum vitupero, nec autoritatem minuo, nec bonitatem animi tui non laudo, quod Monachorum, tametsi fictos, tamen crebros & importunos clamores exaudisti: quod preces eorum, quantumcunque captiosas & perjuriis fundatas recepisti; nemo enim nisi sub specie veritatis fallitur: quod denique propter innumerabilium negotiorum tuorum inundationem causam Auditori demandasti. Nec tam promptam rursus Auditoris obedientiam possum, aut si possem, nolo reprehendere. Fecit fortasse in suscipiendo quod officium postulabat: sed ejus tamen erat imitari prudentiam tuam, æmulari sanctissimos mores tuos, & non esse negligentiorem omnium rerum indagatorem.

qui

mandatarius, quàm tu solitus es, qui mandasti. rimari oportebat ante, quam ad tam graves us descendisses, priusquam tot offendicula tot la tanto populo, & tam lata plebi objiceret. r provincias in nimius principis contemptu ex- ret. Unde facile concitati vulgi adversus seditio aliqua imminere queat. Cumque in sup- ne porrecta legisset monachum imperii vas- , à Rege Romanorum temporalia recipien- & (ut tenore ipsius supplicationis utar) à cle- ssimis orthodoxæ fidei cultoribus, Imperatori- & Regibus una cum temporalium abundan- agnifice ditatum (talia namque sua verba) super castris, vineis, villis, pratis, judiciis, isdictionibus secularibus, cum inclyto Roma- perii duce in judicio velle contendere, tum ut obus gladiis neuter alterum despiceret, instar ii Papæ respondisse decuit! Mi frater si quis- clericus, sive inferioris, seu potioris gradus exi- contra laicam personam suas dirigat actiones, dis omnibus non alibi quam apud provincia ju- , negocium suum dicturus occurrat. Quia vero ibus es, Augustinum, *monachorum paren- gnorare non debes, quando ait:* per jura re- possidentur possessiones & jure huma- icitur hæc villa est mea, regem ergo ere & sceptrum ejus prius implora. *exhortatio prudentis auditoris fuisset & paci & magis canonica. At vel nomen ipsum illu- ni* Ducis Palatini, *in tanto Imperii fastigio perialis electionis culmine locati, ad æquitatem um, & nonnullam maturitatem inducere po- auditorem tuum, ad inquirendum diligentius &*

considerandum, quis esset, adversus quem isti minuti fraterculi dimicarent, cujus famam lacerarent, cui molirentur insidias, sic enim reperisset agi de autoritate, de nomine, de fama excellentissimi Praesidis provinciarum Romani Imperii, qui secundum Justiniani *constitutionem de defensoribus latam, judex judicum potius videbitur esse, & ex hoc honestior praecedentium apparere. Unde senatusconsulto cautum extat, ut de his, qui provincias regunt, parcissime jus dicatur. Nec enim id nunc urgeo, quod in jus vocari non oporteat, neque consulem, neque praefectum, neque praetorem, neque pro consulem, neque caeteros magistratus qui imperium habent,* Ulpiano *autore; Sed tantum, ut parcissime jus dicatur, aequitate servata semper, in humaniorem partem declinando, secundum quod personas & causas, loca, & tempora videas postulare. Potissimum vero exitus rerum animo metiamur oportet, cum non hujus, aut illius hominis versetur periculum, sed plurimorum corporibus strages immineat. Tunc enim* Divi Augustini *sententiâ,* detrahendum est severitati, ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniat, maxime cum ille corripitur, qui habet sociam multitudinem. *Et non id solum, sed etiam cui, & in quem innumerabiles populi, lege regia, omne suum imperium, & omnem potestatem contulerunt, qui tam latas provincias habitant,* Bavariae, Sueviae, *tractuque* Rheni *ultro citroque. Unde &* Palatinus Rheni *cognominatur. Fuit igitur, fuit auditoris tui officium, ad imitationem naturae, & prius & saepius tonare, quam sua fulmina jaceret, ante benignis votis instare, ante hortari, ante monere, si non legato, at nuncio, quam talem Principem &*

super

superillustrem ducem ab Ecclesia Catholica ejiceret. quem ea ipsa in periculis defensorem & adjutorem expectat, antequam à clero segregasset eum, qui cleri autor & patronus est: Cujus patrimonio clerus vivit atque nutritur, à quo ipso & à cujus majoribus innumera clericorum beneficiis fundata & dotata sunt; Quorum annuæ pensiones si considerentur, magnificum aliquem principatum excellerent: quâ opum multitudine carendum hactenus est Palatino, ut sacerdotes non esuriant, immò ut splendide vivant, tamen auditoris tui rigore factum est, ut à sacerdotum cerimoniis, ipse beneficiorum collator & patronus cogatur abstinere. Multo fuisset æquius, causam omnem ad tuam sanctissimam providentiam retulisse, cui Philippus *plane notior est. Scio, quæ tua est circumspecta sagacitas, non illum tam facile abjecisses, quem agnosceres in tanta dignitate honoris, in tam illustri sublimitate officii constitutum, qui summus in regno consul, solus vacante imperio curator, provisor & interrex, &, quod omnium majus est, ipsius etiam Imperatoris in quibusdam controversiis, certus judex, & futuri Regis elector extitit. Omitto, quam sit inclyta progenie natus, ex latissimorum regnorum Regibus: cui avus Paternus Romanorum Rex fuit, divus* Rupertus. *At vero Maternus avus religioni devotissimus Allobrogum [illegible]x* Amedeus *defuncta Conjuge ob vitæ integritatem quondam in* Papam Felicem *electus. Præterea Ruperti proavus fuit* Ludovici *Romanorum Regis frater germanus. Sic præclarissimam hujus Philippi prosapiam citius veneraberis, quam contemnas. Habet octo quoque eleganti corpore filios, & speratæ indolis, qui majorum suorum prosperis successibus, & propria virtute freti, venient non humili dignitatis*

gradu amplificandi. Hunc talem non aliquis cuilibet bubulco praeferat, hunc tam concito motu, & tam leviter quisquam excommunicet? praesertim absentem & coram tua sanctitate per nuncium rationem absentiae suae ostendentem: primo quod cum causa sit prophana, & monasterium ab Imperatore sua recipiat temporalia, feudumque recognoscat, placuerit regiae Majestati eam more majorum coram suo tribunali fore terminandam, quod & ita institui authenticis literis mandavit. Sic enim beatitudinis tuae praedecessor INNOCENTIUS III. Non negamus, *inquit*, quin praecellat Imperator in temporalibus illis, qui ab eo suscipiunt temporalia, sed Pontifex in spiritualibus antecellit. *Deinde patet omnibus sacra Imperii constitutio, quae per excellentiam* bulla aurea *vocatur, in qua citationes extra territoria principum electorum intentatae cassantur, & pro irritis declarantur, nisi ad imperialem aulam quis duxerit provocandum, & nisi petenti justitiam apertè neget. Postremò addenda est sanctio pragmatica, pax decennalis, & pax Wormatiae à subditis imperii tam spiritualibus quam temporalibus suscepta & laudata, quae si parva tibi viderentur, tenuia & exilia, tamen non ita tuo auditori saeviendum fuit, in tam nobile caput. Sed concilii* Carthaginensis *meminisse debuit, scil.* [illegible]*dendum esse Episcopis, ut dissidentes sibi Laicos ad pacem magis quam ad judicium coërceant. Ad componendum itaque decebat eum partes suas prius interponere juxta* Honorii *tertii decretum. Statu imperii & rei magnitudine provida deliberatione pensatis, quod longè plus in rem Monachorum fuisset & nonnihil profecisset*

cisset ad conciliandos animos litigantium, & ad futura pericula depellenda.

Vltimò de innocentia gravissimi ducis PHILIPPI, quæ poterit manifestior afferri ratio, quam ab ineunte ætate integerrimè acta vita, & moribus etiam adversariis non negantibus humanissimis, & virtutum in eo homine copia, potissimum verò justitia dilectio illa memorabilis & cunctis nota, quodque illi supra quam cæteris Germaniæ principibus divina quædam sors dedit, singularis amor & reverentia ergà sacra, ceremonias, templa, universum denique DEI OPT. MAX. cultum, usque adeò, ut qui ad splendorem & magnificentiam sacrificiorum, ad ornatum divinæ Majestatis, ad dignitatem sacerdotis muneris, majori impendio utatur, & pluribus sumtibus quam inclytus iste PHILIPPUS, invenire queas neminem. Ea mentis puritate ac animi moderatione ab incunabilis ad præsentem ætatem educatus innocenter vixit, atque sic vivit, ut non tantùm sacro alicui loco vim ullam non cupiat inferre, nec injuriam, cujus & nomen & vocem suapte natura & odit & abhorret, verum etiam cogitet summa semper liberalitate & quotidianis beneficiis succurrere. Si quando de injuria certatur, honestius sibi ducit injuriam pati, quam injuriam facere. Quod hoc uno exemplo apertissimè monstrat, cum tantillos Monachos, omnium discordiarum faces, & irritamenta inimicitiæ, levi valeret pugna supprimere, tamen sanctæ religionis contemplatione, vexari hactenus, despici atque contemni, & à flagitiosa Cucullatorum cohorte ad extranea tribunalia trahi, de rebus temporalibus & secularibus negotiis, etiam se non audi-

audito, nec defenso, clam supplantari, excommunicarique passus est. O admirabilem Viri religionem, in cujus potentia, opibus, & facultate cum situm jam esset istis suis hostibus bella, famem, incendia, cædem, direptiones moliri, cum multa strage clericorum, tamen ad tuæ sanctitatis clementiam confugere maluit, quam ad arma prosilire. Id contra si faceret, quid aliud quam illa Domitii *vox rediisset, f. hæc* L. Crassi *summæ dignitatis & eloquentiæ hominis, cui cum* L. Philippus Consul *manum injici juberet, ille rejecto lictore,* Non *es, inquit, mihi Consul, quia nec ego tibi senator sum. Revixisset non data sed nata lex illa, ut vi vim, obtinuisset vetus adagium, Omnia dat qui justa negat. Sæviisset prælium, ut pax fieret. Tum vero nihil ominus fuisset, alicui tandem oblata rei componendæ occasio, post devastationem Monasterii, post Monachorum necem, post calamitatem extremam & irreparabilem. At non hoc modo proposuit, non ita fecit* PHILIPPUS, *illustrissimus filius tuus. Sed te clementissimum Patrem suum imitatus, ad salutem propensior est, quam ad interitum, dummodo adhuc Pietatis tuæ vices interponas. Vnde rogare te non desinit, hoc cures diligenter, ne adversarii diutius abutantur patientia sua, quibus ne ad momentum quidem concessurus sit, nisi te unum tanto cultu prosequeretur, causamque omnem, qua Monachus imperii Vasallus contra se Laicum ejusdem quoque imperii Vasallum temere contendit ad Cæsaream Majestatem, utriusque partis verum Dominum, & ad rei forum cum excommunicationis (si qua sit) absolutione velis remittere, coram quo & de stando juri & judicato solvendo cavere semper se paratum ante obtulit, atque nunc offert omnium maximè,*

cipuè, cum de feudis temporalibus, de imperii saecularibus, de forestis, de conductu, de vectigalibus, de praefecturis & advocationibus profanis, castris, villis & possessoribus agrorum agendum sit. Nec eorum Consilia sequaris, qui nescio, & si scirem, dicere nolim, quâ humana imbecillitate victi, non verentur bella potius, & ecclesiae futura scandala, quam amplissimae nationis pacem fovere.

Hanc orationem admirati sunt Pontificis purpurati summòpere, & docti quiq; viri passim avide desiderarunt, ejusque copiam sibi fieri, postularunt: è quibus duos duntaxat nominabo. Primus est *Raimundus Cardinalis Gurcensis*, qui cum legatus in Germaniam missus Ulmae ageret, d. XXVII. Junii A. M. D. II. peculiares ea de re literas ad Caprionem in hanc sententiam dedit: Judicia doctorum de hac oratione. *Raimundi Cardinalis.*

Venerabilis & eximie Doctor! Si eam, quam cudere nuper nobis petentibus promisisti Orationem de Germania & ejus Principibus, *optato fine terminasti, non poteris in praesentiarum nobis praestare rem magis gratam, quàm ut quantocius eam ad nos transmittas. Quae si non est plene perfecta, adhibeas omnem operam, ut quam celerrime compleatur, & ad nos proprio cum tabellario, si aliàs commode fieri nequeat, expensis nostris afferatur. Bene vale. Ex Vltima* XXVII. *Junii* M. D. II.

Postquam scripseramus praesentes, venit ad manus nostras Oratio *tua lepidissima, quae supra modum nobis grata extitit.*

Adhaec *Petrus Jacobi Arlunensis*, J. U. D. beneficio EBERHARDI Probi Ecclesiae S. Pancratii in *Backnang* Praepositus, Ecclesiarum *Petri Jacobi Arlunensis.*

rum item S. Sionis Treverensis & S. Crucis Stutgardiensis Canonicus, denique Ecclesiæ parochialis in Waiblingen Rector, ut in Epitaphio ipsius Backnangæ legitur, honorifice admodum de ea oratione sensit, postquam legendæ ejus copia ipsi tantum facta fuit, ac suam sententiam his literis perscripsit:

v. Crus.

Legi summa cum voluptate luculentissimam tuam ad D. ALEXANDRUM Orationem, *qua in defensione Iustissimi Principis, sacerdotii defensoris, ita evectus es, ut nemo esse queat, qui eum per te constanter defensum esse, neget. Gaudeo mihi, gratulor Ecclesiarum caussis, qui tantum Principem, non oppressorem, at multi, sed acerrimum vindicatorem habeamus. Cupio omninò, atque id ex te contendo, ne me hujus elegantissimæ Orationis copiâ fraudes, at potius perpetuum tuum in me amoris monumentum manu exscribas.*

Orat. de vita Reuchl.

Adducit *Melanchthon* aliam rationem, cur Capnion Romam missus fuerit, nimirum hanc, quod conjugium inter Rupertum & filiam Ducis Bavariæ, Georgii, de quo in aula Palatina institutæ sunt deliberationes, Romani Pontificis autoritate comprobari placuerit. Haud tamen dubitaverim, præcipuam legationis mittendæ causam illam extitisse, quam ipse *Reuchlinus* in laudata oratione expressit. Atque hoc nos permovit, ut integram eam transscriberemus.

Romæ ling. Hebr.

Interim cum per anni, & quod excurrit, spatium Romæ commoraretur Capnion, & otii

[illegible] de [illegible]
[illegible] *legimus* [illegible] A L E-
[illegible] V I. [illegible]
[illegible] Celmarenti. [illegible]
[illegible] Spilunno [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] cum [illegible]
[illegible] Ipsum
[illegible] vidi [illegible]
[illegible]
[illegible] in
[illegible] *Adrianus Castinensis* libro [illegible]
[illegible] *Orthographia Linguae Hebraeae* in-
[illegible] doctissi-
[illegible] Hebraeorum [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] te [illegible]
[illegible] cum Romae [illegible]
[illegible] cum [illegible]

ea legere placet, haud gravabimur verba ejus, licet nonnihil prolixa, referre: *Tum gravi meo impendio doctissimum quemque Hebraicorum auctorare Praeceptorem solitus, cum ipsis quoque Apellis congressus, quatenus homini Christiano fas esset: ita nihil â me non datum est pietati. Adrisit hercle animo Hebraica peritia: primo, quia suopte ingenio jucunda, deinde, quia magno videbatur usui futura sacras olim versaturo literas. Eo jam tum & omnis anteacta vita studia & omnes animi conatus, si qui non infelices forent, referebam. Christo addictus omnia devolvebam Christiana Ecclesia vel augendis vel honestandis rebus. Nulla me fames auri (id ipsum enim liberaliter prodigebam in horum studiorum sumtus) adegit ad Hebraica mysteria discenda. Nulla inanis gloria sitis, ea enim studia tum celanda vulgo erant, ut quæ in tanta dignitate constituto viderentur indecentia. Non me tenet, ADRIANE, non tenet in his excolendis auri scelerata cupido. Ingenio trahor & amore pietatis. Sanguinem Jesu Christi, qui medullatam sese pro nobis hostiam Patri obtulit, testor, me nunquam â Judæis ulla vel auri vel argenti dona, præmia, munera recepisse. Deo aspirante ac docente linguas disco etiam senex, idque cupidius eò, quòd nulla prorsum ingenii sunt humani munia interpretandæ sacrosanctæ legi tam necessaria, quam est linguarum peritia. Quod si libet, periculum facito Scriptorum Ecclesiæ visurus quid inter peritos linguarum ac expertes interpretes intersit: & quidem δὶς διὰ πασῶν.*

Mihi autem in animo non est in præsentia cum quoquam digladiari, alioqui & reclamantibus, quantum oratione possem, ora retunderem. Nec enim le-

levia sunt quæ Grammatica cognitio parit. Is est plane verus & germanus Scripturæ sensus, quem nativa cujusque proprietas expedita solet aperire; ut præteream interim quantum possis venari mysteriorum non è verbis modo, sed apicibus pene singulis, si Spiritu magistro adoriare. Id vel maxime verum est de Scripturis Hebraicis, quibus prope nihil est traditum, quod non umbraculi vice spirituali commendetur intelligentia. Diviniora enim non è rubo per angelum, sed ex homine per Deum accepimus, & parvuli clarius quam patres nostri mysteria regni Dei cognoscimus. Tamen ita sese habet conditio nostrorum, ut non modo plurimum adjumenti veteris figuræ Testamenti ad explicanda ea conferant, sed etiam neglectis hisce σκιαγραφίαις, adiri nostra prorsum nequeant. Hæc cordi sedent, hæc admonent, hæc agitant, ut Hebræa & amem & excolam. Manca mihi nostra videntur nisi hæc adjungam. Deinde non explear nisi hoc studium meum bonis omnibus adprobem, id quod arbitror esse liberalis animi argumentum.

In Græcis audivit ibidem *Argyropylum*, Thucydidem publicè interpretantem, magnamque sui admirationem excitavit, cum non tantum legeret pronunciaretque suaviter & commode, sed illum quoq; autorem expedite explicaret; adeò ut ipse Argyropylus ad auditores, in quibus etiam aliqui Cardinales fuerunt, sese convertens, exclamaverit: *Eheu Græcia nostro exilio transvolavit Alpes.* Quibus verbis respexit forte ad Capnionis sermonem, quo interroganti Græco, an Græ- In Græcis *Argyrop.* audivit.

cas literas attigiſſet, reſpondit, ſe Baſileæ in Germania audiviſſe iſtius linguæ elementa. Totam verò hanc narrationem conſignavit *Phil. Melanchthon*.cum in orat.de vita Reuchlini tum in præfatione in *Procli* Metaphraſin quadripartitæ *Ptolomæi*, ubi addit nonnulla huc omninò pertinentia. Scribit enim inter *Argyropyli* auditores etiam fuiſſe *Jacobum Queſtebergium*, Fribergæ in Miſnia natum, qui cum in patriâ Academia linguam Latinam, & illa Philoſophiæ initia, quæ tunc tradebantur, didiciſſet, Romam venit tempore Alexandri Pontificis, atque tum apud Cardinalem Venetum; *Marcum* de *S. Marco*, omnibus Romæ pariter ac Venetiis cum propter eruditionem, tum propter vitæ integritatem gratum acceptumque, commoratus eſt, eique Latinos & Græcos autores, quoniam utriusque linguæ haud ignarus erat, deſcripſit. Cum hoc Jacobo Reuchlinus familiaritatem contraxit, atque ab eo aliquot Codices Græcos emit: inter quos fuerunt Æſchinis Demoſthenisque Orationes contrariæ. Dedit quoque illi mercedem, ut *Dalburgio*, Vangionum Epiſcopo, aliquot Græcos libros deſcriberet, qui in hujus Bibliotheca cuſtoditi ſunt. Fuit vero in his etiam *Athenæus* & *Procli* commentarius. Illum Capnion retinuerat: hic verò Moguntiæ repertus eſt; quò ex Bibliotheca laudatiſſimi Antiſtitis perlatum eum eſſe, *Melanchthon* exiſtimat. Extant

eum Queſtenbergio familiaris.

qui ei libros Græc. deſcripſit.

aliquot hujus Jacobi Aurelii de Questem-
literæ ad Nostrum perscriptæ, humani-
plenæ; in quarum prioribus gratias ipsi
pro officiis beneficiisque in se quamplu-
collatis, atque petit, ut Wormatien- L. 1. E-
Episcopi gratiæ se commendet. In pist. III.
emis autem mentionem facit orationis Vir.
ontificem à Reuchlino habitæu, qam sua
i (pingebat autem, Melanchthone teste,
bros ab eo exaratos inspexit, eleganter &
ire) descripsit, atque his verbis eum
pellat: *Orationem tuam ad te mitto, quæ pro-*
psius summam elegantiam dignitatemque ver-
i & gravitatem sententiarum, digna visa est, non
intum manu describi, ὅς καὶ τὰ τοιαῦτα τῶ ἀ-
ακτύλῳ ἠψέμην, sed omninò ubique terrarum
ideò tu quidem omnia, ita me Deus amet, di-
prudenter, apposite explicasti. Ego tamen, ut
propere transcripsi, & ἰδιογράφα. Vtinam sit
: difficilima temporum difficultate, quod & tu
præditus eloquentia mereris, & nos amici
m tuarum præcones videre cupimus. Vale
ime Vir, Principis tui ornator, de Bavariæ
ac toto Imperio Romano *bene merite, præ-*
m communi patriæ decus. Romæ Anno
I. D.

Hanc cum Questembergio conjunctio-
consuetudinemque admodum utilem
lutarem sibi noster expertus postea est,
Colonienses Theologi litem ei gravis-
m intendissent. Memor enim Jacobus
is amicitiæ, magna fide apud *Leonem* Pon-

Melanchthon l.c. tificem, apud Cardinalem Venetum *Grimanum*, & alios, eum tuebatur: ac plus ei hujus unius viri authoritas profuit, ne crudelitate Monachorum deleretur, quam Regum Principumque literæ, quibus eum *Leoni* commendaverant, ut suo loco copiosius dicemus. Sed, ut ad *Joannem Argyropylum* redeamus, fuit is Byzantinus, ac primum à *Cosmo Medice*, qui Musarum Pater merito suo appellatus fuit, Præceptor filio *Laurentio* datus, deinceps verò Romam vocatus literas Græcas magno cum applausu docuit, adeò ut multi Cardinales, multique Regum & Principum legati, ac alii Romani cives hospitesque docti eum studiose audirent. Maximam ergo laudem consecutus noster est publicè; quum in consessu doctissimorum amplissimorumque virorum laudatus ab Argyropilo esset, cujus verba jam ante adducta, *Græcia nostro exilio transvolavit Alpes*, quo sensu dicta sint, in Oratione expressimus. Vidi tamen interea aliud placere nobili Gallo *Galloisio* in libello de præstantissimis Europæ Bibliothecis, qui sic sentit: *la raison de cela est, qu' outre une grande quantité de bons Livres, qui nous apportèrent*, (les Grecs sçavans) *ils nous donnerent aussi une entiere connoissance de la langue Grecque, par le moyen de laquelle nous avons appris beaucoup de choses fort excellentes en toutes sortes de Sciences. Ainsi puisque ce temps là fut si favorable aux Muses, il est croyable qu' on y composa des livres, & qu' on y erigea des Bibliothèques en gran-*

Sieur le Gallois traitto de plus belles Biblioteques de l' Europe.

[illegible] [illegible]. Quin & [illegible] non magno numero [illegible] [illegible] [illegible] vir, optime [illegible]. Reuchlino [illegible]-di cedit [illegible] [illegible], quod Dalburgius Van-gionum Episcopus non [illegible] [illegible] [illegible]-que extitit erigendæ celeberrimæ Bibliothe-cæ Heidelbergensis, sed adventu etiam, ut ex illis quæ paulo ante diximus, intelligi li-quido potest. Assentior igitur Gallæo ne-queo, scribenti *Rodolphum Agricolam* [illegible]-liis suis effecisse apud Dalburgium, ut Bi-bliothecam colligere inciperet. Noster saltem in partem laudis venire debet, qui magnum Hebræorum Græcorumque Co-dicum manu exaratorum, numerum eo in-tulit. Neque minus sibi ipsi prospexit, cum opibus abundaret, amicorumque, quos per Italiam, Galliam, Angliam, Belgium & Germaniam habebat, auxilio, quoscunque expetebat libros, nancisci poterat. *Aldus Manutius*, qui nobis Græcos Latinosque scriptores fere omnes pulchre emendateque edidit, omnes, quos desiderabat, ei transmisit; quemadmodum ex epistola quadam colligo, qua ita ad nostrum scribit: *En libros, quos petis, mitto* Julium Pollucem, Stepha-num *de urbibus*, Thucydidem, Etymologi-con magnum, Prudentium, *Christianum poe-tam, cum quo & Græca quædam impressa sunt.* Se-dulium *item cum* Juvenco *& Aratore, cum qui-bus &* Homerocentra *imprimenda curavi.* [illegible] [illegible] pit *Reuchlinus* in libro [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

p. 10.

[illegible]

meminit Codicis cujusdam ſupra quam, ut loquitur, pervetuſti, quem Roma ſecum attulerit: hunc hodienum in *Sereniſſimi* PRINCIPIS Noſtri Bibliotheca habemus, cum aliis multis libris manu exaratis, de quibus ſuo loco prolixiorem inſtituemus ſermonem. Nam, ut *Laurentius Behem*, Canonum Doctor, Canonicus; Senior & Scholaſticus S. Stephani Babenbergenſ. qui eadem tempeſtate cum Capnione Romæ fuit, literis ad ipſum datis teſtatur, ſedulus admodum & curioſus fuit in indagandis comparandisque Judæorum libris. *Tantus enim*, inquit, *meus in te eſt amor, quem ſuavi amicitia tibi Romæ cum pariter iremus Hebraicos inter* Judæos *libros percontando comparaſti. Vnde me quam ingratiſſimum cenſerem, ſi me tuæ bonitati non patefacerem; quandoquidem te unice admirer & obſervem. Credo Præceptor optime, idemque vir doctiſſime, adhuc bene memineris, quod me docueris Romæ, quonam pacto illa LXXII. Dei nomina ineffabilia ex illis verbis Exodi :* & angelus domini, *καὶ τὰ λοιπὰ, extrahantur ſeu componantur. Fuit enim mihi illud jucundiſſimum ex te hauſiſſe. Et quidem hujus cauſa feciſti me emere volumen illud ſine punctis ſcriptum, quod Judæi in ſynagogis ſuis reſervant. Sed nec te latere puto, cum ex urbe domum reverſus ultimum* Razielis *librum ad me dederis, quo carebam.* Neque in Italia tantum libros conquiſivit, ſed etiam in Germania; qua de cauſa ad *Jacobum Margolith* primatem Judæorum Ratisponenſ. ſcripſit, qui Hebraicâ epiſtola reſpondit, illos libros quos flagi-

flagitasset, venales Ratisbonæ non esse, reperiri. *Crusius* L. IX. Part. III. Cap. x *Gesneri* Bibliotheca tradit ad A. 1490. *Joannem Beham* Ulmensem primum omnium in Germania Hebraicum Lexicon & libros aliquot Grammaticos à Judæis comparavisse, quibus *Capnioni*, *Pelicano* & aliis profuerit. De quo nihil exploratum habeo. Hoc Nostro ad laudem sufficit, quod Romæ conquisitis undique libris & comparatis subsidiis magnam Germaniæ, parum hucusque excultæ, lucem attulerit, eòque, ut in Oratione diximus, meruerit ut φωσφόρος potius Græce, Latineque Lucifer diceretur, quam Capnion, aut fumeus. Ita ad nomen, quod ajunt, allusimus. Vidi interea aliis quoque idem placuisse. Huc refero *Ada Wernheri* Temarensis tetrastichon :

Lucem attulit literis.

Cum tua jam totum fumascat *fama per orbem,*
quam facile audito nomine notus eris.
Vix una in cœna nos sors conjunxit amicos.
Et jam distrahimur Fumule, *vive, vale!*

Et hoc *Joannis Ziegleri* in quendam Reuchlini librum compositum :

Capnion *hic latum victricia signa per orbem*
En agit! & totus fulminat hocce libro :
Cultus Agrippinis *fumus importunus ocellis,*
Ast redolet doctis thura Sabæa viris.

Eodem pertinet *Henrici Bebelii*, Justingensis, politioribus literis in Gymnasio Tubingensi præfecti, Sapphicon carmen, e quo tres duntaxat strophas producemus, in qui-

bus id, quod volumus omnium luculentissimè est expressum:

Capnion *magnum specimen* Suevis.
Te Parens rerum voluit nitere
Ante mortales, velut ante Phœbum
Sydera splendent.
Optimis fulges Superûm favore
Dotibus sanè ingenii vigentis,
Ipse natura ut videare cunctas
Nosse Camœnas.
Seu velis Græcas Latiasve Musas,
Aut Hebræorum tonitasse scripta.
Optime calles nitidus per Orbis
climata vasti.

& puriori Theologiæ.

Hæc similiaque his, sane eximia, efficiunt, ut si non Lux mundi, Germaniæ certe dici Reuchlin mereatur. Neque enim tantum literis melioribus lucem accendit & ex crassissimis ignorantiæ tenebris eas eruit, sed, quod omnium est maximum, diviniores etiam illustravit, atque à sordibus quodammodo repurgavit, ut facem præferre Luthero visus fuerit. In multis enim fidei capitibus secus, atque rectius sensit, quam Scotistici tenebriones. Cujus rei testem habemus *Phil. Melanchthonem*, qui adolescentem se audivisse scribit *Stœflerum* & *Capnionem*, de doctrina nostra disputantes, & ad quendam *Scotisticum Doctorem* dicentes: *Cum nos legimus in nostris* Bibliis, *invenimus longe aliam Theologiam ac sententiam de* Justificatione *quàm vos in vestris Glossis.* Jam vero hoc de *Justificatione*

In art. de Justificatione. Manl. p. m. 73.

eatione dogma, verè recteque sentientiu 1 judicio, omnium est præcipuum. *In hac controversia*, inquit *Philippus* in Apolog. A. C. *præcipuus locus doctrinæ Christianæ agitatur, qui rectè intellectus illustrat & amplificat honorem Christi, & affert necessariam & uberrimam consolationem piis conscientiis.* Id *Martinus Lutherus* suis etiam testimoniis confirmavit passim, in scriptis suis variis, commentar. in Genes. in Galat. Tom. V. & VI. Lat. Witteb. T. III. Jenens. Conf. Art. III. solid. Declarat. p. 693. Neque minus alter *Martinus*, per quem, ut vulgare apud nos verbum est, prior stetit, *Chemnitium* puto, id comprobavit, quando T. II. Locc. Thol. de Justific. p. m. 547. asseruit, hunc locum esse tanquam arcem & propugnaculum præcipuum totius doctrinæ & religionis Christianæ, quo vel obscurato, vel adulterato, vel subverso, impossibile sit puritatem doctrinæ in aliis locis retinere: salvo autem hoc loco, corruere per se idolomanias, superstitiones, & quicquid est corruptelarum in omnibus ferè aliis locis. Cum ergo *Capnion* summum hoc fidei caput, cui omnia innituntur, salvum, purum, integrumque tenuerit, fumum utique non vendidit, ut Scotistica & reliqua obscura cohors, sed plenam Evangelii lucem exosculatus est, ac recte omnino fecit, quod in firmiorem sermonem Propheticum esset intentus, tanquam in lucentem obscuro in loco lucernam, donec dies illuceret & lucifer in ipsius animo oriretur.

p. 60.

de Sacrament Sed aliud quoque ſpecimen ex eodem autore proferre placet, unde liquido apparebit, haud defuiſſe noſtro alibi quoque mentem ſaniorem & luce divini Spiritus illuſtratam. Totam rem ſic enarrat *Philippus*: Manl. p. 88. Stutgardiæ *fuit conſuetudo, ut paſtor Eccleſiæ quotannis à capitulo* Conſtantienſi *peteret poteſtatem* ſacramenta *adminiſtrandi, ſed quia magni ſunt reditus, princeps parochiam adoleſcenti cuidam nobili commendavit. Sed nobilis ille venabatur, nec Eccleſiam curabat: atque ita neglexit morem petendi adminiſtrationem Sacramentorum. Orta eſt igitur quæſtio inter* Theologos, *an illi, qui interea temporis, dum fuit mos neglectus, uſi fuerant Sacramento, rectè cœnam Domini ſumpſiſſent? Ibi aliqui indocti diſputaverant, quod non vero Sacramento uſi fuiſſent; ſed doctiores, ut* Capnio, *& alii quidam dixerunt: Quamvis conſuetudo petendi, ac jus porrigendi Sacramenta neglecta fuiſſet, nihilominus veram adminiſtrationem factam fuiſſe. Nam ea quæ ſunt juris divini, non mutantur, etiamſi aliqua traditio humana negligatur, præſertim quæ non facta eſt ex contemptu.* Adhæc, cum *Weſſelum* habuerit Præceptorem Noſter, haud dubium & aliis. eſt, quin veram in Theologia doctrinam in multis ab eo hauſerit.

Porro Pontifici Romano non ita cœco de poteſtate Papæ. obſequio erat addictus, ut omnem ei poteſtatem in *temporalibus* æque ac *ſpiritualibus* (liceat enim uti vocabulis vulgò receptis atque uſitatis) tribueret, quemadmodum ex Oratione, quam ad *Alexandrum* Pontif. habuit dilucidè patet.

Ipſe

Ipse denique *Lutherus* Nostrum præceptorem veneratus est, & organum consilii divini omnibus puræ Theologiæ studiosis exspectatissimum appellavit, in epistola ad eum perscripta; quam integram hic subjiciemus. Lutheri ipsius testimonium.

Martinus Luther, Augustinensis, Joanni Reuchlin Phorcensi.

DOMINUS *tecum, vir fortissime! Gratulor misericordiæ Dei quæ in te est, vir & eruditissime, & humanissime, quâ tandem prævaluisti obstruere os loquentium iniqua.* Fuisti tu sane organum consilii divini, sicut tibi ipsi incognitum, ita omnibus puræ Theologiæ studiosis expectatissimum; *adeò longe alia fiebant à Deo, & videbantur geri per vos. Eram ego unus, eorum, qui tecum esse cupiebant, sed nulla dabatur occasio. Eram tamen oratione & voto tibi semper præsentissimus. Sed quod tunc negatum est socio, nunc cumulatissime tributum est successori. Invadunt dentes istius* Behemoth *me, si quo modo sarcire queant ignominiam, quam retulerunt ex te. Occurro & ego ipsis, longè quidem minoribus ingenii & eruditionis viribus, quam tu occurristi & prostravisti, sed non minore animi fiducia. Congredi mihi detrectant, respondere recusant; sed mera vi & violentia in me viam affectant. Vivit verò* CHRISTUS, *& ego perdere nihil possum quia nihil habeo. Fracta sunt in tua firmitate non parum quidem cornua horum taurorum.* Hoc *enim* in

te

te egit DOMINUS, ut Tyrannus Sophistarum aliquando & tardius & mitius disceret veris Theologiæ studiis resistere; *ac respirare inciperet* Germania, scripturarum doctrina, tot eheu! annorum centuriis non tam oppressa quam extincta. *Non erant hæc initia danda per hominem parva gratia; sed sicut* CHRISTUM *(sit venia comparationi) omnium maximum montem Deus contrivit usque in pulverem mortis; verum ex isto pulvere postea excreverunt tot magni montes, ita tu parum attulisses fructus, nisi mortificatus in pulverem fuisses redactus. Unde nunc tot surgunt proceres literarum sacrarum. Et exaudita est oratio gementis Ecclesiæ: Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, diminuti sunt fideles de filiis hominum. Quoniam exaltati fuerunt ad altitudines Dei, vilissimi filiorum hominum. Sed ecce nonne ego impudens, qui tam familiariter sine proœmio honoris tecum loquor? Verum, facit hoc animus in te officiosissimus, qui & tibi est familiarissimus, tum memoria tui, tum librorum tuorum meditatione. Accedit ad hoc, quod & permovit, ut tandem scriberem, quia* Philippus *noster* Melanchthon, *homo admirabilis, immò pene nihil habens, quod non supra hominem sit, familiarissimus tamen & amicissimus mihi, omnino exegit has literas ad te; fidem jubens, certissime te non agrè laturum, sed & gratum habiturum quicquid ad te ineptirem. Huic ego imputes velim, si quid imputare velis, nisi quod animum meum erga te non nisi candidissimum his literis protestari volui. Vale & gaude in Domino, Præceptor verè mihi venerabilis. Wittembergæ alterâ die Luciæ, A.* M. D. XVIII.

Alibi

ibi etiam Lutherus *Reuchlinum* inter merat, qui injustè, ob veritatem agni-que professam damnati sunt. *Post hos,* (Occamum, Picum Mirandulanum, itium Vallensem) *Johannes Reuchlin, in rehensi sunt Theologi quinque Universitatum isponente) quid sapiant, quid cernant, quid t doctrinales damnatores. Nec obscurum est* iienses & Colonienses *conscientia hujus ia agitatos, quam ex* Reuchlino *accepe-novâ hac fabula in* Luthero *quærere redem-gloria, ut qui in illo fuerunt damnatores av-i, non doctrinales tantum; nunc re pessimè mnihil fracti, cum nec doctrinales, nec authen-nserint, ficta humilitate tantummodo doctri-simulant, sperantes se evasuros quoque av-os.* in Resp. ad condemnation. doctr. T. I. Jen. Lat. f. 469.

erum de his infra suo loco uberius dice-

Nunc Reuchlinum Româ in aulam nam redeuntem comitabimur. Le-artibus rite feliciterque obitis magnam Philippum gratiam iniit, qui eum per-secum retinere cupiebat, ac cum in pa-revocaretur, ægre admodum abs se it; sed retinere tamen nec potuit, nec t, quia gravissimas discessus caussas ha-nempè conjugis, quam in Suevia reli-it, consuetudinem, & otium literarum s impendendum, quod in aula non da-:. Erat verò tum in aula Würtenber-pacatior longe rerum status, quam an-Nam, ut *Melanchthon* autor est, edicto Redit Heidelbergam. Revocatur in Sueviam.

Impe-

or. de vita Reuch. Imperatoris coactus ille successor *Eberhard* *Probi* reliquerat gubernationem, & Mona chus procul fugerat in alias terras terras, se potius ἐς κόρακας, & jam gubernatio Duci *V* *rico* adolescenti, sententiâ Imperatoris, tradi

L. IX. P. III. cap. 8. p. 869. ta erat. *Crusius* autem perhibet, *Eberhardu* juniorem sponte se administratione Ducatu abdicasse certis conditionibus, cum non e voto res cederet, eique successorem à *Max* *miliano* Cæsare datum *Vlricum*, Comitis *Hen* *rici* Filium, & *Vlrici Adamiti* nepotem, unde cim annorum puerum, cui tutores guber

v. Reuchlini præfat. in Chron. Naucleri, & exind. Cruſ. p. 517. bernatoresque Reipubl. dati fuerint præte alios *Gregorius Lamparter*. J. V. D. Cancella rius, *Ioannes Nauclerus*, vulgo nominatus Ver gen/ſ. Vergenhans/ Doctor atque Præpos tus Ecclesiæ Tubingensis, & Academiæ Can cellarius, qui Chronica edidit ad annum us que 1500. perducta, & hujus frater *Lud* *vicus*, Stutgardiensis Ecclesiæ Præpositus, a

Triumviratum Sueviæ adipiscitur. De quo officio, & fœdere Suevico nonnulla disputantur. deinceps Würtembergensis Ducatus Can cellarius: ab his, ut iterum *Melanchthon* pro didit, Reuchlinus revocabatur in patriam, a studiis totum se dare cupiebat; cumqu summam Sueviæ *Triumviratus* dignitaten nulla ambitione sed ultro delatam adeptu esset, unico hoc munere contentus, quicqui à negotiis publicis relinquebatur otii, literi tribuebat, ut ipse de se memorat in epistola qua *Adriano* Cardinali libros de accent. &

fol. III. orthogr. Hebr. Ling. inscribit. *Jam*, inquit *civiles caussæ obruebant, in foro versabar, potenti* *simorum*

fuorum Germaniæ *Principum consiliis intereram. Post deinde ad summam* Triumviratus Sueviæ *dignitatem electus, quem undecim annos continuos gessi, sæpè imminentia patria bella justo tribunali dimoveram, ne tum quidem peregrinis studiis neglectis. Hac veluti occasione usus, interdum ad* Hebræa *animum contuli, deerant enim adhuc.* Libro II. scribit, se deposuisse sponte Triumviratum & negocia secularia, quo in literario otio quiescere, ac sacrosancta divinitati consortia legere, sibi & Deo, per quæ salutem perpetuam, & cordis tranquillitatem, verumque gaudium ac non fucatum adipisci posset. Unde hic titulus passim Reuchlini libris & chartis, in amplissimâ Bibliotheca quæ Neostadii est ad Cocharum, à FRIDERICO Würtembergiæ Duce omnis ætatis memoriæque clarissimo, collecta, manu *Andreæ Rüttelii* & *Osvvaldi Gabelcoveri*, celeberrimorum domus Wûrtemberg. Archivariorum, inscriptus legitur: JO. REUCHLIN PHORCENS. DOCTOR JURIS. COMES PALATINUS LATERANUS, SICAMBRORUM LEGIS TACITUS, ET SVEVIÆ TRUMVIR. FRIDERICO III. IMP. ROM. INSIGNIS. f. LIX. col. b.

De hoc Triumviratus munere diu fui sollicitus, ut quæ ejus fuissent partes, rectè intelligerem. *Melanchthon* enim desiderio meo non satisfecit, qui Suevicum fœdus in Ora-

Oratione Encomium Svevorum continente, descripsit quidem, sed nimis generatim, & ad singularem specialemque illius notitiam non descendit. Itaque ubi occasio mihi fuit, cum viris historiarum peritis colloquendi, sedulo diligenterque de hujus fœderis ratione percontatus illos sum. Commodum verò accidit, ut cum proxima æstate curam valetudinis habiturus ad acidos Deinachii fontes profectus essem, in familiaritatem DN. ULRICI PREGIZERI, J.U. Doctoris, & in Illustri Collegio, quod Tubingæ est, Professoris celeberrimi venerim, à quo tum coram inter deambulationes & postea etiam per literas nonnulla de hoc argumento memoratu digna accepi, eoque nomine publice hic tanto viro gratum animum declaratum cupio. Ut verò ordine in explicando hoc fœdere progrediamur, prima de appellationis ratione cura nobis erit. Refert enim scire, cur fœdus Suevicum dictum fuerit, cum tamen alii etiam præter Suevos illud inierint, vel in id consenserint; eo magis, cum constet Reuchlinum hunc usurpasse titulum: der Käyserl. Maj. als Ertz-Hertzogen zu Oesterreich / auch Chur-Fürsten und Fürsten gemeiner Bund-Richter in Schwaben.

Nomen.

Ejusq; origo.

Quando originem atque principium hujus confœderationis altius repetimus, Suevos ejus autores extitisse reperimus, à quibus proinde recte fœdus Suevicum appellatum esse intel-

telligi potest. Illi enim, cum Anno 1487. l. 1488.) Imperator FRIDERICUS oribergæ de pace communi (perpetua, ut inor, quam demum A. 1505. *Maximilianus* sancivit; ad tempus enim ab eod. *Friderico* m antea Francofurti A. 1442. utcunque bilita fuit) in Imperio firmanda consulta- t, soli ex omnibus fœdus inter se, ipsius æsaris auspiciis, iniêre, cui deinceps Princi- s nonnulli alii, ac vicinæ civitates subscri- ère. Hac in re Illustri viro, *Bilibaldo Pirck- imero* potius, quam vel *Crusio* dubitanti, l aliis accedo, qui sub initium L. II. belli elvetici tradit, spectasse hoc fœdus eò, ut avariæ Ducum potentia & vis cohibere- r, qui Cæsarem ipsum contemnere ac mul- quotidie violenter perpetrare ausi sint. d fortassis operæ pretium erit ipsum audi- Pirckheimerum. *Erant*, inquit, *tum* Ba- *p. 74.* riæ *Duces admodum potentes, ac* Austriæ *do- us æmuli, qui oblata occasione freti &* Cæsarem *um contemnebant, & multa quotidie per vim non sinebant perpetrare.* Albertus *igitur dux* Ratis- onam *civibus dedentibus occupavit.* Geor- ius *verò, qui ditissimus & potentissimus habeba- r, vicinas* Svevorum *civitates & populos assi- uis injuriis infestabat: eoque insolentiæ devenerat, nec Legatos eorum audire vellet. Civitates igi- r omni ope destitutæ, ex* Friderici *consilio fœderâ nter se ineunt, quibus mox* Prælati, *ut vocantur, um nobilitate se junxerunt, ac bellum* Georgio, *i ceptis desisteret, inferre cogitarunt: qui cum ino-*

pinatò vim tantam contra se insurrexisse cerner non solum innatum deposuit fastum, sed etiam superbissimo redditus est humilimus. Omnia igit quæ per vim ademerat, vi quoque reddere est coact ac ingentem insuper pecuniarum summam, persi vere adactus: sed & Albertus *Dux* Ratisbonai *restituere beneficii loco duxit; nam* Friderici *gen erat.*

Signum. Fœdere conjuncti invicem appellabar tur die Gesellschafft Sanct Georgen Schilt quia omnes quotquot in hac societate com prehendebantur, clypeum cum *S. Georgii* effig gestare debebant; quem è Divorum num ro hanc forte ob caussam elegerunt, quo niam contra *Georgium* Bavariæ Ducem, tum pe tentissimum pugnare cupiebant; cujus Divi c pe freti facile se hostem superaturos, ex assue illorum temporum superstitione confide bant. Divisa autem hæc societas fuit in qua tuor classes, quarum quælibet suum ex eque stri ordine habebat Ducem. Prima erat i *Hegaa*, & ad lacum *Podanicum*, Ducemque ha bebat *Jacobum Bodmanicum*: altera ad *Danu bium*, cui praerat *Vlricus Fronspergius*: tertia a *Kocheram* regebatur ab *Alberto Lympurgensi* quarta denique ad *Neccarum* & *nigram sylvam* paruit *Georgio* ab *Ebingen*. Hæc divisio i Svevica nobilitate deinceps quoque mansi additusque quintus ordo superioribus, eo rum np: qui ad *Greichgaam* habitabant, ac prim classi juncta fuit *Algovia*. Neque urbes su destituebantur præfecto; quo honore gaude ba

Classes ducesque.

Cruf. L. IX. P. III. cap. I.

Wilhelmus Besserer Ulmensis. Quinque Ducibus præfectus fuit cum Imperio hix generalis *Hugo* Comes à Werdenberg, singulis adjuncti consiliarii, similiter ex questri ordine. Fœderis socios nominatim primit *Jo. Sleidanus* in fine Libri IV. de atu Relig. & Reip. p. m. 116. sed non omnes. Suppleri autem potest ex *Jo. Strauchii* issertat. Exoter. Jur. Publ. X. §. 3. qui insuper numerat Abbates XI. Abbatissas III. civitates Imperiales XXX. Socii.

Factum autem fuit hoc fœdus initiò quidem in annos acto, quorum finis incidit sublaimque in A. 1495. quo pax perpetua à MAXILIANO I. Imperat. Wormatiæ sanciebatur: deinde prorogatum in tres, post in duodecim, ac inde in decem annos: anno verò salutis humanæ supra millesimum quingentesimum vigesimo secundo, quo *Reuchlinus* diem obiit supremum, renovatum fuit in annos undecim, Ulmæ, sub CAROLO . ut luculenter & prolixe traditur a *Friderico Hortledero* L. III. cap. IV. de causs. belli Germanici. Exspiravit igitur anno 1533. ec redintegratum deinceps est, annitente FRANCISCO I. Galliæ Rege, teste *Mart. Bellajo* comm. de rebus Gall. L. IV. fol. 142. & si *VVaremundo* ab Ehrenberg sive *Eberhardo* à Weihe habenda fides est, etiam CAROLO V. Imperatore. *At quo minus credamus*, inquit *Strauchius* loco paulo ante adducto, idem *Bellajus* facit fol. 150. 152. & 156. Ad

quando & sublatum initum.

medit. pro fœd. L. I. cap. cap. 2.

156. Adde *Chytraeum* in Saxon. L. X
prope finem. Sine dubio exorta ob re
nem dissidia & simultates praecipue e
runt, ut dissolveretur hoc foedus. Et
nego multa subinde facta à quibusdam
sociis fuisse, quae minime probari de
l. cit. Unde haud a vero alienum scripsit *Pi*
merus, foederationem Suevicam eam arr
tiam, quam Bavari, quorum potentia
roganti a occasionem huic foederi dedi
supra ex eodem autore dictum fuit, exu
induisse, nihilq; esse impervium virtuti
tentiae suae duxisse. Unde potissima
scordiarum & belli Helvetici, quod
bit, caussam extitisse putat; quod no
Maximilianus Rex, quam ejus potente
ci rerum successu elati, animo volver
perint, sub qua honesta occasione b
Helvetiis inferre, ac olim acceptas in
vindicare possent. Cum igitur Caes
arma expedirent, milites instruerent, ac
lo omnia ad futurum bellum compar
Suevi quoque ex foederis formula arm
ripere Helvetiosque oppugnare coep
Tum & *Vlricus* Würtemberg. Dux
ne sua pulsus & à Svevici foederis socii
ctus fuit, propterea quod *Reutlingam*,
dum imperii, ipsis confoederatum, nup
pisset. Unde multa Würtembergico
mala acciderunt, quae Reuchlinum qu
haud leviter afflixerunt, ut paulo post n
scebimus. Interim de ejectione & resti

Vlrici peculiari dissertatione egit *Jo. Strau*-
s, quæ inter exotericas decima est. In
tamen scio multa esse, quæ Würtember-
i minimè probant, haud omninò abs re-
querentes, injustè ducatu illo, qui feu-
a Imperii erat, ejectum *Vlricum*, ac in-
ius multo à successionis beneficio exclu-
i filiolum quatuor annorum, Christo-
rum, eumque CAROLO V. Impe-
ri contra primam Ducatus fundatio-
n, contra ipsam Cæsaris capitulationem,
tra alias Imperii leges & fœderis con-
ones concessum traditumque esse. Sed
t litem meam non facio, ac aliis potius,
rum magis interest, dijudicandam illam
iquo. Neque enim institui omnia &
ula de fœdere Suevico referre, sed ea
taxat, quæ faciunt ad explicationem di-
atis illius, quam Sueviæ *Triumviratum* ap-
atam fuisse, suprà indicavimus. Malo
em hoc omne aliorum, quàm meis
rimere verbis, cum ut majorem dicta au-
tatem habeant, tum ut adulationis crimen
item. Atq; ne nimis sim prolixus, è Strau-
i describere totam hujus officii rationem
et. Sic autem ille: *constituebantur fœderis* ju-
s tres, *unus à* Cæsare, Electoribus & Prin-
bus; *alter à* Prælatis, Comitibus, Dyna-
ac civitatibus: *data illis jurisdictione, mixto-*
Imperio in causis Principum inter ipsos, vel adver-
ulterius subditos, eosque vel singulos, vel integras
versitates, realibus & personalibus, criminalibus

Judices fœderis tres.

 & ma-

& matrimonialibus exceptis. Circa Feudales *constitutum, ut siquidem inter litigantes conveniat, quod sint feudales, ad ordinarium tribunal ut vocentur: sin de qualitate lis, vel incertum sit, itemque de evictione, possessione, servitutibus feudorum, apud competentem judicem fœderis exerceantur; quæ omnia ante cauta fuere in dictis renovati fœderis tabulis, quæ habentur apud* Hortlederum L. III. cap. IV. *Inprimis sancitum, ne Ordo alter alterum vi hostili invadat, dejiciat, captis pignoribus spoliet, captivum ducat, de mutuis auxiliis, & aliis pluribus.*

Hæc fere summa est eorum, quæ ad Judicis officium pertinebant, quæque latissime *Hortlederus* descripsit, l. c. p. 638. seqq. Ex illis verò quæ in compendio adduximus, intelligi satis potest, amplissimam fuisse Triumviratus dignitatem atque auctoritatem, quoniam & prudentissimi & justitiæ æquitatisque amantissimi eligebantur. Fuitque noster inter omnes primus, à Cæsare quippe, Electoribus & Principibus constitutus: Quò magis admiratione dignum est, quod sponte se hoc munere abdicaverit, solo literarum & studiosæ juventutis amore ductus, dum alii tantum honoris fastigium ambiunt magna cupiditate & turpibus quandoque conditionibus prensant. Sed & eo tempore, quo muneris partes implebat, quandocunque aliquid otii nactus fuerat, studiis invigilabat; atque sic una & Reipublicæ & literariæ utilissimam operam locavit. *Sæpe,* inquit, *imminentia patriæ bella justo tribunali dimoveram*

Reuchlinus præcipuus.

Rempubl. simul & literas tractat.

uram, ne tum quidem peregrinis studiis neglectis. Utrobique igitur Triumvirum se præstitit; & in literis & in causis forensibus. Haud igitur abs re *Sebastianus Brant* literis, quibus Nostro gratulatus est de felici ad patrios lares reditu, hoc carmen subjecit: v. supr. F.

Optime Suevigenûm, triplicis decor unice linguæ,
Capnion! salvum Te Titio esse jubet.
Ut valet Augustus Lepidus Marcusve Triumvir
Totius Imperii et Teutonicique soli.

Similiter quoque *Conradus Leonterius* Monachus Mulbronensis, in epistola anno MCCCCXCV. exarata, mirum in modum deprædicat præstantissimum *Reuchlini* animum, ingeniique ipsius naturam & acrimoniam, dum quod excellentissimi Philosophorum, aut neglexerunt, aut minime fuerunt tentare ausi, ut theoricam laboriosa cum civilitate conjunxerint, & reipubl. fungentes muneribus se nihilominus philosophiæ studiis addixerint, ipse utrumque munus splendidissimè solitus fuerit obire. Ac post interjecta nonnulla scribit: *tractas quidem Rempublicam, sed interim summi Philosophi & Oratoris eloquentissimi* (addo ego, & *Philologi*) *munus implesti. Ego trilinguem, immo quinquilinguem Suevum Romano* Tullio *non æquo tantum, sed etiam præfero: venti existimo, ex hac barbarie in tantam eruditionem emergere potuisse.* L. I. Epist. III. vir.

Quærebat autem noster laborum, quos in foro subibat, tædio molestiaque plenissimorum Rudimenta & comment. in.

 rum

Psal. pœnitent. edit. rum quasi quoddam condimentum in sacris literis ut in epistola, qua *Jacobo Lempo*, Theologiæ atque Juris Doctori, Commentarios suos in septem *Psalmos pœnitentiales* dicavit, de se ipso in hæc verba scripsit: *Conjeci me*, cum Juris studio me manciparem, *in servilem conditionem, & repulsa vivendi libertate immiscui me infinitis hominum & jurgiorum quæstionibus, atque demum Reipubl. curis & sollicitudinibus, quæ non tantum lassato somnos adimunt, sed etiam vigilanti & rectè agenti robur mentis debilitant, & corporis nervos, ubi nulla quies, nulla tranquillitas. Unde mihi crebrò venit in mentem, ut sentirem priscos illos & majores nostros* Minoi *jurisperitissimo, quippe qui esset novem annos ab ipso* Jove *eruditus, & illi* Rhadamanto, *etiam* Platone *teste, viris optimis atque sinceris, justitiæ jurique deditis, haud fictè sed verè apud inferos locum dedisse. Quando namque tranquillitas menti, & pax corpori deest, quid aliud est, si non inferorum & tartari pœna est? Taceo sæpe infortunatos ejusmodi quoque hominum exitus.* Demosthenes *post clara Reipub. negotia, extractus* Neptuni *Asylo quo confugerat, ab Antipatro interficitur.* Themistocles *similiter profugus seipsum interimit. Sed nobis, quid jam de Græcis? Latinos recordabor. Quid* Cicero *consultus juris? Non* Antonii *gladios effugere poterat.* Sulpitius à Sylla *occiditur, à quo & Marius prætor misere obtruncatur. Nec unquam sanguine causidici maduerunt rostra pusilli. Scipio domesticorum manibus suffocatur: Regulum hostes necant. Pompejus ad Nilum transfoditur. Julius Cæsar in senatu jugulatur,* Cato *ipse sibi homicida fit, &* Nero *caput orbis, & quorum me nunc piget. Quin cum satyra libet* excla-

exclamare: O curas hominum, ô quantum est in rebus inane! Quapropter ut mihi pacem optatam quærerem, quæ absque CHRISTO, *vel tum patribus venturo, vel nunc qui nobis pridem, novissima scilicet hora, venerit, contingere potest nemini, talia meditatus ego interdum ad sacram Scripturam diverti, quæ tota Christi est, sive ea sit in vetere instrumento hebraicis literis, seu in novo græcis conscripta: & illius ergo Romanorum loquendi morem prius adeptus, denuò utramque linguam didici, & græcam & hebraicam, ut sanctissima oracula & eorum hierophantas interius capere possem. In hoc enim conquiescit verè pacatus hominis animus.* οὐ μόνον μαθὼν ἀλλὰ καὶ παθὼν τὰ θεῖα, *ut ait* Dionysius *de divinis nominibus; id est: non solum discendo verum etiam patiendo divina. Durum autem post eas disciplinas & agreste nimis judicabam, amicis negare humanitatis officia, sæpè multumque & coram, & per epistolas nunciosque â me petentibus, ut eis molestè admodum, &, ut ajunt, intolerabiliter ignorantibus, aliis quidem græca divulgarem, aliis autem Hebraica. Quare pio amore ductus, cum antea docuissem multos in græcis literis & per grammaticam artem, cui titulum inscripsi, Micropædia, dolavissem quicquid potui; novissime ad decorem & splendorem sacratissimæ Theologiæ & Theologicorum virorum utilitatem, ipse ego totam linguam hebraicam primus omnium in literis, in dictionibus & regulis collectivè, legibus mancipavi latinis. Vtque omnibus promptum esset omnium meorum abundare copia & facilitate, feci rudimenta hebraicæ linguæ, quæ multo sudore & algu, prece, premio & precio, per longa tempora corraseram, haud sine incredibili diligentia & ære non parvo publicitus impri-*

imprimi. Qui liber rudimentorum meorum cu *integrum hebraice intelligendi artificium con* *non potest derepente tanto usui esse, nisi & adh* *tur aliqua volumina biblia, qua quidem ipsa to* *gua constat.*

In Epistola ad *Arnoldum* de *Tungar* se in sacratissimæ Theologiæ profectu tilitatem atque laudem Hebræorum lin in Latinas regulas, opus antea inaud redegisse, ejusque dictionarium constru labore plenissimum, cum magno rei fa ris impendio & jactura. De ordine, servavit, idem hunc in modum ad fr *Dionysium* scripsit: *tribus voluminibus tot gatium conficiam.* Primum *erit de literis, & dictionibus usque ad ea vocabula, qua à* K *piunt.* Secundum *de dictionibus inchoant* L, usque *ad finem vocabularii.* Tertium *te* Grammatica *& ejus exercitatione.* Seb nus Münsterus *tres libros in duos contrax ut tota* Grammatica *priorem occuparet loc* Lexicon *posteriorem:* addidit quoque pauca, ut quasi novum opus videri pot quemadmodum vel ex ejus titulo ap quem hunc fecit: *Joannis Reuchlini Pho primi* Græcæ & S. Hebraicæ *lingua, a meliorum literarum omnium in* Germania *ris, in* Galliis *verò &* Italia *vindicis,* LE CON *Hebraicum, & in Hebraorum* GR MATICEN *commentarii, quibus e requiri, utiliterque addi posse videbantur, ex longe utilissimis institutionibus accreverunt.* L

CO [illegible] Scripturæ locis, quæ [illegible] [illegible] [illegible]. Ita lucubrationes à Capnione susceptæ, non omnes [illegible] Dei Opt. Max. ope. SEBASTIANI MUNSTERI [illegible] [illegible] Basileæ apud Henricum Petrum Anno M.D. XXXVII. Reuchlini verò opus prodiit Anno M.D.VI. Nonis Martiis; quod certe leve videri non debet, etsi perfectum non sit, uti nihil est quod esse demum incipit. In multis certè lucem accendit deditque obscuris, & secus ac par est, inque fontibus legitur, à Latino, quem *Vulgatum* vulgò appellamus, aliisque interpretibus, conversis. Qua ratione odium incurrit apud illos, qui religioni sibi ducunt, veterum deserere tramites, licet sæpe devios, maluntque in errore versari ac perseverare, quam regiam viam monstranti obtemperare. Id cum prævidisset noster, sibi ipsi deesse noluit, & his verbis obtrectatoribus respondit. *At gravius insurgent* (credo) *invidi contra* Dictionarium *nostrum, in quo multorum frequenter interpretationes taxantur.* Proh scelus! exclamabunt, *nihil indignius patrum memoriâ, nihil admissum crudelius, cum ille homo audacissimus tot & tam sanctos viros divino spiritu afflatos labefactare contendat.* Hieronymi *beatissimi scriptura,* Gelasio *Papa teste, recepta est in Ecclesia: venerabilis Pater* Nicolaus de Lyra, *ordinarius expositor* Bibliæ, *omnibus Christi fidelibus vir integerrimus probatur. Iamjam exortus est aliquis fumulus, qui plurimis*

Multa in vulgata versi. correxit.

epist. ad fratr. in rudim. Hebr. p. m. 19. edit. Munst.

rimis in locis imperite illos transtulisse notet. Quorum imminentibus clamoribus hæc pauca respondeo: mihi licere, quod eisdem Illustrissimis luminibus licuit. Hieronymus *vir sanctus LXX. carpit* Interpretes, *non semel bis, terve, sed sæpissimè numero. Nunc illos dicit errasse errore perspicuo, nunc deceptos ignorantia: tum discordare â veritate Hebraica: tum falsatos similitudine literarum: tum consultò aliqua celasse, aut omisisse, ne sacra panderent mysteria, quos tamen* Ptolomæus Alexandriæ Rex *divina credidit virtute transtulisse: & ut* Justinus *Philosophus atque Martyr in suo de illis* parænetico *scribit* ὡς θεοφιλεῖς ἄνδρας δίεγνω. Nicolaus *item* de Lyra D. Hieronymum *in translatione sua ostendit reprehensibilem, cum aliàs multis in locis, tum in Psalmo secundum Ecclesiæ nostræ supputationem 47. qui incipit:* Magnus Dominus; *ubi ejus in fine sic ait:* Hieronymus tamen minus bene videtur dicere, quia in omnibus Bibliis Hebraicis, quas vidi, *almuth* hic est una dictio & non duæ. *Vide quomodo accusat beatissimum Virum erroris atque negligentiæ. Ipsemet vero* Nicolaus *ut æqualem mensuram pateretur, simile à reverendo* Burgensi Episcopo *frequentibus cum notis, invito etiam nescio quo fratre Doringo, ferre coactus est; sed quid pluribus erit opus? Idem ille divus* Hieronymus *in translatione sua seipsum errasse fatetur in commentariis supra Isaiam capite undevigesimo ubi sic ait:* Melius reor proprium errorem reprehendere, quam dum erubesco imperitiam confiteri in errore persistere, in eo quod transtuli: *Et erit terra Juda Ægypto in festivitatem. Possem ali-*
oquin

atquin plures proferre versiculos & quod cujusdam vocabuli significatum, usque hodie se ignorare non verecundiæ duxerit in Jeremia capite Septimo: & quod Apostolum notaverit imperitum artis Grammaticæ, in Epistola ad Hedibiam quæstione antepenultima: & quod scripserit, eundem Apostolum psalmorum versibus aliter esse usum quam in Hebræo habeantur, ut in Commentariis suis super Psalmo 13. Cur. igitur in iis, quæ ad interpretandi modum artemque Grammaticam, & ad veritatem idiomatis spectant, me quoque non deceret in lucem producere, quid cum doctissimis Hebræorum sentirem, quippe ad quos etiam, eodem Hieronymo *teste, confugiendum est, quoties in veteretestamento controversia movetur. Quanquam enim Hieronymum sanctum veneror, ut Angelum, & Lyram colo ut Magistrum, tamen adoro veritatem ut Deum. Ac nos plane non usquequaque illum nostrum Dictionarium ab omni Exceptione defendimus alienum; primò quia non singula complectitur: deinde quia in exponendis vocabulis crebrò variat.* Eadem corrigendi emendandique libertate utitur subindè in libris semel iterumque citatis de accent. & orthograph. Ling. Hebr. fol. VII. b. IX. a. X. a. XI. a. b. aliisque in locis propè infinitis. Itaque vel ob hanc caussam solam grati nobis isti Reuchlini labores esse deberent, quod à rivulis nos ad fontes deduxit, facesque in obscuris impeditisque nobis prætulit, à studio certè incredibili ergà juventutem studiosam commendandi quam maximè sunt: in cujus gratiam deinceps *septem Psalmos Pœnitentiales* ut vocant, *Hebraicè cum grammaticali tralatione latina de verbo ad verbum & super eis-*

dem

dem commentariolos edidit A. M. D. XII. *In-stitutio* (quemadmodum ipse ait) *in rudimentis Hebraicis habeat materiam, circa quam versetur, ceu architectus circa ædificia.*

Me-lancht. judi-cium alio-rumque de istis libris.

De his duobus Reuchlini scriptis placet Melanchthonis adjicere judicium. *His operibus*, inquit, *judico benè meritum esse de Ecclesia & de tota posteritate. Nam & invitavit multos ad discendam linguam Hebræam & ad cognoscendos fontes doctrinæ Propheticæ, & eorum studia adjuvit.* Ipse Reuchlinus in epist. citata ad *Jac. Lempum*, cum primum omnium se in usum Theologiæ linguæ Hebraicæ rudimenta concinnasse scripsisset, refert, se *ejus exercitii discipulos nonnullos, nulla tamen mercede gratuitò fecisse participes.* Ex his certe libris multi linguam Hebraicam didicere, à nullo edodocti magistro, quemadmodum *Erasmus* de *Priore* monasterii pervetusti Cartuensium apud Sanctum *Odomarum* Artesiæ oppidum ad ipsum Reuchlinum scripsit: *è tuis libris mirè literas Hebraicas assecutus est nullo præceptore. Tibi vero sic deditus, ut nomen etiam ipsum veneretur.* Similiter Joannes *Franciscus Mirandula Dominus* ex ejus Rudimentis linguam Hebraicam didicisse se profitetur, & hunc maxime in modum in literis ad Reuchlinum exaratis illum librum collaudavit: *Tum ego, qui in Italia librum unum de Rudimentis Hebraicis tantum videram, nec mihi habere illum poteram, quæsivi* (ex Bilibaldo Pirckheimero) *an ea in regione venalis haberetur. At ille, non* (inquit) *est opus, nec mora, prompsit ex bi-*

ibliotheca sua librum, neque illo donavit, & ani- & fronte hilari. Inde in Italiam pauloque post in ianam ditionem reversus, secundo jam ab exilio ex versare librum avidius cœpi, revocaturus in oriam, quæ partim exciderant, abhinc ferme is quindecim, partim non tenaciter hæserant, ob negotia & literaria & bellica. Incessitque me ex ipsa lectione ardor, ut quicquid Hebræorum arum haberem, per me ipsum, non per interpre- haurire cogitarim. Exiguam tamen Theo- i ei hoc nomine gratiam retulerunt, in- nis *Colonienses*. Qua de re priusquam am, nova legatio, quam Oenipon- a ad MAXIMILIANUM susce- , & alia nonnulla breviter commemo- da sunt. De legatione testem habeo *anchthonem* in explic. Evangelior. fer. Lu- Evangelistæ pag. 437. unde ea quæ in atione narravimus, sunt desumta. Ali- tamen ad ea tempora hoc refert, quibus ad Cæsarem *Fridericum* Legatus sui Prin- is fuit, Lentiæ, ut existimo. Novum em fœdus aureis perscriptum literis, è ileensi Bibliotheca, opera Jacobi *Sprengeri vincialis Ordinis Prædicatorum* obtinuisse vi- ur, quemadmodum ex hujus ad illum stola Basileæ Anno M. C C C C. X X V I I I. data, colligo, quando in- alia sic scribit. *Tuum desiderium, quo li- o* Græcis *apicibus descripto langues amplexatus, are non valeo. Reperi ad tuam voluntatem in- atissimos conventus Basileensis Patres, qui potius ice, quam tua voluntatis beneplacito carere vo- lunt*

p. 32.

apud Manl. p. 533.

L. II. E- pist.

sunt; his tamen adjectis conditionibus, ut ad usum tuum, quoad vixeris, sit, ut si casu perditus fuerit, non tibi, ipsis autem sit amissus. Si verò tuis in extremis, apud te remanserit, tuum erit, ut præfato restituatur conventui, providere, & ex tuis codicibus alterum pro ornatu Librariæ adjicere. Non aurum, non argentum, sed vicissitudinis loco tuum amplexamur affectum; utque te exauditum ob preces suas Nobilis & generosus tuus nosterque Dominus Comes Eberhardus *de* Würtemberg Senior *intelligat, effice.* De hoc forte Codice Novi Testamenti, si modo illum intelligit *Sprengerus*, loquitur *Erasmus*, quando illum a Reuchlino per literas petiit. *Est*, scribit, *animus, excudendum curare* Novum Testamentum Græcum, *adjectis nostris annotamentis, Ajunt tibi exemplar esse emendatissimum, cujus copiam si feceris* Joanni Frobennio, *gratum facies non solum mihi atque illi, verum etiam studiosis omnibus. Codex integer & incontaminatus ad te redibit.* In alia epistola gratias ipsi agit pro codice commodato. *Erat, quidem,* inquit, *mei officii doctissime* Reuchline, *literis Tibi gratias agere pro Codice, hoc est, delitiis tuis, nobis commodato missis. Sed* Frobennius *in caussa fuit, qui me non admonito librum remiserat.* Unde, ut opinor, liquido constabit, vera scripsisse Melanchthonem, de Capnionis Codice N. T. Græco emendatissimo & pulcherrime scripto.

I. II. Epist.

Oenoponte redux Reuchlinus, ob pestem, quæ tum grassabatur in cœnobium, cui *Denkendorfio* nomen est, haud procul Stutgar-

ito, quod sepulchri Dominici Ordi-
monachos alebat, cum uxore & familia
à se recepit, ubi humanissime exceptus
usque est ab ejus Præposito ordinis-
ncti Dominici sepulchri per Germa-
vicario & visitatore Generali Petro,
ogatu libellum de *Arte prædicandi* con-
, quem ei memoriæ testandique
caussa dicavit, præfixâ hac episto-
*n aut nostra erga superos impietate, aut cœle-
lito influxu Deive, omnia gubernantis pro-
factum sit, ut apud nostrates ubique jam gras-
ata pestilitatis lue, vix tutò in ipsis quasi petra-
ternis consisti queat: tu me, pius* Pater in me,
*ro tua singulari benevolentia tam in meos,
bus nota, & mihi hactenus à multis annis per-
cogitantem quorsum cum uxore ac familia
cederem, dedita opera per tuos familiares
ipsum tuum Monasterium vocasti. Qua
ia mihi videri debet in omne ævum perpetua
line mea, non modo erga te, qui mihi tanto
nito esse voluisti, verum etiam in tuos, &
erii tui fratres ac Dei servos, qui noctes at-
s in Creatoris obsequio famulantur. Quod
li vel officium, vel beneficium in mihi gra-
lo unquam intermiserunt? aut quam huma-
domesticis meis ullam negarunt? quibus cum
o molesto otio & bibliotheca mea tristi absen-
mecum ipse subdubitarem, qualis à me gra-
ratur, tua sum adhortatione factus certior,
ire quod adolescentibus tuis, vel etiam pro-
atis Sacerdotibus ad regendas Parrochias, qua-
bi copia est, magis conducere possit, quam si id*

curarem, ut in arte praedicandi evaderent quam doctissimi. Feci igitur quod in tam suspecta tempestate, vel prae timore, vel maerore potui, ut una lucubratiuncula haec de arte praedicandi documenta congererem, quae Adolescentibus tuis viva voce declamavi, ut crescerent tandem in viros Evangelicos, quorum sermonibus plebs ad meliores mores converteretur. Accipe ergo hoc in munusculum grato animo, quod quanquam parum extat corpore, tamen mea sententia plurimum lucebit virtutibus. Vale Kalend. Januar. A. M. D. III.

Hoc opusculum Noster inscripsit *Librum Congestorum de arte praedicandi*, quem congessit Denckendorffii Anno M. D. II. eumque Thomas Anshelmus Badensis *Pforzhemii* biennio post edidit. *Basileae* demum A. 1540. unà cum aliis libellis ejusdem argumenti prodiit. Mentionem ejus facit honorificam Joannes Potken *Praepositus S. Georgii Coloniae*, & F. Joannes *Quonus* Prior *Cartusiae* propè S. Odomarum vallis S. Aldegondis his verbis in epistola ad Capnionem data: *superesse putamus, ut posito metu, sicut omnes nos, etiam tuos vexatores per novum tuum docuisti opusculum, quonam modo sermo fieri debeat ad populum, ita quoque Germanicam pueritiam doceas diversas, quas calles linguas & faciliorem discendi modum, ut eò magis tui aemuli jaceant inglorii.* Ad ipsum verò opusculum de *arte concionandi* quod attinet, illud profectò magna arte est concinnatum, ut grata brevitas cum perspicuitate certare videatur. Ac quanquam profanae Rhetoricae praecepta ad sacram accommodet

Judicium de eo.

det

: ſcripturam, magnam tamen ubique cau-
nem adhibet. Ita cum Sermonem ſeu
›ncionem conſtare dicit *principio* (exordio)
ione, diviſione, confirmatione, confutatione, *con-*
ſione, præcipit lectionem non aliunde quam
vetere aut novo teſtamento promendam
è juxta præceptum Chriſti; prophana au-
n, & vana eloquia, & ſtultas ſine diſciplina
æſtiones, & genealogias & Judaicas fabulas,
mandata hominum averſantium à verita-
, devitanda, ne ſecundum *Hieronymum* Sa-
rdotes Dei omiſſis Evangeliis & prophe-
videantur comœdias legere, amatoria
colicorum verſuum verba cantare, tenere
rgilium, & ejus generis cætera. Sicut
lanchthon meminit cujusdam, qui pro con-
›ne *Ethica Ariſtotelis* expoſuerit, à quo ipſe
audiviſſe primam partem primi libri Ethi-
s, affirmat. Ob tot igitur tantaque in
empublicam æque ac literariam, Theolo-
amque inprimis merita omni amore, ho-
›re & cultu dignus ab omnibus bonis exi-
mabatur. *Jamque par, jam tempus erat*, ut *Era-*
us ad Cardinalem *Grymanum* ſcribit,
homo veneranda ſenectutis ſuis pulcherrimis ſtu-
is frueretur, & ex honeſtiſſima juvenilium ſemente
borum ſuaviſſimam caperet meſſem. Convenie-
t, ut vir tot linguis, tot diſciplinis inſtructus,
c velut ætatis autumno divitem ingenii proven-
m in univerſum orbem effunderet. Ad hoc erat
udibus extimulandus, præmiis invitandus, ſtudio in-
mmandus. Sed quemadmodum juxta

Manl. 795.

 illud

illud vetustissimum verissimumque dictum invidia quavis excetra nocentior egregiis conatibus semper obsibilat: ita quoque suos expertus est *Reuchlinus* osores, obtrectatores & calumniatores. Exorti enim sunt *Coloniae* circa haec tempora homunciones nonnulli, qui cum ipsi, eodem *Erasmo* scribente, nihil praeclarum efficere possint, perversissima via gloriam affectarunt, & ex frivolis nugis magnas Tragoedias concitarunt, quarum originem, causas ac exitum paulo accuratius & copiosius ordine atque serie rerum ita postulante, recensere mecum constitui. Summam certaminis *Philippus Melanchthon* complexus est breviter, & his verbis descripsit: *fuit in urbe* Colonia Agrippina *impostor quidam Judaeus, qui simulabat se amplecti religionem Christianam, & familiaris erat* Monacho Inquisitori, *ut nominant*, Hochstrato *& ejus amicis: Hic ostendit magnam pecuniam honesta specie & sine magno negotio, Judaeis eripi posse, si edictum Imperator proponat, ut Judaei libros omnes adferant in curiam, in suo quisque oppido, ut ab inquisitoribus caeteri libri praeter Biblia, tanquam perniciosi Christianae religioni comburantur. Nec id serio impostor ille agi volebat sed, Judaeos sciebat statim magna pecunia libros redempturos esse. Eo igitur rem deduci volebat, ut Judaei pecuniam offerrent. Hanc praedam captabat dividendam inter inquisitores & socios hujus consilii. Hos fuisse fontes negotii certum est.* Ita breviter certaminis occasionem *Melancht.* descripsit, qui *Joach. Camer.* teste, Capnioni assidue & fideliter praesto

Certamen cum Coloniensibus Theol.

Ejus summa ex Melanchth.

to fuit, describendo potissimum ea, quibus
nsio causæ continebatur, & quæ ad judi-
mittenda erant, & quicquid omninò ad
nionis innocentiam declarandam &
ervandam salutem dignitatemque (quæ
batur utraque) pertineret, omnibus mo-
djuvando. Veram igitur caussam istius
troversiæ eum latuisse, credi minimè de-

Ut tamen majorem dictis fidem fa-
, ac copiosius cuncta enarrem, nec quid-
m in præteritis relinquam, de tempore, Tempus.
exorta hæc lis est, primò omnium aliquid
m. quoniam *Cuspianum* & *Reuchlinum* singu-
quid hic observasse deprehendo. Ille enim
c scribebat, id malum annum Climacte-
m ipsi esse minatum; quod verò Noster se
artem felicitatis reponere, ac dictum an-
glorię potius perpetuitatem quam fa-
jacturam præsagiisse, interpretatur.
ndo enim, inquit, *incendiariorum contra me*
sa machinatio cepit, scire licet. Anno ætatis meæ
quagesimo quinto tunc præsto aderat Clima-
ici *à natali meo, qui fuit* CHRISTI M.
CCLV. *in annum* M. D. X. *revolutio*
nodi, cujus figuram, quia Philosophum te perfe-
& non trivialem agnosco, hic tibi adscripsi.
s hæc, utpote vel ludicra, vel super-
osa prudentes omittimus, satis persuasi,
Reuchlinum quidem multum ista curasse,
L. II. cap. 1. de verbo mirifico, conce-
ex astris judicii universam fallacem esse
itam & stultam opinionem, dicat. De

veritate historica nunc tantum solliciti, sa-
tis habemus, si tempus seu annus constet, unde certaminis initia ducenda sunt.

Auctores. Proximum est, ut certaminis auctores videamus atque describamus; nam & hoc aliquod momentum in controversiis habere, existimo. Eos autem ipse Reuchlinus literis ad *Jacobum Fabrum Stapulensem* ita depingit: *in* Agrippina Colonia *est quaedam hominum species inhumanissimorum*, Theologi *vocantur: neminem doctum extra se putant, & Ecclesiae videntur sibi columnae esse. Ab his cum multa ante tempora, tum proximis annis lumen quoddam juris* Petrus Ravennas *ignavissime taxatus est. Lacessiti deinde sunt ab ejus ordinis quibusdam* Jurisconsultis *quamplures, & tum omnes Poëtae. Demum ad me ventum est, prorsus innocentem hominem, ut nomini meo & bonae famae sordes aspergerent.* Itaque familia Dominici Coloniae, quae turbarum maximarum semper procreatrix extitit, Nostro quoque litem intendit, qui istum Ordinem coluit, sibique quamplurimis beneficiis obnoxium reddidit, quae merito ei exprobravit *Reuchlinus* in literis ad *Conradum Kollin de Vlma* Theologiae Professorem Ordinis Praedicatorum Coloniae, datis. *Conscius mihi sum* scribit, *longissimis me temporibus Fratrum Ordinis Sancti Dominici fratrem fuisse, & à Provinciali quondam Stubach matricula fratrum insertum esse, de quo extant patentes literae. Denique Parentes meos* Fratrum ordinis *bona fide* ministeriales *fuisse. apud quos*

& in

& in Christo requiescunt. Huc accedit quod multis annis, & in multis caussis Ordini vestro patrocinatus sum, sine præmio, sine salario, de quibus longior fieri posset catalogus. Cum igitur ipse mihi conscius sim tantæ benevolentiæ, tantæ fidei, tantæ observantiæ erga Ordinem vestrum me & esse & fuisse. Quis jam mihi posset persuadere? tantam in ullo aut Patrum aut fratrum vestrorum esse crudelitatem, tantam ingratitudinem, tantam inhumanitatem, ut ejus cuperent labefactare famam, qui eorum sæpe defendisset infamiam. Idem *Cornelius Henricus Agrippa ab Nettesheim* in epistola ad clarissimos urbis Agrippinæ, Romanorumque Coloniæ Senatores & Consules, de istis Theologis conqueritur, similem in se ipso expertus invidiam: ex qua nonnulla duntaxat huc transscribam, quia ea omnia, quæ Noster isti sectæ objecit, luculenter illustrant & valide confirmant. *Neque verò vos penitus ignoraturos puto, Viri sapientissim. neque civium vestrorum memoria excidisse arbitror, qui illa in hunc diem adhuc apud se deplorant, quæ nostra recenti ætate, apud vestram urbem perfidus Dominicanorum furor molitus fuerat, & reliqua Theologistarum intentavit avaritia violentia, qui ad unum omnes in hoc conspirasse videbantur, ut ex tota Germania sicut jam antea ex vestra urbe, funditus & à radice extirparent omnes bonas artes atque literas, dum nacti aliquot Peperscorni Christianista, sive Judeastri ineptissimos libellos, illis tanquam insolubili fundamento innixi, egregia illa calumniarum suarum castra, cum perpetua illorum infamiâ superstruerent atque hoc dementulato signifero, tanquam alteram Trojam expugnaturi decennale il-* L. VII. epist. Ep. 26.

lud bellum contra Capnionem *gesserunt, in quo omnis illorum doctrina, robur, vires, honor, fama simul pariterque occiderunt. Deinde qua infelicitate* Erasmum Roterodamum, *orbis Christiani lumen sorditie eorum commaculare congressi sunt, & qua nequitia* Hermannum Comitem Nuenarium, *illustrem & doctissimum Virum, persecuti sunt, & qua Universitatis vestræ jacturâ* Petrum Ravennatem *celeberrimum* J. *V. D. atque lectorem splendidissimum pepulerunt vos non puto oblitos; quin & jam diu antea quendam* Joannem Æsticampanum, *Virum doctrinâ & moribus insignem, qui in vestra civitate* Plinium, *cum utilissimam, tum necessariam lectionem profitebatur, non solum scholis publicis seclusserunt, sed & tanta invidentia rabie persecuti sunt, donec ipsam civitatem relinquere adegerint, adeò semper optimis literis infensi, & doctissimos quoque Viros perosi. Vnde etiam spem atque animum præsumo, me numerandum fore inter doctos & eruditos Viros, si non ob aliud, certe ob hoc, quod porci illi nunc me expostulant, cui scabiem suam affricare velint, quodque scripta mea illis non placent, quibus omnia docta & erudita displicent; adeò ut vix aliquem reperiamus insigniter doctum probumque virum, qui ab illis non sit lacessitus, magno civitatis vestræ malo atque dedecore, ut apud reliquas nationes jam in proverbium abierit, quoties velint aliquod egregiè insulsum consilium exprimere dicant, Coloniense suffragium: atque hanc universitatem vestram jam omnes uno ore calamitosam optimorum studiorum persecutricem & futilium quarumcunque literarum pertinacissimam propugnatricem appellent.*

Hi autores certaminis gravissimi fuerunt

t, qui tamen sive impulsore, sive adjuto-
onsiliorumque omnium moderatore ac
tro, Judæo usi sunt, sacris Christianorum
nni ritu initiato. Fuit is *Joannes Pfeffer-
ius*, homo perditus & ingeniosè nequam,
non satis habuit quod populares suos
episset, nisi & Christianos fraude falla-
que circumveniret. Etsi verò non mere-
iste homuncio, ut prolixam de eo narra-
iem instituamus, cum nihil laude sed
iperio potius dignum, gesserit, tamen,
a socii etiam ipsius cognosci quodammo-
possunt, ex socio, pauca quædam narra-
inimus est de celebri impostore. Com-
dum enim accidit, ut quædam *Vlrici Hut-*
epistolæ de Pfefferkornio ad *Adolphum*
oreum Coloniensem & *Eytelvvolfum de La-*
, una cum capitibus criminum, quorum
victus fuit, & exclamatione ejusdem Hut-
i in flagitiosissimam Judæi vitam, ad manus
is ex Nicol. Gerbelii Bibliotheca venerint;
de quæ huc spectare videbuntur, desumsi.
que brevis simi scelera tantum, ob quæ in-
iis & A. supra millesimum quingentesimum
imo quinto Halæ Saxonum supplicio affe-
s fuit Pfefferkornius. Primò confessus est,
cerdotem falso simulasse, & talem credi-
i ad annos ferme viginti, omnibus sacer-
alibus muneribus perfunctum esse: deinde
atus est, Messiam se esse, aquam in vi-
i commutasse, leprosum simulantem sa-
isse. Hinc sub Medici persona vel habi-

tu ſe multis pro medicamine præſens venenum porrexiſſe, ac *Albertum* Marchionem Brandeburgenſem, Magdeburgenſium Præſulem cum fratre *Joachimo*, Electore Principe, ac tota utriusque familia pari ratione, acceptâ eo nomine à Judæis pecunia, interficere conſtituiſſe: furto ſubduxiſſe parentibus pignora ac Judæis vendidiſſe; ut & cuidam Magiſtro atque Sacerdoti apud Francos agenti dæmonem familiarem. Denique blasphemo ore in Chriſtum Servatorem ac Divos convitia jeciſſe, & aliquot particulas venerabilis Euchariſtiæ ſurripuiſſe. Hæc fere ſumma eſt ſcelerum patratorum, ut in ſchedis adductis conſignata repeririuntur. Fateor tamen, videri mihi quædam audaciſſimè conficta eſſe. Unicum hoc laudi ipſi ducitur, quod in ſupplicio fidem Chriſtianam, quam ſuſceperat, ad ultimum ſpiritum conſtanter ſervavit. Idem *Huttenus* in literis ad *Adolphum Roboreum* ſignificat alium hunc fuiſſe *Pepericornium* ab eo, qui Coloniæ ageret, ac pauciſſimos ſciviſſe duos extitiſſe *Pepericornos* Judæos tinctos, obque eam rem exiſtimaſſe *Capniomaſtiga* ſupplicio eſſe affectum. Quod ſi verum eſt (nihil enim audeo definire, cum alia me deſtituant indicia ſatis certa) doctiſſimi quique viri in gravi errore verſati hactenus fuerunt. Interim *Pfeffercornius Capniomaſtix* nihilo fere melior cive ſuo fuit, quoniam tantum nefas contra innocentiſſimum Reuch-

linum

n ausus fuit. Neque magis excusandi
ūnt, qui suppetias Apellæ tulerunt, ejus-
que sceleris participes sese reddidere ;
d Colonienses Theologos fecisse con-
; in quibus eminet *Jacobus Hochstrat* seu
stratus, nulla ferè re nisi specioso proli-
ue titulo insignis. Fuit enim Artium
acræ Theologiæ Professor eximius, at-
hæreticæ pravitatis per Coloniensem,
guntinensem & Treverensem provin-
Inquisitor vigilantissimus. Hunc ve-
:er *hæreticorum Magistrum* appellatum *Cor-*
s Agrippa dicit, quia taliter scripserit con-
Lutheranas hæreses, ut ipse se prodiderit
eticorum omnium pestilentissimum : id-
se ostensurum promisit eo in libro, quem
Fratrum Prædicatorum sceleribus & hæresibus
ripserit : ubi infecta sæpius veneno Sa-
nenta, ementita sæpissimè miracula, in-
mptos veneno Reges & Principes, pro-
is urbes & Respublicas, seductos popu-
assertasque hæreses & cætera ejusmodi
ɔum illorum facinora flagitiaque in va-
transfusa linguas, omnique populo ex-
ita, dilucide narraturum se pollicitus

Jacobus Hostrat

loc. citat.

Sed jam non institui Hochstrati vitam
;ribere moresue pessimos in universum
ingere ; id enim longum foret, & forte
m cum molestia conjunctum. Ex cer-
iinis historia ipsa subinde ejus ignoran-
fraudulenria, avaritia ac cetera vitia, qui-
eminuit, elucebunt. His Duumviris
ter-

Arnoldus de Tungari.

tertium addamus *Arnoldum de Tungari*, ut Triumviratus egregii dignitas, quæ Sueviæ Triumviro, Reuchlino, se opposuit, suo se prodat indicio. Atque ut honorem ei debitum redeamus, integrum titulum, quo ornatus fuit, adponemus. Appellabatur igitur habebaturque artium & S. Theologiæ Professor profundissimus, & Collegii, quod vulgo Bursam Laurentii vocant, Regens primarius. Dictus alioqui est Arnoldus Luydius, sive à Lude Tungarensis, sed, Reuchlino judice, maluit se Arnoldum de Tungari vocare, quam Tungarensem; Ita enim in defensione sua contra Calumniatores suos Colonienses scribit: *Ducem sibi exercitus elegerunt* (Colonienses) Arnoldum de Tungari, *ut proscriptum à patria ab crimen, magis aptum mendaciis, & ad temeritatem idoneum, quem secularem Sacerdotem appellant, ne si quis Monachus, aut frater esset, hoc scelere maculam toti ordini suo inureret.* Pugnæ apparatum idem quoque Reuchlinus eodem in libro egregie hunc in modum describit. *Electus ille famosissimus Dux, principio sociis edicit, signa sequantur atque animos aptent armis, pugnaque parent se, ipse medius incedit signifer, in cujus vexillo stygia depingitur alecto concitis alis, dextra levaque stipatur eviratus & effœminatus campi ductor scelerosissimis commilitonibus altero semijudæo & altero semipagano, ut ducis gravitas ex militum levitate cognoscatur. Nam semijudæus ille* Pepericornus, *antea expositum est, qua simultate, qua seditione, quâ proditione, qua infami calumnia sit notatus. Consideranda non minus jam venit*

venit semipagani conditio, cui nomen Ortvvinus, *nomen barbarum, quod ipsum hominem barbarum esse designat, si nomina sint consona rebus. Quod & verum esse, crimen suum (non ut ipse inscripsit carmen) ostendit. Nam qui gloriosior impendio gloriatur se oratoriam poëticamque docere, vix literas balbutire novit analphabetus, usque adeo furiis plenus, ut furiarum nomina recte nequeat effutire.*

Ortvvinus.

Sed & de hujus *Ortvvini Gratii Daventriensis*, bonarum artium Professoris, Oratoriam Poëticamque Coloniæ publicè docentis, inscitiâ & vaferrimo ingenio plura subinde benevolus lector in certaminis narratione accipiet, cujus fontes jam supra ex Melanchthone indicavimus, quod nimirum magnæ spe prædæ inducti Colonienses, Imperatorem solicitandum existimaverint, ut publico edicto Judæorum libros comburere juberet. Nunc juvat de eo ipsum audire *Reuchlinum*, qui in literis ad *Conradum Kollinum* sic totius disceptationis originem describit: *Judæus quidam baptizatus Coloniensis cognomento* Pfefferkorn, *omnibus viribus adhoc conatus, ut & singuli Hebræorum libri, præter solum & nudum* Bibliæ *textum, concremarentur, vel potius sicut ego ipse somniasse dicerer, incendio ignique tantummodo â Cæsare demandarentur, non secutâ executione, ut ante scilicet executionem, si mandatum illud auro & argento gravi, ut ipsemet notavit, aliquando revocaretur, particeps fieret auri. Cum vidisset me aliter consulere, quam optaret, edidit contra me libellum famosum in læsionem nominis mei ac honoris intolerabilem. Quod multi asserunt mihi ortum auxilio eximii Doctoris* Jacobi Hochstratensis Prioris *ve-*

Origo, & occasio litis.

L.II. Epist.

ſtri. Quare mihi quotidie exprobari ſolet, quia ſemper ordinis prædicatorum propugnator fuerim, nunc nunc habeam mercedem meam: hoc, inquiunt, ſit ſalarium advocationis meæ, qui hactenus defenderim Prædicatores, *ut quoniam juſte paſſi ſint contumeliam, ego recte quoque patiar, quatenus uno cruciatu & advocatum & clientes infamia torqueat. Hæc ſunt verba æmulorum veſtrorum, quæ mihi licet liventibus oculis, tamen ſubridentibus labiis objicient. Ego vero me non putans infamem, quod ab infami nebulone confundor, cuilibet opprobanti ſemper reſpondeo, me non credere tantum virum injuriis dare operam; cui replicant, quod* Judæus *baptizatus haud fruſtra nominatum Doctorem* Hochſtraten *ſuper libello diffamatorio ſibi judicem elegerit, quod excuſo diligenter, quoniam &* Cæſarem *&* Archiepiſcopum Moguntinum *ſibi quoque judices elegerit. Quid multis? quaſi fama nunc vulgo apud nos percrebuit, quod hoc contra me cogitatum facinus ab ordine veſtro duxerit originem.*

Quo verò facilius Imperatorem MAXIMILIANUM pernoverent iſti Theologi, ut ejusmodi edictum promulgaret, ſpecioſo admodum titulo uſi urgent Judæorum libros eſſe impios, blaſphemiis in religionem Chriſtianam refertos, ac impedire, quò minus Judæi ſacra Chriſtianorum amplecterentur. Quibus ſane motus optimus Cæſar decretum ex caſtris Batavis, quæ *Paſſavium* vulgò appellamus, anno 1509. edidit, quo Judæi in ſuis quique oppidis jubebantur libros Hebraicos omnes, præter S. Codicem, in curiam

am comportare, ut à Sacerdotibns & nonullis ex Senatu examinentur, ac si blasphemi & contumeliosi ab iisdem deprehendantur, igni devoveantur. Hanc Imperatori mandati summam fuisse, *Reuchlinus* omnium, qui illud legerunt videruntque, consensu probat, initio libri, *Speculi Ocularis* titulum fecit. Ubi amplius tradit, *Pfefferkornium* cum isto edictò Stutgardiam ad se venisse atque petiisse, ut quoniam esset Hebraicæ Linguæ gnarus, haud gravatim faceret, quò iis in locis, quæ Rheno adjacent, mandatum Cæsaris executioni mandaretur. Quod cum facere renuisset, cum ob occupationes benè multas, tum præcipuè, quia in decreto Cæsaris nonnulla desideraret; etsi alioqui de libris Judæorum aperte impiis & blasphemis statuat, eos cremari posse, Pfefferkornium institisse atque petiisse, ut ea, quæ minus rectè se habere putaret, sibi monstraret. Ea in re se difficilem illi haud præbuisse, sed quantocyus arrepta schedula nominatim expressisse, wo das Mandat der rechten Form halb etlich gebrechen und mengel habe. Quibus acceptis Judæus discessisse ab se; neque deinceps per longum tempus quicquam se de eo atque hoc negotio audivisse, donec Anno 1509. circa *Bartholomæi* festum ab Archiepiscopo Moguntino mandatum Cæsaris nonime scriptum accepisset, ex quo perspexisset, datum sibi negotium, ut quid de hac quæstione: utrum expediat

Ro-

pediat Religioni Christianæ, pium atque utile sit, omnes libros Hebraicos, præter S. Codicem in ignem conjicere, sentiret, sine mora perscriberet. In cujus rei fidem dicto libello suo inseruit Noster literas *Maximiliani* Imperatoris ad Præsulem Moguntinum, quibus ad dijudicandam quæstionem deligi mandat quatuor Vniversitates, *Coloniensem, Moguntinensem Erphordiensem* & *Heidelbergensem*, præterea nominatim *Jacobum Hochstrasium*, hæreticæ pravitatis inquisitorem, quem una voce Germaniea appellant Ketzermeister, *Joannem Reuchlinum*. J. U. D. *Victorem de Corbo* Sacerdotem, aliosque doctos & Hebraicarum literarum peritos viros inter Christianos. Subjecit etiam ipsum Cæsaris mandatum & epistolam Moguntini ad se missam. Utrisque autem acceptis Capnion, quæque vellet Cæsar intellectis, suum protinus consilium judiciumque in eam sententiam, quam in Oratione adduxi, libere & modeste literis consignat, obsignatumque per juratum tabellarium *Vrieli* Gemmingensi transmisit. Nunc verò quoniam prolixiorem forte expositionem desiderabit Lector, haud gravabimur plenius Nostri sententiam de Judæorum libris datam, explicare. Principio igitur quæstionem ait in utramque partem disputari posse, affirmantesque Judæorum libros comburi omninò debere, his niti argumentis: i. quod sint in Christianos directi: 2. in Christum, Apostolos, Mariam, & Christianum

Rationes affirmant. libros Jud. tollendos.

imum ordinem commeliosi: 3. falsi: 4. idæos obfirment, ut erroribus mordicus hæreant, eoque impediant, quo minus ad ostram Ecclesiam accedant. Jam verò eum, ui tantum avertere malum queat, nec id ciat, similem incurrere cum reo pœnam, ex. e off. deleg. c. 1. & 1. q. 1. *quicquid invisibilis*.

Negantes autem suas quoque habere rationes haud contemnendas, 1. quod Judæi unquam Romani Imperii subditi, [illegible] deeant suis juribus, l. Judæi communi Romano ure, cod. de Judæis. 2. quia quæ nostra sunt, uferri nobis invitis nequeant, *l. id quod nourum ff. de reg. jur.* 3. cautum esse Cæsareis, egiis aliisque principalibus constitutionibus, eminem sua amittere debere vi illata, *l. 1. §. quis autem, ff. de vi.* 4. quemque privilegiis ossessionibusque suis antiquis gaudere, tiamsi prædo esset, *C. in literis de rest. sp. in f.* . concessum Judæis, ut synagogas sive scholas quiete possideant, *C. 3. extr. de Jud.* Denique 6. quod per omnia corpora Juris Paumque decreta pateat, Judæorum libros unquam esse rejectos aut damnatos. Ex uibus omnibus, qui in mitiorem inclinant artem, colligunt, Hebraicos libros, nec vi udæis auferri, nec supprimi, nec comburi ebere. Negantium rationes.

Hac quæstione in utramque partem disceptata, accuratius omnia examinat, & libros Judæorum pro argumentorum varietate in sex classes distribuit, quarum 1. Sa- Distinguit libros Judaic.

cros ſive Codicem illum viginti quatuor voluminibus conſtantem, ac inde Judæis עשרים וארבע *Eſrim vearba* appellatum, complectitur: 2. Talmudicos: 3. Cabbaliſticos: 4. commentarios in ſacras literas, פרושים *Peruſchim* dictos: 5. Homileticos, allegoricos (*Draſchoth*) & qui in diſputando occupantur: 6. eos qui varias artes diſciplinasque ſive Philoſophicas, ſive Medicas, aut alias tradunt: 7. fabuloſos, Poëticos ac ſimiles, ſpötterey oder Exempel-Büchlein / quos ipſi Judæi pro confictis habent. Atque ex hoc poſtremo ordine nonnullos forte, ſed oppidò paucos reperiri poſſe largitur, qui blasphemias atque convitia in Servatorem noſtrum JESUM, ejus Matrem, Apoſtolos, ac alios ſanctos cœlites contineant: e quorum numero duos tantum vidiſſe atque legiſſe ſe affirmat, *Nizachon* & *Tolduth Jeſchu hanozri*, quem poſteriorem libellum Judæi ipſi, *Paulo Burgenſi* teſte, pro apocrypho habeant. His præmiſſis ad quæſtionem propoſitam his verbis è germanico in latinum ſermonem à ſe ipſo converſis reſpondet: *Apud quemcunque* Judæum *ſcienter invenitur aliquis talis liber, qui expreſſis verbis ſimpliciter & plane ad infamiam, blasphemiam, ſcandalum & irreverentiam Domino Deo noſtro* Jeſu, *ſuæ digniſſimæ matri, ſanctis, aut Chriſtianæ conſtitutioni ſeu ordinationi editus eſſet, ille poſſet imperiali mandato eis tolli & comburi, &* Judæus *ille ob id puniri, quod ipſemet talem non laceraſſet, combuſſiſſet, aut ſuppreſ-*

Reſp. ad quæſtionem. blasphemos eſſe tollendos.

defenſ. contra Colon.

ſiſſet

set. Idque probat ex quibusdam legibus, uarum prima est Lex Cornel. ff. de injur. ita habet: *Si quis librum ad infamiam alicujus rtinentem scripserit, composuerit, ediderit, dolove alo fecerit, quo quid eorum fieret, etiamsi alterius mine ediderit, vel sine nomine, uti de ea re agere liret, etsi condemnatus sit qui id fecit, intestabilis ex ge esse jubetur.* Altera verò l. 1. C. de famos. bell. sic: *Si quis famosum libellum sive domi, sie in publico, vel quocunque loco ignarus repererit: aut rrumpat priusquam alter inveniat, aut nulli confiatur inventum. Si vero non statim easdem charulas vel corruperit, vel igni consumpserit, sed vim earum manifestaverit: sciat se quasi auctorem hujusodi delicti capitali sententiæ subjugandum.*

Ita generatim de contumeliosis & blashemis Judæorum libris respondit, eos esse brogandos & concremandos. Post quæ igillatim ad constitutas abs se classes progreditur, ac primò primi ordinis libros ut ote sacros, & afflatu divino scriptos, sanctè ervandos, honorandos & diligenter legenlos esse, affirmavit. De quo quidem neno pius unquam dubitavit. Deindè veò, cum in reliquis generibus difficilior sit diudicatio, ordine cuncta persequitur, ac de *Talmudicis* scribit, etsi multa iis immixta sint, n JESUM, ejusque Apostolos, & amicos injuria, qualia in sacris quoque literis ubinde reperiantur, tamen propter alias causas tolerari debere; quarum has nominatim xprimit: 1. quia D. Paulus 1. Cor. XI. affir- oportere esse superstitiones & factiones,

1. de sacris libris.

2. de Talmude, cur aboleri non debeat.

ut probi ſeu recte credentes fiant manifeſti.
Jam ſuperſtitioſos appellari eos, qui ſacras literas minus recte contraq; Spiritus S. mentem interpretentur, ac in errore perſeverent præfractè; quales omninò Judæi ſint. Expedire igitur, ut Talmudica ſcripta maneant; quò enim abſurdiora proferant, eò magis Chriſtianos reddere aptiores ad commenta iſta refellenda, imò remedium contra pigritiam eſſe iis, qui ſacris literis operam navent: quip-
Tit. 1. pe qui debeant & ſana doctrinâ cohortari & contradicentes refellere. Hoc autẽ fieri à noſtratibus non poſſe, niſi Judaicos libros legant atq; intellligant. Multa malэ hactenus accepta & tributa Judæis eſſe, contra ipſorum mentem ac ſententiam; cujusmodi ſit illud, quod vulgo ſtatuitur, precum formulam in Chriſtianos eorumq; religionem, imperium, Apoſtolos & alios omnes ſacro fonte ablutos, directam illos habere, quæ incipit ולמשמדים ve lamſchümmodim: hac enim voce eos indigitari. Rem tamen longe aliter ſe habere; cum vocabulum משמד miſchmad de Chriſmate vel Baptiſmo nullibi ab Hebræis reperiatur adhibitum, ſed propriè ſignificationem perdendi & abolendi habeat; quo ſenſu legitur Prover. XIV. *impiorum domus* ישמד *perdetur*, everteturi & *Ezech.* XIV. אשמיד aſchmid *perdam illum* vel tollam *de medio populi mei Iſraël*: atque ſic alibi ſemper. Deinde legi debere contendi non משמדים meſchümmadim, paſſivè in Pihal, ſed משמדים meſchammedim, & eſſe partici-
pin

a activorum præsentis temporis, nempe in Pibel.
oque declarare perdentes, vel perditores, q. d.
dere nos cupientibus nulla sit amplius
s, quod illorum propositum felicem exi-
n sortiatur. Hoc verò in Christianos
i nec posse, nec debere, quippe qui ma-
quam aliæ gentes nationesque Judæos
eant, nec eorum perditionem quærant.
hæc nomine מינים Minim generatim in-
itari quosvis hæreseos labe aspersos: in-
que haud rectè effici, Christianos eo in
mero haberi à Judæis, nedum solos intel-
i isto vocabulo. Idem quoque dici posse
voce אויבים ojebhim; eam enim quosvis
stes significare: in Christianos autem eo
nus quadrare, quò magis constet, nos at-
e Judæos communi civium Romani Im-
ii jure gaudere. Denique per מלכות זדון
lchus sedon regnum superbiæ, Imperium
ristianorum non innui, propterea quod
lchus regnum tantum regium declaret. Ex
ibus colligit: cum in hac precum formu-
nullum extet vocabulum, quod vel Bap-
num, vel Apostolos, vel Christianos, vel de-
m Romanum Imperium ex proprietate lin-
significet, eos à calumniæ crimine alienos
d esse, qui Judæis tale crimen impingunt: id
e provenire ex linguæ Hebraicæ ignoran-
Jam, cum idem fieri possit cum Tal-
de, quoniam in universa Germania nullus
n sive inter Christianos sive Judæos sacris
tris initiatos extiterit, qui versare Tal-

mudica volumina atque intelligere potue-
tuerit, non temerè ac incognita caussâ judi-
cium de iis abolendis ferendum esse; Ne-
que fidem adhiberi prorsus debere illis, qu
Talmudicos libros scripserint esse malitia a
turpitudine refertos, quod *Paulus Burgensi*
Petrus Nigri & *Joannes Pfefferkornius* fecerint.
quoniam illi ipsi periti Talmudis haud fue-
rint: gnaros autem intelligentesque nun-
quam igni ad judicasse hoc Judaicæ doctri-
næ corpus. Interim *Nigro* atque *Pfefferkorn*
secus statuentibus, condonari id merito de-
bere, quoniam zelo quodam aut studio i
Deum inducti, ita statuant, non tamen se-
cundum scientiam fieri, dicente Paulo de Ju-
dæis Rom. XI. 1.

Alteram rationem, cur libros Talmu-
dicos comburi nolit, petit ex verbis CHRI-
STI, dicentis ad Judæos Joh. V. 39. *scrutam*
scripturas, quotquot putatis in iis habere vos vita
aeternam, & ea sunt, quæ de me testantur. Ita e-
nim verti posse Reuchlini versionem put-
so viel ihr wenen in denselben das ewig Leben z
haben. Ambigua tamen videntur esse ve-
ba: so viel wenen in denselben. Vel enim
eo modo intelligenda sunt, ut reddi-
mus, vel hoc: scrutamini scripturas, quo-
quot vobis suppetunt, in quibus vos pu-
tis habere vitam æternam. Quæ vero
magis convenire sententiæ *Capnionis* videt
quandoquidem apertè palamque fatetu
CHRISTUM per τὰς γραφὰς etiam int
li

ligere traditiones, quas vocant, Judæorum, in quibus illi quoque existimaverint, se habere vitam æternam. Unde verba Servatoris in hanc capienda sententiam arbitratur: & illa ipsa scripta vestrorum Magistrorum, ex quibus Talmudicum opus concinnatum est, testimonium quoque de me perhibent, æquè ac Biblia. Propterea CHRISTUM una etiam Talmudicos libros sub voce γραφὰς comprehendisse, eorumque diligentem lectionem commendasse censet: eoque concremandos minime esse, cum ad convincendos Judæos magnum habeant usum. Quod exemplo subjecto declarat, quando ex traditione illa *Eliæ* cujusdam, quod lex Mosaica post bis mille annos cessare abrogarique, & contra *Messiæ* tempora inchoari debeant, probat, JESUM Nazarenum esse verum Messiam, cum præfinito illo tempore advenerit. Cum autem objici sibi posse animadverteret, Talmudica scripta post CHRISTI adventum esse composita, eoque CHRITUM illorum lectionem commendare aut imperare non potuisse, respondet ex *Pauli Burgensis* libro, quem *Scrutinium Scripturarum* appellavit, ex antiquiorum traditionibus, quæ diu in ore atque memoria hominum fuere, collecta esse Talmudica volumina, ac quædam etiam hujus generis CHRISTI ætate jam extitisse. F. VIII

Tertia, quam adfert, ratio, subtilior mihi videtur, quam verior, petita quippe inde, d Deus in ipso amœno illo horto, quem

paradisum vulgò vocamus, plantaverit *arbore* *scientiæ boni & mali*; hanc verò ait indigitass bona ac mala juxtà esse legenda, illaque tenenda, hæc verò rejicienda. Jam neminem negare posse, dicit, quin sint bona malis in Talmude immixta. Quod vel hinc constet quia *Burgensis Episcopus*, passim in suis scripti Talmudicorum Doctorum testimoniis, contra pertinacissimam gentem Judaicam, uta tur, & fateatur in præfat. scrutin. scriptu explicationes atque pronunciata *Talmudistarum* ita sæpe esse comparata, ut inde valid contra Judæos argumenta peti queant, cu nescientes interdum vera dixerint, ut Ca phas Pontifex. Eandem etiam ex *Talmu* disputandi consuetudinem alios renuisse, autorem *Fortalitii fidei*, *Nicolaum de Lyra*, *Petru* *Alfonsi*, *Alfonsum conversum* de bellis Dei, *Joa* *nem de Podico*, *Hieronymum*; & similes benè mu tos. Si vero ob mala, quæ contineant, l bri Talmudici abolendi prorsus sint, omn generis libros, ut Poëtas ethnicos, ac simil qui plura obscœna & Christianæ religio adversa tradant; perindè esse tollendo quos tamen hucusque Ecclesia tolerarit inscholis publicè tractari permiserit. Nem nem unquam inter antiquos Ecclesiæ Doct res, ejusmodi consilium incendiarum (lice enim mihi hic uti vocabulo à Reuchlino co ficto & sæpe frequentato) aut dedisse, a approbasse; monitos procul dubio mand to Christi: *finite zizania crescere, usque ad m*

se

ne forte legentes malas herbas, frumentum Matth.
um eis eradicetis; & hoc D. Pauli: *omnia* XII.
, *quod bonum est, tenete.* Jam verò 29. 2.
ri libros Talmudicos, quod Paulus præ- 1. Theſſ.
non poſſe, ſi igne conſumantur. Ita- V. 20.
x his omnibus efficit, ſervandos eos
nec committendum, ut flammis ſubji-
ır.
dem etiam de tertii ordinis libris, quos 3.
ſticos nominat vulgus, judicat. Ea- de Caba-
n re provocat ad controverſiam inter la.
:um Mirandulæ Comitem ejusque adverſa-
liu agitatam & tandem Pontificis *Ale-*
i VI. juſſu autoritateque compoſitam,
aud veritus fuerit *Apologiæ à Jo. Pico* con-
tæ literas præfigere A. 1493. quas *Breve*
llent. Comitem autem laudatum in
ibro affirmaſſe atque oſtendiſſe luculen-
:abaliſtica ſcripta non tantum Moſis, aut
icæ, ſed Chriſtianæ quoque religionis
nata confirmare & certiora reddere;
que ob cauſam permotum *Sixtum* IV. e-
ſe, ut Cabaliſtici libri in Latinum ſermo-
transferantur. Similem in modum ſe
ır *Cornelius Agrippa* contra *delicatos aſinos*
ienſes, quos ſpecioſum Cabalæ nomen offendebat. epiſt.
inquit, *meminerunt,* Picus Mirandulanus alleg.
pnion Phorcenſis *jam convicerunt, nullas eſſe* ſupr.
ias, quæ nos de rebus cum naturalibus, tum cœle-
atque divinis, etiam de CHRISTI *divini-*
nagis certificent, quam Magia & Cabala.
quod ad eos attinet libros, quibus quar-
aſſignavit ordinem, פרושים *Peruſchim.* 4. Peru-
 ſchim.

i. e. Commentarios in ſacras literas, dictos, hos propterea comburendos non eſſe ſtatuit, quod doceant, quo modo omnia vocabula Sacri Hebræi Codicis proprie & ex indole linguæ iſtius intelligenda ſint: eisque interpretes tam carere non poſſe, quam non queamus *Priſciano Servio* & *Donato* in lingua Latinâ recte percipienda, aut Græco ſermone in Novo Teſtamento explicando carere. Et ſane multos Doctores inter Chriſtianos fuiſſe repertos, qui quod utriusque linguæ expertes eſſent, graviter erraverint, ac ludibrio ſe publice expoſuerint. Tantum igitur abeſſe debere, ut ejusmodi Commentarii Judæorum ſupprimantur, ut potius ubicunque inveniri queant, in lucem protrahantur, magnoque in honore habeantur, tanquam fontes, ex quibus linguæ veritas & Scripturæ S. genuinus ſenſus fluant. Rectè proindè in Jure Canonico dici, cap. *jejunium* diſtinct. LXXVI. *In hoc loco multi multa dixerunt, & inter ſe diſſonantia. Cogimur igitur ad* Hebræos *recurrere, & ſcientiæ veritatem de fonte magis, quam de rivulis quærere.* Atque in diſt. IX. C. VI. *ut veterum librorum fides de Hebrais voluminibus examinanda eſt, ita novorum, Græci ſermonis normam deſiderat.* Adhæc neminem ignorare, quanto in pretio *Nicolai de Lyra* commentarii in Eccleſia habeantur: eum verò omnia fere ex *Rabbi Salomonis* commentariis deſumſiſſe, adeò ut illa, quæ de ſuo addiderit, paucis pagellis comprehendi poſſint.

Quod

uod si quis objiciat, Christianorum com-
entariis se posse esse contentum, nec indi-
re Judæorum glossis, er könne sich mit unse-
Commenten behelffen / ei respondet: wer
h behelffen muß / der hat nicht viel übrigs/
s da sich einer im Winter mit Hosen deckt.
einde negat posse veritatis amatorem con-
ntum iis esse, si reputaverit, multos ex No-
atibus sacras literas explicare aggressos,
ias ipsimet non intellexerint. Exem-
um producit *Hilarii*, summi Ecclesiæ Docto-
s, cujus explanationes ab universa Eccle-
a Christiana maximoperè laudentur ma-
noque cum consensu recipiantur. Eum
men subinde lapsum in vocum expositio-
e, propterea quod linguam Hebraicam
norayerit, atque *Hieronymo* in epistola ad
arcellum de Ps. CXXVI. & ad *Damasum* de
sannâ, dicente, leviter tantum afflatus
ierit cognitione Græcæ linguæ.

De illis porrò libris, quos penultimo col- 5. de Draschos. ritual. &c.
ocavit loco, quique vel homilias, vel dispu-
itiones, vel hymnos, vel ritus cerimonias-
ue complectuntur, idem prorsus, quod de
rioribus censet, ab igne debere esse immu-
es, cum in jure Civili æquè ac Canonico
ermittatur Judæis frui libere in synagogis
iis receptis avitisque moribus & ritibus: præ-
ertim si contra fas nihil faciant, neque
Christianam Ecclesiam publicè despiciant,
ui alioqui nihil cum illis negotii est, exceptis
novem capitibus à Glossa expressis C. Jud.
xtr. de Jud. Deni-

6. de Philos. Poetio. Denique de libris ultimi generis, qui circa Philosophicas disciplinas artesque cum liberales tum illiberales occupantur, censet, eodem loco habendos illos esse, quo alii ejus generis Græco, Latino Germanicoque sermone perscripti æstimentur. Quod si vero alii præter hos dentur libri ab Ecclesia prohibiti, utpote sagarum veneficarumque mysteria, vel alia hujusmodi nefanda, turpia atque obscœna pandentes, eos si damno sint, merito damnari, tolli, & igni devoveri debere.

His inductus rationibus concludit, nec laudabile, nec Christianæ religioni utile esse, Judæorum libros, iis tantum, quos famosos appellant, quosq; nominatim supra expressit, tollere, abolere, supprimere, aut comburere.

Refell. objectiones. Quibus ita constitutis argumenta sub initium adducta, quæ huic sententiæ opposita esse videbantur, ordine refellit. Ad primum, quo arguebatur, Judæos direxisse suos libros in Christianos & contra eos stylum strinxisse, respondet, id de omnibus dici non posse, ac si maxime posset, non tamen propterea abrogari debere, cum non offendendi quenquam, sed sui defendendi causa contra quoslibet adversarios Hebræi talia scripta concinnaverint.

Ad alterum crimen excipit, non negare se prorsus, quosdam Judæorum libellos calumniis in Christum Servatorem, Mariam virginem, Apostolos & Christianas leges esse

refertas; se verò duos tantum hujus ge-
is vidisse atque legisse. Minimè autem
um videri debere, si mandata Christi
respiciant ejusque divinitatem negent
aei, cum falsò persuasi sint, se Mosis tan-
ù præceptis obtemperare debere. At hoc
ristianam Ecclesiam in Judæis tolerasse
XIV. secula, neque calumniæ opprobrii-
e loco habuisse.

Cum porrò argumentum ducere incen-
rii inde velint, quod falsi sunt Judæorum
ri, se non satis intelligere ait, quid hôc vo-
bulo intelligant, quoniam ambiguum
lde sit. Vel enim falsum idem esse ac
endosum, ubi scribæ ac typographi lite-
m pro litera per errorem incuriamque po-
nt, aut integras voces omittunt: vel de-
tare id quod verum non est, sensu apud
ilosophos & JCtos recepto, qui falsam
usam, falsam demonstrationem, falsam
lationem & similia dicant. Vel denique fal-
m appellari, ubi veritas subdole inque al-
rius perniciem seu damnum occultatur, aut
pprimitur. Si prioribus duobus modis
lsum capiatur, etiamsi in Judæorum libris
eprehenderetur, non tamen propterea va-
dum satis fore, ut concrementur. Posterius
item probari non posse, quinimò consta-
e atque patere inter omnes, nullam esse in
niverso terrarum Orbe nationem, quæ ma-
orem curam solicitudinemque adhibeat, ut
Codex emendatè correcteque scribatur,
quam

quam Judæos, qui & numerent voces, quoties occurrant, & *plenene* an *defective* ſcribantur, notent, quo labore incredibili defuncti ſunt Hebræorum Critici illi, quos peculiari nomine *Maſorethas* appellamus. Nonnulla quidem loca deprehendi, quæ תקון סופרין *correctiones ſcribarum* vocentur; ſed à Nehemia & Eſra, ex multorum opinione, illa ſic immutata eſſe, cenſet: neque hinc falſi ſuſpicionem concipi debere, cum illæ qualescunque mutationes tanquam ab aliis factæ recenſeantur, & notentur, quas LXXII. interpretes & *Hieronymus* converterint. Quod verò alii vitiatos eſſe Hebræorum libros opinati fuerint, inde fortaſſe provenire, quoniam multæ Bibliorum translationes ſeu verſiones ſubinde enatæ ſint, quas omnes *Hieronymus* præ oculis habuerit, decimamque addiderit. Interim Hebraicum textum ante omnes incorruptum extitiſſe. Falſa autem in tot verſiones irrepſiſſe, mirum profectò haud debere videri, quandoquidem ipſe *Hieronymus* in Ezechielis XL. ſuper verſu: & *ecce murus* ita ſcribat: *diligentem & ſtudioſum Lectorem admonendum puto; ſi tamen ſcientia Scripturarum & non vanis Oratorum declamationibus ducitur, ut ſciat omnia prope verba Hebraica & nomina, quæ in Græca & Latina translatione ſunt poſita, nimia vetuſtate corrupta ſcriptorumque vitio depravata, & dum de inemendatis ſcribuntur inemendatiora, de verbis Hebraicis facta eſt Sarmatica, imò nullius gentis, dum & Hebræa eſſe deſierint & aliena eſſe non cœperint.*

In-

Inque his omnibus per *Jus Canonicum* remitti nos ad Hebræa volumina, ut inde veterum librorum fidem examinemus; certo indicio, Hebræos Codices haberi ab Ecclesia Christiana pro emendatissimis ac minimè vitiatis. Quod si quis falsitatis notam hinc efficere velit, quoniam Judæorum Doctores falsas sacri Codicis interpretationes habeant, ac proinde eum, qui illas adducat, falso uti testimonio; respondet, falsitatis accusandum non esse, qui rem explicat prout potest, sive vera sit illa expositio, sive falsa, modo errorem sponte ac de industria non committat: neminemque teneri, qui fidem ei adhibeat. Itaque etiamsi nonnulla in Judæorum libris reperiantur, quæ falsi quid aut fraudis contineant, tamen nondum esse satis gravem causam, cur concrementur. Eam in rem allegat Bart. in *L. quid falsum*, ff. de fal. ubi dicit: *non puto quod pro quolibet dolo, & qualibet deceptione quis incidat in falsum ut puniatur. L. Cornel. de fals. nisi sit de capitulis expressis in hoc titulo.*

Ad ultimum denique argumentum, Judæos, si suos retineant libros, confirmari in incredulitate, impedirique quo minus Christianorum religionem amplectantur, regerit, consuetudinem quidem esse alteram naturam, & magnum omninò momentum habere, negari tamen etiam non posse, juveniles annos ita comparatos, ut inscitia homines in iis laborent, adulta verò ætate peritiores

tiores evadant: Paulumque Apostolum in Judæorum scholis probè imbutum, ac omnem sapientiam edoctum præcipuum inter Apostolos evasisse. Objicienti, Paulum eò tractum esse, quoniam Christus affirmet, neminem venire ad Filium, nisi quem traxerit Pater; regerit, omnes trahi à Patre, quotquot Christianorum religionem amplectuntur: Christianos enim non nasci sed fieri, quando verbum Christi in aures, ex auribus in cor, ex corde in voluntatem, ex voluntate in intellectum penetret, atq; sic fidem generet, dicente Paulo *fides est ex auditione: auditio autem ex oratione divina.* Aptiores igitur ad auscultationem, aptiores quoq; ad fidem esse. Tales verò meritò statui illos, qui exercitati iis in rebus sint, per quas fides probabilior redditur, ut sunt vaticiniorum veritas, harmonia S. Scripturæ, & similia. Hinc doctos facilius solidiusque adduci ad religionem Christianam, quam indoctos. Tantum abesse, ut libri Judæorum impedimento sint, cur ea gens ad nostra sacra non transeat, ut potius *conversionem* magis promoveant, modò periti inter nos atque versati in illis libris adsint, qui prudenter adversarios suismet aggredi armis noverint. Exempla esse in promtu illorum ex Judæis, qui non solum è sacris sed Talmudicis quoque aliisque voluminibus suorum popularium convicti, avitam religionem deseruerint, & ad nos accesserint.

Damna Ex his denuò concludit Noster, non consul-

ium videri, neque è re Christianorum fo- si Jud.
; si Judæis libri eripiantur ignique devo- libri
ntur, imò contra plurimum damni si id combu-
, inde redundaturum. Nam Judæos su- rerentur.
ari posse, Christianos tale quid ex metu
jere, neque audere cum ipsis congredi an-
quam arma deposuerint; perinde ac si
s Dux pastorem ad pugnam deposcat,
baculum seu cultrum prius abjicere man-
verit. Deinde Apellas concrematis ve-
bus libris novos scribere, prioribus mul-
pejores, aut de memoria liberis suis nar-
posse, quæ in antiquis lecta fuerint.
m etsi aboleantur omnes in Germania li-
tamen alibi multos superfuturos. Ad-
calumniandi occasionem arrepturos,
si nostri doctores injuriam ipsis fecis-
t, nec eos rectè assecuti fuissent: nostris
em veritatem demonstrandi ademtam an-
fore, omnibus Hebraicis codicibus sub-
s. Porrò dari posse tempus, ubi in Conci-
& Synodis ejusmodi libris Ecclesia in-
eat ad refellendos pertinicissimæ gentis dist. 37.
ores, quæ ex suis domesticis scriptoribus c. rela-
lius refutetur, quam si sola adhibeatur tum.
iptura S. Etenim, ut jus Canonicum præ-
it, *Lex Dei cum legitur, non secundum propriam*
nii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt
multa verba in Scripturis divinis, quæ possunt
ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte
umpsit; sed fieri non oportet. Non enim sensum,
extrinsecus adulteretis, alienum, & extraneum

 debe-

debetis quaerere, aut quoquomodo ipsum scripturar auctoritate confirmare: sed ex ipsis scripturis sen capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligent discere scripturarum, qui eam à majoribus secund veritatem sibi traditum servavit, ut ipse possi qua recte suscepit, competenter asserere. At hoc usui fore cum contra Judaeos, ne vam confingant explicationem, tum Chris nis ipsis, ne receptas interpretationes tem deserant, aut novas opiniones excogit Dehinc Judaeos pertinaces magis futuro superstitionibus suis sacrisque servandis vetitum nisuros magis, aeque ut olim C stiani fecerint, cum *Diocletianus* & *Maxim nus* edictum promulgaverint de combur dis omnium Christianorum libris.] mum si liberi Iudaeorum invitis parenti sacro fonte ablui non debeant, neque lib ipsis vi auferendos, cum multis libri ae chari sint ac liberi.

His ad extremum subjungit consili quâ ratione Iudaei ad religionem Chris nam adduci queant, suadetque in sing Germaniae Academiis & Scholis constitu dos esse ad decennium duos Magistros, juventutem in Hebraicis literis probe buant, uti *Clementina* sub titulo de Magi praecipit. Ita brevi fore, ut cum Iudaeis pl de ac solide nostri disputare, eosque traduc ab avita religione ad Christianam possint atque tenore legis latae in Jure Can. c XLV. C. III. in haec verba: *Qui sincera*

natione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis, non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad planum ratio non poterat revocare, pellat procul adversitas. Nam quicunque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illi magis quam Dei causas probantur attendere. Et post pauca: *agendum ergo est, ut ratione potius & mansuetudine provocati sequi nos velint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus* (NB.) *ostendentes, quæ dicimus, ad sinum matris Ecclesiæ Deo possimus adjuvante convertere.* Ca. V. hæc de eodem argumento leguntur: *de Judæis autem præcipit sancta synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri, cui enim vult Deus, miseretur, & quem vult, indurat. Non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ.*

Hæc summa est sententiæ consiliique *Capnionis*, quod jussu *Cæsaris* & *Moguntini* modestè sanè consignavit, ac clausum obsignatumque per apparitorem fidelem, & juratum, quem vocant, tabellarium, transmisit; sed priusquam ad Imperatorem veniret, dolo *Hochstrati* interceptum & à Pfeffecornio impugnatum publice est. Quo de ipse Capnion graviter subinde est conquestus aliquot in epistolis atque scriptis; omnium verò maxime in defensione contra *Colonienses* calumniatores ad *Maximilianum* Cæsarem, ubi his verbis eum compellat: *Cum jam fuisset consilium meum in manu Archicancellarii tui, Principis illustrissimi, antequam Majestati tuæ repræsentaro*

taretur, inventus est Judæus quidam Coloniensis cognomento Pepericornus *cum assumpto sibi titulo* Judæorum hostis, *ignavus certe homo, vel bestia potius venenata, qui mox idem consilium jam tuum* CÆSAR, *tuum inquam, quia tibi destinatum jussu tuo & Commissario tuo traditum, nescio quomodo, qua fraude, quo astu, quo ingenio malo, qua hominum perfidia Te præveniens, in sui potestatem redegit, & furia percitus, quod me videret, non omnia Judæorum cremanda decrevisse, ut multorum auxilio & consilio iniquissimo & injustissimo vindictam quæreret, in publicum per plurima transumpta prodidit atque renunciavit.*

Ob quam caussam eum pœnam lege imperiali Principum nomine denunciatam incurrisse ait, cujus hæc sunt verba: *Consiliorum nostrorum renunciatores aut vivi exurantur, aut furca suspendantur.* Cumque sanctitatem æquitatemque hujus legis aliquot argumentis probasset, id non eò se fecisse affirmat, quod se consilii dati pudeat, ejus enim omnia sana esse, si sanè intelligantur, & recta, si non pervertantur: sed ut ostenderet, quam honesta, quam gravia, imò verò quam turpissima, quam levissima calumniæ suæ fundamenta novo more per alium lacessendi jecerint delatores ipsius à nefaria proditione *Pepericorni* sumentes initium, *qui non hoc contentus erat* (sic ipse *Reuchlinus* scribit) *quod prodidit, non his in limitibus mansit, non perstitit hoc scelere, sed ultra grassatus est Judæus aqua tinctus, contemptor legum, humanæ societatis prævaricator, & evangelicæ charitatis apostata. Instructus enim ab eis, qui se jactant*

defens. contra calumn: Colon.

sunt è numero doctorum esse, ut suffarcinatus multis & variis inutilibus allegationibus, tam Theologiæ quam Jurium homo, alioqui in doctus & literarum imperitus, nullosque Latini sermonis libros callens, & Judaica quotidiana pueriliter tenens, ad libellum aliquem famosum fictis criminibus respersum, contra me in lingua vernacula promulgandum adornatur, & tanquam crudelis, qui famam & existimationem honoris, bonique nominis cultum faciat nihili, expeditur in facinus, armatur in audaciam, committitur periculo, exponitur mortuus morti, contra quem non nisi larvis pugnandum sit, semetipso judice, indignus contra quem optimus quisque & gravissimus talione confligat. Nundinis igitur Aprilibus Anno M.D.XI. Francofordiæ apparet iste liber diffamatorius, Manuale Speculum *inscriptus adversum me doctiursorum machinatione consutus, proditoris nomine promulgatus, & ad circiter mille exemplaria per chalcographum Moguntinum redactus in publicum, ipse suo Prologo indicans manifeste tanti facinoris auctores. Neque enim qui prodere consueverat, factionem illam perditissimorum hominum tanquam vas futile & rimarum valde plenum, continere celareve poterat. Sed* Arnoldum *quendam* de Tungari *ex Professoribus Coloniensibus adversum me (ut idem ipse protestatur) de Collegio electum, in libelli famosi titulo præfatur atque prænominat, sicut malleus fabrum, cui & ea ipsa diffamatio quodam ritu dicatur & sacratur.*

Hæc præfationis quasi loco præmittere placuit, ut constaret, cum veritate esse consentanea, quæ in Oratione retulimus. Nunc *Manualis Speculi* & titulum, & summam indi- Manualis speculi firma.

cabimus. Titulus ita habet: Handspieg Johannis Pefferkorn / wider und gegen d Juden / und Jüdischen Thalmudisch Schrifften / so sie über das Christenlich Re ment singen und lesen. Welche billich Got lästerer / Ketzer und Abergläuber / des Alte und des Natürlichen gesetzen gezehlt / geheisse verthümt und abgethan werden mögen. D rum sich etliche Christen wieder mich setzen / a fechten / solche Artickel zuwiederlegen. Da gegen ich antwurdt / und mit bescheidene Red uffgelöst hab.

Summam libri ipse *Pfeffercornius* indic in epistola nuncupatoria ad *Arnoldum de Tu gari*, quâ significat, se recenti adhuc mem ria tenere ipsius quæstionem propositam, c executioni non detur consilium suum laud bile datum de comburendis Judæorum bris. Multa quidem esse, quæ responde debuerit, qualia impedimenta sibi objec fuerint, à Judæis haud tantum, sed etia cumprimis à Christianis nonnullis: verum omnia se accuratè præstitisse præsenti libell quem *Manuale Speculum* inscripserit, ac omn um quasi manibus tradiderit legendum, quatuor distinctum partes, quarum prin Exordii locum habeat, indicetque hostile blasphemumque os Judæorum, quod qu tidie contra Christianum Imperium ap riant. In secunda parte agit de variis hær ticis Judæorum dogmatibus. Tertia versa in explicando argumento Talmudicorum

br

...rum atque defendit, rectè omninò eos ...nari. Quartò exponit, quæ passus à ...ris æquè atque nonnullis Christianis ...it. Hæc opusculi est partitio. Nunc ...modo singula probet, dispiciendum est. ...ò igitur narrat, quomodo diu mul... reputanti secùm, quidnam Judæos ...rore tàm pertinaces redderet, nulla alia ...atur caussa verior atque certior, quam ... per Talmudicos libros magis magis... confirmentur, quippe qui sint contra ...ctrinam Christianam, contra legem na... & Mosis, contraque Prophetas di... atque confecti: variis item blasphe... calumniis ac conviciis referti; quod ... peculiaribus scriptis ostendisset, ac no...um probasset, certam precum formu... quotidie in suis Synagogis recitare Ju...os, qua ardenter à Deo Romani Impe...nam, omniumque sacro fonte ablu...rum exitium precentur. Hæc ut intel...tur melius, indicabo libellos à *Pfefferkor*... ante motam cum Reuchlino litem scri..., quorum tres vidi. Primus hunc præ... titulum: *In hoc libello comparatur absoluta ex*..., *quomodo cæci illi Judæi suum Pascha ser*... *& maximè quo ritu paschalem illam cœnam* ...*cent*. *Exprimitur præterea* Judæos *esse* ...*ticos & desertores* Veteris, *& oppugnatores* Novi Testamenti; *quamobrem judicii rei sunt* ...*dum legem Moysi*. Editus impressusque est Coloniæ A. M. CCCCC. IX.

Libelli à Pfeffercorn. vulgati.

Alterum opuſculum eodem anno vulgatum ſplendido hoc & ſpecioſo titulo inſignitur:

Hoſtis Judæorum hic liber inſcribitur. qui decla rat nequitias eorum circa uſuras & dolos etiam va rios. qui in hunc usque diem noti Chriſtianis no fuerunt. Habet etiam in ſe Hebraicas ſententia ut cœci & maledicti Judæi tanto apertius vel ex ſu ſcripturis confundantur.

Sequenti demum anno compoſuit li brum *in laudem & honorem* Illuſtriſſimi Ma ximique Principis & Domini, MAXIMI LIANI, *D. G. Romanorum Imperatoris ſemp Auguſti* &c. *diviſum in ſex & decem capita*, quorum breviaria, quia in titulo argumentum non e expreſſum, dare viſum eſt, cum aliquod hab re momentum videatur ad præſens, in qu occupamur, negotium. Poſteaquam Cap. attigiſſet bellum ab Imperatore adverſus i obedientes & rebelles *Venetos* ſuſceptum ca 2. oſtendere conatur Imperatoriam Majeſt tem ſeriò & conſtanter velle, ut Judaici Hebraici libri omnes, qui errores continea adverſus Moſen & Prophetas, impediment que & probra, ac alia adverſa Chriſtian religioni, auferantur à Judæis, ubicunq publicè aut privatim aſſerventur, & colle ſeponantur, quidque ad hoc decretum int ponendum tantum Principem commove Tertio capite exhibetur exemplum Imper lis mandati ad omnes & ſingulas Imperii vitates & earum Magiſtratus ſuper hujus mo

modi librorum susceptione. Quarto capite narratur, quid tentaverit & egerit Pfeffercornius secundum mandata Cæsaris, & quo pacto Judæi illa ut revocarentur, summo conatu & studio allaboraverint. Capite V. nominatim exprimuntur libri sacri Hebræi Codicis, quos legere atque retinere Judæis integrum sit: Sexto autem notantur mali, falsi & inutiles, pernitiosi illis, molesti nobis Christianis, sive propter vanitatem & malignitatem suam, sive quod conversioni, quam cupimus, obsistunt: quorum in numero omnes Talmudici & Rabbinici habentur. VII. memorantur nonnulli ritus ac abusus Judæorum contra Scripturam S. & instituta Mosis, ob quos jure & meritò ultimo supplicio juxta legis formulam afficiendi essent. Illis, quæ sequuntur capitibus, usque ad XIII. traduntur varia de Messia, qualem Judæi sibi fingant, de morte, sepultura & vita æterna. XIII. continet adhortationem ad Principes & civitates Imperii, ut omnem curam adhibeant, quomodo Judaici errores tollantur, qui ex pravis & falsis ipsorum libris proveniunt. XIV. Caput ostendit, qua ratione Judæi per ignoratam vulgò jurandi formulam cogi atque urgeri possint, ut falsos libros suos, si forte absconderint negaverint ve, prodant atque proferant, cum alioqui communium juramentorum contemtores sint. XV. capite diluuntur septem argumenta, quæ adversus propositi-

positam & ceptam librorum à Judæis adeptionem, ac velut abreptionem & spoliationem objici possent, sive utilitatis, sive æquitatis intuitu. Ultimo denique capite describuntur quatuor genera hominum, qui immeritò ac præter rationem offenduntur talibus Pfeffercornii conatibus, eosque æquis animis haud ferunt.

Hæc postremi, inter tres, libelli summa est. Præcipua autem controversia mota est occasione secundi opusculi, *Judæorum hostis* inscripti, in quo *Pfeffercornius* primò vocabula probrosa & contumeliosa in Dominum JESUM, Matrem ipsius, Apostolos, Sacramenta, Sacerdotes Christianos, ac similia, jacta à Judæis expressit. Deinde preces execrationesque adversus Christianos posuit, quarum præcipua ferè hæc est, eam ob caussam huc transscripta : ולמשמדים אל תהי
תקוה וכל המינים כרגע יאבדו וכל אויבי עמך
בית ישראל מהרה יכרתון ומלכות זדון מהרה
תעקר תשבר ותמגר ותכניע כל אויבינו במהרה
בימנו :

Quam formulam Latinè sic expressit : *Baptizatis nulla spes est, & infideles omnes celeriter peribunt, & omnes inimici populi tui Israel, ô Deus! opprimentur & exterminabuntur. Fiat id quidem citò.* Reliqua autem verba in versione sunt omissa, quæ ita supplemus : *& regnum superbiæ funditus extirpabitur & confringetur, subigesque omnes hostes nostros citò in diebus nostris. Verba hæc & preces,* inquit Pfeffercornius, *in singulos dies ter*

plicant, gravi & serio meditatu, quibus planè & plane Apostolos & omnes in nomine Jesu baptizantes significant: cum cunctos, qui eorum perfidiæ & erroris participes non sunt, ipsi infideles nominent. Racha & ultionem orant super universa Ecclesia Christiana, præcipue autem & regnum Romanum nascetur, infringatur & disturbetur. Has quoque preces execrabiles non sedentibus licet dicere, sed erecte stantibus. Neque alii cum alio loqui permittitur nisi finita hac oratione. Si quæ etiam inter Christianos bella, seu adversum eos hostilia, civilia aut socialia, evenerint, tum maxime exultant & lætantur, ea spe, quasi propria ad religionis illius & imperii perturbationem & exitium.

Verum hæc verba in Christianos regnumque Romanum directa esse, negavit *Reuchlinus* in suo consilio ad Imperatorem perscripto, quemadmodum supra est ostensum; quod cum vidisset *Pfeffercornius*, in *speculo manuali* suam sententiam aliquot argumentis defendere conatus est: primo quidem id probat ex testimoniis aliorum Judæorum ad religionem Christianam conversorum, utpote *M. Alfonsi*, *Hieronymi* & *Joannis* quorum verba legantur Lib. III. *Fortalitii fidei*; deinde citat *objectionem* Talmud, seductorem Judæorum, Pharetram fidei contra Judæos: adhæc *Paulum Burgensem* L. I. Scrutinii. dist. V. cap. VII. ac denique si hos omnes testes repudiet Reuchlinus, *Hieronymum* omni exceptione majorem, qui Libro II. in Jesaiam cap. V. disertis verbis tradat, *Judæos adhuc perseverare in blasphemia & ter quotidie in Synagogis nomi-*

neque hic subsistit, sed ultra quoque
gressus scribit, tam promtum in leg
scribendisque Hebraicis literis esse Ca
nem, quam velox sit asinus scalam con
dens. Nec peritiam ejus probare,
Grammatticam Hebraicam ediderit,
eam ipse non composuerit. Quod
affirmet, à Judæis nos hostium loco
haberi, id manifeste falsum esse, que
insidientur nostris bonis & fortunis, te
rali & æternæ saluti, Christianam Eccl
convitiis proscindant, Messiam à Deo
sibi petant magna instructum poten
utpote Christianorum victorem.
quam caussam diaboli potius quam R
ni Imperii cives à multis Christianis n
dicantur. *Reuchlinum* ipsum in episto
quendam nobilem A. M. D. V. data, f
esse, Judæos *blasphemare* Deum, ejusq
lium JESUM & hac blasphemia illos
ctari; unde posteri quoque criminis tant

dicorum usitatos, ac postremum vesperâ, quæ festum Nativitatis, Christi antecedat, legiâ Judæis in Servatoris nostri ignominiam atque contemtum, quem ea nocte credant per latrinas aliaque impura loca in universo terrarum orbe ambulare debere, in justam ultionem, quod falsam doctrinam tradidisset. Hæc partis sive capitis I. summa est in manuali speculo.

Altero capite exponit varias Judæorum hæreses, ut probet eos propriè dici hæreticos, secus quam Reuchlinus statuebat, qui hæreseos labe aspergi debere Iudæos haud concedebat. Futilia verò pleraque sunt argumenta, quibus utitur *Pfefferkornius*, suam probaturus sententiam; ut, quod asserant Judæi, Adamum impuro concubitu cum bestiis se miscuisse, antequam vitæ socia à Deo *Eva* ipsi adjuncta fuisset: Deum quotidie cum angelis Talmudicis literis operam navare, tristitiâque affici indies ter propter miserias, quibus obnoxii sint Judæi inter Christianos, & cum *Leviathane* interea ludere, ut mœrorem ex animo suo expellat: nunquam illum, ex quo templum Hierosolymitanum destructum sit, risisse: *Jesum Nazarenum* quotidie ab eo castigari, quoniam miserandum in modum populum seduxisset: & quæ sunt alia hujus generis, indigna certe ut prolixam de iis narrationem instituamus. Et tamen hinc efficere conatur Judæorum hostis, Judæos meritò censeri blasphe-

ſphemos, hæreticos, ſuperſtitioſos, conte
tores Legum Moſaicarum, naturalium,
Novi fœderis. Non ago Judæorum ca
ſam: ſcio quomodo in nos, ſacra noſtra, S
vatoremque noſtrum præcipuè, animati ſi
atque hoc nomine à cive meo in quibusd
diſſentio, qui illos ab omni fere hæreſeos
blasphemiæ crimine abſolvere conatur: h
tamen audacter affirmare ſuſtineo, argume
ta ejusmodi à Pfeffercornio corraſa undiq
& cumulata, tanti ponderis non eſſe, ut
mnes Judæorum libros è medio tolli
flammis ſubjici debere, evincant. Ver
de his atque ſimilibus ſuo loco noſtrum qu
lecunque interponemus judicium. Nu
cœpto inſiſtentes ordini, indicabimus bre
ter, qua ratione *Pfeffercornius Reuchlini* fund
menta, quibus nititur, ut retinendos lege
dosque aſſiduè Talmudicos libros eſſe, p
ſuadeat Chriſtianis, deſtruere conetur. Q
noſter de arbore ſcientiæ boni & mali adf
& ad Talmudem accommodat, ea pueri
dicit, cum illa arbor per ſe mala haud fue
mala autem dicatur ob primorum parent
malitiam, inobedientiam & blasphemia
quod gloriam Majeſtatemque divinam
fectaſſent. Sic quoque comparatum c
Talmudicis libris eſſe, ait. Chryſippe
Pfeffercornii acumen ego certè non cap
etſi alioqui haud negem, parum roboris
ſtrum accipere pro ſua ſententia ex illa de
bore petita ratione.

S

Subtilior autem fortassis est in refellendo altero Caprionis argumento, quo ipsum Salvatorem nostrum Talmudicorum voluminum diligentem attentamque lectionem commendasse omnibus ex Joh. V. 39. asserit. Regerit enim Christianam Ecclesiam per XV. secula stetisse, confirmatam à multis martyribus, sive veritatis testibus, ornatam præstantissimis divinissimisque doctoribus: neminem tamen unquam extitisse, qui ad Talmudicos libros provocaverit, aut testimonia ex iis petierit; contra verò haud paucos, qui illos rejecerint atque reprobaverint: id sanè non facturos, si quid sani ejusmodi voluminibus inesse existimassent. Adque alibi extare in Evangelio: *habent Mosen & prophetas*, non vero addi: Talmudicos Doctores.

Jam quando Noster affirmavit, multos quidem fuisse, qui Talmudica opera contulerint, neminem tamen, qui comburenda judicaverit, nisi *Petrum Nigrum* ex familia Dominici, & *Johannem Pfeffercornium*, respondet, nihil obstare, quo minus aboleri debeant, licet nemo unquam tale consilium dedisset; quod tamen dici nequeat, cum *Gregorius* & *Innocentius* IV. Talmudicum corpus & combusserint & comburi jusserint, testibus *Innocentio*, *Joanne Andrea*, *Panormitano* aliisque Doctoribus *Ca. super eo de voto*, *Felino in canonum statuta* de constitut. in d. X. col. Posthæc queritur modum *fraternæ correptionis*

reptionis à *Reuchlino* non esse observatum, sed cum suis duntaxat affectibus indulsisse atque haud fecisse decorè aut candide, quod defunctis doctoribus Ecclesiæ, *Nicolao de Lyra, Petro Nigro*, aliisque insultaverit, acutisque sermonibus ferierit.

Jam, quando cognitum probè perspectumque habuit, Judæos ipsos Reuchlinum laudare, ut peritum Hebraicarum literarum, id minimè mirum esse dicit, cum laudare illos soleant, à quibus laudentur, iisque inserviant, â quibus adjuventur, præsertim ubi inde damnum in Christianam Ecclesiam redundaret sciant. Huc enim pessimam gentem esse intentam, idque moliri & machinari subdole, ut sive verbis, sive gestibus, sive donis, aut alia ratione Christianos in suas partes trahat; quod exemplis aliquot declarat, utrum satis certis, non disputo, cum alias de istius populi dolis & decipiendi corrumpendique arte abunde constet.

Hinc progreditur ad III. caput, quo in originem Talmudis inquirit, ut illâ perspecta, eo solidius concludere queat, nil sani in illo contineri. Originem verò tradit accepisse occasione glossæ à Christianis in libros sacros concinnatæ, huicque directè esse oppositum, variis venenatis & blasphemis verbis, falsis item, confictis, doctrinæ Christi & legibus naturalibus adversis rebus refertum, pari tamen pietatis affectu cum S. Codice reci-

iendum. Speciosum etiam antiquita-
ndum Judæos prætexere, quod nomi-
continua successionis serie à Mose ad Jo-
, à Josua ad Prophetas, ab his ad senio-
doctoresq; e propagata coram illa do-
a fuerit, donec literis consignata ad po-
s transmitti potuerit, qui in erroribus &
fictionibus magis magisque confirma-
mis sese tenebris immerserint, ut emer-
inde haud queant, nisi Talmudica
mina prorsus aboleantur.
ltimo denique capite exponit mala quæ
ssus fuerit ab ipsis Christianis, cum
tianam religionem amplexus esset, con-
turque inprimis de injuria sibi à Ca-
e illata, qui audacter scripserit. *Pfeffer-*
m Talmudicarum literarum haud es-
ritum. Regerit enim se à puero pluri-
dè audivisse, atque hac ratione quan-
illarum notitiam hausisse, æque ac mul-
ristianorum solo auditu edocti, *Evan-*
Epistolas, *Prophetas* atque similia intelli-
Deinde provocat ad suos ante scri-
ibellos, quibus multa de Talmude
inseruerit; nihil vero illorum unquam
eis in dubium esse vocatum. Tum a-
i à se conatur suspicionem, quasi He-
rum libros comburendos esse, dunta-
e lucri capiendi asseruerit; sed contrà
sum omnibus vult, id eò factum unicè
esse, ut Judæi desertis erroribus veritatem
gelicam amplecterentur facilius, si Tal-

U mudi

mudici libri, quos ipsi diabolo autore & adjutore composuerint, & per XV. secula non sine ingenti Christianæ rei damno retinuerint, auferantur. Hoc factum ad posteritatis memoriam insigne, & Ecclesiæ utilissimum futurum; quemque igitur Christianum omnibus viribus eò contendere debere, ut sui consilii rationes approbentur atque executioni mandentur. Tandem quod vel maximè objici suæ sententiæ posse videbatur, removet, nimirum fore impossibile, ut omnes omninò Judæorum libri tollantur penitus, cum quosdam occultare, humo mandare, indeque iterum eruere post aliquot tempus, aut aliunde repetere queant. Hoc enim facile existimat impediri posse; si severâ lege sub vitæ fortunarumque omnium jactura illis tale quid interdicatur.

His hunc in modum disceptatis, putat satis valide se suam probasse & contrariam refutasse sententiam; unde concludit denuò Talmudica scripta esse abroganda: idque novo argumenro asserere cupit, quando moveri se dicit exemplo Christi, in templo non verbis tantum sed verberibus quoque ac fustibus Judæos castigantis, quod ex domo supplicationis latronum speluncam fecissent. Eam in rem ipsum ejecisse ementes & vendentes in fano, numulariorumque mensas & sellas vendentium columbas evertisse; certo, ut *Pfeffercornius* ait, documento, blasphemias severè puniri debere, ac proinde Tal-

mudi-

udica scripta tollenda, & supprimenda: super etiam usurarum exactionem immoicam inter Judæos receptam abrogandam, los ad labores honestos, ad verbum divinum ublicè audiendum in nostris cœtibus cogenos esse, ut hac ratione ex Prophetarum scritis probe informati facilius Christianam eligionem amplectantur.

Atque hæc omnia justæ defensionis iussa contra calumnias à Reuchlino sparsas rofitetur se scripsisse, & unà recipit, sive coam Imperatore, sive Vriele Archiepiscopo, ve 4. Academiis à Maximiliano Cæsare deectis, aut aliis quibuscunque, cuncta atque ngula uberius se, si res postulet, declaraturum; paratum insuper Judæis monstrare, quo 'almudis codice, capite & paginâ ea quæ ontra illos produxisset hactenus, ac deineps producturus esset, legantur & invenianır. Ita magnificis verbis manuale speculum nit magnus quidem, sed fortassis vanus, proiissor, ut in eum optimè quadret illud Poetæ:

Quid ferat hic tanto dignum promissor hiatu?

Reuchlinus certe manuali ipsius speculo erterritus non est, ut manum de tabula poeret, quin potius cœco Judæo oculos apeuit, quando ei *Oculare speculum* opposuit, de uo ipse hunc in modum in defensione sua ontra calumniatores Colonienses ad Cæs. *Maximilianum* scripsit: *enitendum fuit, ut quicuid contra me temerator scripserat, quam verissime iluerem, & rumores emacularem. Feci certe diliunter quod institueram, feci quod debui, feci triumpha-*

Oculare speculum Pfeffercornio opponit Reuchlinus.

phare veritatem, quare librum apologeticum in lingua Teutonica Oculare Speculum *nominavi, quem suum calumniator* Manuale Speculum *prius inscripserat, melioribus ego auspiciis, quod manus non videat sed oculus, quod ego innocentiam meam oculis subjeci, at ille calumniam suam manibus & violentia. Nam ipse manum inferre voluit, ego saltem videri & cognosci è* Speculo *manum, potentiam atque vim adversus me furentem. Socrates dicitur à nequissimo nebulone in faciem percussus nihil vindictæ postulasse, nisi ut nomen injuriantis in fronte gereret, quo illius tanta malitia omnium oculis appareret spectandi. Sic* Oculari Speculo *istius maledicta conspicienda statui, quo viderent omnes boni clare, aperte, liquide adversarios meos plusquam triginta quatuor mendaciis ad mei contumeliam in* Manuali speculo *esse abusos. Utque figmenta sua splendidius sole patefierent, libuit ea unicuique digito monstrare, quod fieri sane non potuit, nisi & una omnibus consilium meum Tibi,* Cæsari Augustissimo *à me datum, quod prius à proditore non solum renunciatum, sed etiam publicatum fuit, in propatulo & perspicuo exhiberem, ut cujuslibet in pagina charta per apposita signa deprehenderet universa natio Germanorum calumniatoris falsitatem.*

ratio tituli.

Titulus libri integer ita habet: Doctor Johansen Reuchlins/der K. M. als Ertz-Hertzogen zu Oesterreich/auch Chur-Fürsten und Fürsten gemeinen Bund-Richters in Schwaben warhaftige Entschuldigung/ gegen und wider ains getaufften Juden/genant Pfefferkorn vormahls getruckt ußgangen unwarhaftigs

chmachbüchlin/ Augenspiegel.
Cujus *Ocularis speculi* summam atque ndium dare convenit, æquè ac *Manualis* cornii dedimus, quoniam ob hunc libellum tota ferè commota Europa In tantum autem tamque diuturnum non erupisset, si illi, quibus componen à Cæsare mandatum est, suum fecisficium. Simulac enim Capnion Pfeffer- *Manuale Speculum* per Mercatores ex is Francofurtensibus accepit, illud peratorem, Reutlingæ tum commo-, detulit, ejusque opem supplex imit, quam cum ipse ob negotia & plu- & maxima præstare eo in loco suo i & Consiliario non posset; adstantibus proceribus negotium commendavit, rò propter multas occupationes legaque subeundas pollicebantur, Cæsarem rem Augustensi Episcopo commissuhujus citationem cum noster impa- quodammodo exspectaret, omnemoram ægrè molesteque ferret, eum per commonuit, ut imperiali delegatione is innocentiam suam audiret. Verum o ab Episcopo responso, nihil in tis se de ea lite habere, appropinbusque nundinis Francofurtensibus ibus, ad quas neophytus infamis ille s venturus infamiamque Reuchliniaminis sparsurus latius, & innocentem s vehementiusque laceraturus erat, o-

Ejus summa.

mnem de ſe iniquam ſuſpicionem tollendam ratus, *Oculare ſpeculum* concinnavit, & per Thomam Anshelmum Badenſem vulgavit. Ei præmiſit Cæſaris & Moguntini ad ſe literas, ſuumque conſilium reſponſi loco datum, cujus ſupra ſummam indicavimus. Adjunxit autem ſimul *Scholares diſputationes* Latine, ut in defenſ. cit. loquitur, cum argumentorum breviſſimis ſolutionibus, quibus docti & literati cognoſcerent, illum non aliter ſenſiſſe, nec ſentire velle, quam ſentiat Catholica Eccleſia. Argumenta numero LII. duo ſunt, quæ objici ſententiæ ſuæ poſſe videbat. Inſtituti ratio non permittit omnia atque ſingula recenſere, itaque potiora tantum, in quibus maximum, noſtro judicio, ſitum eſt momentum, adducemus. Neque tamen hic ſtatim illud præſtabimus, ſed ubicunque commoda erit occaſio. Id enim ob brevitatem nobis eſt aptius: licebitque omninò, unâ, quod dicitur fidelia, duos dealbare parietes.

Mendacia Pfeffercornii.

Tertia quaſi pars *Ocularis ſpeculi*, legentium oculis ſubjicit XXXIV. mendacia à Pfeffercornio conficta, quorum primum ac præcipuum fere eſt, quod *Reuchlinum* ſcripſit, concedere nolle, Judæos orationem, quæ à voce *Velammeſchummadim* incipit, direxiſſe contra Chriſtianos & regnum Romanum. Hoc verò minimè ſe inficiatum Capnion reſpondet, quin potius largitum eſſe, unum alterumque è Judæis ſupplicantem tacita mente Chriſtianos concipere atque intelligere,

...ere, neminem tamen pro certo id affirmare ...t scire posse, nisi Deum, qui cordis late-...as intuetur solus: hoc duntaxat se asseruis-...se ex vero, nullum extare in illa supplicatio-...ne verbum, quod ex vi proprietateque linguæ ...sive Apostolos, sive Christianos, sive Roma-...num Imperium significet, idque Gramma-...ticos omnes & Lexicographos uno ore fas-...suros. Injuriam igitur Pfeffercornio haud ...fieri, si minus recte dicatur vertisse Germani-...cè: den getaufften sey kein Hoffnung / cum in ...fortalitio fidei L. III. obl. VII. relatum le-...gatur, *Alfonsum* è Judæo factum Christianum ...juramento in S. Evangelium coram Toleten-...si Episcopo adactum, ut sæpius adductam ...precum formulam haud aliter interpretare-...tur, quam rei veritas requirat; illum verò h.m. convertisse: *destructis non sit spes, & omnes hæretici citò pereant, omnesque populi hostes momento disrumpantur: & regnum superbiæ temporis puncto confringatur: nostris intereant diebus. Tu verò benedicte Deus! frange hostes nostros, eorumque superbiam sine mora destrue.* Quibus verbis cum nulla neque baptizatorum, neque Christianorum, neque Romani Imperii fiat mentio, conclusit noster, calumniæ loco haberi meritò debere, si Judæis tale quid adscribatur, eaque de caussa permittendum haud esse, ut tam atrox calumnia publicè illis impingatur, cum apud indoctos in tantum incurrere odium queant, ut fortunæ ac vita eorum periclitentur. Tale consilium salutare utique

esse, neque ad infamiam spectare Pfeffercornii, sed ad cohibendum incendium, quod ille excitare visus sit quodam libello Germanico, his verbis inscripto: In diesem Büchlin findet ihr ein entlichen Fürtrag &c. ubi subjectis consilium subtile dederit, eosque instruxerit, quomodo seditionem concitare in suos Magistratus debeant, si Judæis favere illos intellexerint.

Alterum mendacium *Pfeffercornii* Noster hoc esse contendit, quod ille scripserit, Reuchlinum negare, gentem Judaicam Christianos odio inimicitiaque prosequi. Hoc verò nuspiam extare in suo consilio, tegerit, perverti igitur nefariè à Judæo tincto sua verba, quibus duntaxat affirmaverit, Judæos unius Romani Imperii Romani cives esse eodemque civitatis jure nobiscum frui, non posse igitur illos Christianorum, aut hos Judæorum hostes esse, idque in jure civili & Canonico aperte tradi *c. sicut Judæi super ver. cimiterium ext. de Judæis: it. 1. Judæi Communi Romano jure C. de Judæis.* Ex his se effecisse, Judæos non esse hostes nostros, i.e. Romani Imperii, nuspiam verò dixisse, eosdem non esse hostes fidei nostræ.

consil. f. IV. III. Negat se Judæos purgasse ab omni hæresi, etiamsi dixerit, eos rectè loquendo non esse hæreticos, quia nunquam habuerint fidem Christian. hæreticum autem propriè dici illum, qui deficiat à fide Christiana, prout disertè statuit, *Cle. 1. de usuris. & in gl.*

ver. hæreticum. Etenim cum de Judæis Pauli
erba 1. Cor. XI. oportet esse hæreses, adduxisset,
quere, quod non neget, illos quoq; hæreticos
ppellari posse. In eandem sententiam quoq; f. 12.
ripsit in disputat. scholast. consilio subjun-
tis, Quando enim argui poterat ob hoc
ssum, quod Judæos rectè loquendo hære-
cos dici infitiaretur, respondet: non posui hoc,
uod per illud vellem excusare Iudaeos à pœna hære-
corum, si hæreses tenerent & docerent, vel publicè
fensarent. Sed volui excludere unam objectionem,
ia potuisset fuisse facta contra me, dicendo: quod ita
uctoritas per me assumpta loquitur de hæreticis, sed
udæi non sunt rectè dicendo hæretici, juxta glossam
llegatam &c: Ne ergo aliquis crederet, quod ego te-
uissem eos esse propriè hæreticos, sicut Christianus à
de devians hæreticus vocatur; ideò hoc dicere volui.

IV. Mentiebatur Pfeffercornius, Capnio-
em peritiam suam Hebraicarum literarum
agnifice jactitasse apud Principes, Magna-
es, & quoslibet alios. Id noster factum negat,
tque Pfeffercornium ipsum, se tanquam
Iebraicè doctum in Cæsaris, Moguntinique
ula laudasse. Neque decere in tanta consti-
utum dignitate laudis partem in eo studio-
um genere quærere, quod tum vulgò su-
pectum & vitio datum fuerit. Interim apud
udiosos aliosque homines curiosos haud se
ccultasse Græci Hebraicique sermonis peri-
am, neque difficilem in utroque tradendo iis
e præbuisse.

V. VI. & VII. Calumniabatur

 Pfef-

fercornius, nostrum Hebraicam linguam non aliter intelligere, quam quatenus Latina aut Germanica interpretatio vocibus adscripta sit; neque eum celerius legere atque scribere Hebræas literas posse, quam asinus scalas vel gradus ascendat; nec Grammaticam Hebr. ab eodem compositam. Ad quæ sigillatim Capnion nonnulla reponit; ad I. quidem mirari se, quod levissimum hominē non puduerit ejusmodi quid de se affirmare, cui omnes, quotquot suam viderint bibliothecam, cunctis eruditis semper apertam, repugnaturi sint; neminem profectò in libris Hebraicis benè multis quos possideat, deprehensurum, vel latinam vel Germanicam versionem vocibus adscriptam. Interim quantulacunque præditus sit Hebraici sermonis peritia, id tamen animadvertere atque intelligere se posse, ubi *Pfeffercornius* malè verba reddiderit: hocque in studio nihil se prorsus ei concedere; cum ille a pueritia edoctus sit quædam duntaxat recitare Sacri Codicis capita, *Haphthoros* appellata, & quotannis prælegi die Sabbathi solita: in reliquis verò plane rudis imperitusque reperiatur: multos sibi suppetere libros, quos neque celeriter, neque tarde legere noverit. Grammaticæ denique Hebraicæ se esse autorem, neminemque alium nominari & produci posse, qui sibi istud opus jure arroget, secus atque cum Pfeffercornii libellis comparatum sit, quippe qui Latina lingua prodierint, cujus tamen gnarus non sit.

VIII. Pfef-

VIII. Pfefferkornius scribebat, jus divinum omnia commercia atque colloquia cum Judæis prohibere. Quod multis modis falsum esse Noster probavit, & quotidiana experientia satis refellit.

IX. Criminabatur *Reuchlinum* Judæos ab omni blasphemiæ crimine absolvere penitus; & in hoc sibi ipsi repugnare, cum aliis in literis ad nobilem quendam datis prolixè illorum blasphemias recensuerit. Id verò neque in consilio suo nostrum negasse patet, vid. fol. II. e. III. f. XV. g. h.

X. dicebat Reuchlinum mentitum, statuendo duos libros Hebr. *Nizahon* & *Toledot* Jeschu apocryphos & à Judæis abrogatos esse, cum hodiernum extent & ab illis legantur. In hoc mentitum Pfeffercornium esse, apparet ex consil. f. II. k. ubi hæc extant verba: wiewohl ich an Käyser Friderichs des dritten Hofe von den Juden daselbst nach viel reden zwischen uns gehalten hab gehört / daß solliche von ihnen abgethan / verdilckt / und allen den ihren verboten sy / dergleichen nimmermehr zeschreiben oder zereden. Jam aliud est dicere, libros istos esse sublatos, aliud ab aliis dictum auditumque. f. XXI. In scholast. disputat. primò ideò se argui posse scribit quod videatur Judæos excusare velle à blasphemia, propter duas caussas, 1. quod dixerit Judæos memoratos duos libros pro apocryphis habere, teste Burgensi; 2. se audivisse, quod sint destructi & deleti, & omnibus prohibitum, ne de

cetero

cetero talia ſcribant vel loquantur. *Ad hæc,* inquit, *dico, quod illa non poſui, quaſi per ea voluerim Judæos excuſare ex his, quod non habeant vel utantur illis libris, ſed per alios ſcripta & dicta referre voluerim. Et hoc patet, quia immediatè poſtea dico, quod apud quemcunque tales reperiantur ſcienter, ille debeat puniri & tales libri auferri.*

X. Ad illud verò quod Pfeffercornius dicebat, noſtrum dictos libros neque legere, neque intelligere poſſe, reſpondet, multos adhuc ſnpereſſe, cum quibus eos & legerit, & interpretatus ſit: ac licet Pfeffercornius jactitet, cum lacte materno ſe imbibiſſe Hebraicam linguam, ſibi tamen eſſe libros plures, quos ille neque legere neque interpretari queat.

XI. Apertam calumniam arguit, ac proindè reſponſo indignum cenſeri debet, quando multa animo ſuo fovere mala Capnionem clamavit.

XII. Pugnantia eſſe contendit, quod faſſus Noſter fuerit, ſe Talmudicos Codices quidem nec legiſſe, nec intellexiſſe, & tamen XIII. ſtatuerit, inde ſe probaturum, Chriſtum eſſe verum Meſſiam, inque iis multa utilia de herbis atque radicibus inveniri. Ad illud quidem regerit, id ſolum legi in conſilio, ſe Talmudicos non aliter intelligere, quam ex noſtrorum contra illos editis libellis. Hinc effici non poſſe, nulla ſe præditum illorum notitia, ſed potius aliquam tribuendam ſibi eſſe. Ad hoc verò, rem conſtan-

tare ex tractatu *Seder Seraim*, sive de seminiбus & variis herbis inscripto.

XIV. Mendacii reus meritò arguitur Pfeffercornius, dum tribuit Reuchlino, quod asseruerit, licet multa in Talmude mala sint, ipsum tamen Talmud malum non esse; sic enim ille *consil.* fol. VIII. lit. N. *quamvis de nostris nonnulli dicant, in Talmude multa contineri mala, malum tamen non est, si illa mala & legamus, & discamus; non ut mala imitemur, sed quò facilius bonum agnoscamus, eique adhæreamus*, XXVII. *dist. qui de mensa.*

XV. Mentitus est, dicendo Reuchlinum arborem, cujus fructus primi mortalium degustarunt, malam appellasse.

XVI. Mentiri Pepericornum liquet, affirmantem per XV. secula neminem inter omnes Ecclesiæ Doctores testimonia è Talmude petiisse; nominavit enim Noster in consultat. fol. VIII. multos, iisque jungit *Hieronymum* comment. in Jes. Cap. VIII. & epist. ad Damasum de Seraphim & calculo.

XVII. Adversari Reuchlinum sibi ipsi cavillatus est, quod in consultatione negaverit Judæos, licet aliquot capita habeant in suis libris Christianæ Ecclesiæ adversa, ea in ignominiam atque contemtum scripsisse: in literis verò ad nobilem hoc ipsum affirmaverit. Responsum peti ex supra dictis potest.

XVIII. Neque simpliciter asseruit noster, nemi-

neminem extitiſſe præter *Petrum Nigrum* & *Pfefferconium*, qui Talmudicos libros comburendos dixerit; ſed id de Doctoribus tantum intellexit, qui acumine diſputandi pollentes, Judæos ex ſuismet voluminibus refellere cupiunt. Ad duorum ſummorum Pontificum, Gregorii IX. & Innocentii IV. autoritatem reſpondit jam ante in ſchol. diſput. illos non ſcripſiſſe ſpeciatim contra Talmud, ſed tanquam judices & non tanquam Doctores ſive ſcriptores combuſſiſſe aliquam ejus partem propter abuſum quorundam Judæorum, qui ex eo docuerunt hæreſin, teſte Hoſtienſi in C. quod ſuper iis de voto, col. 3. §. & hac ratione.

XIX. Injuriam fecit noſtro, eum accuſando, quod parum memor audiensque monito Chriſti fuerit: *quod ſi in te peccaverit frater tuus, i reprehenſum eum, ita ut tecum ipſe ſolus adſit.* Noſter majori jure Neophytum arguere neglecti moniti iſtius poterat, cum ille Reuchlino inſcio, neque commonito, nulla data cauſa ad ſcribendum proſiliit & famoſum libellum in innocentem hominem edidit.

XX. & XXI. Noſtrum Nudipedum & Prædicatorum Monachorum Ordini exoſum reddere conatus eſt, quando *Nicolaum de Lyra* & *Petrum Nigrum* ab eo reprehenſum & traductum acribus verbis ſcripſit. At honorificentiſſime de utroque & ſenſit & ſcripſit Reuchlinus, ut patet ex conſultat. f.

IX. R.

K. R. & fol. VI. S. Mentitus ergo [illegible] est [illegible].

XXII. [illegible] à Judæis [illegible] isse passim [illegible], haud [illegible] significavit & crebris sermonibus vulgavit. Id [illegible] mendacissimum vocat, & con[illegible] fretus ait, nunquam se inde à [illegible] vel obolum accepisse à Judæis: eum [illegible] qui tale quid sibi objiciat, sceleratissimum & pessimum nebulonem esse. Idem [illegible] verbis in epistola ad *Adrianum* [illegible] testatur. *Sanguinem*, inquit, JESU CHRISTI, *qui [illegible] pro nobis [illegible] Patri [illegible] nunquam à Judæis ullo [illegible] auri, vel argenti [illegible], munera recepisse [illegible] quibus nunquam, vel in hoc etiam tam [illegible] bello quod adversum me tot & tam divites [illegible] tam crudeles hostes gerunt, adjutum. Nec [illegible] dubitant, si qui non improbo judicio vita mea [illegible] cognorunt. Et sunt tamen, ut ille Græcus ait,* λέ τινα [illegible], ψευδῶν [illegible], [illegible] *κακῶν,* ἔλεγχα, καὶ [illegible] *qui contra fas [illegible] Deûmque nequissimè audent ementiri, nescio me pasci à Judæis auro, quod tantum abest à [illegible]ritate, quantum mendaces ipsi a probitate.*

XXIII. Comparavit Reuchlinum cum [illegible]odam doctore Thoma, quem pessimum [illegible]minem vocat. Cum eo se Noster nihil [illegible]buisse commune profitetur: neque aliam [illegible] causam cum Judæis familiariter versa[illegible]m fuisse, quam ut Hebraicam linguam ab [illegible]is perdisceret, quemadmodum *Hieronymus*

de

de se ipso testetur in *Apologia ad Pammachium & Oceanum*, aliique Doctores Christiani fecerint.

XXIV. Quæ de Monacho quodam per quinque ferè folia nugatur aliis dijudicandum atque respondendum relinquit Capnion.

Reliqua quæ sequuntur mendacia, XXV. XXVI. XXVII. XXVIII. XXIX. & XXX. indigna sunt, ut iis recensendis immoremur, molestique lectoribus simus.

Illud vero gravius forte est, quod XXXI. accusat nostrum, quasi usuras Judæorum, quas exigere à Christianis solent, defenderit. Etenim, ut est in Clement. de usuris: quicunque usuras defendit mordicus, tanquam hæreticus puniri debet. Verum nihil prorsus de usuris in consultatione legitur. Itaque malitiose mentitur Pfeffercornius.

XXXII. Iniquè queritur, se iniqua passum à Capnione qui semel iterumque honorificam ejus mentionem fecit.

Quando denique XXXIII. & XXXIV. testatus est, se *Manuale Speculum* composuisse unicè in omnipotentis Regis Jesu Christi ejusque Matris honorem, ac bona intentione, ea sic refellit Noster, ut dicat diversum patere ex libelli prooemio, ubi manifeste prodat, se motum Reuchlini nimis duris sermonibus defensionem parare voluisse: librum autem ipsum calumniis esse refertum, & famosum rectè appellari.

Hæc summa est Reuchlinianæ defensio-

nis

in libro, quem Speculum Oculare inscri-
, comprehensæ. Anno sequenti M. D.
.. declarationem Lingua Germanica e-
it, hunc præferentem titulum: Ain klare
stanntnus in Tütsch uff Doctor Johansens
ichlings Rathschlag von den Juden Bü-
n/ vor [illegible]s auch zu Latin im Augenspie-
ußgangen. Quem librum in gratiam
um edidit, qui Latinæ linguæ rudes ex-
esque essent, ut omnes intelligere atque
care possent, Judæisne an Christianis
ior faventiorque fuerit.

Probavit autem noster fidem suam inte-
atemque omnibus bonis, hisce editis libel-
gratulabanturque ei tunc docti & indo-
adhuc & literatissimi Doctores plurium
versitatum, aliique viri boni & pruden-
, quotquot sunt injuriarum perosi, ab-
es partim literis, partim nunciis: gaude-
t & præsentes dignitatis Reuchlinianæ
tantum fautores, sed etiam amplificato-
, maxima lætitia & voluptate affecti,
d audirent tantum virum cum CHRIS-
, qui veritas est, de supercilio montis præ-
atum haud esse. Soli omnium *Peperi-
nes* & *Peperimanitæ*, his vocibus Reuchli- Defens.
ipse utitur, quorum factiosa catena
, de incolumitate nominis ipsius, de pro-
o successu famæ, de honoris augmento
miscebant, de dignitate tristabantur. gra-
invidebant, gloriæ tædebat, virtutum
les oderant, quia veritas illorum falsita-

X tem

tem vicerat. De quorum numero plebejus ſacerdos Francofordienſis, quem plebanum appellant, defenſionis Reuchlinianæ volumina mercatoribus vendere prohibuit, poſtquam ea Pfeffercornio ad latus tunc aſſidenti & ſecum prandenti legiſſet; jactitabat enim ſe *commiſſarium Moguntinum*, cauſſamque falſo ad Archiepiſcopum retulit, qui tamen cum ſciret gravem *Reuchlino* injuriam fieri, noluit prohibere defenſionem, imò refutavit confirmare prohibitionem, ut pote tam injuſtam, quam invidioſam. Itaque concedente Magiſtratu *Speculum Oculare* ab univerſis multò uberius emptum fuit, quam ante. Qua ſane re commotus & ira punctus idem plebejus ſacrificulus, proclamavit de ſuggeſtu coram omni populo inter divina officia congregato, Pepericornum Judæum baptizatum in ſequenti profeſto beatiſſimæ virginis Mariæ eo in loco ſermonem ad populum habiturum, hortatusque auditores eſt diligentiſſimè, ut frequentes convenirent. Jam enim miſeri Peperiphrones cruciabantur, quod nullis hactenus ſcriptis celeberrimam Reuchliniani nominis famam labefactare potuerunt. Quare dolo malo invenerunt occaſionem, ut ſub colore ſacri officii abſentem & tales inſidias ne cogitantem quidem lacerarent, infamarent, inque commune odium deducerent. *Et ecce!* (ſic ipſe *Reuchlinus* ſcelus deſcribit) *ſtato tempore incedit iſte infamis* Pepericornus, *multa ſanctitate*

ctitate, ô Deus & superi! quin potius hypocrisi nequissimâ præditus, obstipo capite defigens lumina terræ, murmuraque & secum rabiosa silentia rodens, atque exporrecto trutinatur verba labello, vota precesque dicenti similis. Ascendit ante templum Judæus aqua tinctus, Laicus conjugatus, coadunata fidelium congregatione, id est, Ecclesia convocata, prædicat de verbo Dei, & fide Christiana pontificaliter banausus lanius, cum benedictione ad populum per signum crucis, contra prohibitionem Imperatoris Martiani in L. Nemo, Cod. de S. Trinitate & fide Catholica: *contra* Toletanum Concilium *etiam de Judæis de novo conversis intellectum, secundum extremam intentionem glossæ, atque nonnullorum doctorum; propter quale crimen nostra memoria & ætate agrestis & simplex quidam opilio in Niclashausen per judicum sententiam igne combustus est, deceptus licet primo in agris nocturna visione, posterius autem paris avaritiæ stellionatu notatus. At iste non somnio illusus, non larvis & lemuribus, quos ipse corrupto vocabulo de ore suo corrupto & putido* lullos *nominat, commotus aut persuasus, non simplicitate seductus, non pietate lapsus est, sed à levissimis hypocritis, simulatoribus & dissimulatoribus, ac iisdem victis cupiditate & avaritia Magistris imbutus, instructus & subornatus, videns, eligens, & intelligens malorum præceptorum pessimus discipulus, suâ audacia, sua temeritate, sua furia tot immania scelera, tot nefaria crimina, tot & tam intolerabiles contra divina & humana scita, præcepta, mandata, & in jure statuta, machinationes admisit & perpetravit. Quæ debet igitur hunc absumere pœna? quod supplicium? quæ saxa? quæ cruces? ...ides hujus verbis? quæ crudelitas sermonibus? ...pes figmentis adhibenda est hujus vitiosissimi fla-*

grionis, & levissimi obtrectatoris. His verbis efficacibus depinxit Noster contumeliarum injuriarumque contra suam innocentiam primordiale, ut vocat, instrumentum. Deinceps ad opifices, fabros & architectos, Theologos Colonienses, progreditur, illorumque molimina, machinationes & fraudes detegit, eleganterque hunc maximè in modum describit, in sæpius adducta defensione. *Ad opifices ipsos,* inquit ad Cæsarem, *animum adverte, obsecro, probasti malleum, ad fabros perge, vidisti rivum, fontes scrutare, omnis dedecoris discipulum audivisti, dolis instructum & arte Pelasga, scholas aspice atque Magistros, ejus sceleris auctores. Non enim me juvat evasisse tot urbes Argolicas, ut inquit Poëta. Quod restat, horribilius est. Centauri in foribus stabulant, Scyllæque biformes, disponunt enses & scuta latentia condunt. Quid hoc rerum est, inquies? Erupit (ut uno verbo dicam) tota concio Professorum Theologicæ facultatis Coloniensium, duce Arnoldo, tanquam mandatario, (ut ipse ait) ab eisdem electo, instar apum ex alveario cum murmure & susurro, in auxilium sui præcursoris, Judæi tincti. Nam se vident nihil egisse hoc suo Sinone, quod honorē meum apud bonos & graves minueret, ipsi catervatim quasi ex equo Trojano, cavo se robore promunt, & qui hactenus occultis insidiis certarunt, nunc aperto Marte conantur me opprimere. Acta res fuit usque huc in lingua Germanica, quum tu* Cæsar, *non tantum* Imperator mundi, *verum etiam idem ipse* Rex Germaniæ & Archidux Austriæ, *cum tuo* Cancellario, Archiepiscopo Moguntino, *omnia mecum in lingua Germanica & sermone patrio egistis, ego*

Germanicè respondi. Quando igitur nostra Teutonica, quæ legere & intelligere potuit, quic- vernaculo sermone inter nos disceptavimus, in- tum me & ab omni aberrantis opinionis suspicio- lerum, propterque declarationem meam vulga- sam diu publicè ubique lectam, integrum atque me in hac causa virum esse, cognovit, injustam famam mei commiserata, quod ipsis Professoribus eorum complicibus bilem & stomachum movit, jam aliis viis nocere decreverunt, & alteros lingua latina contra me diffamatorios libellos ediderunt, quos, ut majoris essent auctoritatis, tuo nomini *maxime* Imperator, *titulariter dicarunt, quo æquali sint judicio, facile sentis, cum non defen- s de jure naturæ homini datas, ut ego, qui eos quam ante læsi, sed famosas eorum calumnias in gloriam ascribant, &* Tuæ Serenitati *suas ig- nominiæ nubes obducant. Intelligis & qua fraude, ... ius insidiis impressos eosdem Latinè, cum simus nos ... que parte Germani, & consilium illud meum ... manicè ad te scriptum à me fuerit, omnibus paf- & nostratibus & peregrinis vendiderint, scilicet ut ... iones exteræ ignorantes linguæ nostræ idioma & di- ... li, pronunciandi, scribendique proprietatem ac con- ... udinem, falsa & perversa eorum interpretatione, & ... ilata immutataque de Alemanico in latinum ... nslatione persuasæ aliquando, nomen meum, homi- ignoti & in oculis suis peregrini, ultra Sauro- ... tas Gallias & Alpes, ubi nemo me possit defendere, ... rreos deferant; unde obliqua & reflexa tandem terras nostras referatur infamia. Hæc illis sum- instituti fuit.*

Diffamatorii libelli, quos contra se vul-

 gatos

gatos sparsosque à Coloniensibus conqueritur, sunt sequentes in unum redacti volumen:

Coloniensium Reuchlino oppositi libelli.

ARTICULI sive *propositiones* de Judaico favore nimis suspectæ, ex libello Theutonico *Domini Joannis Reuchlin* Legum Doctoris (cui *Speculi Ocularis* titulus inscriptus est) extractæ, cum annotationibus & improbationibus venerabilis ac zelosi viri Magistri nostri *Arnoldi de Tungeri,* Artium & Sacræ Theologiæ Professoris profundissimi, & Collegii, quod vulgò bursam Laurentii vocant, Regentis primarii semperque honorandi.

Alphabeta ejusdem Sacræ Theologiæ Professoris in maledicos Judæos & Thalmud.

Responsiones ad argumenta quinquaginta, quibus dictus Legum Doctor in suprafato speculo visus est Judæis suum Thalmud salvare voluisse, diversis Scripturæ & sacrorum Doctorum auctoritatibus roboratæ.

His libellis præfixit carmen aliquod *Ortvvinus Gratius*, quod huc transscribere vel ideo placet, quia Reuchlinus in sua defensione illud castigavit. Ita autem cum præmisso, honoris scilicet causa, titulo se habet:

Ortvvini Gratii carmen in speculum oculare.

Ortvvini Gratii bonarum artium Professoris Oratoriam Poëticamque Coloniæ publice docentis Carmen in librum quendam Theutonicum, qui *Speculum Oculare* inscribitur, cujus Auctor inferis lætitiam, superis autem & Christi fidelibus summos dolores nunciasse describitur.

s nova, sed dignis nunquam memoranda camenis.
Digna quidem flammis, digna perire nece.
ma, malum! totum volitans insana per orbem.
Tartarei penetrat ferrea claustra Dei.
unc pater infernus totum resonare baratrum
Cantibus, & latos dæmonas esse jubet.
cultant tristes furiæ, Plutonia conjunx
Illudens Christo, fert nova monstra suis.
pia Thesiphone, soror altera, nigra colubris
Stridula nunc vigili plectra latrante movent.
ùlgaris consulta libri jam laudibus effert,
Dum capit obstreperam dira Megeræ chelyn.
ontra autem planctu cœlum luctuque remugit,
Et decimo angelicus meret in orbe chorus.
et Jovis alma Parens, *repetit sua vulnera* Jesus
Ossibus & venis multus amaror inest.
entum alapas, centum colaphos, convicia mille
Perpetitur, largam potat amaritiem.
nguine serta rubent, penetrant cava tempora sentes,
Affixusque cruci, tristia fata gemit.
hristicolis largi fletus, pullataque vestis,
Perpetua anxietas, perpetuusque dolor.
h pereat tantæ cladis nequissimus auctor!
Scriptaque gens narrat quæ recutita suis.
ispereant tua nunc stygiis Reuchline *sub undis,*
Quæ maternus habet verba nefanda liber.

Hos tractatus tres, ut vocant, *Maximi- ano* inscripsit *Arnoldus de Tungeri*, & in epi- ola ad ipsum caussam, cur in Reuchlinum ripsisset, indicat, nimirum quod *Speculum culare* Judaici favoris plenum ejusque le- ione plurimi scandalisari viderentur, eò uod vernacula lingua impressum passim ab mnibus legeretur; eousque, ut etiam Ju- æi ipsi gloriarentur, ex Christianis hunc eis rum quasi à Deo suscitatum, qui in nego- ti- Occasio & causa horum tractatuum.

tio suorum librorum se contra persecutionem à Cæsare motam defensaret. Hinc zelo fidei permotos Facultatis Theolog. Colonien. Magistros solicitè curam iniisse, quemadmodum libelli auctorem, si uspiam deviasset, ad fidei regulam reducerent, atque hoc nomine eum per proprium nuncium pie ac charitativè (liceat enim uti verbis Coloniensium) monuisse, quatenus libellum de medio tolleret, prohiberetque, quantum fieri posset, ut amplius nulli venderetur. Reuchlinum verò pro suo honore tutando magis, quam tollendo scandalo sollicitum id facere minimè voluisse, quin potius sub velamine cujusdam interpretationis dictorum suorum, scriptum defendere conatum, illud auribus omnium legendum ingessisse, additis insuper minis, si quidpiam contra hunc suum libellum tentaretur, futurum esse, ut milites tam nobiles quam plebeji ista injuria commoverentur: accessuros etiam post manum validam Poëtas & Historicos, qui præceptorem quondam suum, ut par est, observantes & colentes tantam adversariorum iniquitatem perpetuæ tradituri memoriæ & innocenter passum descripturi essent, cum perpetua Gymnasii Coloniensis ignominia. His omnibus autem nihil territos Colonienses Theologos, refellendi onus suscepisse, cum ne quispiam verborum involucris decipi, aut à verò abduci posset: tum ut scirent Judæi, se non tam per Capnionem defensos, quam

uam adulatorie deceptos esse. Hæc omnia ut telligantur rectius, placet epistolas, quas spicit Tungarus, integras transscribere. rima est Ordinis Theologici Colon. ad apnionem, in hæc verba exarata:

Facult. Theol. epistola ad Joh. Reuchlinum.

ECANVS CAETERIQVE ROFESSORES FACULTATIS Theologicæ Generalis studii Coloniensis, Imperialium legum Doctori, DN. Johanni Reuchlin, *Suevorum confœderationis Judici, moranti Stutgardiæ, sibi venerando atque dilecto.*

Salutem & Spiritum intelligentiæ sanum.

Fuit nobis, Spectabilis ac egregie Vir, post proimas nundinas Francofordenses oblatus quidam lillus tuus, sub titulo Speculi Ocularis, *tuo nomine scriptus, quem dum nonnullis ex nostris revisendum aminandumque tradidissemus, comperimus in eo, od neque ex te, neque ex quoquam conchristiano stro sperabamus, Te scilicet in eo libello in modum* onsultationis *omnibus tuis viribus annixum, ut everendiss. in* CHRISTO *Patri & Principi Eleori, Dn. nostro gratioso,* Vrieli Archipræsuli Mointino, *ac per illum* Sereniss. Imperat. Majestati *rsuaderes super negotio librorum* Judaicorum, *quanus idem negotium laudabiliter per eandem* Cæsar. Iajest. *cœptum, interverteres. Quod ut commous (ut tibi forte visum fuit) faceres, multa ad rem pertinentia, latissime porrecto calamo, quasi quicuid tibi in via, qua ibas hic illicque, occurre poterat, decerpere voluisses, in unum coëgisti. factum est, ut festinus ad terminum, quo prope, non satis probaveris, an rosas forte, an malè*

olentes flores inconcinnè in sertum componeres, ac per hoc non solum nimia fautoria Judaicæ perfidiæ notam improvidus apud Christianos lectores incurristi; sed & Judæis ipsis crucis & sanguinis, quo nos loti & redempti sumus, inimicis (qui uti nobis relatum est) hunc tuum Tractatum, vernacula nostra lingua editum & impressum, legunt & circumferunt, occasionem præstitisti, quo amplius nos irrideant, quando inter Christianos & quidem inter eos qui docti reputantur, te unicum invenerint, qui suam causam agat, tueatur, ac defendat, quasi nec Christum, neque Virginem matrem, neque Apostolos, neque fidem nostram intemeratam blasphement aut vituperent. Sed quicquid faciunt, aut majores eorum scripserunt, in sui defensionem & nulli in præjudicium aut vituperium fecerint. Et quia, ut illud Imperatoriæ Majestati sufficienter persuadere posses, varias & quidem invalidas rationes adduxisti, autoritates quoque diversas Scripturæ Sacræ, & utriusque Juris renitentes ad sensum, quem tu volebas, contorsisti, nonnullas etiam positiones scandalosas, male sonantes, & piarum aurium offensivas hinc inde interseruisti, quo suspectum te reddidisti, quasi non caste, pure ac sinceriter, ut oportet, de fide, de Scripturis Sacris, de Ecclesiasticis tractatoribus sentias, Quod nobis vehementer, & plus quam dici potest, dolet, utputa conmembro nostro infirmato pro Christiana pietate condolentibus. Nam teste Apostolo: Omnes unum corpus sumus, quotquot in Christo baptisati sumus. *Ne ergo malum hoc in alios latius serperet, neque tu in eo computresceres, neve perfidi Judæi in immensum gloriarentur, mature deliberavimus de modo quo per nos & alios, quorum id maxime interest, huic malo occurreretur. Verum paucis exactis diebus, Venerandi Magistri Nostri, Ar-*

de Tungari, nec non Frater Conradus de *Sacrarum Literarum Professores eximii, nobis literas ex te ad se datas ostenderunt, quibus non parum fuimus exhilarati, quod illis in... tuam & improvidum errorem humiliter & ...ce fatebaris, rogando eosdem, quatenus te no... ...legio commendarent: ac singula in partem me... interpretarentur: quod & ipsi diligenter cum charitate, quemadmodum petisti, facere cura... ..., effeceruntque,* ut te catholicum Eccle...rum & obedientem filium reputamus *...tabimus, si quod vulgo incaute sparsisti, re...e studeas, & lapides tollas, quibus alii in via ...ut offensi, sicut in* Hieremia *scriptum est:* ...te de via lapides. *Verum, quia te scripsisti ...eminisse, ubinam speciatim scandali occasionem ...isses, aut Scripturas exposuisses aliter quam pa... intellectus Ecclesiæ, iccirco literis his nostris ...n indicem implicatum transmittimus, in quo ...ata habentur propositiones & allegationes spar...rte ex Scriptura Sacra & ex utroque jure im...enter allata. Super quibus (uti nobis visum est) ...nsione tua Latine edita ac consultationi juncta. SATIS pro fidei tua sinceritate expurgasti. ...e petimus, ut per tua scripta mentem tuam la... ...evelando nos informes, aut exemplo humilis & ...tis* Auguſtini *palinodiam cantando retractes. ...nim est ingenua & vere Christiana cum charita... ...veritas, corrigere atque emendare aut etiam de... ...e opus, quod improvida & male circumspecta fe... ...tia struxit. Nam sic (ut verbis tuis utamur) ...itatem in te suam fides incontaminata custodiet, ...nante te Christo, qui ad ædificationem aliorum*

te sa-

te ſanum & incolumem ſervet. Vale. Ex Coloniæ, noſtri Decanatus ſub ſigillo, die ſecunda Menſis Januarii, Anno Domini, M. D. XII.

His in literis quoniam mentio fit epiſtolarum Reuchlini ad *Arnoldum de Tungari*, & *Conradum Kollinum* datarum, viſum fuit, eas hoc loco inſerere, ut rerum ſeries rectè ſibi conſtet.

Joannes Reuchlin Phorcenſ. LL. Doctor, egregio
S. Theologiæ Doctori de Tungaris.

S. P. D.

Egregia tua virtus & ſapientia, excellentiſſime Doctor! quâ in tam illuſtri omnium bonarum doctrinarum Univerſitate ut Sol aſtris ſic tu optimis quibusque præſtas, id merito tuo fecit, quod nuper defenſionis meæ contra libellum quendam famoſum adverſus me turpiter edito Cenſor, ut audio, à Reverendo Clariſſimorum Theologorum Collegio ſis datus; quo plane gaudeo, te mihi talem tantumque contigiſſe, qui poſſis compati humanis infirmitatibus, Virum tam doctum, tam peritum, & forte in vita multis quoque periculis tentatum. Ubi pro tua exuberanti perſpicacia, videbis me non meâ temeritate ulla, in hanc Charybdim, in hæc mala fortunæ involucra, in hos Scyllæos ſcopulos impegiſſe, ſed mandato Imperatoris & Archiepiſcopi præceptis paruiſſem, ut celere quid de cremandis Judæorum libris ſentirem, obſignato fideliterque transmiſſo conſilio cum nemine communicato patefacerem. Nam Excellentiæ Tuæ, Doctor eximie, ita me Deus adjuvet, recte juravero, mihi tum, cum eſſem in dictando, nullius Univerſitatis veniſſe in mentem, nullum me cogitaſſe hominum, nullum

iliorum collegam quamvis in commissione m alios quoque deprehenderim, quibus par fuit imperatum: atqui festinatione laboris s ego, non quid alii dictaturi essent, sed tan- l ipse afferrem in medium, consideravi. r Deum immortalem nullius hominis docti e ea scripsi, tantumque abest, ut elatione, fa- , aut erga quosvis literatos tumore animi in s usus sum, ut etiam nemo de me veraciter re- it, me quibus vixi sex & quinquaginta an- ra, ullo unquam tempore scientiarum pe- exisse. Sed omni ego discip na honorem tuli, maxime autem sacratissi a Theologia- vissime in illius profectum, utilitatem atque Iebraeorum linguam in Latinas regulas, opus auditum, redegerim, ejusque Dictiona- struxerim, labore meo plenissimum, cum ma- ea familiaris impendio & jactura; tantum sacrarum literarum insignis excellentia, & discipulorum honor & decus. Id scribo, ut arbitretur illustre illud & splendidissimum um vestrum contempsisse, qui adhuc nesciam, s consilium dederitis. Potuit autem fieri, ut remandis Judaeorum libris nullam legem, nul- mem, nullum decretum publicum, nullam lis Ecclesiae determinationem particulari mo- è latam, vidissem, tum ego ipse rem omnem dubitabilem tractare topico Rhetorum mo- suadendum apto instituissem, ubi omnis animi o argumento fuit, sive causaret quantamli- ionem, seu vehementem violentamve prae- em, aut certe necessariam probationem, ut in ivo dicendi genere consuevit. In ipsis au- mentis fortasse digressus sum paulo amplius

quam

quam oportere quibusdam videatur. Et ut me peregrinorum istac transeuntium cohors certiorem facit, ego multis in civitate vestra calumniis insimulor, quas Pepericornus *&* Peperiphrones *mihi, nullis meis commeritis præcedentibus, circumquaque cursitantes struunt. Accedit ad hoc, quod Spectatissimi quidam Theologiæ Candidati fortassis ægre ferre possent, me, qui sacrarum literarum discipulus nunquam fuerim, hominem scilicet ejus scientiæ ignarum, autoritates inseruisse divinas, & sanctorum Patrum testimonia à me non bene, ut ajunt, neglecta. Egregie & Excellentissime Doctor, & observandissime Domine, adducta cernes per me Theologica, sicut rusticorum sacerdos in sermonibus Medicinam allegare posset. Fateor, in scholis Theologiam nunquam didici, sed civiles leges; quare datur vestram disputandi rationem ignorare. Est autem nihilominus pura conscientia, quod voluntas mea non avertatur à Christo, qui est Caput ecclesiæ. Quicquid igitur sancta Ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis, credit, & qualitercunque credit, idem ego & taliter credo. Et sicut ipsa exponit Sacram Scripturam, ita ego exponendam censeo & confiteor. Et si ullo tempore aliter exposuissem quam patiatur intellectus Ecclesiæ, quod tamen me fecisse non memini; ego pro nunc sicut pro tunc & tunc sicut pro nunc illud corrigere ac emendare paratus sum, & stare omninò determinationi Ecclesiæ, ut integritatem in me fides incontaminata custodiat. Oro igitur præstantissime Doctor! ut si quenquam scriptis meis læsisse tibi videar, si mea facilitas ullum hominem male offenderit, facias me per humanissima benignitatis tuæ indulgentissimas literas certiorem: habendo in me patientiam & omnia reddam tibi. Jubeas velim & monitus recondam gladium, cantet mihi gallus & fle-*

bo

prius tones, antequam fulmines. Sic enim na-
a constituit ut ignis præmoneat crepitu antequam
vat ruina fragore, antequam supprimat terra, mo-
antequam absorbeat, ut talibus minis, omnia sibi
mantia possint à damno cavere. Valeas opto feli-
r, perquam colendissime Doctor, & magnifica fa-
tati theologicæ me, quanta potes, diligentia, obsecro,
mendes, omnia mea in meliorem partem & beni-
iorem interpretando. Datum peregrè, cum for-
ta tabellarius quidam accinctus itineri obtigisset.
Id. Cal. Novemb. M. D. XI.

In eandem quoque sententiam *Kollino* ipsit, unde supervacaneum esse puto, inte-am referre epistolam. Ejus pars supra in relata est, cum de origine hujus certami-s ageremus. Nunc igitur summam tan-m reliquorum exponam. Posteaquam ab noris mutui familiaritatisque dudum cum *llino* contractæ significatione benevolentiã iptavit, atque inde optima quæque sibi ollicitus est, narrat, quomodo non temere d necessitate ductus consilium suum de cre-andis Judæorum libris Imperatori, id man-anti & requirenti, aperuerit, ita, ut, cum ullam legem, nullum Canonem, nullum de-eretum, nullam determinationem universa-s Ecclesiæ vidisset, quæ juberet Judaicos odices flammis subjicere, propensior in par-em benigniorem putaverit eos conservari ebere, imitatus Christi sententiam: *nemo te ndemnavit, nec ego te condemnabo.* Et tamen nihil

Summa Literarum Renchlini ad Kollinum.

nihilominus detestatus apertè ea sit, reprobaverit, abjecerit, & condemnaverit, in quibus continerentur injuriæ, blasphemiæ, & in irreverentiam Christianarum constitutionum fictæ contra nos hæreses, similiter & reprobatæ lectionis monstra, naturæ inimica. Quibus præsuppositis tanquam manifestis, diverterit ad alia librorum Hebraicorum genera, ac nominatim de *Talmude* dixerit, posse in quibusdam ejus locis blasphemias & hæreses contineri, vanitates item & errores: ac mentem suam palam & expressis verbis super illo h. m. declaraverit, quod nolit eum admittere, ubi est reprobandus, neque tamen propter vanitates & stultitias comburendum esse suadeat.

Kollini ad Reuchlinum epistola.

Hoc fere est literarum *Reuchlini* ad *Kollinum* datarum, argumentum, ipsiusmet verbis expressum. Nunc *Kollini* ad Reuchlinum epistolam, utpote curatoris facultatis Theol. Colon. literarum, paulo ante adductarum, subjiciam, una cum aliis, præsentem controversiam illustrantibus.

Clarissime DN. Doctor! mittit facultas nostra Theologica Coloniensis, quæ emendandæ videntur propositiones, quas tractatus vester continet: optatque, ut super emendatione ejusmodi Propositionum quantocyus mentem vestram eidem significetis. Arguitur namque negligentia, quia non agit, ut quæ plurimo scandalo sunt, emendentur &c. Clarissime Domine Doctor, non dubito, Dominatio vestra confidat in me, ut amicum, & profectò amici munus effecisse & facere me,

arbitrer, & ut amicus consulo fideliter. Res in his statu est. Effeceram ego, ut facultas dicta vobis pariter cum propositionibus scriberet earum defectum, qualiter etiam emendandæ essent; supervenerunt hinc inde scripta, quæ tractatum illum graviter accusant, simul & facultatem ipsam, quia non celerius contra Dominationem vestram procedat, atque libellum ipsum condemnet. Quibus permota facultas ipsa consultius fore judicavit, si propositiones ipsæ primò Dominationi Vestræ exhiberentur. Possetis utcunque (ut ajunt) velle prætervire atque communiter quæ scripsistis defensare. Quo fieret, ut aliter procedere oporteret. Vt ergò facultas ipsa non videatur partialis, atque vobis colludere, voluit primò exhibere propositiones, sperans ad meam sponsionem, quia, ut virum bonum decet non recusabitis vos, imò magis Propositiones & dicta submittere correctioni facultatis, quæ ex post Dominationem Vestram plenè informabit, in quo dicta aliqua deficiant. Informationem quoque dabit salvo honore ea emendandi. Non est facultas ad confusionem Dominationis Vestræ, sed ad salvandum honorem prona, cum tot per me percipiant egregias Dominationis Vestræ laudes. Dominatio Vestra in hoc, oro, suppliciter roganti acquiescat, humiliter facultati cum præsentium latore rescribat, atque ei dicta submittat. Neque indignum arbitretur facere, quod Sanctissimi atque Ecclesiæ luminaria facere non dedignati sunt. NON MIRVM SI JVRISTA THEOLOGICAS NON ATTIGERIT SVBTILITATES. Parcat iterum confidentius scribenti dominus meus. Videbitis multa minus benè sonare. Quæ forsan Juristæ

valdè bona videntur. Sunt religiosi & seculares, qui omnes expectant sententiam nostræ facultatis. Et quantum ego advertere possum, omnes parati sunt adversus vos insurgere. Si autem per Judicium facultatis nostræ absoluti fueritis, nemo erit qui condemnabit. Dat. Coloniæ in octava Innocentum. Anno M. D. XII.

Reuchlini respons. ad Facultatem Theol. Colon.

Ad has Kollini & Theolog. Facultatis Colon. literas respondit Noster, & hujus quidem primo loco, in hunc modum:

Ad circiter XVII. Kalend. Februarias, Colendissimi Patres, eximii sacrarum literarum Doctores, reddita ist mihi epistola quædam vestra, omni genere optimarum virtutum insignita, ut quæ à rectè vivendi sentiendique officina processerit, data 11. *Januar. die. In qua & pietatem in Deum & charitatem erga proximum vestram illam peculiarem sole clarius ostenditis, & eum qui misere in latrones jam pridem inciderat, ab eisdemque dispoliatum, vino primum acri atque mordace, deinde oleo Palladis fructu sanare pro incredibili humanitate vestra officiose conamini. Det Opt. Max. ille Deus noster pro fidei orthodoxæ zelo vestro, quo fideles ejus dispensatores, talentum vobis creditum cum fœnore satagitis reddere, simulque pro effluente in me charitate vestra, qua me à dedecore, infamia, contemptu, & despectione præservare, custodire, vendicare clementer studetis, & vobis & Collegio & illustri Universitati vestræ divinam benedictionem ex Sion, ut videatis bona Jerusalem, per quem & pax nobis. Cum enim plurimi, quos mea voluntate conscientiaque nunquam læserim, immani & acerbissima invidia livoreque in meam perniciem propensi, ut accipio, quotidie vos effreni tumultu adorian-*

*antur, petentes, immo urgentes, ut me, qui Theologi-
m Synthema Siboleth eadem literatura quæ illis pla-
at exprimere non valeo, in ipso Jordanis transitu ju-
letis. Vos viri, vos inquam, viri prudentissimi,
animo non effeminato fortissimi, nullis adversario-
m meorum factionibus fracti, sed ut flores inter
ultas spinas atque sentes orti, honestiores & sapien-
res cæteris, non facile conservum vestrum mittitis
carcerem, sperantes, quoniam dominus eximat vos
riter à tortoribus, ab omnique debito liberet, eo quod
nservum vestrum sitis commiserati. Iccirco imita-
ini Dominum nostrum, qui omnia sciens & omnia
a videns dixit: Adam ubi es? Cupitisque primum
periri simne desertor, an amator veritatis Catholi-
. Quare propositiones quasdam ex meo Consilio de
emandis Judæorum libris dato, quæ vobis frivolæ,
andalosæ, & minus bene sonantes videantur, exce-
stis, earumque exemplum ad me vestris cum literis
ansmisistis, desiderantes, ut post declarationes prius à
e simul cum Consilio meo editas, latius mentem
eam revelando Vestras Dominationes informem, quia
n satis pro fidei meæ sinceritate, secundum quod vo-
s visum sit, me expurgaverim. Vbi profecto latere
n potest, sed se ipsam plane ostendit ingens virtus
umilitatis vestræ, qui ut unanimes idem ipsum
ntiamus, nihil per contentionem, neque per inanem
oriam, in vera quidem humilitate à me poscitis ulte-
orem informationem. Ego vero agnoscens ingenii
ei tenuitatem, quod sentio quam sit exiguum, ex-
icare THEOLOGICAS SVBTIILITATES mihi tan-
uam Laico, & quidem Digamo, temere non arroga-
ero, cui explicationes fidei & singulares ejus decisio-
es recte licebit sine culpa ignorare. Defero autem
... hujuscemodi honorem excellentissimæ Faculta-
stræ, paratus nunc & semper ubicunque erra-*

 verim

verim, benigne potius corrigi in misericordia à justo quam ut caput meum impinguet oleum peccatoris. Quod ex eo maxime patere potest, quia cum jam ex libello Johannis Pfefferkorn intellexeram quosdam pusillos forsan & minus perfectos scandalum potuisse pati, occasione Consilii mei antea per renunciatores publicati, tum mox ipse ego, à nemine adhortatus, coactus, aut requisitus, mentem meam declaravi Latine, paratus tunc easdē declarationes in lingua vernacula & vulgari edere, nisi brevitate temporis & impressoris impedimento fuissem retardatus, ad quod etiam hodie paratus existo; inde sperans probabiliter, quod per eas erigerentur, si qui forte cecidissent, nec de cætero casum paterentur, qui starent. Quia vero uberiorem declarationem desideratis, facile intelligo, me propositi mei finem non esse consequutum. Vt igitur petitioni vestræ pro mea virili satisfaciam, & circuitus vitentur inanes, & itineris longi varia caveantur discrimina, simulque inutiles expensæ ac supervacui labores hinc & inde tollantur, vestrum omni laude dignissimum & ornatissimum Collegium oro obsecroque, & ab universis vobis quam humilime ita peto, ut majore cura, majore studio, nullo modo possim, ut vos ipsi ad me dare quas desideratis sive novas, seu veterum extensivas declarationes (dum quid cui SATIS sit, nescio) easdemque cum proprio nuncio etiam meis expensis mihi transmittere pro fraterna charitate dignemini, ut illis visis sollicite cogitemus in alterutrum servare unitatem Spiritus in vinculo pacis, quatenus idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula, ad readificationem offensorum, & fama mea permanentiam, & devotionis vestræ præmium. Sin autem rigore quodam, ne dixerim sævitia, istis meis precibus tam humilibus acquiescere nolueritis: sed potius me cogere, ut ego ipse mentis meæ uberiores declarationes prior offeram

m, quod tamen formidare me non sinit incredibilis
ga vestras humanissimas discretiones fiducia mea,
tem de eo ipso quoque per literas vestras iterum meis
pensis me certiorem facere, responsumque meum cle-
nter expectare sine pracipitatione non dedignemini,
c interea quicquam adversus me attentare, per sa-
lutem Evangelicam vos obtestor; ne mihi bona fa-
a futuri sitis interemptores, quos colo & observo
entissimos honoris mei parentes & autores. Valete
liciter, viri excellentissimi! Stutgardiæ VI. Ka-
nd. Februarias. Anno M. D. XII.

Conrado Kollino autem sic rescripsit
Noster: Resp. ad Kollin.

Pergrata fuerunt, egregie & mihi dilectissime
Doctor! litera tua; quarum initio annum felicem mi-
i optas, sed sine pace, ut sequentia indicabant. Oro
utem quamprimum ne moleste feras, quod ad te ho-
inem latinum, latino more per numerum singula-
em scribo, & non, ut tu vicissim ad me, plurative.
am enim illud tuum totum ferme desiit & abolevit
Romana lingua, & nunc quotus quisque majores
ostros imitamur. Secus est si vernacula scribamus.
Quare deprecor tuam scribendi consuetudinem, ut
ost hac quam humanissime singulari me numero ap-
elles, cum aliquid ad me literarum dabis. Caterum
le firmissima erga me amicitia tua, & perspecta fide-
uam in tribulatione mea revera perquam humani-
er ostendis, nunc ago tibi quantum valeo, at postea in
alce negotii referam, gratas gratias, & ut spero vobis
on injucundas. Consilium quoque tuum, pru-
entia & charitatis plenum, quod mihi prastas, & lau-
... vehementer probo. Non enim is sum qui vel
... contumaciter protervire, (ut scribis

offenderit, hic perfectus est vir. Quare nolo
iactare tantam sanctitatem, ut vel verbo nemi
fenderim, neque gloriabor de tanta in me sa
ut velim incautas offensiones pertinaciter de
Nam si Salomon ille Rex solam postulans sapi
iamque consecutus à Dn. Deo tam sapientiam
prudentiam multam, nimis quæ præcellebat
tiam omnium orientalium, de seipso quidem n
que animo mentiendi testificatus est, & dixit,
mus sum virorum, & sapientia hominum no
eum: Quanto magis ego profanus homuncio n
mihi arrogare tantam prudentiam, ut præsuma
collegiũ Doctissimorum Theologorum recalcitra
simũ in iis quæ sunt Theologicæ subtilitatis, & e
limites facultatis meæ. Idcirco in mansuetudin
verbum, quod ad me nuper scripserunt Rever
tres mei, contubernales tui, suspicantes me omn
ribus adnixum, quatenus negotium librorum

[illegible]

... *quod ita (si quod esset) autor fui, sed ... Accepi namque ... mandatum & ... clausum consilium, quod iniuste proditores ... carunt, impressis etiam primitus libellis. Qua ... obsecro te ut legas simile S. Hieronymo contra proditoribus, in libro de optimo genere interpre... paulo post principium, ubi inter alia sic scribit, ... apud homines tutum erit? & infra: Quam diu ... rofero cogitata, maledicta non crimina sunt, imò ne ... quidem, qua aures publica nesciant.* Nam ... *Sed renunciatores consiliorum Principis in Iure ... suspenduntur furca, quod utinam faxit Deus & ... homines. Cum itaque ex contumelioso libello*

Joannis Pfefferkorn animadverterem de quibusdam scriptis meis pusillos & infirmos forte scandalizari posse, quoniam non solum difficile sed pene impossibile sit ita librare & examinare verba singula, quæ quis proponit, ut nulla esse in sensu sermonis ambiguitas, & erronea inde opinio elici non possit. Tum legi relegique scripta mea, & à nemine coactus, sed voluntarie & libenter nodos enodavi, delaravique intentionem meam, cui verba deservire debent, modo meliore quo potui, licet admodum brevi, idque in latino eloquio, propter angustiam temporis. Jam enim instabant nundinæ Francofurtenses, in quibus me contra priores nundinas purgatum oportuit, ut clarius in libelli mei folio quinto continetur, paratus enim eram & in vernacula quoque lingua ea edere, si non impressor tunc brevitate temporis coarctatus fuisset, per quam quidem declarationem meam satisfeci multis etiam doctissimis Viris, & illustravi fermè omnes propositiones, vel majorem partem earum, quas mihi præstantissimi & gravissimi Patres facultatis tuæ nunc transmiserunt, scribentes, quod eis ipsis videatur me non SATIS pro fidei meæ sinceritate super illis expurgasse. At ego quid SATIS sit eis futurum (ita me Deus amet) ignoro. Potest una eademque res alteri satis esse, alteri minime. Satietas in solo saciandi animo consistit, pro modo recipientis, non rei receptæ. Tu vero Doctor egregie, mihi crede & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, pro eo desiderio quod est mihi ad illum clarissimorum & doctissimorum Virorum cœtum, velle me, relictis omnibus auxiliis, cupienter esse in bona amicitia facultatis tuæ & universis vobis satisfacere in via veritatis, tamen absque dedecore meo, & sine ulla infamia levitatisque nota, tantummodo ut sciam qualiter, & qua via. Quod ut consequar, plane vestro ingenio erit opus, non meo.

Quo-

modo enim ego tanquam laicus digamus, nullo lens clericatus titulo vel privilegio possem digne qua fidei ad unguem explicare prima fronte, qui so ad implicitam obligatus sum fidei confessionem, so-lum quam credit Ecclesia, ut in jure canonico ur. Vestra vero tum dignitas, tum professio ltiore gradu constituta est. Vos presbyteri du- honore digni estis, qui laboratis in verbo & do-na, ut vos ipsos salvos faciatis, & eos qui vos au-it. Si me putatis adhuc aliquo delicto praeoccu-tum esse, vos qui spirituales estis, ut ad Galatas bit Apostolus, instruite me in Spiritu mansuetu-is & lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tente-

Quae verba multum ponderanda sunt, sicut ia Pauli. Te igitur iterum atque iterum oro, storque, pro vetere nostra conjunctione ac neces-dine, proque summa mea in te benevolentia & in me pariter, ut pro me apud praclarissimum primarium Doctorem Jacobum Decanum, ca-osque excellentissimos amplissimae laudis Docto- Theologiaeque Magistros, instare velis opportune. tenus de singulari quadam humanitate & in fa-em Evangelicae Charitatis, ad quam tenemur o-es, dignentur suas informationes mittere meis ex-sis, sicut & istas quoque expensas, etiam non peti- vestro nuntio liberaliter persolvi: Quibus infor-tionibus contineatur, qualiter cũ honore meo & bo-fama, citra cujuscunque hominis despectum, aut in-iam, fideliter & dilucide, puram, & meram veri-em Ecclesiae Catholicae Decretis atque canonibus fun-iam, explicare & contraria emendare valeam. Sic ro visis informationibus vestris facile concordari-nc enim mea sponte ac ultroneo studio, nullius ho-

minis

minit mandato jussu aut præcepto, sed ex sola dilectione Dei & proximi ac unius veritatis amore, nemo alius, sed ego ipse tollam de via lapides, si qui fuerint, offensionis petras & scandali, ita ut vobis solus supersit lapis quem reprobaverunt, & petra quæ erat Christus, ipse est pax nostra, qui facit utraque unum, ille nos custodiat, opto, in vitam æternam, Amen. Vale, & hanc epistolam cum egregio DN. Jacobo *eximioque DN.* Arnoldo, *cæterisque tuis communicato. Datum ut supra.*

Coloniensium resp. ad Reuchlin.

Sequuntur nunc literæ Coloniensium Theologorum quibus Reuchlino responderunt ad memoratam paulò ante epistolam.

Accepimus literas tuas, Spectabilis ac egregie vir, ex quibus probe intelligimus te ab unitate S. Matris Ecclesiæ non velle ullo pacto recedere, sed in ea & vivens & moriens permanere, quod nobis sicut à quolibet Christiano fratre, ita & nunc præcipuè ex te gratissimum est audire. Verum quia nostro voto nec dum est satis factum, ut scandalum amoveretur, neque ferrum maneret in vulnere, hortamur te & obsecramus in Christo Jesu *& requirimus, ut cures quatenus ad proximas nundinas Francofordienses libelli, si qui tui adhuc extant, & apud Bibliopolas venum habentur, aut denuò impressi advectari possent, nulli amplius vendantur & aliquo dictamine tuo priores revoces, ores quoque cunctos qui habent, ne scandalum passi te alium existiment quam catholicè & rectè de fide & ecclesiasticis scriptoribus sentientem, ac* Judæis *eorumque perfidis & blasphemis libris, & nominatim Thalmud adversantem. Scis enim scriptum esse: Væ homini per quem scandalum venit. Scis quoque quam pœnam veritas injunxerit illi qui saltem unam de pusillis suis, quos sanguine coëmit, scandalizaverit.*

git. Sic ergo religiose magnum Augustinum caeterosque praeclaros viros imitatus fac. Ne si fortè quae monemus non fierent, quod tamen de te suspicari nobis tua ad nos litera data non sinunt, opus sit, ut per illum vel illos, ad quem, vel quos id spectare videtur, te faciamus ad nos vocari. Nec hoc iniquo nos putabis animo facere; sed integra ad te charitate, quatenus non per aliũ quempiam, sed per teipsum res christiano moderamine corrigatur. Quia scribendarum rescribendarum literarum tardus forte, aut nullus esset finis. Et nosti in his rebus nòn tantum nobis quantum Christo & Ecclesiae moram perniciosam esse & damnosam. Et mox scandalum velut gladium quo incauti necantur, esse submovendum. Christiano etiam cuilibet, teste Apostolo, non solum â malo, sed & ab omni specie mali abstinendum. Neque id tibi grave aut difficile existimes, quiá nullo unquam sacrificio Deum summum gratius placaueris, quam si id te, quod hortamur, facere non pudebit, prudens namque es & facilè conjicere poteris, si tu non feceris, & nos quoque postquam res nobis sic innotuit, torperemus, revera etiam post mortem tuam non defuturos, qui dum tu neque loqui neque respondere illis posses, tamen leoni mortuo barbam vellant, & te forte in una tartara delapsum legentes tua scripta & dicerent & scriberent. Confortare ergò & esto robustus, induere fortitudine tua Sion. Non erit tibi si feceris, ignominiá ulla, sed summa gloria, postquam non alius quispiam, sed tu animi tui victor de teipso triumphaveris, ac malum daemonem diminuti honoris aut dispendii famae argumenta tuis cogitationibus ingerentem confusum ac frustrà conantem longè propuleris. Scriptum nempe est, vir sapiens fortis est. Et iterum: Corona dignitatis senectus, quae in viis justiciae reperietur. Hanc quia tibi

opta-

optamus, idcirco hoc scribimus. Tuum itaque erit si te & Christi parvulos amas, agere, ut intelligamus, sic fecisse, quod etiam & nunc petimus per horum latorem, per tua scripta, an facturus sis posse praescire. Vale ex Colonia. Facultatis Theologiae sub Sigillo. Die ultima mensis Februarii. Anno Domini M. D. XII.

Kollini responsum.

Kollinus autem Reuchlino tale responsum dedit.

Egregie Domine Doctor, tuas (ut tibi morigerus sim) literas accepi & aliis exhibui. Tua fidei sinceriter scribo, quicquid scripseras, minus sufficiens pro tua excusatione apparebat, cum dicerent, tuum tractatum inexpiabiliter mundum scandalisasse. Et post longa consilia ad hoc tendebat intentio, ut Archiepiscopis scriberetur, ut ubique mandarent tuum libellum cremandum, aut certe quod Inquisitor te vocaret, ut super obiiciendis responderes. Nam tua excusatio semper prae se ferret nescio quam contumaciam. Et quia alias sinceritati fidei non satisfieret. Ego vero honori tuo compatiens respondi, non me credere ex aliquo ordine vel iuris vel Evangelicae charitatis fieri debere vel posse, ut qui se ad votum facultatis Theologiae errata sua revocaturum polliceretur, cum ea forma, ut salvo honore plus sinceritati fidei satisfieret, quam posset fieri cum viri confusione. Summa: In tantum pro tua Dominatione me obtuli, ut Prior noster Inquisitor diceret, se non posse amplius à te expetere quam ego promittebam. Vnde ad hoc deventum est ad meam fidelissimam instantiam, ut iterum ad te nuncius nomine facultatis Theologicae veniat, qui tuae Dominationi insinuabit mentem Facultatis, quam ex scriptis Prioris nostri accipies. Vt autem omnia, animae & rerum, hominum & adversariorum pericula evadas, me-

meque veracem comprobes, qui tuæ sinceræ fidei, de qua nunquam dubitavi, testimonium maximum perhibui. Tuum inquam erit, post exemplar propositionum, quod cum præsentibus mitto, ocius conficere tractatulum, adhuc in nundinis proximis Francofordiensibus vendendum, quo omnibus satisfacias. Et te animamque tuam à perpetuo fœtore liberes, non compulsus, sed tua sponte. Facile invenies modum, quo id efficies, utpote repræsentando nunc informatum Theologum, qui prius ut rerum Theologicarum expers, ex tempore scripseris Legista. Oro pro tuo honore & mea charitate, ne tibi hanc subeundi provinciam difficultas aliqua sistat. Nam nisi nunc parueris, non video quid amplius pro te possim. Age igitur, age mi charissime Doctor, & aliquot noctes ducito insomnes, & te atque tuos amicos libera ab omni malo. Facile erit sequi, quas mitto objurgationes, quibus utique tanquam solidis inniti secure potes. Quibus cum te conformaveris, nemo adversum te prævalebit. Et ora clamantium obstruentur, & honor tuus salvus erit. Spero, quia animam & honorem tuum non negliges. Accipe quæ scribo sincerissimo animo pie, & crede ei, qui te, non seipsum quærit. Oro iterum, ut cum præsentium latore Facultati scribas (ut importuni confundantur) quia ad votum ejus libenter & prompte emendare velis. Quo fiet, ut ego vera pollicitus de te videar, & locus CALVMNIÆ tollatur, hoc namque nos commendat & in nullo obesse potest. Laboravi specialiter pro tui defensione super isto articulo, quo tibi impingebatur, quia scripsisses Christum legitime & juridice à Judæis condemnatum, quem sensum tua verba habere non sinebam. Fac juxta meam in te sinceritatem, tum facile omnibus etiam nolentibus satisfacies. Valde dolerem, si tuos quos hactenus gloriose vi-

xisti

xisti dies cum ingloria componere te contingeret. Confido autem, quia plus facturus sis, quam ex te desiderari possit, & citissime calamum arripies, & Chalcographum imprimere curabis. Vale, & voto amici tui pare, & pace plena frueris. Dat. Coloniæ, Sabbato ante Invocavit. Anno M. D. XII.

Resp. Reuchlini ad Colon. literas.

Reuchlinus utrisque denuo respondit, ac primo quidem Theologiæ Facultati Coloniensi sequentem in modum:

Sperabam non intemperanter, Excellentissimi Doctores, tot & tam humilibus meis supplicationibus, nuper Epistolæ meæ ad vos perlatæ insertis, à vestra non humanitate solum, quæ abs quolibet homine homini debetur cuicunque, verum etiam fraterna Charitate, quam Majestas Evangelica nobis Christianis edicti loco proposuit, tandem aliquando impetrare potuisse, ut ego ille qui declaratione mea doctissimis Viris satisfecerim, cæteris plurium etiam universitatum, saltem vobis quoque satiandis jam & nec dum (ut scribitis) satiatis, qua serie, quo modo, qua forma scribendum sit, per vos fierem certior. Si enim esset Spiritus Danielis duplex in me, non ego cuilibet sua somnia & expositiones narrem. Sed quia nescio, quo malo meo fato id quod à vobis haud inique petebam consecutus non sim; (nam commeritis meis nihil sinistri ascribendum censeo, qui neque de vobis generatim, neque de vestrum quolibet sigillatim data opera & ex proposito male meritus sum;) sed adverso inquam successu meo contigit, ut neque Characterem, neque typum tractandi, ab insigni collegio vestro obtinuerim, experiar nilominus virium mearum imbecillitatem, & Laicus sacra librabo, quod bono consula-

is obsecro. Nam ut complaceam venerando
i vestræ, & exacerbatos, si qui sint, reconci-
, & natantibus porrigam manum, & gladium
stantem in vulnere, statui mecum, ad quod antea
tenus eram, ut per Epistolam vobis patefeci, ex fo-
Dei ac proximi dilectione ac bono zelo nostræ re-
nis Declarationes etiam in lingua vernacula &
gari sermone ad proximas Nundinas Francofur-
is omnibus exhibere, veteres extendendo, & ubi
fuerit jungendo nervos, quod pusillis præbebit con-
standi, & insidiosis atque malevolis auferet
mniandi occasionem, ne vel mortuo Leoni bar-
vellant, vel cum vivo digladientur, in majus
gi scandalum & Evangelicæ pacis læsionem.
od autem petitis, ut libelli si qui mei adhuc extent,
denuo impressi, curem ne vendantur, primum
ote, nullos esse denuo impressos. Deinde meos
nquam fuisse sed impressorum, à quibus duodenos
proprio mercatus sum, ut amicis donarem. Qua-
pter hâc in parte mihi non erit possibile vestro voto
rem gerere. Itaque dignemini non moleste ferre,
uod omnino excedit facultates meas, vobis præstem
nime; quibus profecto cuperem cuncta gratificari.
iciter Valete celeberrimi Doctores & Patres mei, qui-
s vehementer opto & desiderio desidero me tandem a-
mando in nomine Jesu Christi & in osculo pacis gra-
m fore & acceptum. Stutgardiæ V. Id. Martias.
M. D. XII.

Ad Kollinum verò has dedit literas.

ad Kollinum.

Facit summa fides, quam tibi habeo amicus ami-
ut etiam dehortantibus aliis penes nos, tua tamen
nsilia sequar, & sic omnia constitui mihi agenda, ut
admones. Tractatulum faciam declarationum
mea-

mearum in lingua germanica, nobis vernacula, ut ex prioribus tuis literis tibi placere conjicio. Expectavi *hactenus informationem Doctorum, contubernalium tuorum, licet frustra. Et nunc pro tua quoque voluntate, quanquam tempus admodum breve est, tamen noctes insomnes ducam, eo quod dies mihi consumendi necessariò jam sint in Reipub: negociis secularibus, ita ut vix quem præ laboribus hiare. Sed tamen propter Christum, spretis omnibus aliis, operabor. Quod te in tantum, sicut scribis, pro me obtulisti, ut promissionibus de me tuis Inquisitor acquierit, nec ad cremandum libellum aut ad mei vocationem ab aliquo præcipitatum fuerit, certò utrique parti utiliter gessisti negotium. Nam revera, egregie Doctor, anime mi, tuo cordi ex meo corde hoc secretum revelo, ita me peritissimorum consilio esse fundatum, ita validorum ope suffultum, ut majus adversariis detrimentum & rerum & famæ surgeret, quam mihi, si quid temerè contra me molirentur. Nec jura pertimesco, sed injuriam, stante declaratione mea in latino edita. Quare tam tui illi, quam ego ipse meritas tibi gratias agamus rectè licebit, utrisque enim profuisti. Crede mihi, non sum destitutus potentissimorum auxiliis: sed tamen pro modestia naturæ meæ, cupio pacem plus quam gentium & nationum bella vel diffidationes: & malo esse in bona amicitia tui collegii, hominum eruditissimorum, cum quibus posthac futura sit mihi docta & suavis conversatio & amica fraternitas, quam litibus dare operam. Facile rixa oritur, sed difficiles habet exitus, hoc non tantum ego, sed etiam vos cogitare debetis. Quod nisi esses alter ego, hæc ad te non scriberem. Nam quem motum cieret in militaribus tam nobilibus quam plebeis! etiam istis deloricatis tunicis, & cicatricosis ve-*

us, *si* Demosthenes *aliquis coram exponeret*, *ac ... ricè declamitaret hujus negocii principium*, *me- ... n & finem*, *quibus fuerit Christus*, *quibus fuerit ... s : Deinde meam tam simplicem innocentiam*, *sum traditus*, *sum venditus*, *non commonitus*, *praevisus*, *Cujus consilium principii offerendum*, *publicatum antequam oblatum*. *Eum tra- ... rem seditiosum*, *& notoriè infamem calumniato- ... qui cum sit Judaeus baptizatus*, *& laicus conju- ... us*, *contra me Christianum hominem famosè pra- ... avit*, *coadunata congregatione fidelium Francofor- ...*, *contemptis Ecclesiae mandatis & constitutioni- ... cum suspicione reditus ad vomitum*, *vos nutri- ... fovetis & laudatis*, *qui emunctos & emungen- ... grandi pecunia Judaeos in ista tam favorabili cau- ... scriptis notavit*. *Putasne piarum aurium non fie- ... offensivum*, *quod me in verbulis quibusdam ca- ... e conaris*, *& detestanda opera non abomineris ? ... cederent item post manum validam Poëtae & Hi- ... rici*, *quorum hoc tempore magna copia vivit*, *qui ... praeceptorem quondam suum*, *ut par est*, *veneran- ... r*, *qui tantam iniquitatem adversariorum perpetua ... aderent memoria*. *& innocenter passum me describe- ... nt*, *cum aeterna Gymnasii vestri ignominia*. *Le-* Minöem Platonis, *& invenies vera me dice-*

Igitur noli esse justus nimis, *ne dum coelum tuea- ...*, *terram amittas*. Thales Milesius *coelum aspe- ... t*, *& in foveam cecidit*. *Filii Israël Sabbathum DEI ... stodierunt & bello perierunt*. *Habet justitia gra- ... s suos*. *Hunc versiculum puer didici* : Glimpfius ... t pluris, quàm tota scientia Juris. *Vale foeliciter*, *ad ... cem pronior quam ad superbas contentiones*, *quarum ... tores multis sapè innocentibus sunt cadis occasio*. *...ntgardia V. Id. Martias An. M. D. XII.*

Colonienses nostro intendunt.

Ex his Epistolis ultro citroque missis luculenter satis constat, nostrum facilem se in omnibus Coloniensibus Theologis præbuisse, his verò nulla ratione potuisse fieri satis, neque *declaratione* Germanicè edita, cujus supra facta mentio est, neque excusatione, neque interpretatione verborum commoda. *Non enim satis erat dicere*, ut ipse *Reuchlinus* in sua defensione contra calumniatores Colonienses scribit, *hoc est scandalosum, & hoc est piarum aurium offensivum, ergò tolle, aufer, dele, revoca. Quod enim*, ut inquit Augustinus, *neque contra fidem Catholicam, neque contra bonos mores esse, convincitur, indifferenter est habendum. Debebant itaque* propositiones *per eos quomodocunque excerptas saltem inter nos prius fraternè convincere, ore vel scripto, quod contrarium determinasset, vel consuevisset Ecclesia, vel quod sanctarum scripturarum autoritas contradiceret, vel quod sacrorum conciliorum statuta repugnarent; tunc enim sine ulla dubitatione, ut idem scribit* Augustinus, *quæ scripta fuissent, existimarentur resecanda. Quod autem cum non fecerint, nonnè clarius sole vides, Cæsar; quod contra Evangelicam dilectionem isti sacerdotes & devotionarii optaverint & voluerint ruinam meam potius, quam stabilitatem, & perniciem plus, quam salutem, & ignominiam magis, quam nomen bonum, imò turpissimum interitum pro vita laudabili. Ad illud autem quid denique potuit à me fieri commodius ad humanitatem, ad pietatem, ad fidem? quid ad vota obtemperantius? quid ad corrigendum humilius? si quid corrigendum fuisset, quàm te ;. ab adversariis petere, ut ipsimet ipsi mihi*

formulam præscriberent, per quam sicut desiderabant, vel latiore informatione, vel Augustiniana palinodia sibi satisfieri potuisset. Quod utique inhumanum erat & theologos, & sacerdotes negare laico, qui explicare subtilitates theologicas non tenetur. Sanè turpe negare fuit, quod ultrò mihi offerre decebat, quod alia generalia studia & universitates, quod sacrosancta concilia nulli unquam etiam in hæresim lapso denegasse inveniuntur, à quo ego tamen vitio, Dei gratiâ semper fui & sum eroque in perpetuum alienus.

Hæc omnia pensi moderatique haud habuerunt Colonienses Theologi, sed contra, nescio quibus artibus, effecerunt, ut MAXIMILIANUS Cæsar semel iterumque publico edicto *Reuchlinianos* libros tanquam diffamatorios vendi prohiberet. Ipsi interea famæ Capnionis minimè parcebant, eamque supra memoratis libellis à Tungro vulgatis, variè rodebant, hunc honestum sed falsissimum prætexentes titulum, ut in præfatione *Articulorum* Arnoldus loquitur: *quod* Reuchlinus *præter Christianæ pietatis religiosam modestiam impiè* J*udaicæ gentis feralem sectam, fidem, magistros & libros commendare visus sit; quasi quicquid* J*udæi dicunt, scribunt & faciunt, pro sua fidei defensione facere reputandi sint; ac nullam per hoc aut Deo, aut fidei Christianæ, aut Christianis se injuriam intulisse velint; & propterea quoque nostræ fidei scriptoribus & Catholicis doctoribus contra* J*udæos scribentibus parum sit fidendum:* quodque ipsius libellus non *Speculum*, sed *velamen* potius, quo Judæorum facies magis sub honesto titulo.

obvelet, appellandű sit; & quę alia hujus generis sunt convicia atque mendacia. His præmissis id sibi inquirendum primo loco proponit *Arnoldus*, unde profectum sit, quod Reuchlinus ita improvidè sese in quæstione controversa præcipitaverit, ac suspectum reddiderit apud pios & doctos viros favoris in Judæos inordinati. Caussas recenset septem, quas & nos ipsius potissimum verbis enarrabimus: I. Quod cum Theologicè doctus non sit Capnion, nec in Scholis Theologiam, sed civiles leges didicerit, in materia fidei ac morum quasi in civili casu scribendum putaverit, quatenus per qualescunque allegationes efficeret, ut persuasum putaretur, quod volebat, non animadvertens sapientis *Augustini* documentum, quod nobis ad *ad certam regulam loqui fas sit*, & non sicut Philosophis, qui liberis verbis loquuntur: sed inde miserabilius, quo liberius errant. II. Quod in toto illo libro suo, ubi de bonis, quæ apud Judæos reputantur, sermo ipsi est, cum plena assertione confidenter, at ubi de malis, quorum insimulantur à Christianis, agit, trepidanter loquatur, quasi affirmare non ausit, talia apud eos inveniri posse, ac si ejusmodi aliquid reperiatur, non malo animo à nobis sit ferendum, quum non in nostrûm contumeliam, sed pro sui duntaxat defensione id fecerint aut scripserint. III. Quod minus reverenter sentire visus sit, de scriptoribus Catholicis, non solum iis, qui ex Judæis olim

Partitio tractat. Arnoldi.

I. Caussæ propter quas suspectus Reuchlin nimii favoris in Judæos.

ad

nos sunt conversi, sed & de aliis doctori-
sanctitate insignibus, ac istius etiam æta-
Theologis, cum tamen ut eos notaret, Im-
ator haud requisiverit. Etsi alicubi ma-
ficè nostrorum doctorum meminisse vi-
tur, id tamen ibi potissimum fieri ubi pro
æis facere eos putet. IV. Quod au-
ritates S. Scripturæ quamplurimas & Ec-
iæ Doctorum, citationesque ex textibus
criptoribus utriusque juris impertinenter,
iter & contra mentem illorum allegave-
ex quibus nonnullæ, si ad intellectum
rantur, accommodenturque ad propo-
m, falsum inferant & nonnunquam hæresi
num. V. Quod rationes pro basibus in
teria librorum Judaicorum, præcipuè
mud, non auferendorum & cremando-
invalidas inefficacesque adduxerit, in
vo Scripturæ intellectu fundatas. VI.
od responsiones quas in tractatu latino
sua defensione Speculo oculari subjecit,
umque non tam objectorum solutiones
, quam argumentorum concessiones, imo
uando majores involutiones, ut qui eas
erit, statim intelligat, Capnionem ipsum
ri & sentire, se errasse. VII. Quod
beaquam sensit se errare, tamen librum il-
suum venum posuerit omnibus Judæis
iter & Christianis, ac non ante commu-
ito cum piis & doctis viris consilio didi-
t, an id pro ædificatione proximi, pro suæ
scientiæ sinceritate ac fidei Orthodoxæ
egritate fieri expediret. Z 3 Ex

Ex his factum putat *Arnoldus*, quod Noster lapsus improvide sit atque haud abs re suspectum se reddiderit, quasi nimium Judæis faveret & illorum causam ageret. Nos secus omninò putamus ac persuasi penitus sumus, Reuchlinum nil temere, nil incaute, nil subdole, nedum falso dixisse, ac propterea ab æquis rerum æstimatoribus suspectum de nimio in Judæos favore ipsum haud censeri potuisse. Caussæ, quas adfert Tungarus, id vel non probant, vel confictæ sunt, vel ab ipso Capnione jam refutatæ eo in loco, quo contra *Pfeffercornium* disputavit. Illud fortassis præcipuum est, quod arguit, Reuchlinum Theologicè doctum non fuisse, & quæstionem Theologicam haud aliter disceptasse ac Juridicam. Sed nemo non videt, majorem rerum Theologicarum notitiam Nostrum habuisse, quam omnes Colonienses Theologos. Versatus enim erat egregiè in sacris literis & ex fontibus limpidissimis haurire poterat, quæ alii ex turbidis rivulis & obscuris Scoti Thomæque sylvis petebant. Igitur parum aut nihil præstitit *Arnoldus* in prima libri sui parte. De reliquis nunc videamus. Secundo loco ordine collocat propositiones ex oculari speculo extractas, ac singulis subjicit annotationes, quas vocat, & improbationes. Propositiones ejusmodi quatuor & quadraginta numerantur, quas sigillatim recensere & transscribere, longum foret, & forte minus necessarium, quo-

Refelluntur.

II. Articuli s. propositiones.

mnia

niam quales sint, intelligi potest ex summa *Ocularis Speculi* supra à nobis relata. De quo ipsum audire juvat *Reuchlinum*, ad *Joannem Hiltebrandum*, Suecingensem, Anselmitanæ calcographiæ castigatorem, à quo primum istũ Tungri libellum acceperat, ita scribentem: L. II. Epist. Illustr.

Singula propositiones *nihil aliud sunt, quam mea propria argumenta, non ab ipsis, sed à me inventa, & multo ante per disputationes meas in* Oculari Speculo *proximè* Consilio *junctas & in vulgari* clara intelligentia *lucidissimè declarata, soluta & resoluta pro mentis meæ sententia, quam humiliter Ecclesiæ subjeci determinationibus, non semel, sed longo sæpius. Quapropter qua via sit inchoandum bellum, ut pax habeatur, consule. Non enim reperitur ullum problema, non argumentum, nec ulla illorum propositio, quæ suam determinationem tam in disputatione, quam in vulgari declaratione non prius habuerit. Idq; ut oculis cernere posset* Hiltebrandus, *subjecit catalogũ propositionum annotatis locis unde desumta illa sunt.*

In sua ad Imperatorem *Maximilianum* defensione scribit, Colonienses Theologos in prædicto *Articulorum* libello nil de suo ingenio protulisse, nisi atroces injurias, nihil de suis scientiarum promptuariis produxisse, nisi solam linguacitatẽ, per quam ex Concordantiis majoribus Bibliorum, nec non puerilibus Bacchantum reportatis suas nugas ampliaverint & pinxerint sinopide anilium contentionum, manifeste bona retorquentes in malum & omnia in pejus interpretantes. Speciminis loco unam duntaxat propositionem, quæ ordine nona est, adducam, cum *Arnoldi* interpretatione vel analysi.

 No-

Nona Propoſitio.

Brevi libellus quidam impreſſus eſt contra Judæos, in quo adducitur oratio quædam in ſuis orariis reperta, quaſi hanc orent ſignanter contra nos Chriſtianos, incipiens ſic :*ſelamſchummodim*. Hæc oratio ardue & graviter annotatur, quaſi ipſi ſanctos Apoſtolos & eorum imitatores qui baptiſma ſuſceperunt, & totam Catholicam Eccleſiam & Romanum Imperium perverſa ac venenata voluntate execrarentur. Per quod poſſent Judæi apud indoctos & idiomatis ignaros facile in hujusmodi odium induci, ut corpore & vita privarentur. Verum quando in luce conſpicitur, invenitur nullum verbum in illa oratione eſſe, quod contra baptiſatos, aut Apoſtolos, aut Chriſtianos, aut Romanum Imperium interpretetur aut ſonet.

Per hanc propoſitionem cum ſua deductione palam (ut apparet) auctor nititur coram Imperatoria excuſare Judæos Majeſtate, quaſi orationem, quæ incipit ſelamſchummodim, *non orent contra nos Chriſtianos. Per quod aperte ſuſpectum ſe reddit, quod Judæis plus æquo faveat. Ex quo de oppoſito ejus multipliciter conſtat. Primo ex teſtimonio multorum Catholicorum ſcriptorum, quorum nomina etiam auctorem iſtum non latent, quum nominum eorum in ſua conſultatione aliquando meminit : puta auctoris fortilicii, Pauli Burgenſis, Nicolai de Lyra &c. Secundo etiam ex fideli aſſertione eorum, qui quotidie ex Judæis per gratiam regenerationis ad nos convertuntur, & ſuorum progenitorum intentiones & venenatas voluntates*

tates præsumuntur non ignorare: qui constantissime affirmant, quatenus Judæi *in hanc diem usque illa oratione in suis Synagogis, aversis à se mutuo vultibus stantes & intentissime orantes, contra nos utantur. Tertio patet idem ex confessione ipsiusmet Doctoris, qui (ut supra allegatum fuit) in quadam epistola ante annos ferme quinque idipsum palam est contestatus. Cujus verba pro evidentia majori huc repetenda duxi. Scripsit enim sic: Ex quo* Judæi *Deum omnipotentem blasphemaverunt, quasi mendax, impotens, sterilis sit. Sic una blasphemia concomitatur ex alia, adeo ut Deum in persona sui proprii Filii, Domini nostri* Jesu, *veri Messiæ, quotidie blasphement, vituperent & exprobrent, nominantes eum peccatorem, maleficum & suspensum. Et piissimam virginem Mariam appellent hariam, id est meretricem. Discipulos quoque seu Apostolos, hæreticos. Et nos Christianos dicunt non populum sed gentem stultam. Multa quoque alia verba perversa quæ effundunt. Ex quibus notari potest, quod hoc peccatum blasphemiæ maximum est & summum in Deum. Quamobrem proprietas primæ partis præmemoratæ talis peccati propter quod tanto tempore castigantur, clarissime invenitur. Altera pars, quod omnes moderni* Judæi, *quamdiu* Judæi *sunt, illius blasphemiæ in Deum participes existunt, & singulari quodam gaudio afficiuntur, dum in opprobrium & contumeliam aliquid possunt excogitare aut effingere. Quod manifestum est ex omni eo, quod aut faciunt aut dimittunt. Etiam ex eorum consueta oratione & eorum libris, quos contra nos scribunt & legunt. Quemadmodum ex libro* nizahon *& ex oratione* felamſchummodim *bene considerari potest. Hactenus ipse. Quid, oro, his* ver-

verbis potest esse apertius. Dicit enim ibi, quod Judaei Deum in persona sui unigeniti Filii Jesu Domini nostri veri Messiae quotidie blasphemento Piissimam Virginem, sanctos Apostolos & nos quoque Christianos. Dicit quoque, quod speciali afficiantur gaudio, modo possint aliquid excogitare aut effingere in opprobrium & contemptum nostrum. Dicit demum, quod haec evidenter pateant ex omni eorum opere, ex libris, quos contra nos scribunt, & ex consueta sua oratione, quam contra nos legunt, & specificando dicit felamschummodim. Si haec ibi vere dixit & scripsit, qua fronte audet nunc hoc dicere: non est opinandum, quod talis oratio sit propter Christianos excogitata. Et quare multa conatur verborum intricatione ostendere, quod eam Judaei contra nos non legant. Nec quidem satis expurgat se, quando respondendo dicit, se hoc solum disputasse de proprietate Grammatica verborum ac vocabulorum, & non de veritate negotii principaliter. Quia si bene attendatur ad verba hujus propositionis, tunc gravem injuriam Judaeis irrogatam putat, per quempiam, qui in libello suo noviter contra Judaeos impresso annotaverat, quasi hanc orationem contra Christianos speciatim orarent. Voluit igitur significare, quod non solum vocabula nos non significarent, sed quod specialiter hanc orationem contra nos non orarent. Et quam, oro, per hoc putat injuriam Judaeis factam (quamvis verba nos non significent) si tamen orantes ipsi ad nos malitiose verba retorquent. Quod si haec injuria est, ut putat legum animadversione ferienda, quasi falso ille Judaeos insimulaverit, quod oratione hac contra nos utantur: quomodo ipse non plus se feriendum extimuit, quum prius, & antequam iste libellus imprimeretur, cujus authorem graviter accusat, ipse publi-

[Li]nice scripsit, ac per impressos quaternos in vulgus sparsit, manifestum esse in omni suo opere ex suis libris & ex consueta oratione felamschummodim, *quod specia[li] gaudio* Judæi *afficiantur, modo possint aliquid in opprobrium & contumeliam contra nos Christianos excogitare aut effingere, quemadmodum ex verbis suis superius allegatis luce clarius patuit. Nunquid linceos oculos in illum alium habebat, dum hanc* Judæis *illatam injuriam cerneret, qui talpa similis ad seipsum cæcus erat, dum ipse prius similia eis imputaret.*

Sed & amplius aliquid est quo se notabilem reddidit, dum in hac propositione auctorem illius libelli accusare visus est, quasi falso Judæis *imposuerit, quod sanctos Apostolos & eorum imitatores seu baptisatos & communiter totam* Ecclesiam Catholicam *& Romanum imperium perversa & venenata voluntate execrarentur ac maledicerent. Ob quod in tale odium induci possent apud indoctos & idiomatis ignaros, quatenus corpore & rebus privarentur. Si, inquam, hoc accusatione dignum sibi est visum, si in* Judæos *immeritos calumniosum, si seditionis qualiscunque seminarium. Quomodo prius ipse (ut ex verbis suis superius allegatis patuit) scribere ausus fuit, quod* Judæi *unigenitum* DEI *Filium, Dominum nostrum.* Jesum, *verum Messiam quotidie blasphemant, vituperant, ac exprobant, vocantes eum peccatorem, maleficum & suspensum: Piissimam quoque Mariam Virginem meretricem: Apostolos hæreticos & totum populum Christianum gentem stultam & non populum. Si sese teste hæc dicant & quotidie faciant, quid, oro, deliquit in hac parte auctor libelli alterius, si suis se sermonibus conformans similia dixit & scripsit. Nunquid*

hæc

hæc verba & alia quoque plura prava & contumeliosa quæ effundunt, (ut ipse fatetur) putandi sunt bona voluntate aut intentione efferre posse, quatenus auctor libelli alterius perversæ & venenatæ voluntatis calumniose eos insimulari visus sit. Mirum profecto est, quid huic viro prudenti bilem ita commoverit, ut quasi in tenebris cæcutiens, dum alium quempiam iracundus insectaretur, ipse sic se graviter alliserit. Num considerare potuit, si calumniam ille alius fecit, & ipse quoque ante calumniam Judæis graviorem intulisset. Sin autem bene ipse prius scripsisset, quod quodam fuco verborum Judæos excusando & illum alium coram Regia Majestate velut calumniatorem accusare non debuit. Nunquid apud Esaiam scriptum legit, Esaiæ V. Væ vobis qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Et iterum: Væ qui sapientes estis in oculis vestris & coram vobismetipsis prudentes. Quod si legit, Pauli Apostoli verbis non immerito eum convenio, ad Rom. II. ubi dicit, propter quod inexcusabilis es, ô homo, qui judicas, in quo enim alterum judicas, teipsum condemnas. Eadem enim agis, quæ judicas, alium doces, teipsum non doces. Existimas tu, qui alium judicas, & eadem facis, quod tu idem judicium Dei effugies.

Alpha-beta in Judæos. Alteram partem libri sui inscripsit *Alphabeta in maledicos Judæos ac Talmud*, quoniam secundum seriem literarum certis propositionibus ostendit, quid possit & debeat per Principes & Prælatos Ecclesiasticos circa Judæos & blasphemos eorum codices fieri. Placet autem argumentum ipsius Autoris ver-

erbis proponere. *DEUS*, inquit, *qui benefi-a voluntate ad se cuncta reflectit, ac hominem post ipsum, misericorditer sanguine Filii sui repara-it, ut nulli occasio deesset salutis, amanter in-uit, cuique in proximum fraternæ correctionis ura, & his qui in sublimitate dignitatis sunt con-tuti, justæ severitatis censura esset commissa. ...fit, ut Christiana gens, nunc DEO peculiaris, te-netur perfidis Judæis usuras interdicere, & Talmudi-... eorum blasphema commenta prohibere, tol-... etiam cremare.*

Scribendi ratio verò, qua utitur, puerilis ...fectò magis, quam, ut sic dixerim, Do-...calis est, aut Magisterialis. Maxima ...que argumenti pars Judæos non ferit, sed ...gè admodum petita est, ut quando in ...ma propositione scribit: *Abissalis Dei ...entia attingens à fine usque ad finem fortiter di-...nit omnia suaviter.*

Itemque in secunda propositione:

Bonitate hac immensâ tri causaliter operativa ...t universorum est effectrix forma, ita in se finali-... omnium reciprocativa.

Sicque de cæteris. In nona demum ...opositione, f. litera J. de *Judæis* agere inci-t, eorumque libros comburendos esse, pro-...re in sequentibus nititur. Litera S. scri-t:

Salubre apparet, deificum, laudabile ac fidei or-...doxæ utile, occasiones illius (Judaici populi) *sæ-...tis per exhortationes & blandimenta, aut etiam per ...nas nonnunquam præbere ac prorsus tollere, quic-quid*

quid eorum conversionem videtur rationabiliter impedire.

Hinc propos. decima nona concludit:

Thalmud igitur, & omnes eorum libri, in quibus blasphemia aut contra legem naturalem, aut scriptam hæreses & errores fuerint reperti, debent eis auferri, & possunt per judicium Ecclesiæ, aut Principes licitè comburi.

Finit tandem in hanc sententiam alphabeta suum alphabetarius Doctor.

Zelo idcircò fidei (quo oportet) fortius accensi Principes ac Ecclesiæ Prælati exterminare satagant ab area Domini errores, hæreses & contumelias Omnipotentis Dei, quatenus in expavendo die districti judicii rationem reddere valeant talenti sibi magnificè commissi.

Responsiones ad argumenta Reuchlini.

His propositionibus alphabetariis subjecit demum responsiones ad argumenta; sumta de libello Consultationis Reuchlini, quibus à multis visus est probare voluisse Talmud ac cætera nonnulla infamia Judæorum commenta non esse eis auferenda neque cremanda. Caussam occasionemque hujus scripti, malo iterum autoris quam meis recensere verbis. Sic autem ille in fine alphabeti sui.

Et quoniam multorum relatu fama huc detulit, plerosque simplices ac in Scripturis inexercitatos, persuasionibus contentis in libello, cui Speculi Ocularis *titulus inscribitur, permoveri: quanquam circa articulos seu propositiones de libello illo extractas plurimæ earum dudum sint convulsæ; ne tamen quispiam illis*

velut

dus tensis retiaculis se captum facile putet, probet- usfalsa pro veris, voluimus sine prajudicio melius utientium omnia illa qua in modum argumentorum libello illo extrahi poterant, quibus putari possit au- ille pro Judais & Thalmud conclusisse, scholastico ore in unum quasi fasciculum recolligere, ac (singu- quantum cum Scriptura veritate potuimus, suas ponsiones subnectendo) huic nostro alphabeto sub- ungere, quatenus sine circuitione longa cunctis le- bribus palam esse possit, quod contra hac dicta no- bis nihil argumenta illa concluserint.

Jam quod responsiones ad ipsa argumen- spectat, ea nihil attinet recensere sigillatim, uni parum differant ab *articulis* ex Reuchli- libello *Consultat.* desumptis, ut fatetur *Tun- ra*, & intelligi nonnihil queant ex defensione apnionis tribus hisce tractatibus opposita, semel iterumque à nobis suprà adducta, cu- s titulus hic est :

Defensio Joannis Reuchlin Phorcensis L. Doctoris contra Calumniatores suos olonienses. Defensio Jo. Reuchlini.

Eam MAXIMILIANO Cæsari, lundi Domino, Romanorum Imperatori io, Felici, Inclyto, victori ac Triumphato- semper Augusto inscripsit. Ordinem ve- Arnoldi non observat, nec ad omnia sin- ulaque respondet. *Nullum enim*, ait, *argumen- um est illorum, quod à me non fuerit ante repulsum que solutum, quia ego ipse illorum adducendo au- or sum, & mei detractores à me illa sibi mendicando surparunt. Neque est ullum sophisma, quod non ssit, si quid sibi hodierna die contra me finxerint,*

per

per disputationis meæ solutionis & per vulgare meam declarationem repelli atque resolvi. Velle Cæsar experimentum sumeres, sed tanta tua majest & amplitudo animi longe majoribus reipublicæ Chr stianæ opportunitatibus reservata, juste harum infan tium naniarum tædio afficitur. Quare, obsecro, tuis alicui demandes audiendum tam scholare neg cium, cui primo consilium meum proponatur, cundo mea disputatio interpretetur, tertio vulga mea declaratio legatur. Quo inclyte Cæsar, quotquot estis auditores alii pernoscatis tam luci cuncta, tam clare omnia, tam extricate singula co silii mei verba & sententias in disputatis meis Lati & in vulgari declaratione Alemannica longe pri & ante multo quam Colonienses Professores, *Perfossores potius, hoc scelus nefarium calumnia adversus me instituissent, memetipsum ultroneo lectu tota cum animi mei libertate ac mea sponte in mnium hominum oculos & aures protulisse, atque t moderamine, tanta æquabilitate, immo tanta rectit dine declarasse singulariter singula, ut à scriptis m nemo bonus, pius, fidelis possit scandalizari, quantu cunque simplex.*

De ea Erasmi judicium.

De hoc Nostri *Apologetico* judicium *Era* referam, quod in epistola ad *Reuchlinum* d ta sequentibus verbis expressit:

Me tamen nonnullus habebat scrupulus, ne q scripsisses incautius, quod viderem Episcopi sent tiam subtimidè scriptam esse, ac pene meticulos quod adderet, hæresim apertam, *& accedente t ctatu, donec* Moguntiæ *nactus ipsum libellum,* ticulos illos hæreticos, irreverentiales &

p

egissem, jam risum tenere non potui; postea autem damnationem illam, bone Deus, quam ompositam, legissem, absolvi te, eaque mihi Apo*vice fuit, majoremq; in modum optabam, ut ea in orum omnium manibus esset. At simul atq; legis*pologeticum *tuum, tanta alacritate, tanta fidu into eloquentiæ fulmine, tanto acumine, tã multi, ruditionis ubertate conscriptum, jam mihi vinon audire reum pro se dicentem, sed victorem actis triumphum agentem. Unum illud desi, mi* Capnion, *loquar enim simpliciter & amivalebam te in illos locos communes parcius digreut certe minus immorari: adhæc, magis tempe manifestis conviciis. Verum illud si vitium est, n est hominis eruditione ac literis superis; hic difficile est alieno dolori modum præscri Rem facies omnibus eruditis gratissimam, aris illum libellum in Angliam transmitten vel ad* Johannem Episcopum Roffen*vel ad* Colletum Decanum S. Pauli. *Ipse te si potero mittam meum, tametsi unicum mihi.*

Duo sunt, quæ juste notat *Erasmus*, alte-, quod nimis copiose in Locos Com-ıes digressus sit *Reuchlinus*, alterum quod trocibus conviciis non abstinuerit. U-aque satis ex defensione constat. Nam dixisset, non posse se Colonienses appel-Theologos, sed vel falsos Theologos, si-nummos reprobos, vel manu pote-ios, & *diales*, non ab *Jove*, quem *Dia* vo-t, sed ab unius diei momentanea sapientia, ıles *Gregorius Nazianzenus* Theologiæ Gym-iarcha ἀνθημερινοὺς καὶ χειροτονήτους Θεολόγους Probatur.

 no-

nominet L. 1. de Theolog. Inde occasione de Theologia & Theologis agendi arrepta, prolixe disserit, quid Theologia sit, & quomodo Theologus atque Theologista differant. Non enim ex sacris literis tantum, sed etiam ex antiquæ Ecclesiæ Doctoribus, *Hieronymo, Nazianzeno, Athanasio*, aliisque hoc argumentum pertractat, tandemque in Colonienses ita accommodat, ut eos *Theologistas* vocandos esse, contendat, quoniam propter invidiam & contentionem CHRISTUM prædicent, eorumque scientia sit diabolica: qui inter jumenta & malas bestias extra terminos pro divina ordinatione procul repulsi stabulent, non audentes appropinquare monti Theologiæ, cum sint brutis inhumaniores, equis & mulis haud absimiles, qui ut uno tantum pabulo pascantur, sic illi uno dogmate contenti, quodcunque arripuerint, cætera eruditissimorum hominum studia, quantumcunque veritate coruscantia, contemnant aut damnent, porcis atque suibus simillimi, qui suis abusibus delectati, omnium aliorum margaritas spernant: imo potius vulpeculis dolosis haud impares, quod magis sophismatum fallaciis, & cornutis syllogismis, quam solidis vetustissimorum Ecclesiæ Doctorum gaudeant sermonibus: lupi rapaces, Arabicis pejores: Leones Syrii, rugientes & quærentes quem devorent. Ita cumulat quasi convitia, quotquot excogitare potuit. Nos ea, utpote minime probantes, missa facimus,
ac

..qua ratione objecta diluerit argumenta, ...ucis videbimus. Generatim principiò no... Arnoldum triplici phalarica turrim fortissi...m nominis sui diruere conatum fuisse : ...mò falsis opinionibus, deindè falsis argu...mentationibus, tum demum falsis tradu...tionibus. Ac falsam quidem opinionem, ...ibit gregariis & trivialibus literatoribus in ...so libelli vestibulo ipsum prætendisse, ...agno, ingenti, procero & giganteo chara...cte, quasi pro rostris in album inscriptam, ...t momentum aliquod in æs marmorue ...petuò incisum h. m. ARTICULI SI...VE PROPOSITIONES DE JU...DAICO FAVORE NIMIS SU...SPECTÆ; qua tam splendida inscriptio...ne speciosoque titulo in superliminari por...ticus edito infamare se de Judaico favore ten...verit, perinde ac Ecclesia Catholica favo...rem Judæorum indistinctè prohiberet, ac ...mnis fautor Judæorum criminosus esset, & ...nfamis. Licere autem favore Judæos pro...sequi, *Pauli* exemplo probat, qui licet ad ...*Titum* scripserit, *hæreticum hominem esse devitan...dum*, tamen ad *Corinthios* affirmaverit, se *fa...ctum Judæis tanquam Judæum, ut Judæos lucraretur*; & in Epistola ad Romanos optaverit se anathema esse a Christo pro fratribus suis cognatis, quod ad carnem attinet. Similiter fautorem fuisse Judæorum D. *Clementem*, *Hieronymum*, *Thomam de Aquino Gregorium*, *Alexandrum III.* & *Clementem III.* Pontifices; nec non

Defensionis Reuchlinianæ ordo & ratio.

Titulum examinat.

Non omnem favorem Judaicum esse prohibitum.

Imperatores *Valentinianum & Valentem, Honorium* & *Theodosium, Honorium* & *Arcadium*: doctissima item lumina & jurisconsultissimos Doctores, qui omnes benigne pro Judæis scripserint, aut privilegia singularia iis impertiverint: imò Ecclesiam ipsam favere Judæis, quæ cum expellere eos possit, tamen ex singulari pietate toleret, ac permittat disputare publice & colloqui cum eisdem, ut forte mansuetudine provocati sequi nos velint: adhæc jubeat præceptores & Magisttos alere, qui linguam Judaicam doceant. Hos omnes favores in Judaicam gentem collatos omni carere turpitudine.

Hinc efficit, *favorem Judaicum* non delicti verbum, sed meri facti esse, cum quidam sint fautores Judæorum tantummodò, quidam solum perfidiæ, quidam denique tam Judæorum, quam perfidiæ ipsorum. Favorem primò modo acceptum nullo jure prohibitum; quia Judæorum delicto, scribente Paulo, *salus contigit gentibus, ut illos æmulentur*; s. ut in fontibus sonat verbum παραζηλῶσαι ut Judæos provocent ad æmulationem gentes. Hoc se fecisse, in hoc incubuisse. De cætero autem acerrime omnium in suo consilio vitia, peccata & perfidiam Judaicorum librorum condemnasse, quando illos omnes comburendos judicaverit, qui ad infamiam, blasphemiam, scandalum & irreverentiam Domino DEO nostro JESU, ipsius Matri, sanctis, aut Christianæ constitutioni fuissent editi.

liti. Hac ratione titulum libri ab *Arnoldo* ꝛi opositi refellit, & una quoque omnia rè in ipso libro falso objecta, quippe quæ eo recta præcipuè fuere, ut suspectum norum facerent de favore Judaico. Paulo men post quædam capita seorsim refutaostendemus; hæc enim priusquam aggreamur, carmen *Ortvvini*, quod altera post ulum facie comparet, attingemus, cum in refellendo valde prolixus *Capnion* sit. Ubi hil atrinet immorari notandis vocibus ibusdam perperam scriptis, ut quando poit *Ortvvinus* impia *Thesiphone* per *th* & *e* cum r e exile & *i* scribendum sit ad hunc modum *Tisiphone*, item *baratrum* pro *barathrum*, *rateream* pro *Oratoriam*, atque simili a. Sed ec solum verba examinanda sibi noster msit, cum versifex cecinit: 13 Carmen Ortvvini refutat.

Flet Jovis alma Parens.

In quibus ostendit novam esse hæren, neque in orbis terrarum latissimo spao, nec apud inferos auditam, inde à muni exordio, dicere aut scribere, sanctissimam virginem Mariam peperisse *Jovem*, uem omnis Christiana religio dæmonem & æmonium esse confiteatur, propè quotidie delibus in Ecclesia proponens S. Scripturæ ntentiam, quod *omnes dii gentium dæmonia*. lque confirmare *Cyrillum Alexandrinum*, *Cyianum*, *Origenem*, *Hieronymum*, *Lactantium* liosque, qui uno omnes ore affirment, ovem non esse Deum sed Diabolum. Quin

imò fateri ipſos paganos Philoſophos atque Poëtas, Jovem eſſe dæmonem, nullum eo inter Deos maligniorem. Nequaquam ergo JESUM eſſe *Iovem*. *Abſit*, inquit *Reuchlinus*, hæc *commutatio*. Juppiter *eſt cœli nepos, ſi idololatris credimus: JESVS autem creator cœli & & terræ: iſte verus Deus, ille verò dæmon. Nec poteſt aliquam ingenium humanum excogitare comparationem aut proportionem inter utrosque ſimilem, neque rei ſignificatæ, neque vocis ſignificantis, ut ſi quis vellet poëticum aliquod ſchema fingere, quo alterum pro altero figurate ſumi liceret. Hoc pro reverentia religionis Chriſtianæ eſt in præſenti negocio impoſſibile. Quod evidenter Apoſtolus* Paulus *nos docuit in Epiſtola ſecunda ad Corinthios, ubi ait:* Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαλ. *Quare fides catholica non patitur, ut pro* Jove JESUS *intelligatur, neque pro* DEO *dæmon. Semper enim* dæmon *ab orthodoxis pro maligno accipitur, non ab intelligentia vel ſcientia, juxta morem infidelium derivato vocabulo, quod* δαήμων *dæmon doctus & intelligens interpretatur, ſed ab* αἵμων *æmon, quod eſt cruentus, præponendo* d *litera fit dæmon, ſicut à daſcalus fit didaſcalus. Et hæc eſt vera grammatica ſanctorum omnium, etiam literatiſſimorum.* Paulò poſt objectioni ita occurrit: *ſi forte dicere velles, quod* Juppiter *dicatur quaſi* juvans Pater, *quod de Deo poſſit intelligi: at etiam de aſino intelligitur, quem fortaſſe pro Deo adoras verſifex, immo verſutifex. Generat enim* aſinus *aſinum, ergo* pater *eſt* aſinus; *& idem jumentum dicitur, quia juvat hominem; quare* aſinus *tuus, quem nunquam derelinques,* Juppiter *eſt, quaſi* juvans Pater. *Quod ſi*

Gram-

Grammaticæ artis peritus esses, obtinerem apud te facile, quod concederes, auctore Pirsciano *&* Cesellio *vindice de proprietate sermonis Latini* Jovem *non habere* Juppiter *in Nominativo. Vbi ergò erit tuus juvans Pater?*

Denique provocat ad Poetas Christianos, *Gregorium Nazianzenum, Prudentium, Sedulium, Nonnum*, & similes, qui in *Jovem infernalem* graviter invecti, nuspiam illud vocabulum in carminibus suis adhibuerint. Hinc certe pietas Capnionis clarissimè elucet, qui indignum homine Christiano merito judicavit, voces loquendique formulas impietatem profanarum gentium redolentes imitando suas facere; secutus antiquissimos religiosissimosque Ecclesiæ Doctores, è quibus *Tertullianus* jam seculo post Christum natum III. gravissime eos reprehendit, tanquam religionis Christianæ parum memores, qui Ethnicorum consuetudinem usurpandis ejusmodi formulis retinerent: idque sequente seculo *Hieronymus* damnavit, *absit*, inquit, *ut de ore Christiano sonet* Juppiter *omnipotens*, & Mehercule, Mecastor, *& cætera, magis portenta, quam numina.* Fuisse hanc communem illius ævi censuram, documento est, quod licet florente adhuc utcunque latinæ facundiæ studio illa vocabula non reperiantur apud ullum scriptorem ejus seculi Christianum, ac ne quidem apud *Lactantium*, Ciceroni quam simillimum, eoque Christianum Tullium passim doctis appellatum, & *Augustinum*, haud alio-

de Idol. c. 20.

Tom. V. f. 78.

alioqui ſemper omnes Ethniciſmi ſcopulos inter ſcribendi initia devitantem; quem errorem tamen alibi retractavit. Etſi verò ſuperioribus ſeculis, ac *Reuchlini* ferè ætate, cum poſtliminio Cicero & alii probæ Latinitatis autores in ſcholis introducerentur, una quoque cum latini ſermonis virtutibus hoc vitium irrepſit, & per viros quosdam doctos illos quidem ſed parum forte pios aut ſatis circumſpectos, *Longolium, Bembum, Sadoletum,* Joach. *Camerarium, aliosq́;*, ad nos quoque propagatum eſt; non tamen defuere, qui hanc conſuetudinem graviter & cordate vituperarent; eorum magnum numerum peculiari libro produxit *Balthaſar Gockelius* Tubingæ edito A. 1647. hunc inſcriptum habente titulum: Heydniſche Poeterey Chriſtlich corrigirt und verbeſſert / alſo und dergeſtalt / daß der Götter Nahmen 1. dem rechten wahren Gott nicht ſollen gegeben werden: 2. Deren nicht ſoll zu ihren und anderer Ehre und Ruhm gedacht werden: ſonderlich 3. kein Chriſt bey denen ſchweren ſoll. Conferri quoque inprimis meretur, & cum fructu legi poteſt *Jacobi Thomaſii* diſſertatio Lipſiæ edita A. 1665. & A. 1679. recuſa de *Styli Ethniciſmo circa jurandi adverbia fugiendo*; in qua ſolidè refellit omnia, quæ pro inveterata hac Ethniciſmi conſuetudine defendenda atque retinenda adduci vulgo ſolent. Sed parum hactenus piorum virorum monita apud nos profecerunt. Videas enim paſſim in Scho-

lis

c Academiis idolorum nomina omnium
oribus & calamis circumferri, adeò ut
dem etiam sive antiquitatis, sive eruditio-
singularem plurimi se adeptos existiment,
nnes Ethnicos deos deasque ex orco re-
ent, & flosculis quasi, ut persuasum seme-
iabent, scripta sua, & carmina præcipuè,
exornent: Utinam cum nostro dicere
semus: *Reservo nostrates & patrios miro decore
endi præditos ad meorum temporum historias, quæ
ocinctu sunt, quos aliæ præstantissimæ studiorum
versitates in Germania, non sinerent usquam ni-
tanta injuria sacrorum manus abstinuissent, quia
no ore se cum laudibus Jovis, CHRISTI lau-
non capiunt. Ita determinat expressis verbis san-
Catholica Ecclesia in decretis LXXXVI. dis.* Tu
, (*ita alloquitur* Capnion *Ortvvinum*) *ineptissi-
convicìator, popinarum gurges, & contemptor Ec-
æ, non te putabis* (NB) *esse disertum, nisi à vera
ione discedas, & tuos Ioves tanquam Eth-
s cum injuria beatissimæ virginis Mariæ ma-
facias, utrumque mentitus, & quod alma Jo-
sit parens, & quod fleat, utrumque contra
n Catholicam.* Quod posterius (nam
priori actum satis est, ut opinor, & for-
nonnihil prolixius, quam decuit) pro-
ex *Hieronymo* de assumtione B. Virgi-
dicente, quod sublimata ineffabiliter
n Christo regnet: quod super angelo-
n choros elevata jam beata prædicetur,
m beatissima: quod concinentibus si-
angelis conjuncta, archangelisque so-

 ciata.

ciata, indefeſſa clamitare voce Sanctus, Sanctus, Sanctus, non deſinat: Ex quibus ita colligit noſter: *Non igitur flet cum* Jove *apud inferos, ubi eſt fletus & ſtridor dentium; quia regnat cum CHRISTO, exaltata ſupra cœlos, ubi perpetuum eſt gaudium ſanctorum. Non flet ſublimata in æternum, ubi etiam ſecundum paganos ſunt entia impaſſibilia, optimam vitam ducentia. Non flet ſupra choros angelorum in tabernaculo Dei* ἐν ᾧ ἁπλότης εἰρηναῖα καὶ ἀστασίαστος, *ut ſcribit Chryſoſtomus in primo de angelis Panegyrico, id eſt, in quo ſimplicitas vitæ paçata eſt & immota. Ergo au[illegible]pud inferos eſt ſi fleat, & beata non eſt.* Paulo poſt *Ortvvinum* perfidiorem *Mahometo* & omnibus *Turcis* eſſe, inde probat, quoniam in *Alcorani* Azoara ſecunda confiteantur, *Mariam verbum Dei peperiſſe,* unde hæc angelorum ad *Mariam* verba profert: ô Maria, *omnibus viris & mulieribus ſplendidior & mundior, atque lotior, ſoli Deo perſeveranter ſtudens.* Et hæc paulò poſt ſequentia: ô Maria, *tibi ſum nuncius gaudium cum verbo DEI, cujus nomen eſt* Chriſtus *filius* Mariæ, *qui eſt facies omnium gentium in ſeculo hoc & futuro conveniens, præſens, ſapiens, vir optimus ab univerſitatis creatore mittitur.* Secundum fontes, quos conferre licuit, cum jam ab amico duo *Alkorani* exemplaria, expugnata Buda, dono acceperim, (cui gratum hoc nomine animum declaratum publicè volo) aliter nonnihil verba reddenda ſunt, leguntur que haud ita longè ab initio *Suratæ* III. h. ſ. *ô Maria, equidem Deus elegit & mundavit te, elegit,* inquam, *te, ex omni-*

ibus orbis terrarum mulieribus. O Maria obpera Domino tuo, laudibus illum concelebra & ra. In iis quæ sequuntur, major est divers. Sic enim videntur converti proprie bere: *dixerunt Angeli, ô* Maria, *equidem* Deus *untiat tibi verbum ex se, cujus nomen erit Mes-, Isa* (Jesus) *filius Mariæ, illustris in hoc & fu- seculo, & ex eorum numero qui* (Deo) *propinqui t,* vel *qui intercedunt pro fidelibus* (v. Hottinr. Histor. Orient. L. 1. c. III. p. 159. seq.) *ique loquetur ad homines in cunis adhuc vagiens & venis pr... feliciterque rem agens.* Sed hæc cidenter duntaxat, non tamen prorsus alie- loco. Hinc enim liquet, Turcas crede-, Mariæ statum conditionemque supra minei sexus sortem communem beatam esfelicem, matrem Jesu Christi, quem simier verbum Dei appellant, cum loco hoc Surat. III. adducto, tum Sur. IV. ubi sic uhammed: *utique* Christus Jesus *filius Ma- est nuntius Dii* (Apostolus) *&* VERBUM *ejus d immisit in Mariam, & Spiritus quoque ex eo.* DEO. Honorificentius igitur de Sertore nostro ejusque matre sentiunt, quam *twvinus*, quem insuper noster accusat hæeos *Nestorianorum*, *& Helvidiorum*, inque m proprium ipsius versiculum retorquet:

Dignus es & flammis, dignus obire nece.

Hinc à *carminatore* ad criminatorem calumatoremque, quem vocat, *Arnoldum* reverti- & ad alterum accusationis caput progredir, lque sibi præcipuè refellendum esse duxit

Redit ad Arnoldum.

duxit, quod, ut *Tungrus* ajebat, *auctoritates quamplurimas S. Scripturæ ac ſanctorum Doctorum & allegationes ex textibus & ſcriptoribus utriusque* Juris *impertinenter, præter & contra intentionem Scripturæ & Doctorum allegare voluit, ex quibus nonnulla ſi ad intellectum referantur, in quo in originalibus ſuis ſunt ſcripta, & poſtea applicentur ad propoſitum, falſum inferunt, & ut ſibi viſum ſit, nonnunquam hæreſi vicinum.* Ad hoc vel ideò prolixe reſpondet quoniam ſic quoque una multas propoſitiones ab objectione immunes præſtitit. Primò quidem negat tale quid jure ſibi objici poſſe: deinde verò etiamſi id feciſſet, non tamen propterea argui ſe poſſe, contendit, cum conſtet Eccleſiam ejusque Doctores, Philoſophos item, Grammaticos & Rhetores ſæpè teſtimonia aliò accommodaſſe, quam litera habeat. Quod multis ſubjectis exemplis ex Novo Veterique Inſtrumento, Jure Canonico, Gregorio Nazianzeno aliisque ſcriptoribus petitis, declarat. Quibus conſtitutis oſtendit in nonnullis propoſitionibus ſe nec impertinenter, nec præter mentem doctorum auctoritates produxiſſe; eoque ignorantiam & ruditatem Arnoldi carpit, quippe qui nec ſacra volumina, & ne novi quidem Inſtrumenti, nec Eccleſiaſticos aliosque Doctores legerit: ſed tantum excerpta quædam Ariſtotelis & concordantias majores Bibliorum cum bacchanticis & bijacinis reportatis. Nam *ſectæ* vocabulum in propoſ. III. adhibitum, non tantum ſecundum proprieta-

rammaticam de malis æque ac bonis
ri, & usurpatum esse à Philosophis at-
reconsultis, quod largiebatur *Arnoldus*;
am à Paulo Actor, XXIV. qui præsidē
ocutus est verbis: *confiteor autem hoc tibi,*
undum sectam, *quam dicunt* hæresin, *sic deser-*
vi & Deo meo; quod turpiter ignorabat
ndissimus Doctor, & hinc discere de-
t, Doctorem istum Reuchlinum in ser-
fidei, ut requirebat, vocabulo sectæ u-
secundum quod in scripturis sacris in-
ur, & scriptores catholici ac sacri usi

imiliter quando dixit Arnoldus post de-
ionem Reuchlini in propos. XVII. eum
Christi ad sensum impertinentem con-
e, dū hoc, quod Servator Mat. XIII. de
hominibus fieri jussit, ad improbatæ le-
is libros trahat, Reuchlinus ipsi oppo-
i consentientem Hieronymum eū in lo-
scribe em: *omnia scandala referuntur ad*
. Et p. ulo post: *quamobrem ne dormiat,*
cclesiæ præpositus est, ne per illius negligentiam
us homo superseminet zizania, *hoc est*, hæreti-
dogmata.
hæc criminis sibi objecti reum demon-
Arnoldum ipsum. *Si*, inquit, *allegationes* Arnoldi
mus quisque acerrimo judicio examinet, profecto
iet ingentem numerum & acervos auctoritatum
applicatarum, quam fuerit intentio auctorum.
etiam nonnihil inquilinum heresi sequatur,
multo propius est, quam vicinum. Ac ne
cun-

ſti &Eccleſiæ ac Scripturæ S, perverſas
pretationes, exterminandos eſſe ex or
mundi augulis. Verum hoc non ſolur
ter intentionem, verum etiam contr
tem auctoris & legislatoris dici, inde
Reuchlinus, quod eodem capite
XXII. multa quoque enumerentur m
corporis, quibus mors non infertur,
tum, ſtuprum, ac ſimilia, docerique ib
Magicam & idololatriam mortis ſu
puniri debere: atque ſic etiam Moſen
tibus loqui: מכשפה לא תחיה *maga non*
in fœmino genere; non diceteipſum
factrix, ſed maga, malefica, lamia,
dere *ſuper terram*, ne forte illi vel in aq
piſcibus, vel in igne cum ſalamandra,
dum ſit. Male igitur trahi ad ad om
mines malos, quos Deus non velit p
vivant, qualicunque maleficio ſint o
contra *Auguſtinum* ad *Donatum*, ſic ſcri
ex occaſione terribilium judicum & legum

n libros accommodari docet illud Tullii: *lium furioso de manibus auferri debere*, quoniam i quoque eorum animas necent, non tan- illorum ipsorum, sed etiam uxorum & li- orum; cùm primò *Ciceroni* sermo sit de reddendo, minimè autem de vi aufe- do gladio: deinde quod dissimilis sit utrius- causſa. Tullium enim ideò sic præcepisse, furiosus in ipso furore sæviens vitam cor- is amittat. Arnoldum autem de animæ loqui, quam tamen perfidi Judæi non eant, secundum illud Johannis: *qui habet m DEI, habet vitam; qui non habet Filium Dei, m non habet.* Et hoc Salvatoris effatum: *Amen , dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii inis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis m in vobis.*

Ejusdem generis est & hoc, quod ad Ju- s transsumit Arnoldus, *resecandas esse putri- arnes.* Mentem enim auctoris ibi aper- quit Capnion patere, eumque loqui de istianis tantum, quoniam sequatur sta- : *& scabiosa ovis à caulis repellenda*: jam cer- esse, inquit Capnion quod Judæi non sint is f. ovilibus Christianorum. Porrò ritur generatim Arnoldum per omnes llos suos discurrendo, quicquid de no- hæreticis & Christianorum hæresi scri- m est, id totum ad Judæorum hæreses so- modo, ad se infamandum, callide retor- re, præter, citra & contra omnem men- & intentionem auctorum: illum despi-

cere jura, quorum intentio, mens & voluntas ſit, quod pœnales conſtitutiones caſum proprium non excedant, præſertim quando verba legis, dicentibus *Baldo & Joanne de Imola*, ſint adaptata ad certas perſonas; tunc enim non debere trahi legem ad alias, etiamſi quis omnia velit in confuſo commiſcere, tam titulos, quam leges, favore religionis.

Hoc quoque ad extremum in Arnoldo notat, quod falſa opinione indoctos excœcare ſtuduerit, quaſi non licuerit præſens argumentum, fidei ac morum, ut contendebat Arnoldus, tanquam in civili caſu per jurisperitum aliquem qualibuscunque hinc inde allegationibus tractare. Etenim neque de fide, neque de moribus Imperatorem diſputare voluiſſe, nec quæſtionem fuiſſe: an Judæi eſſent fideles orthodoxi, an crederent noſtram Eccleſiam ſanctam, cum omnes fateantur, Judæos eſſe hæreticos: ſed an Judæorum libri eſſent de jure perimendi, &, an utile eſſet Eccleſiæ, ſuppoſito quod hæretici, erronei, aut ſcandaloſi eſſent. Id quod cognoſcere & dijudicare, Canoniſtis non ſit denegatum. Juris conſultos etiam aliquid eſſe in Eccleſia; &, vel Arnoldo invito, Eccleſiaſticos ſcriptores & catholicos Doctores vocandos. Imò paulo poſt initium ſuæ defenſionis oſtendit Reuchlinus ex Jure, Judæos non cadere in officium Inquiſitoris hæreticæ pravitatis, quia non dicantur proprie hæretici: nec Colonienſenſibus Theologis compete-

re

in se jus aliquod, sed Episcopo tantum.

Post falsas opiniones, quas imperitis præcaverat *Tungarus*, sequuntur, secundum ordinem à Reuchlino institutum, falsæ atque sophisticæ argumentationes; ubi cornutum *Arnoldi* syllogismum sibi objectum non tam examinat, quam ridet, ac mirum ait, cur non cornutum eum vocaverit Tungarus, cum ab asino procederet. Putabat autem *Arnoldus*, nostrum pugnantia dixisse, sibique non constare, quando affirmavit, se quondam in curia Imperatoris *Friderici* III. à Judæis audivisse, quod extinxerint famosos & nefandos libros, *Tolduth* Jesu *Hanozri*, & *Nizahon*, diligenterque prohibuerint, ne ulterius talia scriberentur; postea verò ad nobilem quendam scripsit in hæc verba: *Omnes Judæi usque in hæc tempora, quamdiu Judæi sunt, blasphemiæ hujus in Deum participes esse & singulari gaudio affici, si aliquid in opprobrium & contumeliam excogitare possint aut effingere, manifestum est ex omni eo, quod vel faciunt, vel omittunt, etiam ex consueta sua oratione & libris suis, quos contra nos scribunt & legunt, quemadmodum ex libro* Nizahon *& ex oratione* selamschummodim *clare notari potest.* Falsæ Arnoldi argumentationes.

Hinc ut fortius nostrum stringat, hunc cornutum syllogismum struit: *huic assertioni Judæorum in curia Imperatoris id sibi dicentium libellos præfatos prohibitos esse, aut credidit ab initio aut non credidit. Alterum eorum fateatur necesse est. Quod si non credidit, ergo existimavit commentitium & falsum; quare consilio suo in tam*

arduo negotio non immiſcendum. Si autem credidit cur ante ferme quinque annos ad nobilem quendam ſcribens dixit, manifeſtũ eſſe, quod tales libros habean

Noſter valde prolixus eſt, non tam, u dixi in refellendo hoc cornuto ſyllogiſm quam deridendo imperito in Logica mag ſterculo, cui alios opponit, ut illum Seneca *quod non perdidiſti, habes. Cornua non perdidiſ E. cornua habes.* Et hunc de ſuo ingenio: *Janus eſt bifrons, & tu es bijanus, ergò tu es quatt frons, & inter Bacchantes quadrifontes perpetuò co numerandus. Bacchantes enim*, inquit, *eos Ge mani vocant, quos Galli bijanos.* Cumqu multis verbis oſtendiſſet, *Arnoldum* non eſ Philoſophum neque Theologiæ Doctorem niſi ſit Doctor creatus ex nihilo, ita ad omn ejus objecta argumenta generatim reſpon det: *omnia pene argumenta ſua incipit per verba eji cemodi: ut videtur, viſus eſt, ſuſpectus videri pote forte divinatur, apparet, ego puto, velle videt hæc dicta hæreſim ſapere videntur: quantum ego co jicio, hoc vel illud eſſet impertinens, apparet hic i pertinenter allegare; cum tamen in tuo fuerit ar trio, Cæſar, collocatum, quid te moveret* ut perti nens vel impertinens, tanquam judicis n partis. *Per totum autem famoſum libellum ſu fere nihil audet iſte quaſarius opponere aut argue niſi per hanc dictionem indeclinabilem quaſi, qua quaſi, ſomniatoris inſtar, ut quaſi velit hoc innu quaſi vellet dicere, quaſi in materia civili, qu nulla deberet eſſe cura pro alio. Significat aut hæc dictiuncula quaſi aliqualem ſimilitudinem, ſimile non eſt idem, quemadmodum nihil eſt tam a*

ri

quam simile. Paulo post adductis hanc em multis exemplis, sic concludit: Cum ur dicat iste Theologista, *quasi hoc vellem* , non propterea debet continuo syllizare, quod revera dicere voluerim, quedmodum fortasse non volui hoc dicere, & sæpe voluntatem contrariam in mea rratione legit. Sic contra ubi dicit, quadla deberet esse cura pro aliquo, non demox syllogisare quod voluerim nullam curam pro altero, cum ejus contrarium at in declarationibus meis, quod deterius pro altero cura esse suo modo lira. Valeat igitur iste *quasarius* cum *quisalitatibus* in malam crucem, adverque spero cunctos præstantes & veros eologos indignari tanquam contra inhotissimum *quasarium* & contra suas latrunas *quisalitates*.

A falsis argumentationibus demum ad *mina falsi* quæ commisit *Tungarus*, progredi. De quibus ipsa Capnionis verba juque querelas & indignationes audiamus. *conatus* (Arnoldi) *scholasticè disputando frangetur, cœpit Consilii mei* Sacratissimæ T. Majesta *me obedienter expositi chirographum ejusque li chalcographicè Tibi editum particulariter imtare, amovere, celare, delere, interlere, recitare malo, ut veritas apparere non possit, & ita perfe crimine falsi in perniciem & destructionem boni minis, digna existimationis & integra fama mea, calia illius scriptura puncta, quibus totius causa funmentum & status quiescit, falsavit multis in locis,* Crimina falsi quæ *Arnoldus* commisit.

mè illustribus & perspectis. Hanc iniquam consuetudinem non fuisse dicit, majoribus nostris, illis veris & verè sanctis Theologis, dantibus benè agendi exemplum posteritati, omnibusque his, qui tam venerabile nomen Theologiæ sibi non in vanum usurpant, quippe qui librum aliquem reprehensuri totum illum interseruerint de verbo ad verbum, ut ab omni etiam mali specie abstinuisse probarentur, quemadmodum *Origenes* in *Celsi* & *Cyrillus* Alexandrinus in *Juliani* libris fecerint. Hancque esse doctrinam Christianorum & S. Spiritus: aliam autem diabologorum & maligni spiritus, qua matrem humani generis *Hevam* seduxerit primus falsarius, & quâ multos etiam post eam ad casum invitaverit, ipsum quoque Servatorem, Matth. IV. addendo, minuendo, immutando perniciose aliter, quam verba fuerunt prolata. Hunc sequi magistrum *Arnoldum*, cum dolo malo

Propos. II. in *propositione secunda* principium amputaverit his verbis conceptum: *Nunc autem veniendo ad ipsam quæstionem, dico sic: apud quemcunque* Judæum *invenitur talis aliquis liber, qui expressis verbis, simpliciter & plane ad infamiam, blasphemiam, scandalum & irreverentiam* DN. DEO *nostro* JESU &c. *editus esset, ille posset imperiali mandato eis tolli, & comburi &c:* Hîc notat *Arnoldum* omittendo verba: *nunc autem veniendo ad ipsam quæstionem dico sic,* propositionem tantum trahere ad septimi & ultimi ordinis libros, cum generatim de omnibus omnitiò libris, cujuscunque generis or-
dinis-

dinisque fuerint, ipse ea intellexerit, & sic *Talmudica* quoque volumina complexus fuerit. Magna igitur temeritate falsarium scribere; se Talmud hæresin continentē indistinctè conservare voluisse, qui tamen illum disertis verbis distincte diviserit, primò in quatuor facultates superiores, *Theologiam*, *Leges*, *Canones*, & *Medicinam*: deinde secundariā divisione in blasphemias s. hæreses & fatuitates atque stultitias; atque subjunxerit: se quidem talia non posse ostendere in locis propriis, quia Talmudista nunquam fuisset, sed ea hausisse ex auctore *Fortalitii fidei* aliisque scriptoribus, quos secutus dixerit, se bene posse credere multa eorum similia inveniri in *Talmud*, qualia olim in Dominum nostrum & ejus amicos sæpe coram locuti sint, ut quod esset fabri, & pauperis cujusdam mulieris filius: quod haberet dæmonium; quæ atque alia hujusmodi convitia cum *Arnoldus* nusquam in Evangelio se comperisse affirmat, suam turpiter prodit inscitiam, & insimul etiam calumniandi studium, quando prædictas blasphemias in Christum gravissimas scribit *Reuchlinum* expressisse sine ulla divinæ majestatis habita reverentia. In quo falsus est, & subdole omisit nostri verba: **wieder unsern lieben Herrn Jesum.** Neque tamen opus est talem honoris præfationem semper addere, cum in mille locis ne ipsi quidē Theologi addant. Non majorem veritatis speciem habet, quod in ead. propos. fingit, *Capnionem*

ſtatuere, Judæos juſtam mortis ſenter propter quam mori debuiſſet Jeſus, al periali Judice obtinuiſſe, ſervato ordin & legum habito reſpectu. Utrumque titur ſtrenuè. Noſter enim non ſcrip *daos juſtam mortis ſententiam obtinuiſſe*; ſe tantum aſſeruit, Judæos dicere, quod *Imperiali judice ſententiam contra Chriſtum nuerint*. Neque ullum verbum fecit ſ. gibus ſ. de ordine juris. Arnoldus v daß ſie dann mit ihm gerecht haben/ f transtulit: *ſuper quibus etiam ipſi eum jure viſſent*. Cum potius reddere debuiſſe *ſuper quo tum ipſi cum eo judicio conten* Verbum enim teutonicum rechten ſig in judicio contendere ſ. agere, non co rato vel jure, vel injuria.

Simile falſi crimen notat Reuchli *Arnoldo* commiſſum in propoſitione V hæc ipſi tribuit verba. *Hujusce ac ſim tentia poſſent forte in Talmud reperiri, in ſ. angulis, in quibus eas ſcribendi mate giſſet*. Hic pro *occurrit*, vel *obtulit ſe*, pretatus eſt *exegit*. Ita enim Reu ſcribebat: *Talis & ei ſimilis intentio poſſet* Talmud *reperiri in illis locis, ubi ſe mater liſſet*. da es die materie begeben hätte da ſchreiben. Dicta autem mutavit ideò A ut ignorantibus calumniandi occa perſuaderet, quaſi Reuchlinus dixiſſet neceſſitate compulſos eſſe, & compe talia ſcribant. Unde ſic exclamat i

que est ista materia, qua requirere posset apud
t blasphemetur CHRISTVS, ut immaculata
deturpetur, dehonestentur sancti Apostoli &c.
in VII. propos. falsi crimen commisit,
quasi his à Reuchlino conceptam ver-
efert: istis omnibus præmissis dico, ad quæstio-
ropositam, quod Talmud non sit comburendus
destruendus; cum tamen Noster sequen-
ljecerit verba: non loquor hæc ideo, quod ego
ud velim bonum facere, ubi abjiciendus est, sed
mmodo ad ostendendum, quod non comburendus
lendus sit propter id, quod in eo aliqua stulta & fa-
tentiones per modum disputandi s. disserendi con-
sint. Totum hoc omisit falsarius, ideo-
obnoxium se ejus pœnæ reddidit, cujus
o meminit in oratione pro Roscio Co-
do: æquè etiam tabula condemnantur ejus, qui
m non retulit, & ejus qui falsum perscripsit.
æ distinxit noster sedulò, ille confudit
lole. Quando enim Reuchlinus gene-
m ad quæstionem sibi propositam re-
ndit, omnes libros blasphemos, hæreti-
, magicos & reprobatæ lectionis esse
nburendos, nonne satis distinctè affir-
vit, ut si reperiatur aliquis *Talmud* hæreti-
, videlicet contra tolerantiam Ecclesiæ,
od ille sit comburendus? Merito igitur
toldum inscitiæ Logicæ artis arguit, dum
io imò crimini sibi vertit, quod Talmud
n esse comburendum, scripserit. *In hoc o-*
n, inquit, *universi conveniunt, si omnes homines*
rerent præter unum Socratem, quod verè diceremus
mo non currit. Quare igitur non consentit iste, si

 omnes

omnes Talmudici libri essent hæretici, & propterea comburendi, præter unum Medicinæ librum, qui dicitur Talmud Zeraim, *quod verè dicerem, Talmud non esse comburendum; quoniam ad indefinitæ propositionis veritatem sufficit, unam ejus singularem esse veram. Sic utraque propositio vera esse posset:* Talmud *est comburendus, &* Talmud *non est comburendus.* Hac de re cum prolixè admodum disputasset, tandem sic concludit: *cum itaque in hac quæstione de* Talmud *non sit eadem ratio & conditio in particularibus, certè indefinita neque tunc Logicè neque Juridicè debet æquipollere universali. Quædam enim* Talmud *continet, ut ajunt, omninò bona, & illa omnium judicio sunt conservanda: quædam tantum fatua & stulta, & illa nullo jure sunt ad periмendum condemnata: alia verò contumeliosa* Christo, *& sanctis, blasphemaque, & illa sunt comburenda etiam secundum leges,* quamvis Judæi dicant nullum Talmud neque contra Jesum Christum Dominum nostrum, neque contra Mariam matrem ejus quicquam tractare, quemadmodum *R. Jehiel* filius Josephi in disputatione Gallicana multis argumentis probare conetur, nihil à Judæis contumeliosè dici in *Mariam* virginem ejusve filium *Jesum Christum*; sed *Jesum Nazarenum*, de quo *Talmud* loquatur, fuisse alium, discipulum *R. Josua Perhaja*, ad idololatriam tandem delapsum, ante annos centum & decem prius, quam Jesus noster nasceretur, qui multos Magistri discipulos in suam traxerit sectam, per longa deinceps tempora *Nazarenorum* nomen retinentem. *Quasi vera essent de* Jesu, *discipulo Josua*

ma, inquit noster, *severiore profectò pœna justè plecterentur Judæi, si quod à suis majoribus scriptum fuisset, de quodam idololatra, ut ipsimet confitentur, id jam perversè Christianis insultando applicarent ad Dominum nostrum* JESUM CHRISTUM: *&* *quod de alia quadam* Maria *positum invenirent, id in B. Virginis* Mariæ *ignominiam publicè converterent*. In hujus rei veritatem inquisiturus Capnion, comparasse sibi à quibusdam Christianis ait libros Talmudicos *Sanhedrin*, & invenisse materiam istam in volumine (sive capite potius) *Helek*, cujus hæc sint verba: *dixerunt Magistri, semper sit sinistra repellens & dextera propinquans; non sicut* Elisæus *qui amovit illum* Gehasi *cum duabus manibus; & non sicut* Josua *filius* Prahaja, *qui amovit illum* Jesum Nazarenum *ambabus manibus*. Subjicit tamen historiarum peritos tradere, totum hunc tractatum de Jesu fuisse peractum sub *Hircano Machabæo, Simonis Machabæi* filio, qui vixit centum fere & decem ante Christum natum annis, & aliquanto etiam amplius secundum *Joannem Annium Viterbiensem* in commentar. super Philon. de tempor. Post quæ sic scribit: hæc incertus adhuc nec affirmo, nec nego, quod protestor, ne alteram calumniandi mei sumat adversarius occasionem: tamen cum negatio Judæorum quorundam faciat in judicio caussam dubiam in notoriis, ut saltem opus sit processu declaratorio, non potui omnes libros Talmudicos judicare ad ignem. Quare in mea decisione contra blas-

phemos libros facta de cremando, addidi hæc verba: attamen nō aliter, quam post sufficientem examinationem & legitimam sententiam.

ad propos. IX. His hunc in modum expositis ad propositionem IX. pergit, in qua denuò *Arnoldum* mentem suam & verba pervertisse, observat. Cum enim de oratione, cujus initium est *velamschummadim* scripsisset, *accusationem circumferri adversus Judæos, quasi ipsi eam deberent orare specificè*, ut dicunt, *vel particulariter contra nos Christianos*, als die das solten beten sunderlich wieder uns Christen / falsarius hæc verba ita convertit, vel potius pervertit; quasi hanc orarent signanter contra nos. Per quod adverbiū *signanter* dicit *Reuchlinū* negare, quod nō possint Christianos in sua petitione designare Judæi. v. supr. p. 350. Id vero nunquam dixit Capnion & nuspiam. Sequitur aliud crimen falsi, quando sequentia verba, so findet man kein Wort darinn/ daß weder die Taufften / noch Aposteln / noch Christen / noch das Römisch Reich bedeutet oder heißt / ita traduxit: *invenitur nullum verbum in illa oratione esse, quod contra baptizatos, aut Apostolos, aut Christianos, aut Romanum Imperium interpretetur, aut sonet*; cum ita esset transferendum postremum vocabulum, *significet*, vel *vocet*. Ex falsa autem interpretatione, dolo malo conficta, invehitur contra nostrum, dicendo, quod eam orationem ille affirmet Judæos non orare contra nos. Id simpliciter falsum esse Reuchlinus respondet, & aperte palamque scribit,

bit, *nunquam se negasse eam orationem factam esse universaliter & in genere contra omnes Judæorum inimicos, sed probabiliter tantum inficiatum, illam formulã communibus verbis compositam, contra Christianos, aut contra Romanũ Imperium particulariter & specialiter factam esse, aut sic à Synagoga dici.* Quem vero quilibet singularis Judæus in animo suo signet orando, se nescire, hoc tamen exploratum habere, quod Judæi omnes obstricti præcepto synagogæ sint, ut pro pace regni preces fundant.

Quod verò *Arnoldus* provocat ad eorum testimonium, qui deserto Judaismo Christianam religionem amplexi sint, id sibi haud immerito suspectum noster dicit. Tum quoque eo nihil contra se effici, cum id tantum affirmare sustinuerit, nullum esse vocabulum in ista oratione, quod de proprietate sermonis significet s. baptizatos, s. apostolos, s. Romanum Imperium. Neque hactenus productum locum extra hanc caussam receptum & adprobatum, ubi *meschümma* præcise id notet. Quamvis autem hæc de proprietate & natura vocabulorum disputavit, tamen nihilominus per hoc voluit *non solum Grammaticè, verum etiam Logicè, Ethicè, & Juridicè nullam debere fieri interpretationem, transsumptionem s. metaphoram nominis aut vocabuli cujuscunque in perniciem alicujus, quod aquè possit in bonam partem interpretari, tum autem multo minus, quando potest tendere ad homicidia & seditionem,* quam intendisse *Pepericornus* ex libellis

lis suis fortissimâ conjectura deprehenditur, dum non solum hand orationem *velamschum-madim* falsè traduxit, sed etiam mox illam sequentem, majore dolo malo, quam in festo *Kippurim*, i. e. propitiationis orent in hæc verba: *perturbabit* Deus *cogitationes & consilia inimicorum nostrorum occisione, gladio, fame, peste, & cæteris præcipuis plagis: & id fiat nostra causa, precamur.* Verba hæc omnia, quis nescit, (ita confidenter loquitur) adversum nos Christianos dici, neque id dissimulare possunt. Sed nihil, ne fidiculis quidem extorquere Pfeffercornium hinc posse, noster affirmat, & ex fideli hac versione probare contendit: *Pater noster, Rex noster, destrue cogitationes odientium nos.* P. N. R. N. *confunde consilium inimicorum nostrorum.* P. N. R. N. *fini omnem tribulationem & adversitatem à nobis.* P. N. R. N *fini pestem & gladium, & famem & captivitatem & plagam â filiis fœderis tui.* Unde liquet, quod Judæi à se ipsis potius deprecentur mala, quam quod aliis imprecentur. Cætera loca & propositiones dolose depravatas ab Arnoldo, sub defensionis suæ finem in compendio exhibet civis noster, & de hoc adversarii sui nefario ausu subjicit: *falsavit omnia diabolice interpretando in pejus, cum potuit interpretari in melius, & commutavit modos verborum, perinde atque debeat reputari assertio mea, id quod sentio Judæos contra meam decisionem opponere.* Neque enim judicavit opus esse, omnia atque singula prolixe refellere, cum ejus *declaratio* in omnium auribus sonet, in omnium oculis versetur, ubi mul-

to ante omnia adversariorum argumenta soluta, perfracta, repulsa sint, omnia enthymemata suffocata, sophismata comminuta, & explosa ingenuè, atque sanctè, tanto robore, tanta firmitate, ut si quas in posterum sibi finxerint fallacias, technas, pseudologias *Consilio* contrarias, ex eisdem disputatis & ex eadem declaratione Germanica lingua conscripta videri queant cineritiæ nebulæ & nebulonum præstigia, quibus turbæ inerti oculorum acies præstringantur. Eo igitur sua scripta tanquam ad cujusdam Tutani asylum refert, & tum cuique doctissimo solertissimè judicanda committit, non sui nimis amanti, neque nimis inimico, cum utrisque suspecta sint judicia.

Ad extremum, si qui miraturi sint acerbum nonnihil scribendi genus, quo in hac defensione usus est, eis respondet, non se levitate quadam eo inductú, sed necessitate coactum, cum natura mitis sit & mansuetus, atque abhorreat ab omnibus calumniis & conviciis. Capitalia autem crimina ab hostibus objecta, hæresin significantia, leniter præteriri haud potuisse, sed *Herculis* clavo repercutienda fuisse, Hieronymi instinctu, qui contra *Joannem Hierosolymitanum* Episcopum scribat; *nolo in suspicione hæreseos quenquam esse patientem, ne apud eos, qui ignorant innocentiam ejus dissimulatio conscientia judicetur, si taceat.* Facile alioqui sibi fuisse, si non magis quid se deceat, quam adversarii qua sint ultione digni, con-

considerare voluisset, carminificibus carmine obviam ire, cum puer adhuc s. pari, s. impari mensura versus torneaverit, quoquoque die ducentos fere, & si elegiam cuperent, sic incipere:

Blasphemi Arnoldus falsarius hæresiarcha
Ortvvini socius ternitur hocce libro.

Aut si majorem voluptatem ex carmine heroico tanquam aliquis hæres gloriosus de stirpe gigantum sibi conciperent, hoc modulo exordiri;

Arnoldus fautor philodæmonis heresiarcha
Rector Agrippinus infamis Capniomastix.

Atque sic etiam compendium Lectori dedimus *Defensionis* Reuchlini A. M.DXIII. Kalendis Martiis editæ, ubi sedulo semper studuimus, ut mentem auctoris redderemus propriis ipsius verbis, ne quis, si quid gravius acerbiusve dictum sit, id nobis tribuat. Potuissemus etiam alicubi nostrum qualecunque interponere judicium, in quæstionibus haud parvi momenti, ac iis præcipuè, quæ de Judæorum in Christum gentemque Christianam blasphemiis movebantur, in quibus noster nimis credulum se Judæis præbuisse videtur, quasi preces in nos directas non habeant, honorifice de Servatore nostro JESU CHRISTO ejusque asseclis loquantur & scribant. Contrarium multis argumentis docere valerem, si instituti ratio id permitteret. Interim

im studiosos remitto ad scripta amoibæa *amuelis Friderici Brenzii*, conversi Judæi, & *Samonis Zevi*, apellæ astutissimi edita, cum versione latinâ justisque animadversionibus au-ta à Clariss. viro *Joanne Wülfero*: & ad Nobiliss. DN. *Christophori Wagenseilii* librum vaissimum, quo arcanos & horribiles Judæoum adversus CHRISTUM DEUM c Christianam Religionem libros ἀνεκδότους x Europæ Africæque latebris erutos in puslicum protrusit. In illis quoque sunt *Nizachon* vetus auctoris incerti & *Toldos* JESCHV, quorum frequens hactenus mentio partim apud Reuchlinum, partim apud ejus adversarios fuit. Illis jungi quoque velim *Joh. Buxtorfium* in Lex Talmud Rad שמר fol. 1441. seqq. Alios lubens prudensque prætermitto, illos præsertim, qui s. invidia excæcati, s. nescio quo zelo inflammati libellos contra Judæos in vulgus spargunt ut vulgo eos exosos reddant, cum tamen Judaicarum rerum minime sint periti, & rumoribus vagis sæpe turpiter decipiantur atque incautos decipiant.

Acta judiciorum inter Hochstratũ & Reuchlinum Moguntiæ. P. 42. seq.

Post Apologeticum hunc à Reuchlino editum longe majus excitatum certamen est à Coloniensibus, quod in Oratione breviter exposuimus. Nunc prolixius nonnihil illud enarrabimus ex ipso Reuchlino, qui epistolam hac de re ad *Jacobum Wimphelingum* dedit; eam cum edita typisque quantum nobis constat, exscripta nondum sit, sed manu exarata ad

ad Parentem meum pervenerit, integr
inseremus.

S. D. S. Unus. Duo. Tres. Quartus.

Epistola Reuchlini ad Wimphelingum.

O *Amice* Wimphelinge! *Vbi nunc est ex* *fratrum Prædicatorum in Alemannia Provincia* *mero, qui me fraterna charitate, quam de illis lo* *jam tempore, imò longissimo & consiliis meis &* *xiliis meritus sum, prosequatur? Sic enim* Socr *apud* Platonis Timæum *ejulat. Et heu prisca fid* *Nemo hercule! Nemo.. Magis autem quassato j* *in tertium mihi annum & à latronibus vulner* *non est, qui opem ferat, non est, qui consulat, neque* *cerdos neque Levita, prædicatorum præsertim eor* *in quos tot & tanta beneficia contuli, ut illa suis* *teris attestentur, satis enunciare non posse.* *nuò Samaritanus, id est, secundum etymologi* *suam, Observator quidam, elegans Scotista, in t* *pore succurrit, Evangelicam observans regulam, u* *sinum proximi ex puteo absque nocumento trahe* *Et subitò DEUS, ecce DEUS! in me namque c* *prehendendo prædicatores ita sunt excæcati, ut* *Evangelium professionis suæ imitantes, nec Eccl* *Canones, neque modum, neque modestiam nôrint.* *gavi namque Dominum in Dothan & dixi:* perc obsecro, hanc gentem cæcitate, percussitque eos I minus ne viderent & ne agnoscerent viam. *Quod* *ce clarius intelliges. Nam 17. Kal. octobres* Jaco Hochstraten, *Prior Coloniensis Prædicatorum, qu* *nominat Inquisitorem Provinciæ Moguntinæ, cum t* *en is neque sit, neque esse possit ex ordinis sui con* *tutionibus, misit ad me scripturam privatam &* *authenticam, nec ipse nuncius de commissione su*

dum fecerat, quâ me citavit, ut essem Moguntinæ post tarum litterarum insinuationem sextâ die, horâ mane octava, ut viderem contrà libellum meum oculare speculum inscriptum procedi rigoroso, ut ipse ajebat, processu, nemine accusante, nullo deferente aut denunciante, sed ex sola temeritate suâ ac superbia. Jam sentis volandum mihi fuisset à Stutgardia Moguntiam spatio 22. milliarium alemannicorum, quæ faciunt plusquam centum & decem Leucas legales, idque in diebus quatuor cum dimidio, in causa tangente rem maximè arduam, scilicet famam, honorem & capitis diminutionem. Misi Procuratorem cum mandato, ut Jacobum illum Prædicatorem cum suis complicibus (erat enim suorum fraterculorum caterva stipatus) judicem recusaret, ut inimicum mihi atque libellis meis quàm maximè suspectum. quod docebam per multos Articulos in scriptis exhibitos, ad quorum veritatem probandam in continenti me obtuli coram Arbitris juris compariturum, & nominavi pro mea parte Vicarium Episcopi Wormaciensis, petens & ipse suum nominaret arbitrum, coram quibus ea suspicio legitimè veniret probanda, prout de jure. At frater Jacobus refutavit & renuit ire viâ juris, sed ut ipse cum suis contribulibus adversum me hactenus consuevit, violentia facti elegit & recusationem admittere noluit. A quo gravamine meus Procurator appellavit ad sedem Apostolicam, cui Apostolos refutatorios ille dedit. Et sic finita est hæc instantia. Posteà verò me nesciente frater Jacobus factus est pars, qui prius voluit esse judex: & à Domino Moguntino tanquam Ordinario loci, etiam adminiculo Imperialis mandati ptitii & obreptitii delegatos quosdam impetra-

*vit commissarios;omnes*Thomistas *& mihi qu*
spectissimos,sibi autem amicissimos, quibus sua
tensam jurisdictionem subdelegavit. Cumque j
lent alterum processum, imò alium, contrà
meos instituere, timentes ne fortè in mea p
e jure nihil agere possent, affixerunt circiter
Octobres manè ad valvas Ecclesiæ majoris M
locô citationis quoddam generale edictum, non
nllâ commissione, nec ullo expressô nomine citan
in hanc sententiam : ut quisquis sua putaret in
compareret hora tertia ejusdem diei postme
ad videndum procedi contrà *oculare specul*
hannis Reuchlin, Phorcensis. *Itaque hora ter*
dem diei sessionem publicam habuerunt in am
clesiæ majoris Moguntinæ, *ubi frater* Jacobus
straten *vel* de alta platea *exhibuit articulos lo*
absque ullo Adversario, cui datus est terminu
bandum die crastina immediatè sequenti, m
octavâ. Tunc eôdem die processit a estium ex
tionem eorum, quos secum adduxerat ordinis s
ne adversante. Super quo præfixerunt terminu
ram tertiam ejusdem diei postmeridianam ad
dendũ in causa. Quâ hora veniente, concluser
ut concupiverant, non habuerunt adversariu
terposuerunt decretum, quid in ea causa concl
set & pro concluso habendum: statuentes term
ferenda sententia definitiva, ad proximam dien
cam. Quam quidem sententiam & fratres
qui fuit pars & Commissarii unà simul parit
inter se contrà libellum meum clam conceper
delicet, ut publicè traderetur igni comburend
dio fori Moguntiæ. Quapropter feria tertiâ
præcedente promulgaverunt in Ecclesiis publ

um quod quicunque haberet libellum, Oculare Spe-
lum, nominatum, deberet offerre ad manus Inquisito-
sub pœna excommunicationis. Ortus est igitur non
diocris tumultus inter studentes iuris & Doctores
ısdam Universitatis, aliosque ibidem quam pluri-
s, dicentes: se nunquam tàm maleficum processum ac
m iniquum audivisse, neque legisse, ubi tantopere cun-
: præcipitarentur cum injuria & (ut ajunt) nulli-
. Quò moti Reverendi & Venerabiles Domini, De-
ıus & Capitulum Ecclesiæ cathedralis, conabantur
hoc, ut apud eosdem impetrarent aliquantulam di-
ionem sententiæ conceptæ, quia sperarent ad scripta
um me personaliter venturum, tunc vellent de me-
: concordia cogitare in rem utriusque partis. Præ-
atores autem jam divulgaverant me nunquam es-
venturum, nec me audere illorum vultus aspice-
quare acceptarunt eandem dilationem usque ad
artam feriam post diem S. Dionysii, in qua ferenda
: sententia manè ejusdem diei horâ octava. Quid
ltis! Decanus & capitulum velociter id negotium
um ad me scripserunt. Et ego mox aderam in die
Dionysii. Caterva autem fratrum scientes duos
ıtum dies interesse usque ad feriam quartam ferendæ
ıtentiæ, nulla media concordia ejus oblata voluerunt
ceptare, nisi quæ mihi essent probro & æterno dedeco-
futura. Ego verò nolui esse crudelis, qui famam
egligerem. Unde omnia famosa recusavi & coram
otario testibusque à tantis gravaminibus tam futu-
s, quam præsentibus, appellavi ad sedem Aposto-
cam. Videntes autem Domini de Capitulo, quòd
Prædicatores malitiosè f[illegible]ulenterque diem de die
traherent blandis verbis, ut nihilominus ad sententiam
am, quam de combustione librorum meorum jam
 inter

inter se clam conceperant, irrefragabili spe venirent, & per hoc sive jure seu injuria famam meam lade-rent, ipsi negotium totum & causam omnem cum ce-leri nuntio ad Reverendissimum Archiepiscopum, *Do-minum Moguntinum tunc in* Asthaffelnach *existen-tem, per litteras miserunt, qui confestim, mox, illi-co, suis commissariis rescripsit, ut actum suspenderent ad mensis spatium, de voluntate Inquisitoris & suo-rum, &c. sub spe bona concordia, cujus sua domi-natio pollicita est media invenire: Sin autem nollent consentire in suspensionem, tunc revocavit eos, ne ultra procederent, alioquin declaravit acta per eos & agen-da nullius esse roboris ac firmitatis, imò nunc pro tunc ea omnia cassavit, irritavit, adnullavit & nulla esse voluit pro meliori forma. Jamjam aderat terribilis ille dies sententia ferenda, qua fuit quarta feria, in qua creatum est luminare minus, ut praeesset nocti. & hora manè octavâ cum nondum rediisset à Domi-no Moguntino nuncius pramemoratus, nec antea ali-quis Adversariorum meorum sciret quicquam de nun-cio misso aut remittendo, venerunt & pavonum gres-sibus incesserunt amplissimi Patres & Fratres Pradi-catores cum suo Inquisitore, irruentes turmatim, cert-tum ingenti pompa: & simul Doctores Theologia plu-rimi, & de* Colonia *& de* Lovania *& de* Erdfordia *ut dicebatur, quos secum adduxerant. Deniqu trecentos etiam dies donaverunt indulgentiarum e thesauro Ecclesia Catholica omnibus, quicunque hui actui adessent: undè accurrerunt plusquam mille ho-mines, cupientes videre finem, jamque pro tribuna sedere cæperant graves illa columna Ecclesia, sub qu cum pedibus terra tremit, ac unà cum eis sedet e pratensissimus Inquisitor tanquam* Judas, *volui dice*

judex, qui prius fuit pars, tum ecce! accurrit nuntius Archiepiscopi cum mandato superius commemorato, quod illis requisitus notarius insinuavit, clará voce legendo coram omni populo, erat enim in lingua teutonica conscriptum, & deciderunt vultus illorum pronosorum, ut vix hiscere quirent. Tunc surrexit Jacobus *ille de* alta platea *& protestabatur de denegata justitia, profectò nimium frivolè & supernam ferri decet, temerariè, contrà tantum & tàm Reverendissimum Dominum Moguntinum, qui non denegavit justitiam, sed fovit. Sic enim statuitur in* Concilio Carthaginensi *IV.* Studendum est Episcopis, ut dissidentes fratres sive Clericos, sive Laicos ad pacem magis, quàm ad judicium coërceant. *Et hoc maximè quacunque in causa, quando judicium oritur ex odio aut longinqua inter se lite, ut est in nostra casu. Nam sic in* concilio Agathensi *continetur. Undè* Honorius *tertius Cardinali S. Praxedis ita scripsit:* poteris ad componendum interponere partes tuas & interdum aliquid severitati detrahere. *Iccircò mentitus est* Altiplacensis, *quod sibi denegata fuerat justitia. Hoc modò confusi rubore, imò quidam eorum livore pallidi à conspectu hominum se subtraxerunt, per quendam ambitus illius strictum angiportum in domum vicinam Canonici, nescio cujus, scilicet beatæ Virginis ad gradus, cum multa subsannatione insequentibus pueris, & stridentibus adultis, cum omnium voto & imprecatione hac non occulta:* Utinam fratres isti arvales ipsi comburerentur, qui huic viro bono voluerunt facere injuriam & irrogare infamiam. *Ego abii tandem. Et post meum recessum ex Moguntia furibundus iste fraterculus nomine Inquisitor, appellationem contrà Reverendissimum*

Dominum Moguntinum amisit & ei cum not
testibus insinuavit, ac nihilominus ad valvas
siae Moguntinae eandem appellationem intimav
insertis atrocissimis injuriis, nominatim in h
ba sic dicens: quod ipse ArchiEpiscopus tem
facto iniquum ponendo impedimentum suis
ejus sigillô communitis in figura judicii temp
ciendæ sententiæ publicè lectis & publicatis
hujusmodi Inquisitionis negotium & in cau
deputatos commissarios, quos in suspensione
sæ ad mensem consentire noluerimus, expres
casse dicitur & revocavit in orthodoxæ fidei &
siæ Catholicæ læsionem, processus fidei since
legitimè instituti irrisionem & illusionem Ch
delium & nostri officii scandalum, justitiæ i
mentum ac in gravissimum & intollerabile n
damnum pariter & gravamen. *Et caetera mu*
piora. Quô factum est, ut appellationibus nos
verendissimus Dominus Moguntinus detulerit
plius in causa nostra manus apponere nolit.
egi maximas Excellentissimae Domination
tias. Et sic praedonum strictos evasi gl
Dominus DEVS erat mecum, quum al
surrexerunt adversum me & fortes qua
animam meam & non proposuerunt De
te conspectum suum: Iccircò nunc scio verè,
sit Dominus Angelum suum & eripuit me
Inquinatoris & omni expectatione Praedic
Eram n. DEI gratia in appellatione mea ben
tus. In calce hoc adjungere placuit, quod Pr
res ante hunc processum petiverunt me nescie
silia à facultate Theologiae Studii Lovaniensi
fordiensis, *doloque malo deceperunt consule*

Universitatum, falsi suggestione proposita. Nam
it oculare speculum *unus totus & integer liber*
ius declarativus in uno corpore comprehendens
ium meum & ejusdem declarationē meam tàm
am, quàm teutonicam, isti Prædicatores excerpse-
tantummodò consilium sine declaratione & alia
& alios quinterniones deposuerunt, ut seorsum de
io meo non declarato tractarent. Et ita nobis quo-
onfessi sunt Commissarii judices, quod in pro-
isto nullam viderint declarationem, sed sit pro-
super nudo consilio. Quis unquam à li-
Augustini *removit retractationes suas atque*
rationes? Quis à vetere Testamento novum
suit? Quis à Thoma de Aquino Capreolum se-
avit? Quis in Jure *Codicem à Digestis exu-*
fecit? Quis unquam declarationem à decla-
separavit? præter hos solos Theologistas. Qua-
secro Te, ut hæc scripta mea Egregio Doctori
istiano Brant *communices & cæteris Doctissimis*
s tàm in Theologia, quàm in Jure*, oresque meo*
ine, ut judicent: sitne præfatus processus
jure nullus, an verò adnullandus? Deinde
d Theologorum & Juri*starum erit: Utrum libellus*
ntumcunque ineptus, tamen re adhuc integrâ per
m libellantem ita sufficienter declaratus, ut nemi-
possit esse nocivus, nec offensivus, & ita uno & eo-
n tempore atque in uno simul corpore editus ac pu-
catus, possit de jure separatim discerpi & remota
larationè sufficienti in reliquo nudo & spoliatô den-
us lacerari ac ignibus tradi in sui Autoris maxi-
um præjudicium & gravissimum damnum.
is quæstiones Amicis nostris per litteras digneris
ittere, ut eorum conclusiones me non lateant. Ob-

secro per veterem nostram amicitiam. *Vale, ex Stu-gardia in die S. Andreæ Annô* 1513.

Joh. Reuchlin, LL. Docto

Quædam uberius ex *actis* explicantur.

Ex hac epistola omnia fère quæ acta M guntiæ sunt, intelligi possunt. Pauca *actis*, ut vocantur, *judiciorum* inter F. Jacobu Hochstraten Inquisitorem Coloniensem Johannem Reuchlin LL. Doctorem *ex R gistro publico, autentico & sigillato*, Hagenoæ ædibus *Thomæ Anshelmi* editis uberius decl rabo, vel supplebo.

c. ad petit. cum gl. in ver. non serv. & c. qualiter & quando ext. de acc. primo.

Cum A. M. D. XIII. d IX. Septemb *Jacobus Hochstraten* jurisdictionem, quam h bere se putabat, contra *Jo. Reuchlini* Ocul re Speculum, in Moguntina provincia usu pare vellet, intelligeretque servandum s erga homines, quos vocant, seculares or nem juris esse, tanquam judex delegatus p literas *Reuchlinum* vocavit, iisque *Provinci* sui *commissionem* cum ordinis privilegio in ruit. Quibus acceptis *Capnion*, cum i tàm brevi temporis spatio, quod præsc psit *Inquisitor*, tantum iter conficere neq ret, misit eò legitimum curatorem cum ma dato, ut alium pro se nominaret atque sub tueret. Is die locoque præstituto com ruit una cum *Petro Staffelio de Nürtingen*, legitimeque constituto in ista caussa patro & curatore: ubi sedente pro tribunali ju

Jacobo productus ac prælectus est ipsius no-
ine libellus, continens accusationis capita
decim, contra *Oculare speculum* directa, haud
lidem alia, quam quæ *Pfeffercornius* & *Arnol-*
s in suis libellis notaverant, quæque supra
nobis memorata sunt. Illis ordine exposi-
s petebat, ut errores, hæreses, & scandala
inditus extirpentur, *Speculumq́; Oculare* decla-
tur à Commissariis hæresibus & erroribus
fertum, perfidis *Judæis nimis favorabile, Ecclesiæ*
ei injuriosum, ac sacris Ecclesiæ Doctoribus irreveren-
ale, & propterea scriptura s. impressoria arte per diœ-
sin Moguntinens. multiplicatum communi hominum
sui interdicendum, condemnandũ, supprimendum, tol-
ndum ac igne publicè concremandum pronuncietur.

His perceptis procurator *Reuchlini* ante tis *contestationem* judicem tanquam inimicum c suspectum recusavit, caussasque sequenes, cur id faceret, obtulit: Procurator Reuchlini Hochstratum judicem recusat.

Primò proponit & dicit D. Joannes Reuchlin, *uod* Jacobus Hochstraten *fuit auctor, sollicitator sive romotor, ut creditur, primarius hujus negotii super udaicis libris comburendis, propter quod à Cæsarea Majestate onus sibi consulendi injunctum fuit.*

Item quod præfatus D. Jacobus *in hac causa articulariter consuluit, deinde etiam communiter liorum consilia subscripsit.*

Item quod consilium Joannis Reuchlin *non in omnibus concordavit cum consilio* Jacobi. *Unde ræsumendum est, ipsum* Jacobum *esse propensiorem ad uum consilium autorizandum quam consilium Doctoris* Jo. Reuchlin.

Item quod prædictus Jacobus *dũ fuit* Decanus *facultatis Theologicæ, misit in hoc negocio ad* Jo. Reuchlin *epistolam quandam, & in ea sibi minime pertinaci nullam salutationem scripsit.*

Item quod contra morem suum erga alios Doctores hactenus observatum, cum nullam habuisset antea eum Jo. Reuchlin *conversationem, neque familiaritatem, appellavit eum singulari numero* tibizando *ut vulgo dicitur.*

Item quod idem Jacobus *in eisdem literis quibus odium & inimicitia erga* Jo. Reuchlin *clare patet, motum animi sui detexit, cujus sit & esse velit sententiæ super libellis dicti* Io. Reuchlin *editis, longe ante scribendo in hanc vel similem sententiam, scilicet se comperisse, quod dictus* Jo. *aliter scripserit quã Christianum deceret, & quod inseruerit propositiones scandalosas, male sonantes, & piarũ aurium offensivas.*

Item quod sæpe dictus Jacobus *tanquam privata persona, & solum Decanus facultatis, voluit à* Joanne Reuchlin *alterum illorum extorquere, vel quod revocaret, vel quod mentem suam latius develaret, & cum ipse mentem suam voluntarie develavit, idem* Jacobus *nullo juris ordine observato, nec etiam Evangelica forma, mox in libellum famosum contra se edendum conspiravit.*

Item quod ipse Jacobus *unus & quidem de principalioribus ex numero illorum est, contra quos tanquam injuriatores* Jo. Reuchlin *defensionem suam pro honore & fama sua conservanda edidit, multis conviciis & quidem intolerabilibus lacessitus, etiam ante hanc instantiam.*

Item quod præfatus Jacobus *est Prior ordinis Prædicatorum Coloniæ, & permisit fratri suo* Jacobo Magdalio *ejusdem ordinis sibi subdito, & de domo sua,* *car-*

[illegible] famosum contra jus & fas, & contra ordinis regulam, & constitutiones contra eundem Jo. Reuchlin *scribere ubilibet per impressionem publicatum.*

Item quod dictus Jacobus *est de bassa Alemannia, sive partibus inferioribus: &* Jo. Reuchlin *est de alta Alemannia, & libelli sui sunt scripti in lingua alta Alemania, sive Suevia quam linguam non sane intelligit* Iacobus. *Et sic præsumendum est, quod plus sapiat nota lingua sua quam ignota.*

Item ex quo Iacobus *prænominatus male intelligendo linguam* Ioannis Reuchlin *vernaculam, prius ad suæ famæ læsionem conspiravit, præsumitur etiam nunc quod facile iterum læsurus sit.*

Item quod etiam Iacobus Hochstraten *fervens odium suum quod habet adversus* Io. Reuchlin, *ostendit nunc quoque in privata scriptura sibi oblata prætensæ citationis, ad defensionem libellorum suorum, dando sibi brevissimam dilationem, qua non posset commodè itineri se aptare, propter magnam distantiam loci, & corporis sui imbecillitatem, non servatis tribus edictis, sed* peremptorium *suum ad sextam diem comparendi astrinxit, quod non continet tantum tempus quantum tria edicta, nec expressit aliquam caussam abbreviationis sui peremptorii, immò nec habet caussam, cum hoc negocium jam biennio vel plus absque aliquo juris processu per quemcunque instituto se sciente permansit.*

Ex his aliisque legitimis caussis recusabat *Reuchlinus* Jacobum Hochstraten, offerebatque se coram arbitris juris veras suspicionis caussas probare velle, ac nominabat pro sua parte *Ioannem Wackerum* Episcopi

Wor-

Wormatiensis in spiritualibus, ut vocant, Vicarium Generalem. *Hochstratus* autem injuste se recusari judicem conquestus, cum ad oculum cuivis legenti intelligentique pateat, scatere *Oculare Speculum* erroribus & hæresibus, non interrumpendam, sed audiendam potius, cognoscendam definiendamque caussam esse clamavit, ut puteus toxco plenus, omnibus patens, celeriter obstruatur, & petra scandali de via publica tollatur. Per quam *Inquisitoris* interpellationem *Reuchlini* procurator videns se ad probandam suspicionem ejusque caussas non admitti, gravarique majorem in modum se ac suam partem, coram judice ad *sedem Apostolicam* appellavit, & *Apostolos*, quos vocant *refutatorios* dari sibi petiit. His datis processum nihilominus est ulterius, absente licet Reuchlino ejusque procuratore, ad exhibitionem librorum *Speculi Ocularis*, & examinationem testium, concludendo in tota caussa, usque ad sententiam definitivam, ut prolixe *Capnion* in epistola superiori omnia enarravit, quæ omissa sunt in *actis* citatis. Quum vero tam præcipitanter cuncta agerentur, moti Decanus & Collegæ s. *Capitulum* Ecclesiæ majoris, veritique ne splendida ac nobilis Moguntina urbs maculam inde labemque quandam contraheret, arbitros se interponunt laborantque eò omni nisu, ut sententiæ jamjam conceptæ definitio atque promulgatio ad exiguum tempus differatur, spondentes se æquas

Provocat ad sedem Apostol.

Procedit nihilominus Hochstratus.

Capitulum se iuterponit.

[?]nas concordiæ utrinque sanciendæ rationes [?]nituros. Ita quindecim dierum inducias [p]aciscebantur atque impetrabant ab *Inquisitore* [u]t nisi intra hoc tempus negotium amicè [c]omponatur, sententiam ferret. De his *Reuchlinum* faciunt certiorem per literas, & [c]ohortantur, ut ipse Moguntiam quanto [o]cyus tendat. Venit igitur eò die *S. Dionysio* festo, comitatus aliquot Würtembergensibus Consiliariis ab ipso Duce illi adjunctis, inter quos præcipui fuere *Iacobus Lempus* Theologiæ & J. U. Doctor, Generalisque studii, ut tum loquebantur, in Theologia primarius Regens, & *Henricus Schillingius*, præfectus Faihingensis, nobilis ac militaris vir. Interea stantibus dictis induciis *Hochstratus* VIII. d. mensis Octobris omnibus Moguntinensis urbis Sacerdotibus vi jurisdictionis suæ, prout existimabat, imperare ausus fuit, ut singulos Christianos sub pœna *excommunicationis* s. proscriptionis, Judæos autem sub *pœnâ privationis communionis cum Christi fidelibus, ac nullas recipiendi à Christianis usuras interea ei promissas*, serio graviterque hortarentur, quatenus universi & singuli *habentes libellos in vulgari lingua sub nomine Speculi Ocularis, eos traderent ad manus Commissariorum*. Præterea omnia media ad concordiam sanciendam spectantia ab arbitris proposita, quæ ejusmodi fuerunt, ut cunctis tam Principibus, quam universitatibus & Facultati Theolog. Coloniensi fieret satis, & honor quoque Reuch-

Ipse Reuchlinus Moguntiam venit.

lini ſalvus maneret, alto ſupercilio ſpernebat *Iacobus de altaplatea*, & nulla alia admittere volebat, quam quæ in manifeſtam *Reuchlini* infamiam tendere videbantur. Quare cum nullam Noſter ſupereſſe videret concordiæ ſpem, ac contra potius ſentiret, ſe non ſolum ab *Inquiſitore*, ſed etiam à *Commiſſariis* maximè gravatum, & ab eodem illo conſeſſu quotidie magis gravari, mox accitis Notario ac teſtibus, ut mos eſt, in hoſpitio, cujus inſigne Corona erat, ad *Sedem Apoſtolicam* provocavit, hancque provocationem una cum *Apoſtolis* & cæteris requiſitis publicavit.

Quæ cum reſciviſſet Moguntinus Præſul, Aſthaffenburgi tum commoratus, probeque animadvertiſſet, multa ab *Inquiſitore* æquè ac *Commiſſariis* perperam fuiſſe ſuſcepta & tractata, ipſe, ut conſiliariorum ſuorum honos ſalvus maneret, nonnulla cauſſæ remedia adferre ſtatuit, quibus de conſenſu utriusque partis lis contentioq; ſopiretur. Igitur datis ad *Capitulum* XI. Octobris die literis poſtulavit, ut ad menſis ſpatium, citra alicujus præjudicium, ſententiæ promulgatio ſuſpendatur. Quod cum recuſaret Hochſtratus, *Commiſſarios* revocavit, ac eis ſeriis verbis imperavit, ne quidquam amplius hoc in negotio tentarent. Ab hac revocatione Delectorum, qua, ut eſt in actis, delatum fuit appellationi D. Reuchlini, etiam Inquiſitor cum magna indignatione appellavit ad ſedem

Apo-

postolicam, & suam appellationem Ecclesiæ majori affixit, sed habito Jurisperitorum consilio appellationem deseruit, cui atrocissimas inseruerat injurias, in epistola *Reuchlini* expressas, sed in *actis*, ut multa alia, omissas. Interea cum hæc *Moguntiæ* agerentur ac utrique parti addicti sermones, quibus adhærebant, Dominis, colloquia subinde inter se instituerent, *Jacobus Lempus* Reuchlini partes suscepit defendendas publiceque disputandas in Universitate Moguntin. dummodo sibi de securitate caveretur. Sed repertus nemo fuit ex altera parte qui in arenam cum *Lempo* descendere auderet. Atque sic infecta re discessum utrinque est, cum ingenti Coloniensium rancore, ac tota caussa ad curiam Romanam per provocationis formulas devoluta fuit.

Igitur *Leo* X. Pontifex publicis literis, quas *Apostolicas* & *Breve* vocant, Judices certos huic caussæ cognoscendæ & dijudicandæ præfecit. Ejus epistolæ sequens fuit argumentum: Leonis Breve.

Leo *Papa* X. *Venerabilibus Fratribus, Wormaciensi & Spirensi Episcopis vel alteri eorum* Salutem & Apostolicam benedictionem. *Mittimus fraternitati Vestræ supplicationem præsentibus introclusam manu dilecti Filii nostri L.* Cardinalis Avennensis *in præsentia nostra signatum: volumusque & vobis committimus ac mandamus, ut vos, vel alter vestrum vocatis vocandis ad illius executionem procedatis juxta ejus continentiam & signatu-*

ram

Acta Spiræ.

ram. Datum Romæ *apud* S. Petrum *ſub annulo piſcatoris d.* XXI. *Novembris, Pontificatus noſtri Anno primo.*

GEORGIUS autem Spirenſis Epiſcopus, Comes Palatinus Rheni & Bavariæ Dux, judicis munus in ſe ſuſcepit, & datis in caſtro ſuo, quod *Vdenhemii* erat, literis d. XX. Decembris anni prædicti, vocavit litigantes Spiram, coram ſe, aut delectis eam in rem (ſubdelegatis) *Thoma Truchſes*, Decretorum Doctore Scholaſtico, & *Georgio de Sualbach* Eccleſiæ Spirenſis Canonicis cauſſam dicturos. Hoc mandatum Moguntiæ & Coloniæ publicis in locis affixum eſt, cui obtemperans *Reuchlinus* ad præſtitutum diem ipſe comparuit, & in ſplendido conſeſſu doctiſſimorum virorum, Theologorum æque ac Juriſconſultorum, procuratorem ſibi conſtituit *M. Joannem Greiffium*: Hochſtratus autem ipſe non comparuit, ſed quidam religioſus ex prædicatorum ordine Monachus *Joannes Horſt de Romberg* alias *Kerspe* dictus, ſine mandato legitimo & ſufficienti, *ſeipſum*, ut in actis legitur, *in judicio præſentavit cum quodam ſcripto in forma procuratorii, quod proteſtabatur ſe non velle accipere in toto, ſed ſolum in parte, ut in actis ſecundæ inſtantiæ. fol. XXXIIII.* Quod cum à *Reuchlini* procuratore in multis impugnaretur, & eo potiſſimum nomine, quoniam non conſtaret de indultu ſuperioris Monacho conceſſo, careretque ille requiſitis aliis procuratori neceſſariis, tum produxit literas Hor-

ſtius

ius commendatitias à Jacobo Hochstrato
riptas, quibus petiit ab omnibus Christi fi-
elibus, ut huic *fratri* in rebus fidem con-
tinentibus propter Deum subveniant. Sed
has literas *Capnionis* Procurator refutavit,
icendo eas authenticas & fide dignas non es-
, multaque juste desiderari in illis, propter
uæ haberi nequeat legitimus procurator.
andem interrogatus, an, quod dicunt, *pra-
stare cautionem* velit, respondit, neque se, neque
principalem suum eò teneri, cum ambo sint
atres mendicantes. Propter has & alias
ussas delecti pronunciaverunt *Jo. Horstium*
dmittendum haud esse, decreveruntque no-
am citationem pro ulteriori processu val-
is Ecclesiæ, ut fieri solebat, affigendam.
umque nemo compareret, Anno M. D.
IV. d. XX. Februarii mensis, *Joannes Greif-
us*, Reuchlini procurator reproduxit cita-
onem valvis affixam, accusavitque con-
imaciæ citatos, quod non comparuissent,
c in contumaciam decerni pronunciarique
delectis judicibus petiit: inique & injuste
Hochstratum cum asseclis, tractasse Reuchli-
um, & omnia contra hunc acta ac susce-
ta, irrita & inania esse, vel saltem per
iam, quam vocant, *attentorum & innovato-
um* post legitimam appellationem & ex pro-
abili caussa emissam revocanda esse; totam-
que caussam juxta tenorem *commissionis Aposto-
licæ* ad Reverendiss. Episcopum Spirensem
devolutam dijudicari.

Delecti habita deliberatione de ferenda sententia, ad se vocant litigantes partes, & iterum Reuchlini procuratore petente decerni secundum ante petita, *Horstii* verò prorsus tacente, nihilque contra dicente, hunc maximè in modum decreverunt: quoniam caussa per provocationem Reuchlini rite legitimeque ad sedem Apostolicam factam, ad se, volente ac imperante Pontifice devoluta esset, se, quod sui est officii, facturos, progredi ulterius velle. Hunc sermonem interrupit *Inquisitoris* procurator, & mandatum aliquod sigillo Curiæ Episcopalis Coloniensis munitũ & per Notarium ejusdem Consistorii subscriptum atque obsignatum exhibuit, in quo rata habebantur & approbabantur cuncta per procuratorem hactenus acta, aliumq; ei adjungi petebatur. Id cum facile à delectis impetraretur, ambo illi simul nescio quam petitionem produxerunt, ac demum exceptiones contra rescriptum & appellationes. Ad quæ *Greiffius* regessit, illud de provocatione caput expeditum satis & judicum sententiis discussum, eoque postulata adversæ partis repellenda esse. Quod verò ad mandatum ipsum attineat, ei se, si delectis videretur sufficiens submisit, & petiit dictis procuratoribus præfigi terminum *libellandi*; quod & impetravit licet contra niterentur vehementer Inquisitores curatores, qui mox exhibuerunt duas schedulas, priorum appellationum, uti asserebant,

ant, correctorias, ac tertiam quoque ap-
ationem, petentes insuper responderi sibi
Apostolis. Hac de re dum inter se deli-
ant *sub delegati,* Joannes Pfeffercornius, qui
tunc cum prædictis fratribus prædica-
bus aderat, schedulam quandam impres- Colo-
, continentem Coloniensium senten- nienſ.
n *Ocularis Speculi*, de quo tum disceptaba- ſenten-
, *condemnatoriam,* publicè in Aula ante au- tia con-
orium affixit, in hæc scriptam verba: demna-
RISTI crucifixi nostra opprobia suæ incarnationis toria O-
maræ passionis mysteriis delentis nomine invoca- cularis
ro tribunali sedentes, & solum Deum & ejus ju- Speculi.
am & religionem præ oculis habentes, ipsiusque
ligionem divinam, quæ in omnium tendunt in-
am, commissa opprobria, ac hæretica supersti-
is invia, inulta dimittere nolentes, in causa in-
itionis contra Speculum Oculare Jo. Reuch-
inscriptum, in processu causæ clarius designatum in-
ta, (citra tamen ipsius auctoris notam, quem ob
humilem submissionem & alia ejus laudabilia
ta pro catholico habemus. Potest namque non
eticus dicta hæresim sapientia scribere, ut de ab-
e Joachim *apud jura constat) per hanc nostram*
initivam sententiam, quam actis, causæ meritis di-
nter visis & revisis, Theologorum & Jurisperi-
um nobis communicato consilio, pariter & assen-
serimus in his scriptis, pronunciamus, decernimus,
declaramus, memoratum libellum hæreses sapien-
, & errores multos continentem perfidis Judæis
quam deceat, favorabilem, Ecclesiæ Dei injurio-
, ac sacris Ecclesiæ Doctoribus irreverentialem,
risti fidelium, maxime simplicium, scandalisativum,
umque propterea scriptura seu impressoria arte per

Coloniensium *diœcesim multiplicatam, commu-* *hominum usui interdicendum, condemnandum, sup-* *primendum, tollendum, ac igni publice concreman-* *dum, prout interdicimus, supprimimus, tollimus, pa-* *riter & igne concremari præcipimus.*

Lata & executa publico incendio Coloniæ *hac sen-* *tentia in die Scholasticæ virginis &c. Anno* XIIII.

Hanc schedulam ubi publicatam vidit Reuchlini procurator; conquestus est id fa-ctum esse temerè atque nefarie, sine cujus-quam autoritate, ac vergere in contemptum *jurisdictionis* Episcopi Spirensis & *subdelega-torum* judicum: petiitque nunciari publice *Pfef-fercornium* incurrisse pœnam excommunica-tionis, ac eidem mandari, ne talia in posterum tentaret. Quod post multas altercationes jandem factum à delectis est, qui & *apostolos refutarios* dederunt. Interea *Reuchlinus* cum sentiret se à Coloniensibus per illam sche-dæ publicationem iniquè diffamari, coactus est pro sui defensione adversus eos, & injustum ac infame illorum judicium literas vulgare vernaculo sermone scriptas, quibus o-stendit *fraterculos Prædicatores* contra omne jus & fas egisse, quod lite pendente sententiam *condemnatoriam* tulissent: neque illis integrum fuisse ea in caussa judicare, quoniam Pontifex constituerit judices, quo tam ipsis quam omnibus aliis judicibus ademerit judicandi potestatem in hoc negotio. Adhæc Inquisitoris sententiam, utpote à judice proscripto; licet denunciata proscriptio non-dum fuerit lata, non valere; nec potesta-

tem

ejus alibi se extendere, quam ubi aperta
ndemnata sit hæresis. Hic verò anci-
a casum, ac missum hac de caussa ad
ersitates esse, ut de eo disceptaretur.
tri igitur illum ad B. Petrum debuisse.
erea minimè licuisse Monachis combu-
Speculum Oculare, sed illud ex juris præ-
jo brachio s. judici, ut ajunt, seculari,
mittendum fuisse. Demum id susce-
ab inimicis, à suspectis, de quibus lo-
c. secundo requiris §. 3. postulas, ex
gel. his verbis: *ipsa namque ratio dictat,
suspecti & inimici judices esse non debeant.*
atque similia hic Reuchlinus tam clara
nifesta esse asseruit, ut probatione ulte-
non egeant.

Dum hoc negotium de cremando libel-
pnionis à Coloniensibus contra interdi-
Leonis, atque tunc eadem lite & pro-
tione pendente tractabatur, fuit qui-
ex eorum amicissimis, de honore tanti
sis sollicitus, qui præcavere futura peri-
& infamiam volens literis eos monuit,
æcipitanter agerent in tam gravi caussa,
obatque rescire ab illis, ob quam potis-
m rationem putent *Oculare Speculum* igni
ndum, cum nuspiam legerit libros re-
andæ, sed jam reprobatæ lectionis esse
timendos & concremandos, ut sint hæ-
i, famosi, magici. Jam verò istum
blini libellum non approbare magica, sed
mare (fol. 14.) & famosa scripta igni ad-

Judicare, hæreses detestari (f. 12.) nihil perti-
naciter definire, sed omnia Ecclesiæ sententi-
subjicere, nullamque adstruere aut contine-
re hæresin. Sed nullo modo fratres illi à su-
averti proposito se sinebant, quod sibi, ut a
jebant, prius in Moguntia concepissent. I
gitur feria II. post *Dominicam Reminiscere* a
horam præfixam comparuit coram judicib
negotiorum Reuchlini curator, omniaque se
cundum citationem antea publicatam feci
& in illius vim adversus *Inquisitorem* libellu
obtulit, quo defensurus *Oculare Speculum*, pr
mum repetiit omnes singulasque per Reuc
linum factas contestationes, semper & ub
que reperendas, quod *nihil sensisse, dixisse*
scripsisse velit, nisi & quod, & qualiter sentit & v
Ecclesia Catholica & Pontifex, *cui ac judici*
ab eo constitutis omnia fidei morumque dicta subjici
Deinceps strictim breviterque exponit co
troversiæ originem, accusationis & defensi
nis capita, ex libris utrinque in præsenti n
gotio editis; ac ad extremum petit, ut ju
ces pronuncient atque decernant *Oculare S*
culum ab *Hochstrato* & ipsius asseclis indebi
injuste, & false, tacita suppressaque veri
te, hæreticæ pravitatis suspicione aliisque c
minibus notatum & diffamatum fuisse, c
nullam hæresin aut errorem ab Ecclesia p
blicè damnatum contineat, nec perfidis J
dæis plus quam par, justum & æquum sit,
veat: neque Ecclesiæ Dei, aut sacris ejusd
Doctoribus injuriosus *irreverentialisve* sit,

omnibus absque scandalo & offensione legi publicarique queat. Hunc oblatum Reuchlini libellum una cum adjunctis probationibus editum & per universam Germaniam vulgatum, Illustr. Præsul Spirensis, pro illo tempore, quod præfixum siti erat, non segniter, sed accurate & prudenter ponderavit & scrutatus est, instituta diligenti deliberatione, non tantum cum suis consiliariis, sed aliis quoque doctissimis ac Theologiæ pariter & Juris peritissimis viris, quos passim ex Universitatibus atque aliis locis accivit. Cumque *Hochstratus*, citatus licet semel iterumque, non comparuisset, & ipsius quoque procurator expressis verbis dixisset: *se non velle principalem suum in hoc judicio defendere*; atque à judicibus recedens appellasset, publice affirmans, se nolle coram istis de cætero litigare, etsi posthac eorum conspectui sese oblaturus esset; delecti, instante atque urgente Reuchlini procuratore progressi ulterius sunt, atque sententiam, quam definitivam nominant, hunc in modum tulerunt:

CHRISTI nomine invocato pro tribunali sedentes solum Deum præ oculis habentes, per hanc nostram sententiam diffinitivam, quam de Jurisperitorum consilio & assensu ferimus in his scriptis, pronunciamus, decernimus & declaramus in causa & causis, quæ inter eximium Dominum Joannem Reuchlin *LL. Doctorem, Phorcensem, Spirensis diœcesis ex una; & religiosum fratrem* Iacobum de Hochstraten *Sacræ Theologiæ & ordinis Prædicatorum Professorem, & in certiu*

Sententia definitiva Spiræ lata.

provinciis Germanicæ nationis hæreticæ pravitatis Inquisitorem partibus ex altera, de & super quodã libello Speculum Oculare *nuncupato, ac per præfatum Dominum* Ioannem *Doctorem edito, nobis apostolica autoritate specialiter commissa, & coram nobis indecisa pendente, bene fuisse & esse appellatum ac nulliter processum. Nec non libellum* Oculatis Speculi *ante dictum cum sua annexa declaratione in actis causæ hujusmodi deductum (cum ex declaratione & declarato unus & idem liber & sui ipsius declarativus) à præfato Domino* Io. Reuchlin *Doctore compilatum, ut præfertur, atque editum, de suspicione atque insimulatione hæreticæ pravitatis aliisque criminibus sibi per fratrem* Iacobum *ante dictum hac in causa adversarium, ex adverso principalem, eidemque adhærentes, indebite, temerarie & injuste, tacita veritate fuisse & esse notatum atque diffamatum, sibique fratri Jacobo & eidem adhærentibus aut sua quoslibet interesse habere putantibus, diffamationes & recusationes hujusmodi facere & publicare minime licuisse, neque licere, & eisdem omnibus adversariis & singulis aliis super præmissis perpetuum silentium imponendum fore & imponimus. Nec non pari nostra diffinitiva sententia decernimus & declaramus supra memoratum libellum cum ejus declaratione annexa, ut præfertur, nullam hæresin aut errorem ab Ecclesia publice damnatum manifeste sapere aut continere, perfidis Judæis non plus quam deceat aut jura permittant, favorabilem fore, aut Ecclesiæ Dei seu sacris ejusdem Doctoribus neque injuriosum neque irreverentialem esse. Et ab omnibus ipsum* Oculare Speculum *cum ejus annexa declaratione (quam in singulis conjunctam cum libello & repetitam esse volumus) legi & publicari posse*

fo-

diffamatione in contrarium ab adversariis deducta *non obstante simili modo pari nostra diffinitiva senten-* *tia praedictum fratrem* Iacobum *Inquisitorem in ex-* *pensis in hujusmodi causa pro parte dicti Domini* Io. *Reuchlin Doctoris tam coram nobis & nostris sub-* *delegatis quàm Moguntia legitime factis condemnamus* *earum, taxationem nobis in posterum reservamus.*

Cum deinceps *Joannes Greiffius* institisset, citatosque contumaciæ accusasset & ad ferendas omnes singulasque expensas tam *Spira*, quam *Moguntia* a Reuchlino factas, *Jacobum* ; complices damnari petiisset, habita deliberatione, receptoque à procuratore juramento, quod tantum *Reuchlin* exposuerit, vel adhuc exponere debeat pro lite & caussis antea dictis, communi sententia *Hochstratum* condemnarunt ad summam centum & undecim florenorum auri Rhenensis; addita proscriptionis pœna, si id facere recusarent *Hochstratus* & asseclæ. Acta hæc sunt *Spira* in Episcopali aula A. M. D. XIV. indictione secunda, d. XXIV. mensis Aprilis, præsentibus ibidem honorabilibus viris, *M. Hartmann Lupi* SS. Germani & Mauritii, & *Martino Zeuterum*, S. Guidonis, Spirensium Ecclesiarum Canonicis, testibus ad hoc negotium destinatis & vocatis. Tres quoque Notarii publici instrumenta quæ vocant, rite legitimeque confecerunt; ut nihil prorsus desiderari in hoc negotio potuerit.

Hochstratus tamen sententiæ *Apostolicæ* & mandatis à judicibus secundum juris regulam latis Hochstratus ei non

aequi-escit.

latis parere noluit, eamque tamquam injustam scheda publice affixa rejecit his verbis: Hienach steht der Sentenß &c. zu dem ersten verwerffen / und vernichtent den unrechtlichen Sentenß zu Speyr für Johansen Reuchlin / unbillich und unredlichen geben. Praeterea dicebat ad *sedem Apostolicam* se provocasse, de quo tamen merito dubitabatur, quia neq; judici, neque alteri litigantium parti provocationis formulam tradiderat. Interim cum per aliquot menses quiesceret, nec provocationem, si quam interposuisset, prosequeretur, *Reuchlinus* metuens, & haud abs re suspicans, adversarios pessimo dolo negotium protrahere studiose velle, donec ipse & senio & valetudine gravatus diem supremum obiret, ubi mortuo, quod comminati erant in epistola, Leoni barbam vellerent; tametsi rem judicatam pro se habebat, tamen fiducia veritatis fructus, Inquisitoris, ut ajebant, appellantis tunc praetensam quidem, provocationem, sed diu neglectam, ipsemet diligenter ad curiam Romanam devolvit, ac eo nomine Romam misit *Acta caussa authentica & originalia* cum *Registris*, (ut ar enim formulis hic consuetis, licet barbaris,) *ambarum instantiarum*, tam Moguntinensis quã Spirensis, *sigillatis*, & procuratores suos legitimos constituit, per quos supplicem libellum summo Pontifici exhibuit, etiam atque etiam rogitans, ut caussa haec sine strepitu judiciorum, & quanto minoribus fieri posset

tem

temporum intervallis atque expensis decidatur, cum & probationes sint in promtu & factum per se notum, ac ipse homo privatus, ætate provectus & valetudine adversa utens, præterea mediocris fortunæ & facultatis, tot tantisque adversariis ac divitibus mendicantibus vix resistere queat. Idem pro Reuchlino petierunt Invictissimus Romanorum Imperator, Reverend. Cardinalis Gurcensis, illustrissimi Principes Electores, Fridericus Saxoniæ & Ludovicus Bavariæ Duces, Ulricus Würtembergensis Dux, Marchio Badensis, Magister inclyti Teutonicorum Ordinis, superioris Germaniæ Episcopi quinque, Præsules infula ornati s. Abbates XIII. præterea tria & quinquaginta Sueviæ oppida, & multi alii nobiles Magistratus. Hi omnes atque singuli justam atque brevem hujus litis dijudicationem à Pontifice precibus sollicitabant, fidei, integritatis, puræ doctrinæ ab omni hæreseos labe alienæ civis nostri gravissimi testes. Pontifex ostensurus tot tantisque commendaticias literas aliquod apud se pondus habuisse, caussæ cognoscendæ & dijudicandæ confestim præficit *Dominicum Grimanum*, Episcopum Portuensem, S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, & S. Marci Patriarcham Aquilejens. tribus linguis excellenter doctum, qualem optaverat judicem Reuchlinus, qui publicis literis A. M. D. XIIII. d. VIII. Junii scriptis Hochstratum atq; Reuchlinum Romam vocavit, accitavit, huic tamen

propter

propter ingravescentem ætatem indulget, ut per procuratorem idoneum suam rem ag... Huic igitur edicto morem gerens *Jacobus* R... mam contendit; multis magnisq; suarum ali... ramque Universitatum, Principum item ... aliorum summorum virorum commendatio... nibus, pulchro equitatu, &, qui rerum g... rendarum, ut & olim fuerunt, & nunc quam maxime sunt corrupti hominum mores, ner... vus est, ingenti pecuniæ vi instructus, qu... *Capnionis* justam caussam, famã fortunasque o... mnes facile se subversurum, jactitavit. Neque frustra fuit, quod tanto hiatu magnus scili... cet *Hochstratus* comminatus est. Etenim si... mulac Romam venit, primum & summum studium adhibet, ut *Bernardinus* Cardinalis S. Crucis hujus caussæ cognitioni judex *Grimano* adjungeretur, quem faventissimum sibi jam antea expertus est, cum ab eo à proscriptionis pœna liberatus fuit, parte adversa non citata. Eundem igitur tam strenuum adversus *Reuchlinum* bellatorem futurum arbitrabatur, qualem se contra *Petrum Ravennatem* gessit, memorem adhuc liberalitatis veterisque hospitii, quo benigne exceptus Coloniæ a Prædicatorum Ordine fuerat. Verum qui à partibus *Capnionis* erant, multas graves justasque caussas adducunt, cur eum recusarent, quibus permotus *Leo* alium nominavit atque substituit judicem, nimirum *Petrum de Accoltis, Cardinalem Anconitanum* T T. *S. Eusebii*, *peritissimum*

[illegible] (ut legitur in dialogo, qui *Hochstratus* [illegible] inscribitur, cujus autorem conjicio [illegible] *[illegible], in regulis Cancellariæ fundendis &* [illegible] *foliis enumerandis, sed nudissimum li-* [illegible] *[illegible] & plane cum* Grimano *non* [illegible]; addito mandato, ut hi duo Pur- [illegible] totum hoc negotium expediant, omni [illegible] alia provocatione remota.

[illegible] quam verò ea quæ Romæ acta in [illegible] negotio sunt, recenseamus, dicendum ali- [illegible] est, de judiciis quatuor Universitatum, [illegible] *[illegible]ensis, Erphordensis, Moguntina* & *Parisiensis,* [illegible] approbarunt factum Coloniensium, [illegible] *Oculare* Reuchlini damnantium, & [illegible] D. XIV, mense Februario comburen- [illegible]. Possideo ista judicia manu exarata, an- [illegible] typis edita essent: habeo tamen et- [illegible] impressa, quibus alia quoque huc spe- [illegible] sunt adjuncta, ut ex titulo quem de- [illegible] placuit, intelligi potest:

Quatuor Universitatum judicia contra Reuchlinum.

[illegible] in Opusculo contra Speculum Oculare [illegible] *Reuchlin Phorcensis, hæc in fidei & Ec-* [illegible] *[illegible] continentur:*

Prænotamenta Ortvvini Gratii *liberalium discipli-* [illegible] *Professoris citra omnem malevolentiam cun-* [illegible] *Christi fidelibus dedicata.*

Historica & *vera* enarratio *juridici processus* [illegible] Moguntia *contra libellum ejusdem hæreti-* [illegible] *[illegible] pravitates.*

Decisiones *quatuor Vniversitatum de Speculo* [illegible] *Oculari ab Ecclesia Dei tollendo.*

Hæ-

Hæretici *ex eodem libello* Articuli, *ut Christiani omnes malè eum scripsisse luce clarius dijudicent.*

Operæ precium haud facturum me existimo, si singula uberius exposuero. Nam quod ad prænotamenta *Ortvvini* attinet, ea probæ notæ non sunt, sed manifestò etiam falsa continent, ut quando inter alia scribit: *hoc quoque à nobis minimè prætereundum, memorique vobis mente amplexandum, quod in urbe* Moguntina *adversarius ipse scripta sua (id quod nimis auditu indignum) defensare in publico recusaverit.* Nimis profectò auditu indignum est, ingens *Ortvvini* mendacium. Ex *actis* enim supra commemoratis & in compendium missis contrarium evincitur. Unde constat, neminem fuisse, qui cum *Jacobo Lempo* Reuchlinum publicè defensuro, congredi & in arenam descendere auderet.

Neque verior est Historica enarratio juridici, ut vocant, processus Moguntiæ habiti, ut ex iisdem actis nemini non constat.

Decisiones autem quatuor Universitatum quod concernit, eas non miramur, cum à Coloniensibus dolo atque fraude circumventos istarum Academiarum Doctores noster in epistola ad *Wimphelingium* data observaverit. Excusati ergo quodammodo possent, nisi sententiam suam improvide imprudenterque latam tueri quam corrigere maluissent. Quo nomine arguendi præcipue sunt Parrhisienses Theologi, ad quos Reuchlinus humanissimas dedit literas, iisque exposuit

Reuchlini literæ ad Parrhiens.

posuit

osuit fideliter totam controversiam cum
Coloniensibus hactenus disceptatam, & ut
ummam caussæ eò melius cognoscerent, mi-
t ad ipsos 1. integrum *Oculare Speculum*. 2.
acem Imperialem, quam Cæsarea Majestas
mposito perpetuo silentio super eodem
culari Speculo statuit, à Coloniensibus ne-
ario ausu ruptam atque fractam. 3. *Citatio-
em Apostolicam & inhibitionem*. 4. *Articulos* ex
uibus conceptus est *libellus articulatus, secun-
um* l. diffamari, Cod. de ingenuis & manu-
nissis. 5. *Sententiam diffinitivam cum ejus proces-
u*. 6. *Literas executoriales*. Ad extremum ma-
oré in modum eos oravit atque obsecravit,
lignentur in hac caussa otium præferre ne-
otio, & contra se, utpote filium & alum-
ium quondam, nihil statuere, cum ad sum-
num Pontificem tota res devoluta & quæ-
tio meri facti non juris sit. In eandem sen-
entiam ad eosdem scribit *Vlricus* Würtem- Ulrici Ducis.
ergensis Dux pro suo consiliario, nihilque
ibi gratius fore significat, quam si permise-
int declarationem sententiamque delecto-
um Pontificis nomine Spiræ latam, suum re-
inere robur. Sed nullis neque precibus,
eque monitis moveri se passi sunt Parrhi-
ienses, quin imò novam sententiam con-
ra Reuchlinum decreverunt, hoc titulo in-
ignem: *Sententia* Parrhisiensium Doctorum Illorum senten-
ondemnativa Ocularis Speculi Joannis Reuch- tia con-
in *ad ignem, non obstantibus sententia* Spirensi, demna-
ne quibuscunque aliis ejus defensionibus per eum & tiva.
illus

illuc missis & diligentissime à Parrihiensibus *pe*
ctis, examinatis diu multumque per XLVII. *sessi*
discussis & tandem justissimè condemnatis, ponder
semper in omnibus articulis & scriptis autoris ipsi
intentione, prout Christianissimus *Rex Franciæ* L
dovicus *& alii quidam Episcopi pro fide ibidem pii*
me Zelantes adhortati sunt. Huic sententiæ pr
mittuntur *Acta Doctorum* Parrhisiensium,
Acta Dd. Parrhis. *sacratissima facultate Theologica. ad honorem du*
taxat Jesu Christi & Ecclesiæ *salutem cont*
Speculum Oculare *Joannis Reuchlin Phorcen*
impressa Coloniæ A. 1514. Nonis Decem
bribus. Speciosus titulus speciem præb
vastum esse volumen, quo tantæ res con
neantur, cum tamen opusculum sit duob
duntaxat quaternionibus cum dimidio co
stans. Fucum forte fecit *Theodoricus Gande*
sis S. Theologiæ Baccalarius *formatus, nec non*
Facultat. Theolog. *præclaræ Universitatis* Col
niensis *legatus providissimus, ad sacratissimam*
vinæ paginæ facultatem almæ. & excellentissi
Universitatis Parrhisiensis *itemque in causa fi*
(invidiæ potius) *super condemnatione improb*
sismi atque impuri Speculi Ocularis Jo. Reucl
lin *sollicitator diligentissimus*; hoc enim elog
ornatur prolixo bonus *Theodoricus de Goud*
qui epistolam actis præmittit, ad præcept
rem suum *Henricum de Geleen* SS. Theoló
Professorem, nec non conventus Carmel
tarum *Coloniæ* Priorem, qua narrat totu
ut loquitur, processum Parrhisiis per XI
hebdomadas & XLVII. sessiones habitun
sup

per condemnatione speculi Ocularis: ei
jiciuntur binæ literæ Christianissimi Re-
s ad Facult. Theol. Parrhisiens. de hoc ne-
tio, ac totidem Theologorum Parrhisien-
m ad Colonienses: nec non Ulrici Du-
& Reuchlini ad Theolog. Parrhisienses.

Pfeffercornius Parrhisiensibus Theologis
pecias forte laturus libellum Germanica
gua vulgat satis in Reuchlinum contume-
sum, hoc titulo superbientem: Pfeffercornii contra Reuchl. libellus.

Sturm Johansen Pfefferkorn über und
der die drülosen Jüden / Anfechter deß
chnambs Christi / und seiner Glidnossen.
urm über einen Alten Sünder Johann
uchlin / zuneiger der Falschen Jüden und
ers / uff wahrer that begriffen / in seinem
chlin Augen-Spiegell / durch sunderli-
m Geschäfft Kaiserlicher Majestät / und
neigung vierer hoher Schulen / durch den
termeister myt recht und myt urtell / of-
ntlichen zu Cöllen abgethon / verdilgt / und
t dem Fuer verbrant ist worden. Wilche
rbrandniß nu confirmirt ist durch die Ehr-
irdigst und allerhoichst Universiteit van Pa-
s. In medio legitur vocabulum

Sturmglock /

campana æri incisa conspicitur.

Hoc in libello primo exponit originem
ntroversiæ cum *Reuchlino*, deinde manda-
m exhibet Imperatoris, quo libellos *Reuch-
i* vulgari prohibuerit. Hinc iniquè &
merito suum *Hochstratum* tanquam judi-

cem rejectum, & à *Capnione* ad Pontificem provocatum esse, persuadere imperitis nititur. Postea invehitur in sententiam pro *Reuchlino* Spiræ latam, & *Parrhisiensium* contra illum quã in latinũ sermonem convertit, probat. Ad extremum mendaciis plurimis oneratum & gravatum se à Reuchlino conqueritur quæ refellere nititur homo mendacissimus & impentissimus.

Neque hic substitit effrenata audacia & furor malevolorum hominum; etenim, ut ipse *Reuchlinus* in epistola ad *Albertum* Brandenburgensem, post *Vrielis* obitum Moguntinæ sedis Archiepiscopum factum, scribit, *Theologi Peperimanita post proditionem, post injuriarum factionem, post scripturarum falsationem, post Apostolicam absolutionis sententiam, post papalem inhibitionem & fulminatã excommunicationem, in atrocibus injuriis perseverantes, famosos contra ipsum libellos divulgarunt mendaciis plenissimos, & variis picturis nomen meum pro rostris ac ubilibet locorum suffixerunt, quibus* bilinguem *delineabant, cum sim quinque linguarum peritus*, Germanicæ, Gallicæ Latinæ, Græcæ Hebraicæ, *nec non &* Chaldaicè *scripta mediocriter calleam. Supra igitur* quinquilinguem *me depingi oportuit, non bilinguem tantum.*

Epistolæ obscurorũ virorum Reuchlino tritæ.

Hos omnes ulturus Noster, Satyrico scribendi genere usus *Epistolas obscurorum virorum* concinnavit, quibus barbariem & ruditatem illorum, erudito & per se quoque plurimum illustrato Orbi repræsentavit. Harum enim Epistolarum autorem Reuchlinum

Paulus Jovius Novocom. Episcopus *in Elogiis*, e vocat, *doctorum virorum ab avorum memo- publicatis ingenii monumentis illustrium*, Elog. XLIII. ubi cum libros à Capnione editos ensuisset, hunc in modum scribit: *Cir- fferuntur etiam præter graviores libros, quan- m suppresso nomine ex ejus officina, obscurorum orum Epistolæ, admirabili facetiarum lepore con- , quibus ad excitandum risum cucullatorum Theo- rum ineptissime atque ideò ridicule latina lingua bentium stylus exprimitur. Vlciscebatur enim stam nomini suo turbam jucundissimo Satyræ illu- tis genere, quum maligna cucullatorum conspira- ne tanquam Judæis parum æquus hostis ac ex a- no plane recutitus impietatis accusaretur. Hic r avidè coemptus & evulgatus, adeò graviter ca- nniatores ejus Ordinis perculit, ut conjurationis inceps* Hostratus *lethali dolore sauciatus interierit: reliqui æstuantes à Leone suppliciter impetrarint, edicto divendi atque imprimi vetaretur; sed edicti jectionem* Reuchlinus *falso ingenio ludificatus se- ndum* Epistolarum Volumen, *tamquam ex titulo ne vetitum, altero quidem aculeatius; impresso- us tradidit, ita ut cucullati miserè cum hydra lu- ntes, animos in ea lite despondèrint.*

Est mihi ad manus prima primi volumi- editio Venetiis impressa in *Aldi Manutii* of- icina, in 4. Alterum volumen in Ger- mania excusum habeo, hoc insignitum titu- : *Lamentationes obscurorum virorum non probi- i per sedem Apostolicam.*

Haud ignoro alios *Vlricum Huttenum* E- qui — ab aliis Hutte- no.

quitem Francicũ harum Epistolarum au-
rem facere; moti forte suspicione, q-
Monachi de eo quondam conceperunt
patet ex literis *Bilibaldi Pirckheimeri* ad dic-
equitem datis, quibus sic inter alia scrib-
nec dubites fratres illos, qui te auctorem
scurorum *esse clamitant, illum contra te in-*
re. Paulo ante de *Hogostrato* per N-
ribergam iter faciente, cum Roma domi
rediret, dixerat: *ostendit obiter* Breve, *ut a-*
lant, Apostolicum, *non tamen in forma au-*
tica, quo excommunicantur ementes, vendentes
legentes Obscurorum virorum epistolas. *M-*
tandus itaque titulus, & pro obscuris clari *v-*
erunt inscribendi, ut rursus nebulones *pecunias*
lapidare cogantur. Hanc epistolam *Conra-*
Rittershusius edidit ex avtographo *Pirckheim-*
p. 24. s. & Commentario suo de ejus vita inseruit.

Jacobus Thomasius in præfatione ad *Pa-*
Manutii Epistolas, *certa fide exploratum se hab-*
affirmat, *Huttenum* amœnissimi Equitem ing-
nii *ridiculi operis autorem* esse, ipsumque illius
tatis barbariem ac stribliginem facete ej-
modi epistolis expressisse.

Erasmus non est illarum auctor. Fuerunt denique qui *Erasmo* has epistol-
tribuendas tanquam vero auctori censeren-
in quos ille graviter invehitur, factumq; v-
hementer detestatur, in epistola quadam ad J-
annem Cæsarium, Antvverpiæ A. M. D. XVI
postridie die assumtæ virginis data, & lame-
tationibus obscurorum virorum insert-
quam & nos integram hoc loco inseremu-

Magn

gunepere, mibi displicebant Epistolæ obscurorum virorum. *Jam tum ab initio delectare potuissent facetia, nisi nimium offendisset exemplum. Mihi placent lusus, sed citra cujusquam contumeliam. Sed molestius fuit, quod in posteriore editione mei quoque nominis mentionem admiscuerunt; quasi parum esset ineptire, nisi nos quoque vocassent in invidiam & magnam partem fructus tot studiorum laboribus parati corrupissent. En alter libellus priori adsimilis, in quibus crebra mentio fit eorum, quibus scio lusus hujusmodi nequaquam probari; quam male consulunt isti, non solum in se ipsos, verum etiam in omnes quibus bona litera chara sunt. Jam illud est omnium molestissimum mihi, si modo verum est, quod mihi istinc reversus famulus meus Jacobus narravit, apud plures haberi Coloniæ libellum, nescio quem, in Julium Pontificem, quod mortuus exclusus sit cœlo per* Petrum. *Audieram jam pridem hujusmodi fabulam actam in Gallia, ubi talium nugarum immodica licentia semper fuit. Eam opinor aliquis in latinum sermonem transtulit. Demiror quid istis in mentem veniat, cum sic ocium & operam perdunt. Caterum admiror esse qui suspicentur tam insignem ineptiam a me profectã, opinor ob id quod sermo fortasse sit paulo latinior: lusi quidem in Moria sed incruenter, nullius famam nominatim perstinxi, in mores hominũ lusimus, non in famam. Quæ si vera mihi nunciavit famulus, nondum enim satis credo, quæso te, Vir optime, ut istiusmodi nugas impias pro tua virili premendas cures, priusquã excudantur, nõ quod isti digni sint quibus hoc præstetur beneficii, sed quod nostrum est publicæ honestati studiorum consulere, quam isti talibus lusibus indigne contaminant. Porro quod ad me pertinet*

tinet, scio, neminem fore qui me norit, quin satis in telligat istiusmodi nænias mihi supra modum displi cuisse, quippe indignas eruditis, ac probis viri Jacobo *Hornensi ex me salutem dicito, cujus epistol dici non potest quantopere sim delectatus. De compo sita lite Reuchlinica utinam vera nunties. Nun ciavit mihi quidam* Clematiensis, *te alteras ad n dedisse literas, verum eas nondum accepi; Bene va doctissime Cæsar! Erasmum* igitur autorem h rum Epistolarum non esse, vel ex hac ipsi epistola colligi potest. Idque inde quodam modò confirmatur, quod ajunt, allato pr mum à famulo, *Jacobo Ammiano* Tigurin lectoque hoc epistolarum volumine, eum morbo convaluisse. Cum enim ex tumor qui in facie natus erat, laboraret, vehemer risu, à lectione istarum literarum excitat commotus ita est, ut tumor illicò rumper tur, atque sine omni Medicorum ope conv lesceret. Vid. *Josias Simlerus* in vita *Henr Bullingeri* col. 6.

Reuchlinus itidem autor esse non vult.

Neque certiori argumento probari Reuchlinum ipsum ridiculi operis auctore esse. Nam similem in modum se purgat, Erasmus fecit, in epistola quadam, *Lamen tionibus* inserta, ad *Joannem Pelsflickerium.* cundum in ordine obscurorum virorum qui conquestus apud illum erat, se propt rea quod habitu deceptus Judæo in publ platea maximum habuisset honorem, exi mans eum Doctorem Theologum esse, *papalem quoque nonnullis & episcopalem in foro*

concessum auctoritatem hæreticorum more dete- ... esset, nihil solatii à Monacho Prædicatorii or- ... accepisse, nedum absolutionem, hocque omne ... per *Capnionem* pati; ei hunc in modum ... respondit:

... male scripsisti, male Tibi Sacerdotes respon- ... ebit; est enim æquum & salutare. Nihil ... ris bestia: nec Propheta ego sum, neque ob- ... Patronus. Diique Deæque inferi & superi ... perdant. Non sum reus ipse illorum cri- ... originarius, nauseam habeo super cibo vestro ... displicent mihi epistolæ vestræ: neminem ... levavi; conviciorum ac blasphemiarum ... munus vobis commisi nunquam. Vo ... obscurissimi nebulones, omnium histrionum pri- ... mihi Pontificem ac omnes bonos per ... orbem inimicos fecistis; quapropter ... vos esse vellem in furcam, aut a Cerbero in- ... cane discerptos. Vale infeliciter! ex Stutt- ... in profesto Jovis.

Editiones variæ harum Epistolarum pro- ... unt, multum ab se diversæ, quarum ali- ... oculis usurpavi; quæ A. 1556. Romæ, ... edere licet, vulgata est, volumina muta- ... & ex primo fecit secundum: Franckofur- ... sis A. 1643. ordinem servat antiquum, ... titulo forte aliquid desideres, his verbis ... gnito: *Epistolæ obscurorum virorum ad M. Ort- ... Gratium, nil præter lusum continentes & jo- ... in arrogantes sciolos, plerumque famæ bonorum ... rum obtrectatores & sanioris doctrinæ contami- ... res.* Nam præter lusum & jocum multa historiam illorum temporum spectantia

continent, & vel hoc nomine legi merer tur. Alioqui jure detestamur, quod illaru autor sacra Dei eloquia subinde ad scurril convertit, justamque propterea censuram s biit *Leonis* X. cujus autoritas impedire tot r petitas editiones non potuit. In eo etia nimis severus videtur, quod *omnes & sing los utriusque sexus CHRISTI fideles, cujuscunq status, gradus, & dignitatis & excellentiæ fueri monuit, eisque sub excommunicationis pœna, a q nonnisi à Romano Pontifice præterquam in mo articulo absolvi possint, districte præcipiendo* (sic nim legitur in Brevi, cujus verba lubens pr densque transscribo) *mandaverit, quatenus cti libelli ejusque exemplarium lectione perpetuò stineant, illaque per omnia igne comburant: facia que, ut quanto citius fieri possit, tale nefandum lus, quod hæresim sapiat, ne ulterius serpat, pen extirpetur.*

Libri à nostro editi.

Sed missis ludicris ad seria redeamus, quos noster libros graves reique literariæ tiles confecerit illo tempore, quo lis Ro pendebat, breviter recensebo.

De Verbo mirifico.

Ordiar verò à libro, quem *verbum M ficum* inscripsit, quoniam proba integra *Reuchlini* fides luculenter indè elucet, a ut qui ejus caussam apud Pontificem egeri eò provocaverint, quemadmodum ex publicis constat, quibus *Leoni* in memor revocatur, *quod* Joannes *orator vitam sincer inconcussam & sanctum orthodoxæ fidei Christ splendorem & puritatem, ut fidelis Catholicus c*

hristianus semper professus fuerit, & profiteatur, ut ar ejusdem utilissimus de verbo mirifico, *fidelissimè ... us, cum aliis ejusdem operibus & fama bona in- ... que & multifaria ejusdem eruditio ostendant: ... lla que unquam favorem hæretica s. Judaicæ pravi- ... tis sapientiæ conscripserit.*

Argumentum partitionemque libri ma- ... ex *Conradi Leontorii Mulbrunnensis Monachi* e- pistola *ad Jacobum Wimphelingum*, huic opuscu- lo præfixa, quàm meis indicare verbis. Sic autem ille, posteaquam merita *Capnionis* in humaniores & Græcas literas exposuit: *ut autem* Hebræorum *secreta dogmata penetraret, mul- tis annis enixissime laboravit, atque omnem eorum bibliothecam evolvit, ut quem* Hebræorum *sibi op- ... nas, non facile reperias. Hac ingenii & doctrinæ felicitate & ubertate inductus, ad scribendum dia- logum se contulit: quem Capnion seu de verbo Mirifi- co inscripsit, quo nihil unquam vidi, nec facundius, nec mirabilius. In treis autem libros dividitur:* Pri- mus *omnia secreta Philosophiæ sub nomine Sidonii explicat.* Secundus *Baruchiam Judæum omnia illa secreta nomina & portentifica, & alia multa He- bræorum enodantem confingit.* Tertius *Capnionem fidem Christianam ex præscriptis duobus approbantem & demonstrantem inducit: ubi omnia verba mirifi- ca ad nomen* JESUS *ita applicat, ut illud ineffabi- le* Tetragrammaton *jam effabile factum esse demon- stret. Quem si legeris dialogum, affirmabis, nullum, neque Philosophum, neque Judæum, neque Christianum,* Joanni Reuchlin *jure præferri posse. Hunc talem non omnibus Italis opponere nobis fuerit perpetuus pudor.*

Eius argumentum & partitio.

Idem *Conradus Leontorius* in epistola ad *Ca-*

L. 1. Epist. Illustr. vir. id Reuchl.

pnionem ſcribit, ſe quum Baſileam *Joannem Amerbachium* conventurus perveniſſet, donatum ab illo fuiſſe elegantiſſimo munere, illo nimirum opere de *Verbo Mirifico, prorſus mirifico,* idque ex illa officina primum ſe deportaſſe, legiſſe, perlegiſſe, relegiſſe *ſumma cum admiratione inventionem, eloquentiam, enodata myſteria, & quod nullus ante latinorum ne cogitaverit quidem illud de nomine JESV, opſtupuiſſe.* Conradus Peutingerus Auguſtanus in epiſtola quadam A. 1513. VII. Kal. Sextil. ad Conradum Mutianum ſcripta ſimile fere judicium de his aliisque Noſtri opuſculis tulit. *Hæc,* inquit, *ſcribo, quod* Capnionem *ipſum* Philoſophum *præclarum,* Juris & Eloquentiæ *conſultum commendas. Adde etiam, ſi velis,* Theologum *eloquentem. Opus ſuum* verbi Mirifici, *& cætera priſca Chriſtianæ eruditionis monumenta* Hebraica *atque* Græca, *pulcherrimo verborum nitore & ſententiarum gravitate non precio vel aliquo avaritiæ ſtudio, ſed pietate, qua religioni Chriſtianæ ſtudet, notus, contexuit atque interpretatus eſt.* Omitto *Philippi Beroaldi* aliorumque doctiſſimorum virorum judicia, prioribus haud abſimilia.

De argumento dicti libri pauca iis addam, quæ à *Conr. Leontorio* rectè quidem obſervata ſunt, ſed cupido lectori non videntur ſatisfacere. In primo igitur libro ſecreta Philoſophiæ ita explicantur, ut è quibus fontibus illa manarint, docte pariter ac dilucide probetur. Recitantur primum variæ Philoſophorum de primo Ente opiniones atq; ſectæ, ac de *Epicuri* po-

cissimum sententia prolixe disputatur, do- cetque quo pacto Dei hominisque unio fiat. Inde Capnion ostendit Philosophos à Ju- dæis adjumenta doctrinæ quæsivisse & acce- pisse. Altero libro disceptatio instituitur de ... librisque magicis, de miraculis, quæ ... Dei verbo ac voluntate fiant: de consortio mentis divinæ cum humana: de an- tiquitate Hebrææ linguæ: de Mose omnium ... torum vetustissimo, ac translatione LXX. Interpretum: de uno vero Deo & cæ- teris diis ab hominibus confictis: de barba- ris vocabulis in sacrificiis gentium profana- rum admixtis: de sententiis atque vocabulis Hebraicis in N. T. occurrentibus. Hinc à cap. XIV. usque ad libri II. finem, qui in XXI. capita constituitur, nomina Dei explican- tur, qualia sunt: אהיה Ehje, הוא Hu, אש Esch, & illa quæ *Sephiroth* vocantur in arbore s. ta- bula Cabbalistica: speciatim vero & singulari cum cura nomen τετραγράμματον יהוה *Jehova* ex- penditur, & una indicatur quomodo Græco- rum profanarumq; gentium sententia ad illud conveniat ac quadret. In ultimo denique libro propius ad rem accedit *Reuchlinus*, cumque de verbo dicente & prolato, rerum omnium Duce ac caussa, de unigenito filio Dei, Jesu Christo, de sinu Patris, manu, sermone, de Trinitate, de primo & secundo homine, de creatione diei, lucis & noctis, de triplici no- minum, quæ Deo tribuuntur, distributione, egisset, atque ostendisset, omnia ferè CHRI-

STO

pe qui ipse dicat (Luc. XII. 50.) *ve*
ignem in terram, & quid volo, nisi ut a
Valere autem hoc & pertinere ad
dam CHRISTI naturam, atque
CHRISTUM hoc corpus, non
non æthereum, non præstigiosum,
parens, ut *Manichæi, Eutyches, Dios*
motheus, Ælurus somniando delirarin
fisse, sed terrestre, quod Moses igne
ra cognominet. His postremis ve
respexisse existimo ad Exodi cap. III
gimus *Angelum Domini* apparuisse *Mo*
ma ignis de medio rubo, quem *igne ardere*
sed *non consumi* ipse viderit. Consta
Patrum sententia est, Angelum illun
ni ipsum DEI filium fuisse, hocque
lo declaratam nonnihil illustratamq
arctissimam illam, ut appellant, περιχώ
divina Natura Christi humanam a
eam totam permeet: indeque contra
nos ostenderunt, integras, illæsas &

ignem divinam naturam non humanam, ut noster velle videtur, intellexerunt. Alii, ut *Andreas Osiander* in Harmon. Evangel. & *Sebastianus Castalio* ad Matth. I. vers. ult. idem contendunt atque sentiunt, videlicet ductum esse vocabulum JESU à nomine *Jehova*, interposita litera *Schin*: diversam tamen compositionis rationem adducunt, ac *Castalio* quidem Dei beneficio tandem se comperisse gloriatur, quemadmodum JESUS Deo & homo est, ita nomen ejus ex יהוה & איש esse conflatum, unde literam ש ex איש *Isch* interpositam idemque significare existimat, ac *Jehova vir* s. homo, quo indigitetur Jesum esse Jehovam hominem, h.e. corporatum Jehovam hominemque factum. Verum huic opinioni repugnat ipsa nominis JESU etymologia ab Angelo intenta Matth. l. c. unde haud obscurè liquet, à verbo ישע *jascha* ducendum nomen JESU esse, quod servare s. salvare significat, quoniam salvabit populum suum à peccatis. Ingeniosum igitur magis quam rei conveniens *Reuchlini* eorumque qui hunc sequuntur ducem auctoremve, inventum reputandum est, ut alibi à multis pridem est ostensum. Itaque non diutius immorabimur his subtilitatibus, sed ad alia ingenii Reuchliniani monumẽta pergemus, inter quę offerunt se mihi *De Accentibus & Orthographia Lingua Hebraica libri tres Cardinali Adriano dicati*: hos libros se primum omnium, quos terra sustinet, sermone Latino edidisse, in episto-

De Accentæ & Orthographia L. Hebr. libri tres.

la nuncupatoria affirmat, & consummatissimam Grammatices partem appellat. *Quondam*, inquit sub epistolæ finem, *formulas Hebraicorum nominum verborumque flectendi regulis vinximus, qualiter ante me omnium è nostris nemo fuit ausus. Modo* Accentus *&* Orthographiam *adjicio, & negotium iis etiam operosum, qui toti in artem ac regulas convenere, legibus astringo certisque pronunciandi modis complector, ut in ἐξηγήσεως Grammaticæ Hebraicæ finibus habeant compendio Latini homines, quod non vagis ambagibus sed descripta definitaque methodo sequantur.* Mox partitionem hujus sui operis subjungit his verbis: *Recte autem dividetur liber iste noster in tria genera. Cum enim* Prosodia *omnem significet dictionum prolationem, & quædam simplici enuntientur* Grammaticorum *voce, quædam ornata* Rhetorum *pronunciatione, quædam autem* Musicæ Harmoniæ *sono: conveniet in* primo *Grammaticum, in* secundo *Rhetoricum, in* tertio *volumine* Musicum accentum *studiosis Hebraicorum discipulis exponere.* In primo volumine juxta tres, quas vocant, Grammaticæ dictionis species, de *Nominis* ante omnia, deinde de *Consignificativæ partis* s. *Particulæ*, & tertio de *Verbi* accentibus tractat, inchoans à verbo פעל quod ut ait, omnibus ferè dictionibus commoda sufficere posset exempla. In quo secutus Hebræos est, nominatim *Davidem* & *Mosen*, *Kimchios*, qui pene omnes verborum nominumque formas ex verbo פעל faciunt; quanquam non adeò accommodate, cum propter mediam *literam gutturalem*

illæ formæ, quæ *Dagesch* habent, exmi nequeant, ut vel tyronibus notum at: jam dudum ab aliis notatum est. In ando libro nonnulla de numero Poëtico Oratorio disserit, & ingenuè fatetur m in priori indagando ignorantiam, quod potuerit hactenus tres sui similes hexapos in universo Hebræo Codice expiscai una ratione decurrerent: *Oratorium ve* se deprehendisse, qui & brevibus ster, & longis, ac simul tempore mensu, & rythmo; hincque se arbitrari, eam hmi facultatem potius Rhetoricis consie principiis, quam Grammaticis: Rhetom enim accentum nihil aliud esse quam ficiosam retentionem spiritus, unde non habenæ ac retinaculi accepit, quod Hei aptè מתג *Methegh* nominarunt. Atque hoc in secundo volumine agit accentu, qui atus & suavitatis gratia circa dictiones atur, syllabarumque quantitate constat, ratio habetur motionum f. vocalium lonum & brevium, quæ longas vel breves abas efficiunt. Hinc quid accentus Gramticis *Euphonicus* dictus, *Metheg*, efficiat hic, onit, & Canones certos subjungit. Haud nen diffitetur, suppeteresse adhuc quædam na & notas in literis Biblicis, de quibus adrationi studiosorum nondum satisfecerit. discipulis etiam relinquere se voluisse ad gularem studiorũ consequendam laudem gitandi & inveniendi locum, iisque ansam quan-

quandam suis laboribus dedisse. *Tertium*
brum Hebraicè נגינה inscripsit, ut secu
dum מתג & primum טעם in quo multa c
ctè præfatur de Musicæ antiquitate, & qu
res est, scribit, ferri Mosen primum omni
conceptum mentis jubilum docuisse in cer
articulos, & membra redigere, cum quod
haud inerti sono, ut postquam mortaliun
liquis puritate cordis sui munificentias I
tacite perlustrans & animo percurrens, in
fabili gaudio lætitiaque fuerit correptus, n
jestatem omnipotentiæ ac divinam boni
tem, conglobatis sensibus velut è quod
fonte copiosissimo in exultationem proru
pens, modulatione vocis & linguæ arti
motu, distincte simul & ubertim laud
potuerit: & exemplum transmisisse
Israëlitas decantato singulari carm
Atque hinc posteris invaluisse con
tudinem quæ, hucusque etiam gent
moribus comprobata est, ut Deum div
que quantumvis inenarrabilia volentes
tione sancta ornare, hymnis & carmin
rem sacram faciant, quod ex *Homero*, *Or*
Lino, *Musæo* aliisque probat: Hebræam
vero gentem *Mosen* ad hanc usque ætatem
cutam tradit, sacrosanctam Scripturam
mnem miro modo in Synagogis quo
quadam voculatione cantillare, ut ex m
acceperit Judæis, & ex *Nicolao de Lyra* dic
rit, qui in 1. Paralipom. cap. II. sic inter
tur *canentes atque resonantes*; idest, legent

De accentu Musico.

is legis divinæ, quæ lectio fit per modum
tus ratione accentus. Huic *Lyra* pro-
ciato cum *Paulus Burgensis* repugnare vi-
tur, hunc cum illo conciliare studet. Post
docet, quem qualemque usum in re Mu-
accentus habeant, ita perspicue atque
ut mirari subeat, cur viri quidam alio-
doctissimi usum accentuum Musicum
um confictum rejiciant, qua in re &
pictati & experientiæ adversantur ac re-
tunt, quos vel *Reuchlinus* Noster meliora
re potest, cui jungi velim *Eliam* in libel-
e accentibus, & ex nostri temporis scri-
bus *Albertum de Raadt* in Commentario
nctationis Hebraicæ natura.

Nostrum autem merito præcipua ma-
gloria, quippe qui inter latinos primus
tum istum laborem aggressus, eoque, ut
inter doctissimos viros duriorem sibi
vinciam & in antiquissimorum volumi-
s laborem triumphalem arrogare sine
decore potuit: qui jucundo & læto animo
r tot ærumnas, tam diuturnas audaculo-
n impugnationes & mendaciorum plenis-
as diffamationes, tanta nihilominus vigi-
tia, tam multo algu & æstu amantissimis
braicæ veritatis auditoribus Linguæ san-
publicam notitiam præbuit, ut tandem
sacris literis cognito quid sit in vero, non
nper oporteat quibuslibet ignavi gregis di-
tatoribus fidem habere, quibus ineptissi-
s omnes nos ineptire judicamur, cum ipsi

sua opinione intelligentes omnia nihil intelligant. Est profecto id ad laudem patriæ nostræ insigne, quod *Reuchlinus* arbores severit posteritati profuturas, imò quod, ut *Orpheus* ad Ismarum & Rhodopen in Thracia, sic ipse ad jugum Hercynium in Suevia Pythagoreorum more docuerit divina Hebræorum carmina resonare, quoniam symphoniam recensitis hactenus libris subjunxit: diatonicum autem modulamen sibi attulisse *Bossosthenium* Sacerdotem fatetur, & harmoniam dicit fecisse *Christophorum Sillingium Lucernensem*, cujus, ac una quoque *Reuchlini* honorificam admodum mentionem fecit *Henr. Cornel. Agrippas* in epistola quadam ad amicum his verbis: *Rescribes autem inter cætera quid de* Christophoro Schillingo Lucernensi *& de* Commentariis *meis in* Paulum *perceperis. Legi ego nuper in fine operis integerrimi viri* Joannis Capnionis, *intitulati de* Accentibus, *mentionem ejusdem* Christophori: *gaudeoque permultum tam digno discipulo tam excellentissimum contigisse præceptorem.*

L. II. Epist. XV.

Hos verò tres de Accentibus & orthographia Hebræorum libros vulgavit Reuchlinus A. C. M. D. XVIII. mense Februario.

Vita Constantini M.

Paulo post CONSTANTINI M. vitam de Græco in Latinum convertit, & FRIDERICO Saxoniæ Duci ac Imperii Septemviro, Sapientis cognomentum adepto, dicavit sacrumque esse voluit. In epistola, quam nuncupatoriam vocant, de *Saxo-*

num

um origine differit, eosque ex *Thracibus* de- supr.
ducit, ut alio loco observavimus. De i- p. 97.
psius libri argumento nihil attinet dicere,
cum illud vel ex titulo abunde constet. Quan-
tam vero apud FRIDERICUM gra-
tiam inierit ob hunc illi inscriptum librum,
in ipsa *oratione* expressimus, ac in subjectis p. 50.
annotationibus quodammodo illustravimus; p. 150.
ubi ex *Heerbrando* relatum fuit, *Reuchlinum*
vocatum ab Electore Principe Wittebergam
misse. Ad quod sine dubio Sapientissimum
Ducem singularis Nostri eruditio permovit.
Estimavit hunc Capnionis laborem magni
magnus *Hessus*, idque testatus est literis Her-
bordia ad eum datis, quibus amicum com-
mendat his verbis: *Constantinum tuum* Spalati-
nus *mihi monstravit. Dii boni, satis mirari non
potui. Optimum Principem bono Principi ostendisti.*

Hinc recto ordine progredior ad alium Atha-
librum à Nostro latine redditum & notis il- nas. de
lustratum doctissimis, qui S. *Athanasio* ad- variis
scribitur, interque ejus opera compareт, & quæ-
variarum quæstionum titulo insignitur. Qui- stioni-
bus inductus rationibus fuerit ad hunc libel- bus.
lum edendum, exposuit in præfatione, hunc
in modum: *nuper collustranti mihi quæ recondita
venirem in cella mea libraria, offerebant se de subito
beatissimi ATHANASII Græca opera, quorum è
numero unū inter tot pretiosa jocalia librum de diver-
sis ad Antiochum principem quæstionibus inscriptum
seposui, quam maxime Tibi* (alloquitur ALBER-
TUM Principem Electorem & Archie-

 pi-

piſcopum Moguntinum, cui dedicavera
hunc tractatum) *& gracilitate, quem brevi pe
legeres, & ſubtilitate, quem libenter agnoſceres, n
modo acceptum, ut haud titubanter ſpero, ſed etia
gratiſſimum. Scio veneraberis & inter delitias h
bebis tantillum volumen, propterea quod & ſtrictim
non perplexim profundiſſima ducit in altum, & o
ſcura in lucem, & ſpectatorem quemlibet in ejus am
rem ſanctitudo quoque autoris invitat & allectat. M
cogitabam operæ me pretium publicè privatimque f
cturum, ſi Latinis etiam hominibus, me interpre
fieret ſub tuo nomine cognitus, & ſimul tantuli po
deris lucubratiunculam humeris meis judicavi ha
imparem, qui propter grandævam ætatem non ſum a
ſus adoriri grandiora. Proinde verti opuſculum h
Tibi dedicandum è Græco in ſermonem Latinum, fo
taſſe non ubique Latine, venia dignus, qui mal
autoris ſapientiam oſtendere, quam Rhetorum d
cendi fucum, ut qualecunque ſit, Athanaſii volum
ſit, non meum. Roboravit hoc meum inſtit
tum lepide rerum ſimilitudo. Quid enim magis par fu
rit? primo quidem quam Archiepiſcopo Moguntin
donari Archiepiſcopum Alexandrinum. Deinde ve
& eum Archiepiſcopum, qui olim tam diuturna
perſecutionem à calumnioſis proditoribus, ac me
dacibus Theologiſtis pro veritate non abſimiliter cu
donatore paſſus eſt, ſi liceat parva comparare magn
& tempora temporibus.* In hac comparatior
prolixior eſt, quam ut transſcribi queat. *A*
notationes autem rogatu *Thomæ Anshelmi* adj
cit: cum enim is queſtus eſſet de libelli macr
nimium corpore, timens ne tam parvæ ſt
turæ apud Bibliopolas perinde atque na
cu

dam subiret contemptum, respondit ei
linus: pomiliones quondam Romano-
in deliciis fuisse, gemmas item minutis-
s vænire quamplurimi, & lembo sæpe
eniri, quo classe nequeas. Inde fieri,
l non sit omnis rerum abjicienda exilis
ra. Neque sibi ajebat esse integrum
r recens adversum se Theologistarum flagitium
tum in Theologicis calamo edere. Pollicitus
m est, se veluti Peripateticum aliquem
insitu velle succinctioribus verbis aperi-
nestram, quo facilius captata occasione
navis hujus libelli quæstione studiosi ar-
osa inventa excudere queant. Atque sic
ropere tanquam in aliqua porticu de am-
is ad quamlibet quæstionem sermone
idiano & simplici, non domi quæsita
state pensum persolvit, & ad *Anshelmum*
. Quæ propterea commemorare pla-
ut si alicubi inveteratæ apud Pontificios
rstitionis vestigia deprehendat Lector in
iadvensionibus, judicet nostrum vel ea
aussa ausum haud fuisse errores repre-
lere, ne novam litigandi materiam quæ-
e videri potuerit. Haud enim latet eru-
i, librum de variis quæstionibus *Athanasii*
i à Pontificiis aliquoties pro fulciendis
neis quibusdam opinionibus de diversis
elorum Ordinibus, de modo appari-
um dæmonum, de purgatorio, de ima-
ous, ac aliis hujusmodi placitis, Cano-
scriptoribus ignoratis. Multis igitur

gravibus atque validis argumentis probat Athanasio perperam hunc fœtum tribui, eum supposititium meritò censeri. Qu ex adversariis quoque ipsis fatentur ap *Alanus*, *Martinus Delrio*, *Sixtus Senensis*, *Poss vinus* & *Bellarminus*, quorum testimonia duxit *Robertus Cocus* in censura quorund. ptorum veterum p. 190. seqq. edit Helms ubi obiter noto in tyronum gratiam men se legi à *Revelino* Latine redditum dictum bellum variar. quæst. pro à *Reuchlino*. N inter interpretes nullus numeratur *Revel* quorum tres tantum novi, Jo. *Reuchlinum*, *lent. Ampelandrum*, & Jo. *Lampadium*.

Libri de arte Cabalistica.

Majoris erat laboris conficere tres *Arte Cabalistica* libros, quos Summo Pont *Leoni* X. dicavit, àc una se suamque caus ei supplex commendavit : quod inpr fecit in extremo hujus operis, quo P tificem epistola compellat, eaque sig cat, se totum hunc librum ipsius subj re auctoritati, ut quæ displiceant, ciat. Confidebat tamen hunc suum natum ei non plane improbum visum improbatum prorsus iri: tum quod aliena labore nostris pateant, tum quod sem spatio legendis illis, quinquenne bell quod adversum se hostes gerant, si om nequiret vitari, saltem levare studuerit: denique ut & suorum esset apud *Leonem* quid, quo ejus benevolentior sit sui mem quoties paternum ipsius erga se anim

ıngere ac avertere inimici moliantur. Scie-
ıt enim non intermittere Colonienses quo-
lie susurris attentare pias Pontificis aures,
ɔdo per proxenetas conductitios, modo
r epistolas, cujus generis illæ fuerunt quas
ɔximeRomam miserint,ubi simul cum falsa
latione titulus mentitus sit Autorem. *Non*
m inquit, *tam* colenda Colonia; *tam ejus ve-*
anda Universitas. *sed* particularitas, *& qua-*
n inimicorum singularis colluvio, minimaque pars
itatis & ea insanior, hoc facinus fecit, ut tua san-
iti affirmarent, quæ vera non sunt: idque contra
ibitiones apostolicas, & contra mandatam Cæsa-
pacem. Quæ cum ita sint, eo minime ad-
:i se posse dicebat, ut suspicetur istiusmo-
ıominibus Pontificem fidem habiturum,
n potius crediturum gravioribus viris A-
ıanniæ superioris,omni exceptione majo-
ıs, quod nullum scandalum posuerit,nul-
ı ruinæ occasionem paraverit coram ulla
rmanorum plebe; hocque eò securius &
nius facere *Leonem* posse, quò de sua in-
:entia, pietate, fide integritateque â pluri-
; illustrissimis terrarum Germanicæ na-
nis summis Principibus, sanctissimis Epi-
pis, oppidis & civitatibus haut paucis per
:ras obsignatas & fide dignas factus esset
tior. Huic denique testificationi robur
ɔondus addere insigni doctrina & gravi-
e inclitos Ecclesiæ præsules, quos causæ
icibus *Grimano* & *Anconitano* Cardininali-
;, orthodoxæ fidei columnis, tanquam

peryſtilia junxerit Senatorios Aſſeſſores Pontifex, Sed hæc ſimiliaque his ſuo loco prolixius commodiusque memorabuntur. Nunc de libris ipſis Cabaliſticis à Capnione magno ſtudio compoſitis aliquid dicendum eſt, de quibus *Capnionem* ipſum in præfatione adeundem *Leonem* Pontificem audire juvat. Cum enim dixiſſet de *Pythagorica* Philoſophia à *Medicæis*, ex quibus familiam *Leo* X. ducebat, feliciter reſtituta, & ſemina veteris Philoſophiæ à Parente *Laurentio* jacta, ſub *Leone* filio in culmos ſurgere, ut ſpicas illius meter in omnibus linguis liceat, ac ſibi quoque re lictum aliquod ſpicilegium, conandumqu eſſe, quid in eo ſtudiorum genere poſſet, it conatus ſuos & merita in rem literariam ex plicat: *Italiæ* Marſilius Platonem *edidit: Ga liis* Ariſtotelem Jacobus Faber Stapulenſ *reſtauravit. Implebo numerum* & Capnion *eg & Germanis per me renaſcentem* Pythagoram *n nomine dicatum exhibebo. Id tamen absque* H bræorum Cabala *fieri non potuit, eo quod Pyth gora Philoſophia de Chaldæorum præceptis initia d xit, quæ patrum memoria diſcedens è magna Græc rurſus in Cabaliſtarum volumina incubuit. Erue da igitur inde fuerant ferè omnia. Quare de ar Cabaliſtica, quæ ſymbolica philoſophia eſt, ſcripſi, Pythagoræorum dogmata ſtudioſis fierent notior* Totum autem hunc tractatum per modũ di logi concinnavit, quo *Simonem* quendam J dæum *Cabalæ* peritum audituros introducit *laum* juniorem Pythagoræũ, & *Marranum* M
h

ctistam. Hos libros magni æstimarunt o-
s quotquot bonas rarioresq; literas ama-
, interq; hos *Leo* Pontifex, quemadmodú
chlino significavit per literas *Philippus Be-*
us junior Romæ scriptas VIII. Kalendas
as Anno 1517. *Libros tuos*, inquit, *Pytha-*
os Pontifex legit avide ut res bonas solet. Eos
evolvit maximus antistes Cardinalis Medices.
t cum gustum sanxerint, me convivam ha-
nt, qualem jam diu habuerunt libri de Verbo
ico *per te & doctis compositi, & eleganter perpo-*
. *Paulus Geraander* ex eodem loco co-
anno & tempore ad eundem scri-
ab omnibus Pythagorica ipsius expecta-
His in libris quid præstiterit, nihil
est commemorare, cum in omnium fere
ibus sint, & *Petri Galatini* de arcanis Ca-
licæ Veritatis XII. libris reperiantur ad-
sti. Quam male id habuerit *Hochstratum*.
d Noster magnam apud Pontificem &
nes probos doctosq; homines inierit gra-
n, vel inde luculenter patet, quod magno,
inani nisu hos Cabalisticos libros refelle-
aggressus sit. Extant enim tria volumi-
sub ipsius nomine edita magnificis admo-
n titulis, quorum prior hunc præ se fert:
sanctissimum Dominum nostrum LEONEM
pam decimum, ac divum MAXIMILIA-
IM *Imperatorem semper Augustum*, Apo-
jia *Reverendi patris* JACOBI HOCH-
RATEN, *Artium & Sacræ Theologiæ*
fessoris eximii, hæreticæ pravitatis per Colo-

niensem, Moguntinum, Treverensem, provincias Inquisitoris vigilantissimi, contra dialogum Georgio Benigno Archiepiscopo Nazareno, *in* causa Joannis Reuchlin *adscriptum, pluribusque erroribus scatentem, & hic de verbo ad verbum fideliter impressum, in qua quidem* Apologia *Inquisitor ipse multis occasionibus jam demum coactus, tum Catholicam veritatem, tum Theologorum honorem per solidas Scripturas verissime tuetur.* Posterior vero hoc insignitur titulo: *Ad Reverendum dignissimumque Patrem D. Joannem Ingevvinkel, Sacrosanctæ sedis Appstolicæ Protonotarium, Præpositum quoque Xantensem & Apostolicarum concessionum Censorem, Coloniensisque Ecclesiæ Archidiaconum, Apologia secunda Reverendi Patris Jacobi Hochstraten Artium & Sacræ Theologiæ Professoris eximii, hæreticæ pravitatis per Coloniensem, Moguntinum & Treverensem provincias Inquisitoris vigilantissimi, contra defensionem quandam in favorem Joannis Reuchlin novissime in lucem editam.*

Etsi vero hi libri sub *Hochstrati* nomine editi in dialogum tantum pro Reuchlino scriptum directi videantur, tamen sæpissime Reuchlinum per defensoris latus petit superciliosus Magister, & cramben aliquoties coctam recoquit: imò aperto etiam Marte ipsum aggreditur, & Cabalam ejus destruere conatur. Peculiare enim opus edidit, quod hanc habet inscriptionem: *Destructio Cabalæ, seu Cabalisticæ perfidiæ ab* Joanne Reuchlin Capnione *jampridem in lucem editæ, Sanctissi-*

mo Domino nostro Leoni Papæ X. per Reverendum Patrem Jacobum Hochstraten, Artium & S. Theologiæ Professorem eximium, & hereticæ pravitatis per Colon. Moguntin. Trevirens. provincias Inquisitorem æquissimum vigilantissimumque ad totius Ecclesiæ honorem reverenter dedicatum.

Opus novum.

Anno à natali Christiano MCCCCCXIX.

Longum foret recensere, quam frigide & inepte Hochstratus Capnionem ejusque defensores refutaverit. Haud certe majorem famam meruit, quam in *Speculo Oculari* consecutus est. Neque tamen defuerunt, qui Nostrum certatim quasi contra pertinaces adversarios defendendum susciperent. Inter hos primum occurrit *Petrus Galatinus*, qui suasu hortatuque DN. *L. Puccii*, Sanctorum quatuor Cardinalis, adhæc *Leonis* X. & ipsius demum Cæsaris MAXIMILIANI voluntate atque instinctu, de *Arcanis Catholicæ Veritatis Libros XII.* confecit, quibus pleraque Religionis Christianæ capita contra Judæos, tam ex Scripturis Veteris Testamenti authenticis, quam ex Talmudicorum commentariis confirmare & illustrare conatus est. Hoc opus similiter dialogi in modum compositum est, in quo colloquutores introducuntur *Galatinus*, *Capnio* & *Hogostratus*. Extat quædam *Reuchlini* epistola, qua *Galatinum*, cũ adhuc sudaret in laudato opere concinnando, ad illud perficiendum hortabatur,

Defensores Reuchlini.

Galatinus.

quam

quam vel ideò inserere huic nostro libello placuit, quoniam multa habet ad laudem Nostri singularem,& ipsius operis intelligentiam spectantia.

Petrus Galatinus Minoritanus, Joanni Reuchlino LL. Doctori S. P. D.

Hortaris me ornatissimis literis tuis, Capnio, Vir unice, ut in tui veritatisque diu tam acriter impugnatæ defensionem mihi aliquid scribendum dicam. Nimium profectò (quod pace tua dixerim) falleris, si vel te qui cæteros omnes contra veritatis adversarios veridicis argumentationibus semper egregie tutari consuevisti, vel veritatem ipsam quæ nullis potest obrui calumniis alterius cujusvis tuitione indigere putas. Quis enim diceret? virum Christianæ religionis integerrimum, divinæ humanæque Philosophiæ indagatorem solertissimum, Pontificii Cæsareique Juris peritissimum, omnium bonarum artium eruditissimum Romanæ eloquentiæ facundissimum, trium linguarum, quibus Deus arcana sua mortalibus reservavit, interpretem disertissimum, qui tot præclara edidit opera, ut ejus nomen seculis cunctis immortale permaneat, cuique (ut omnia simul complectar) parem nunquam tota produxit Germania, sibi ad sui ipsius defensionem satis esse non posse. Aut quis recte iret inficias, universa quæ abs te scripta sunt, per se, non modo adversus adversantes quam optime obsistere, verum eos quoque penitus convincere posse. Quum nihil prorsus eorum sit, quod vel Christianam veritatem non sapiat, vel ipsi veritati testimonium non perhibeat. Quandoquidem etiam ἡ γλῶσσα quandoque ἁμαρτάνουσα τὴν ἀλήθειαν λέγει.

Quas

us ob res quum neque tu cujusquam protectione o-
habens, neque scripta tua alieno defensore egeant.
ud quaquam certe Opus de Arcanis Catholicæ ve-
atis in Thalmudicis libris contentis, super articulos
ntra libellum tuum Oculare Speculum *nuncupa-*
m exhibitos, fundatum aggressus fuissem, nisi Re-
rendissimi Domini mei Sanctorum IIII. Corona-
tum Cardinalis, *&* *Reverendissimi* Adriani, *alio-*
rumque quorundam Principum Cardinalium, qui
veritatis discutiendæ gratia, hoc mihi oneris impo-
erunt, jussiones ad id me penè invitum induxissent.
ui quidem operi quamvis hactenus summa cum dili-
ntia insistere non destiterim, tum ut eorundem prin-
pum Cardinalium jussibus obtemperarem, tum pro-
tissimorum virorũ Jacobi Questembergi *Græcis La-*
tinisq́; literis pereruditi, Joannis Poticani (*s. Potkenii*)
Chaldaicis præceptoris mei, Stephani Rosini *Impe-*
torii Procuratoris vigilantissimi, & Casparis Vain-
ensis, *qui omnes rem tuam omni studio, omnique*
nimi corporisque labore curare non desinunt, assi-
uis exhortationibus maxime motus, ne dicam impul-
s. Amo tamen causa tui eo accuratius rei perfi-
endæ operam dare conabor, quo gratiorem tibi rem
te facturum confido. Quare divino favente Numi-
e, opus prope diem in lucem prediturum expectato,
eque tibi injucundum, neque Cæsareæ Majestati in-
ratum, neque Christianæ Reipubl. inutile (ut spero)
uturum.

Reliqua, quæ sequuntur in epistola, huc non pertinent, ac studio à nobis prætermittuntur. Fuit autem *Petrus Galatinus* gente Judæus, sed Christianam religionem amplexus nostrisque sacris initiatus utilem con-

pterea non prorſus abſolvi debeat, cum *Raymundi* compilator adhuc maneat. Sed hæc aliis dijudicanda relinquo. Mihi ſatis erit indicaſſe, *Galatini* libros occaſione litis Reuchlinianæ ſcriptos, atque, aliis in hoc genere deficientibus, utiles omninò eſſe, præſertim ſi non temere fidem iis adhibeamus, ſed fontes ſcrutemur, eoque omnia deducamus, ac altius enitamur. Aliorum laboribus frui utique licet, ſed non ignavorum fucorum in morem, qui alienis contenti, ipſi nihil aut in commune aut ſibi conſulunt. Quod utinam pondus aliquod apud ſtudioſos haberet, qui neſcio quo lethargo nunc ſopiti nihil prorſus curant meliores rarioresque literas. Erit, erit profectò tempus, quo excitati aliquando à negligentiæ ſomno, ſtudiis invigilabunt, quando ſuis literis honor & præmium reddetur. Non enim barbaries ſemper regnabit, nec craſſæ ignorantiæ tenebræ perpetuò imminebunt. Jamdudum exorta eſt lux, quæ in tenebris lucet, ſed tenebræ eam nondum prorſus comprehenderunt. Itaque illud adhuc exſpectamus aureum ſeculum, dum ferreum nunc eſt, & arma virumque orbis canit prope univerſus. Utinam exoriatur aliquis ex Capnionis cineribus, qui ignavum pecus excitet & ſoporem excutiat, ut illa tempeſtate factum ſcimus in Monachis otioſis & bonarum literarum artiumque oſoribus; has enim & cupide admittere, & libenter excipere & ſtudio amplecti debuiſſent;

ve-

:um cum alto supercilio barbariei expu-
atorem, *Reuchlinum* sprevissent, & recte
itariterque ab eo tradita repudiassent in-
enter, & abjecissent fastidiose, meritas de-
unt pœnas non stultitiæ sed vesaniæ suæ.
nim omnes boni meliorumque literarum
antes, indoctos illos homunciones oppu-
re, ac nostro suppetias ferre ceperunt;
rum tunc & multi & præcipua dignitate
diti fuerunt. Agmen inter eos merito
it *Huldricus* de *Hutten*, patria Francus, or-
e eques, qui ingenio acerrimo & animo
identissimo præditus litigantes cum Ca-
osie monachos verè exagitavit, & illam
tionem tum quidem vehementissimis scri-
s, sed aliquanto post armis quoque ex-
litis adortus est. Epistolarum sub obscu-
um virorum nomine scriptarum autorem
n esse, supra à nobis est ostensum. Al-
ius quoque *Dialogi* facta jam mentio est,
em ei tribuendum esse, conjecimus. Nunc
tur animo meo memoriæque ac oculis etiã
currit libellus illius ΟΥΤΙΣ NEMO inscri-
us, cum præfatione ad *Crotum Rubianum*.
a egregiè depingit cucullatorum & Theo-
gistarum Juristarumque istius ævi mores de-
avatos ac inanem persuasionem, ac si illi,
i neque *Magistri, neque magistrabiles*, aut alio
quo titulo ornati sunt, sanè prorsus intelli-
nt. *Nihil*, inquit inter alia, *sumus, ob id*
ad boni esse studemus, ac nihil scimus quia aliquid
le scimus. Gravius etiam invehitur in illos

Defensor Reuchlini Hutten.

gloriosos titulisque variis superbientes hi verbis: *hi sunt, qui cum literas ignorent, consilium tamen nobis dant, quid discere oporteat, & studiorum censores agunt, quorum à titulis præmia metiuntur, sic fere quærentes: quid est iste? quibus respondere licet: Doctor est, Magister est, Bacalaureus est. At si nihil istorum attigit, nihil est.* Capnionis vero expressam facit mentionem, eumque non nisi visum esse affirmat. *Capnionem*, inquit, *ab animi magnitudine omnis admirabitur posteritas, qui descendere cum his in aciem ac pugnam capessere ausus sit, & mira hoc felicitate, præter omnium opinionem. Qui si quam forte laborasset, tunc cum multis commune mihi fuisset hoc nihil.* In epistola ad *Julium Pflugk* equitem, Augustæ Vindelicorum IX. Calend. Septembris Anno M. D. XVIII. scripta, priori opusculo annexa, ita de suo in Reuchlinum studio loquitur: *ipse mihi negotium his diebus feci discurrendo, ambiendo, apprehendendo, dum optimum quemque ex aulis Principum in partes* Capnionis *traham. Quanquam huc ultrò illi concedant, nec jam opus sit, parare ipsi amicos.* Extant quoque ejus ad ipsum *Reuchlinum* literæ, *Bononiæ* exaratæ, quibus hunc erigit atque solatur, & confidenti animo esse jubet; *se enim jampridem incendium conflare, quod tempestivè erupturum sit.*

Pirckheimerus. Hutteno merito proximum adjungimus *Bilibaldum Pirckhaimerum*, qui illius honori asserendo insignes illas præfationes, quas *Luciani fugitivis & Rhetori*, præposuit, Latine à se

versis, destinavit: eidemque patria ex-
i & rei familiaris inopia nonnunquam la-
anti, & opem amici imploranti, prom-
beraliterque succurrit, ut suo loco dice-
. *Conradus Rittershusius* in Commentar. p. 24.
Pirckheimeri meminit praefationis tan-
eo piscatoribus *Luciani* praefixae, qua
contra Theologistas defenderit:
ut faceret, ab *Hutteno* est instigatus.
hic ad illum in literis *Bononiae* datis in oper. Bilibald. p. 264.
piscatorem, ubi editus est. Pul-
praefatione poteras Theologistas notare. Hi
latores, à quibus periculum est omnibus
dicunt. Hi se cohortati sunt mutuo jam
adversus bonum Capnionem, Hagostra-
quite ὦ βάρβαρε, βάλλε τὸν κυνίζοντα τοῖς ἀφθό-
ως. Et illi: πάντες ἅμα ξυνεστελλόμενοι ἐπ' αὐτὸν
extant *Reuchlini* ad Bilibaldum epi-
, ex quibus quanta fuerit inter utros-
familiaritas animorumque conjunctio,
apparet. De *Erasmo* pariter ex e- Erasmus.
constat, quo in Reuchlinum studio
it, quam nihil intermiserit eorum, quae
defendendum amicum spectarent. Su-
aliquot locis diximus honorificam
mentionem ipsum fecisse cum ad sum-
viros scriberet, quibus nihil quidem
addimus, nisi quod libellus de *Moria*
mentum illustre nobis hic praebeat; eo
, ut *Conradus Peutinger* ad Reuchlinum L. I. E-
scripsit, *non solum* Jureconsultos, *Sisyphi sa-* pist. ad
volventes, sed & plerosque superciliosos & irri- Reuchl.

tabiles Theologos *taxat*; (ita enim hos sol-
bat appellare Erasmus,) *& qui turmatim s-*
sentis conclusionibus adoriantur, & ad palinodi-
adigunt, recusantes protinus hæreticos clamant. T-
les Capnionem habuisse adversarios, nem-
ni non liquet. Igitur & *Capnionem* & se-
psum ultus est *Erasmus* isto libello; nam s-
quoque eosdem hostes est expertus gravis-
mos; quod *Huttenus* in epistola paulo an-
adducta testatur, quando ad *Pirckheimer-*
scripsit, quendam ejus Ordinis (Prædicat-
rii) fratrem apud contubernales suos es-
tiisse: *audisse se ex* Hagostrato, *persecutionem*
re in Erasmum, *propter* Novi Testame-
temerariam, ut ille ait, editionem.

Coloniæ quidam Reuchlinistæ.

Imo habuit Noster etiam in ipsa urbe A-
grippina multos amicos, de quibus eum c-
tiorem reddidit *Henricus Glareanus* Helveti-
on, inquit κατίβη κατὰ τὸ ἐν ὀργῇ αὐτῶν. *Est inpri-*
Johannes Cæsarius Juliacensis, *vir multa doc-*
na clarus, Græcaque linguæ peritus. Est H-
mannus Buschius *optime in te animo; qui quoti-*
nas rixas ob nomen tuum patitur, quique etsi car-
na in famosum illum Tungari *libellum coactus p-*
ediderit, tamen in his neque nomen tuum pos-
neque offendere te animus fuit. Nam & duobus
lis annis & hodie multa ob decus & gloriam tuam
pud hostes quoque claram patitur. Sub finem
terarum scribit: *Cæterum Universitas aut no-*
urbis studium nil adversus te attentavit, ni Unive-
tatem soli Theologi, si sic appellari debeant, con-
tuunt. Uterque & *Cæsarius* & *Buschius* f-
culi

liaribus epistolis studium suum Reuchli- declararunt. Ac ille quidem Nostro victoria quasi gratulatus est, eique significavit, Coloniæ libellum *Nazareni* Theologi, Cæsareæ Majestati destinatum excudi; ac se *Erasmo* literas accepisse in quibus *Capnionis* ioque sui mentionem faciat, & de duobus pusculis in illius laudem confectis. Hic item multo plures recenset *Reuchlino* faven- s, & inter eos quendam *Franciscanum* co- iomento *Strusz* signiferum & Ducem *euchlinistarum* nominat, virum patricium & pulentum, expertem quidem literarum sed men acerrimum confutatorem adversa- orum Capnionis, adeò ut etiam congre- entem istum Theologistæ timeant; qui e- s *Speculum Oculare* ad verbum teneat memo- er, & semper in sinu gestet, tamque in eo exercitatus, ut nihil objicere inimici pos- it, ad quod non promtissime statim ille re- ondeat.

Nec prætermittendus hic est Illustriss. ominus *Hermannus* Comes de *Nevenar*, præ- ositus Coloniensis, qui, teste *Hutteno* in pistol. ad *Jul. Pflugium*, Hogostratum fertur olonia expulisse, propter impurum nebu- nis figmentum, in quo hominem prosci- erat. Quo verò melius de hujus & nobilita- generis & eruditione Illustris viri, singulari nostrū bene volentia constet, epistolam ejus Capnionem hic subjiciam: *En tibi amicum* [illegible] *, qui tuas partes tenet apud* Leo- Herman. C. de N. ve- nar.

 dine

dios & Aquas. *Exegit à me literas commendatici[...] ut te ex itinere invisere posset, quod feci ipse non i[...] vitus, cum quod te amem, tum etiam quod illi neg[...] non potui.* *Contra* Honstratum, *id est* κυνόβρ[...] καὶ κυνόρυγχοι Canironchum *illum bona fama ho[...] paucula ineptivimus, graviora quaeque ad exitum [...] turantes, pedetentim contra beluam incedendum [...] quandoquidem externa praesidia nondum accesseri[...] conjunctis copiis expugnari commodius poterit.* [...] *gregie animavit me* Buschius, *idemque* Huttenus [...] *cit, ambo tui honoris propugnatores, quorum po[...] rior ille posterioribus ad me literis suis voluit, ut q[...] ties ad te scriberem, sui facerem honorificam m[...] tionem. Sed quid anserem me jubet stridere in olores? ille tamen cum sit amicus facile obtine[...] parere malim etiam ineptus, quam impietatis insi[...] lari. Tu autem nosti hominis ingenium, mores, [...] dolem. Praeter virtutes & genuinum splendorem [...] ius est candidus, cultus atque elegans. Te ita ob[...] vat ut praeferat etiam necessariis, literas ita colit, [...] nullum barbaries acriorem sentiat hostem. A* C[...] reano *quoque è Galliis nuper literas accepi, ubi par[...] nostras tenent eruditi aliquot, quorum indies exp[...] praesidia: apud* Eburones *idem facit religiosus ille q[...] dem, sed accuratissime doctus* Pascasius Berselius. [...] *rum, ego nihil opus esse judico tantis auxiliis co[...] ranas paucas, quas etiam nunc garrulitatis sua[...] det, alias intendi machinas, agitur res ductu opti[...] tum, hos valde suspicit hoc hominum genus.* [...] *ro brevi te aliquid intellecturum quod afficiat.* [...] *cipiunt jam paulum diffidere ipsi, tota adhuc fab[...] detur in capite* Astaroth. *Antheum nactus est for[...] tem* Hercules ille Ficticius, *qui ita seipsum ap[...]*

*noris præfatione de te loquatur. Memini ex ejus mo-
ore non semel audire: Doctus & revera is qui se* Fu-
mulum *appellat.* *Jacobus Spigelius* Selestatinus
Legum Doctor & Cæsari à secretis, *Jacobum
Fabrum* Reuchliniani nominis *præconem, acerri-
mum Theologistarum stimulum, imò malleum* ap-
pellat in Epistola ad Capnionem, quæ ulti-
Copus. ma est in lib. II. *Guilielmi Copi* Basileensis
Doctoris Medici Epistola, quæ similiter in-
ter Reuchlinianas legitur, magni quoque fa-
voris amorisque documentum præbet, quan-
do coram Christianissimo Rege Nostrum
conrra Episcopum egregie ipsum defendit,
atque dixit Basileæ celebratissimi eum fuis-
se nominis & in liberalibus artibus & literis
humanitatis, adeo, ut ea tempestate nemo es-
set ipsi comparandus. *Ruellii* & *Budæi* de nostro
testimonia quorum *Huttenus* meminit, non-
dum legere hactenus contigit. A Gallis ad
Italos progredimur, inter quos quamplurimi
Capnionis partes audacter atque aperte su-
stinuerunt. De *Francisco Poggio* Florentino
In Italia *Paulus Geraander* Româ ad Reuchlinum hunc
Poggius. in modum scripsit: Franciscus Poggius *Flo-
rentinus nuper ad Summum Pontificem oravit: Pater
Sancte! ego sumam mihi partes* Reuchlin, *& volo sta-
re loco ipsius. Legi suas lucubrationes omnes omnes,
quas habere potui. Homini fit injuria. Cui Pon-*
J. F. P. *tifex post multa respondit: Noli curure* Poggi, *non*
Miran- *feremus ut quicquam mali patiatur hic vir. Insigne*
dulanus. *Joannis Francisci Pici Mirandulæ Domini* de No-
p. 94. stro elogium ex ipsius *Staurosticho* supra à no-
bis

is est relatum, ubi *Reuchlinistarum* quoque (liceat enim uti mihi hoc vocabulo tunc inter eos, qui à partibus Reuchlini erant, recepto) ex Anglis facta mentio est. Nihil igitur attinet singulos memorare, cum universi vix numerari queant. Nam & Philosophi, & Poëtæ & Oratores & Theologi, & doctissimi quique omnes Reuchlino dediti, omnes pro eo certare parati erant. Neque ei deerant Principes & summo loco nati aut ad summum fastigium evecti viri, quorum nomina paulo ante recensui, ut supervacaneum esse putem hic denuo repetere. Non possum tamen prætermittere MAXIMILIANI Cæsaris ad Pontificem literas pro Nostro scriptas.

MAXIMILIANUS Cæsar, Romanorum Imperator ad *Leonem* Decimum Pontificem Maximum.

Maximil. epist. ad Leonem pro Reuchlino.

Beatissime Pater. Domine excellentissime. Licet alias Beatitudo Vestra causam quandam inter honorabilem, fidelem, nobis dilectum Johannem Reuchlin *seu* Capnionem *Consiliarium nostrum, & quosdam Theologiæ Professores studii* Coloniensis, *super quæstione de libris Hebraicis comburendis vertentem, venerabili* Episcopo Spirensi, *Principi, consanguineo nostro devoto, dilecto decidendam commiserit, & præfatus* Capnion *servata juris forma per eundem Spirensem tanquam Beatitudinis Vestræ Commissarium absolutus fuerit, nos quoque pro pacificatione istius ne-*

Socii utrique parti silentium imposuerimus. Nihilo minus intelleximus præfatos adversarios Consiliarii nostri Capnionis novam actionem in urbe, & apud Beatitudinem Vestram, nulla tamen interposita (ut fieri solet) legitima appellatione, contra ipsum Capnionem instituere. & etiam præter viam ordinariam & regiam justitiæ, quam ex industria student vitare, variis viis & modis ipsum oppugnare: Et solum ad hoc tendere, ut litem in longum trahant, & hunc virum integrum, bonum, doctum, & à Catholica doctrina nihil dissentientem, & ea quæ â se scripta sunt, potius ad instantiam nostram, & in bonum finem, ac communem Christianæ Reipublicæ utilitatem ac consultationem fuisse emissa. Existimamus omnino esse officii nostri, viri tam integri, innocentis, & de nobis optime meriti protectionem suscipere. Propter quod Beatitudinem Vestram quanto majori possumus studio instanter rogamus, dignetur ad singularem nostri complacentiam, hanc rem, quæ nobis plurimum est cordi, ferventius amplecti, & imposito perpetuo silentio adversariis illis captiosis Theologis, qui etiam non veriti sunt in commissione eorum nuper apud Beatitudinem Vestram impetrata, nos, & alios Principes nostros Germaniæ taxare. Causam istam penitus extinguere & suffocare, ut innocentissimus vir ille â tam sinistris vexationibus liberatus, tanto commodius ultimos ætatis suæ annos peragere, & aliis studiis quæ ad communem Reipublicæ Christianæ utilitatem emittere in animo habet, liberius vacare possit. Quemadmodum Beatitudo Vestra latius ex Reverendissimo domino Cardinali Sanctorum quatuor, & Oratore nostro intelliget. Faciet in hoc rem æquissimam, se dignam,

& Rei-

& Reipublica Christiana utilem, nobis autem pergratissimam, omni filiali studio & officio erga se recompensandam, quam Deus sua sancta Ecclesia diu conservare dignetur incolumem & illæsam. Datum in Insbruck XXIII. Octobris.

Hæ preces commendationesque, hi tot tantique Reuchlinianæ innocentiæ gravissimi testes & acerrimi defensores debuissent omninò aliquod pondus habere, & habuissent utique, nisi aureis suis artibus adversarii justitiæ rotam stitissent per septennium. Ita expertus Noster est suo exemplo, verum esse, quod *Alexandrum* VI. Pontificem Maximum dixisse ferunt: Cum potentissimo Rege aut Principe malle sibi bellum esse, quam cum uno ex fratre mendicantium ordinibus. Omnia enim habere eos, qui nihil habent, ac inexpugnabile esse id hominum genus, quacunque certandi via adoriaris. Nam quod Hermannus Buschius Pasiphilus testatur in literis ad Capnionem Coloniæ datis, Theologistæ ingentem pecuniæ summam Hochstrato repræsentarunt ad faciendas largitiones pro obtinendis suffragiis. In cujus rei meliorem fidem placet ipsa Buschii verba exscribere: *Item Theologista, ut etiam comperi,* Jacobo Hochstraten *proximis diebus mille quingentos aureos per Trapezitas Romam miserunt, non ad victum, qui Monachis tenuis esse debet, nec ad necessarias impensas litis, nam minore summula, ut reor, hæc administraretur. Sed quod vehementer suspicor & illis male vortat, ad faciendas largitiones, pro obtinendis auro suffragiis, qua jure non sperat.*

Colòniartes aureæ.

Hutten. præf. in Neminem p. 14. col. b.

Haud

Haud ergo abs re *Hochstratus* in dialogo, qui *Hochstratus Ovans* inscribitur, hunc in modum loquens introducitur: *Necesse habui vulgatam incedere viam, agere literis commendatitiis, pecuniis niti, & largitionibus immodicis, ut magnæ sunt opes nobis mendicis, atque mendacia struere contra insontem, quæ non insolens, neque imperitè confinxi, atque haud difficulter credita sunt Romanensibus.* Omnium vero Theologistarum furorem & insaniam luculenter describit his verbis laudatus antea Buschius: *ô si videres nunc ora & vultus Theologistarum, talis est furientis invidiæ species, talis est insaniæ delirantis viva effigies, inflatis buccis contrahunt supercilia, caperant frontem, lumina tragica quadam torvitate horrificant, pallent, rubent, stupent, gemunt, striduntque dentibus. Quid? quod tanta bile tantaque perturbatione concitantur, ut etiam impiis quandoque vocibus non abstineant. Nam modo Reverendissimum Cardinalem* Grimanum *ut indoctum cavillantur, modo ut semper suspectum infamant. Præterea audent aperte jactare perversissimi homines, nisi secundum se pronunciatum in urbe fuerit, ab Ecclesia & summo ejus Pontifice se defecturos, & schisma novum suscitaturos. Alii ad futurum concilium provocaturos se minantur. Alii dicunt, quicquid contra se statuerit Papa, nullius momenti esse, neque pro Papa habendum eum, qui ab se suaque sententia dissentiat. Tam cæca, tam præceps est arrogantia istorum, ut non pudeat etiam postulare obnoxium sibi Summum Pontificem esse, se palam omnibus Ecclesiam esse dictitant, sine se in rebus fidei Papam nihil decernere nec posse, nec debere, conclamant. Nihil hercle secius aut honorificentius de summo*

Pontifice loquuntur, quam de puero sub ferula [illegible] *vivente, cui nihil nisi ad pædagogi sui nutum* [illegible] *grum sit aut liberum loqui. Mera deliramenta* [illegible] *effutiunt, meras insanias deblatterant apud magna-* [illegible] *suos, quos factioni sui faventes habent. Cæte-* [illegible] *ad humiliores amicos mittuntur* Bidelli *qui vo-* [illegible] *cantur, & seculi sui infamia* Pepericornus*: hi passim* (*si Diis placet*) *in triviis de sententia* Parisiensium [illegible] *cantant, cui refragari non levius putant esse sacrile-* [illegible] *gium, quam Evangelium non recipere.*

Quæ omnia quum sciret Reuchlinus & secum reputaret, haud immerito dixit ad *Albertum* Præsulem: *expectandum nobis est, quid futurum sit,* Christusne *vincat an* Chrysius? Sed ordine rem omnem uti suscepta, gesta ac composita Romæ utcunque fuit, enarrabimus. Quum igitur, ut supra diximus, duo Purpurati, *Grimanus* & *Anconitanus*, judices nominati constitutique à Pontifice essent, qui totam caussam tractare & litem dijudicare debeant, & à quibus provocare ad alios haud liceat, summum illi studium adhibent, ut secundum juris præscriptum cuncta fierent. Principio itaque diem dicunt, quo utriusque partis procuratores comparere in judicio jubentur. Quibus morem gessit *M. Joannes van der Wick*, in Romana Curia caussarum curator *Reuchlini* partes sustinens; sed *M. Joannes Kætenbruer* in eadem Romana Curia, & *Hochstrati Arnoldi de Tungaris* aliorumque Theologorum Coloniensium procurator judicium jussa insuper habuit, & ad præstitutum diem non adfuit. Undè Capnio-

præfat. ad Athan. de var. Qq.

p. 47. seq.

Judicium Romæ institutum.

pnionis procurator, posteaquam caussam omnem, eum in modum, ut nos suo loco narravimus, coram judicibus exposuisset, *Kaeten-brueri* comparare detrectantis contumaciam accusavit, eum contumacé reputari, ac eo nominę, quemadmodũ fieri in hujusmodi causis consuevit, literas, quas vocant, *inhibitorias* sub censuris & pœnis Ecclesiasticis etiam pecuniariis decerni, & concedi à delectis sibi postulavit judicibus; Id cum denegare ipsi non possent, & contumacem pronunciaverunt *Kaettenbruerum*, & literas in hanc sententiam scripserunt:

Literæ inhibitoriæ in Hoch-stratum.

Nos *Dominicus*, Episcopus *Portuens.* *Cardin.* *S. Marci, Judex & Commissarius, præfatique Rever. Cardin. S. Eusebii ejusdem caussæ etiam judicis & Commissarii subdelegatus &c. Authoritate Apostolica nobis commissa, & qua fungimur in hac parte, vos omnes & singulos supradictos & vestrum quemlibet in solidum tenore præsentium, requirimus & monemus primo, secundo, tertio & peremptorie, vobisque nihilominus & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis pœna, quam in vos & vestrum quemlibet, si ea, quæ vobis in hac parte committimus & mandamus, neglexeritis seu distuleritis contumaciter adimplere, canonica monitione promissa ferimus in his scriptis districte præcipientes mandamus, quatenus infra sex dierum spatium post præsentationem seu notificationem præsentium vobis seu alteri vestrum factas: Et postquam pro parte egregii Viri domini* Joannes Reuchlin *LL. Doctoris principalis præfati vigore præsentium fueritis requisi-*

requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus, immediate sequentes, quorum sex dierum, duos pro primo duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremptorio termino ac monitione Canonica assignamus. Ita tamen, quod in his exequendis unus vestrum alium non expectet, nec unus pro alio seu per alium se excuset, accedentes propterea quò fuerit accedendum. Reverendissimo in Christo Patri & Domino, Domino Dei & Apostolica sedis gratia Archiepiscopo Coloniensium sub interdicto ingressus Ecclesiæ, ejusdem in spiritualibus & temporalibus Vicario seu Officiali generali, cæterisque Officialibus judicibus, commissariis, delegatis, subdelegatis, ordinariis, extraordinariis, quibuscunque quacunque authoritate fungentibus, & præsertim Arnoldo Tungaro & cæteris Theologis, Theologiæ facultatibus, inquisitoribus & Universitatibus omnibusque aliis & singulis, quorum interest, intererit, aut interesse poterit, quomodolibet in futurum quibuscunque nominibus censeantur, & quacunque præfulg ant dignitate, de quibus pro parte dicti Domini Joannis Reuchlin Principalis fueritis requisiti, seu alter vestrum fuerit requisitus sub excommunicationis, suspensionis & interdicti aliisque ecclesiasticis signis & censuris, etiam trium millium ducatorum auri de Camera boni & justi ponderis, pro una ipsi Camera Apostolica, & pro alia medietatibus parti applicandorum pœnis, quas ferimus in his scriptis, quasque quemlibet hujusmodi nostra inhibitioni contravenientem incurrere volumus, ipso facto inhibeatis, quib s nos etiam una cum præfato Reverendissimo Cardinali S. Eusebii tenore præsentium sub similibus pœnis inhibemus, ne ipsi, vel eorum alter in causa & causis hujusmodi per se, vel alium

lum, seu alias, publice, vel occulte, directe, vel indirecte, quovis quæsito colore vel ingenio, in vilipendium litis pendentes & jurisdictionis nostræ, imo verius Apostolicæ, aut in dicti Domini Joannis Reuchlin *Principalis, partisque, in præjudicium & gravamen, lite & causa hujusmodi sic coram nobis indecisis pendentibus, quicquam attentare seu innovare præsumant, seu præsumat. Quod si secus factum fuerit, id totum revocare & ad statum pristinum reducere & ad dictarum excommunicationis & aliarum sententiarum & pœnarum declarationem earumque aggravationem, reaggravationem, interdicti Ecclesiastici appositionem, ac auxilii brachii secularis invocationem procedere curabimus, justitia mediante, præfato vero* Domino Archiepisc. Colon. *duntaxat excepto, cui ob reverentiã suæ pontificalis dignitatis deferimus in hac parte, si contra præmissa vel eorum aliquid fecerit, per se, vel submissas personas, dicta sex dierum canonica monitione præmissa ingressum Ecclesiæ interdicimus in his scriptis. Si vero hujusmodi interdictum per alios sex dies immediate sequentes sustinuerit, ipsum in scriptis simile monitione canonica præmissa suspendimus â divinis, verum si præfati interdicti & suspensionis sententias per alios sex dies dictos XII. dies immediate sequentes, animo, quod absit, sustinuerit indurato, ipsum in eisdem scriptis simili monitione canonica prævia ex tunc excommunicationis sententia innodamus. Diem vero, seu dies inhibitionis seu inhibitionum vestrarum hujusmodi atque formam & quicquid in præmissis feceritis, seu alter vestrũ duxerit faciendum, nobis per vestras literas patentes, aut instrumentum publicum harum seriem seu designationem in se continentes, sive continens, remissis patentibus, quanto citius poteritis fideliter intimare cure-*

(c)uretis. Absolutionem vero omnium & singulorum, qui præfatam nostram excommunicationis sententiam incurrerint, sive incurrerit, quoquomodo nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum patentes literas, sive præsens publicum instrumentum hujusmodi, nostram inhibitionem continentes, sive continens, exinde fieri, & per Notarium publicum *nostrumque & hujusmodi causa coram nobis scribam infrascriptum, subscribi & publicari mandavimus: Sigillique nostri jussimus & fecimus appensione communiri. Datum & actum* Romæ *apud S. Marcum in ædibus nostræ solitæ residentiæ, sub Anno à nativitate Domini M. D. XV. indictione tertia, die vero Veneris decima nona, mensis* J*anuarii, pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini LEONIS divina providentia Papæ X. Anno II. præsentibus ibidem venerabilibus viris Domino* Demetrio *Calc. Archidiacono Ecclesiæ Aquilejensis,* Ambrosio *de Popaitis Clerico Concordiensi, Camerariis nostris, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.*

Summam hujus sententiæ Reuchlinus *Guilielmo Copo* Medicinæ Doctori apud Parisios perscripsit, ut Christianissimus Rex eo talia monstrante agnosceret atque cogitaret, se fraudibus *Pœnitentiarii Parvi*, quippe *Fratricelli*, & de *Fraterculorum* numero deceptum seductumq; fuisse: ac quo minus Capnioni succenseat, si elogia quibus Scholam Parisiensem hactenus, dum mater erat, extulerat, deinceps posteaquam noverca facta sit, recantaverit.

Cæterum contra hoc Judicium interdi-

ctum *Hochstrati* asseclae, multos contra Ca-
pnionem famosos libellos vulgarunt, eo in-
terim modeste quiescente, & injurias calum-
niasque omnes patienter tolerante, cum satis
sciret fidem à probis viris haud haberi suis ad-
versariis, nec suam lacerari famam posse ab
infamibus istiusmodi hominibus, qualis
Pfefferconius erat, qui crucifer, ut publica
tunc fama ferebat, à duabus crucibus pati-
laribus, datâ pecunia, liberatus fuit. Inte-
rea denuo litigantibus dicitur dies, XIII.
Januarii mensis Anno M. D. XIIII. (Versio Speculi Ocularis.)
quo electi sunt duo interpretes *Ocularis Speculi*,
super quo praecipuè vertebatur quaestio, alter
quidem pro *Hochstrato*, alter pro *Reuchlino*.
Quam enim produxerat Hochstratus versio- (Christo Welser Praepos. Ratisb. ad C. Peutingerum.)
nem istius libri, sub sigillo, ut ajunt, Uni-
versitatis Coloniensis s. Facultatis Theolog.
tanquam mutilam & mancam, multisque fal-
sitatibus refertam, rejecerunt judices & ali-
ter converti voluerunt *Oculare Speculum*, non
mutilum, sed indiscissum, integrum, ac ex
omnibus suis compactum partibus, semota
omni orationis pompa, phaleratisque pro-
cul explosis verbis, atque juridice, ut in-
quiunt, magis, & secundum ipsam verita-
tem, quemadmodum Romae tunc invete-
ratus illorum mos erat, qui aliquid in caussis
interpretandum assumunt, ut verbum verbo
reddant. Id & injunctum sibi & fecisse se,
profitetur *Martinus Groningus* Bremensis, Ju-
ris utriusque Doctor, cui convertendi nego-

tium

um pro Reuchlino impositum fuit: ejus-poque translatio post diligentem à judicibus institutam inquisitionem, inventa verior praelata alteri est, quam concinnavit *Hochstratus* interpres. Etsi enim *Jacobus* in octo *Groningum* male convertisse calumniatus, ille tamen nihil cunctatus suam interpretationem defendebat, negotiumque referebat ad arbitros altae Alemanniae, in qua lingua scriptus ille liber erat: & è vestigio tredecim fere locos opponebat, quos Inquisitoris interpres pessime traduxit, ac potius pervertit, quam convertit. Saepissime autem adversarii & interpellari & provocati, ut eos locos diluerent, minimè responderunt. Eam causam illorum traductio tanquam perversissima & calumniis undique scatens à judicibus ignominiose abjecta, Groningi autem in corona gravissimorum clarissimorumque virorum ad examinandum *Oculare speculum* à Pontifice electorum, publice & lecta, & examinata & inventa fidelis fuit. Praelata versio Groningi.

His ita constitutis ad rei summam judices progredi, litemque mature disceptare atque componere cupiebant. Sed id omni nisu impedire conati sunt Jacobitae, caussae quippe suae diffidentes; malueruntque eam differre, ad Kalendas, ut ajunt, Graecas, aut Concilio nunquam finiendo committere, aut à judicibus datis avocare & ad alios sibi faventiores devolvere. Hinc cum delecti Doctoribus quibusdam Theologis rem exa-

minandam tradidissent, conquesti mox
apud Pontificem Hochstrati complices,
tam *caussam fidei* & *universalis Ecclesiæ* c
mitti paucis hominibus, petieruntque
plices, ut m lti alii iis adjungerentur. C
tra verò *Reuchlinistæ* dicebant, istam l
contentionemque non fidei sed invidiæ c
sam appellandam esse, & consistere di
xat in facto & humano jure; procedi igitu
bere secundum jura constitutionesque,
profanis causis fieri soleret. Verùm
tifex, importunis Inquisitoris precibus
gatus atque permotus, plurimos causs
sessores judicibus adjungi voluit. C
fuerunt ab utraque parte nominati duo
ginti viri, doctrina præstantes; è quib
ptem pro *Reuchlino* adhibiti sunt, sed
sponte abierunt, ut quinque tantum rem
rint: reliqui omnes pro Jacobitarum part
tro' icti sunt. In his tamen etiã quidam
logiæ Magister Parisiensis repulsus fuit, prop
quod affirmabat, se nil neq; dicere neq
cere posse contra matrem suam facult
Parisiensem. Quo dicto risum adstan
movit, ac tanquam suspectus â Con
fuit exclusus. Alius etiam Theologiæ
gister sua sponte ex consessu abiit. Re
serunt igitur octodecim *deputati*, ut in
legitur, *homines celeberrimi*, & *lumina*
Archiepiscopi, *Episcopi*, *Pœnitentiarii*, *Refe*
rii, *Regentes in Sapientia Romana*, *Theologi*, *Com*

Multi assessores Judicibus adjuncti.

rii Fratrum Minorum, & *magister Palatii Sylvester Prierates* cum *Generalibus aliorum ordinum mendicantium*, plerique de D. *Dominici* familia, solicitatores simul & cognitores causæ. Nihilo tamen secius potentior veritas triumphavit. Nam posteaquam crebri conventus deliberationesque de lite componenda habitæ fuissent, prima itemque altera in capella, quam vocant, Papæ, ac iterum alia in templo *Beatæ Mariæ* de *Pace*, & alibi alia, decretum tandem fuit, ut ad certum præstitutumque diem singuli sententiam suam atque suffragia literis consignata adferrent, additis quoque rationibus, cur ita statuerent. Convenerunt igitur omnes Anno 1516. 20. Julii die, ac præsentibus innumeris fere viris ad dictum modum suffragia tulerunt. Primus omnium *Georgius Benignus*, Archiepiscopus Nazarenus, Theologus antiquæ eruditionis approbavit *Oculare Speculum* & *Parisiensium* aliarumque Universitatum, id damnantium, sententiam libere condemnavit. Hunc excepit *Episcopus Malfetanus*, natione Græcus, doctissimus senex, qui simile tulit suffragium, ac una addidit, *Jacobum Inquisitorem* accusatoremque graviter esse puniendum. Similem in modum *Petrus Gryphus* Episcopus Foroliviensis pronunciavit, & sic ordine reliqui omnes, præter novum *Sancti Palatii Magistrum* (nam qui ante hunc erat S. Lateran. Palatii Magister, aperte palamque professus ac testatus est sæpius, innocentem esse Reuchlinum,

Vota lata pro Reuchlino.

num, ejusque *Oculare Speculum* denuo Romæ publici juris per calcographum fecit, tanquam librum talem, qui Ecclesiæ usui magis quam scandalo sit) qui, quum hæc tot & tam illustrium virorum suffragia pro Reuchlino audivisset, instinctu Hochstrati per Nicolaum de Schovenberg mandatum, ut vocant, Apostolicum de supersedendo â Pontifice extorsit. Metuebant enim *Jacobitæ*, judices secundum suffragia protinus sententiam contra se & pro *Reuchlino* dicturos. Atque sic omnia suffragia in manibus *Jacobi Sketæ, Trebani, Clerici Aquiliensis diœces.* pub. imper. autoritate notarii & hac in causa scribæ, permanserunt. Interea cum sententia suspensa hunc in modum esset, *Hochstratus* Thrasonice jactitavit, se *articulos*, quos ipse cæsim membratimque ex *Oculari Speculo* extraxerat, coram Concilio velle disputare, cui respondebatur, totam caussam satis jam disceptatam disputatámque esse. Unde *conclusiones* & *corollaria*, quæ valvis Tabularii & alibi Romæ affixerat, diripiebantur, & luto pulverique injecta pedibus conculcabantur: denique ei interdicebatur à judicibus severè, ne talia deinceps auderet atque faceret. Major etiam Reuchlinistarum pars illud Inquisitoris factum putabant fuisse contra aliquod juramenti calumniæ caput. Alii dicebant, quod fuerit *species notæ Senatusconsulti Turpiliani*. Turpiter profectò ubique se dedit & turpes decipiendi corrumpendique artes insuper ac nil

Sententia suspensa.

pensi

isi moderatique habuit, dummodo aliod malæ suæ caussæ patrocinium parare tuit. Haud ergo præter meritum in lauio aliquoties Dialogo introducitur sequenn in modum verba faciens: *Mihi crede*, init ad Eduardum Leum, *nihil omissum, quod ad famam nostram tuendam, & ad perdens* Capnionem. *Nam cum semel crebra flagitane* Capnionis *jussi essent Grimanus & Anconitanus nunciare, effeci ut sorsum de scripto pronuntiarent quo minus de successu dubitarem, apposui nova jusempe alma* Universitatis Colonienses *& hujus ris* Lovaniensis, *sentimentum. Atqui antiquasuit, & accurate excussum, & rejectum, tam à pa*Concilii Lateranensis, *quam ab aliis cognitori-Respondebant tum quidam dicaciores, sorores Universitates olim forte virgines, modo merere litutas, & impudentia scorta omnia superare. lausisse de toto libello pronuntiare, cum testentur se tacat vidisse consulationem, & non adjunctam sub titulo declarationem. Sic solent, magnanime* Leo*nardi illi ludere nostratia. In summa tempori*[illegible] *concessi, & subornavi* Anconitanum, *qui* Reuchlini *non semel diceret, Pontificem nol*[illegible] *illorum clientulum ferre sententiam, neque ju*[illegible] *quidem. At pro eo pronuntiandum non esse, & Theologorum agmina offendisse non expediat.* [illegible] *enim columina Pontificia structura, ruit uni*[illegible] *in nihilum collapsis nobis, iccirco & nunc qui*nos *servatos, valere apud populum autoritate volunt, quod illis videtur tibicen Ecclesiæ Ro*[illegible]. *Itaque male securum reddidi* Capnionem *& velut ex insidiis inopinantem adortus prostravi*

feliciter, & confeci penitus. Hic animadverte, quantis ærumnis & muneribus expugnaverim pudorem judicum, qui sine gravi verecundia nescierunt modo condemnare, & quod illi ipsi judices toties testati nuntiquam esse condemnandum; quanquam occasio multum adjuvit, quæ est optima rerum gerendarum administratrix. Nam à Roma solverat Stephanus Rosinus, *illic Cæsareus procurator, &* Joannes Wick *patroni* Capnionis: Grimannus *extorris factus*, Nazarenus, Malfetanus, & Forolivienfis *Episcopi mortui, qui judices hujus causæ. Mortuus* Cardinalis Senogalliensis, *exautoratus* Adrianus Cardinalis S. Chrysogoni, *deportatus* Franciscus de Soderinis, *viri optimi & integerrimi, atque amici præcipui adversario, propter summam illius eruditionem. Adhac infesti sunt nunc Romani Germanorum literatura, & libero eorum judicio, liberiorique calamo.*

Eadem iisdem, ut apparet, verbis, repetit ex hoc dialogo auctor *Paraleipomen.* ad *Conradi Urspergensis* Chronicon p. m. 358. licet ejus mentionem haud fecerit. Atq; hinc Monachorum fraudes haud obscurè patent. Interim *Hochstratus* rebus ita Romæ suspensis, domum vacuis manibus rediit, nil nisi dedecus reportans. Nam quicunque subdolas ipsius artes perspectas habebant, hinc judicare facile poterant, *Reuchlinum* vicisse. Quapropter etiam non tantum bonorum odium sed ingens præterea periculum sibi accersivit, quod vix ac ne vix quidem evasit. Nam cum Roma discedens Noribergam iter fecisset, Coloniam inde perrecturus, insidiæ ipsi à *Reuchlinistis* paraban-

bantur, quas, si præmonitus non fuisset, certe haud effugisset. Ac ne sic quidam excessisset, evasisset, erupisset, nisi *Marchionis Brandenburgensis* salvo conductu à persequentibus tutus fuisset. Verum, *Pirckheimero* judice, *Deus, qui procul dubio in partibus fuit, & Reuchlinum, virum innocentem, ex ore Leonum & Draconum eripuit, ille sibi vindictam reservavit, quam suo tempore gravius fulminaret. Ideò etiam sine Reuchlinistarum vindicta impii peribunt.* Cæterum haud abs re illi, qui *Reuchlini* caussam & hostium fraudes juxta perspectas habebant, ei de victoria gratulabantur, eamque publice decantabant & passim celebrabant: inter quos vel primo loco nominandus est *Ulricus Huttenus*, qui *Melanchthone* teste, classicum suo sodalitio cecinit. Hujus est *Carmen triumphale* victoriæ *Reuchlini*, cum pictura etiam in illius conspirationis gregem contumeliosa, ubi unco trahitur quidam, qui cum Judæus aliquando fuisset, suam operam in Capnione lædendo atque evertendo, conductam illam quidem, magna, ut credebatur, pecunia, dedisset. Ita *Camerarius* in vita Melanchthonis narrat, mihi tamen videre nondum contigit istud triumphale carmen. Interim alio carmine ab alio pro Capnione scripto defectum supplebo. Nam *Eleutherius Byzenus* haud absimili, ut opinor, modo, triumphum Reuchlini versibus descripsit, cujus, & titulum, & summam cum lectore communicare visum fuit. Titulus planus

epist. ad Hutten.

Triumphus Reuchlini decantatus ab *Huttena.*

p. 19.

& *Eleutherio Byzeno.*

& ſimplex eſt: TRIUMPHUS DOCTORIS REUCHLINI, quem tamen mox pluribus verbis ita declarat: *Habes ſtudioſe Lector,* Joannis Capnionis *Viri præſtantiſſimi Encomium triumphanti illi ex devictis obſcuris viris, id eſt,* Theologiſtis Colonienſibus, *&* Fratribus *de* ordine Prædicatorum *ab* Eleutherio Byzeno *decantatum.* Huic Carmini præmittit præfationem ad Principem ac populum Germanorum, qua illis gratulatur, quod è faucibus perditiſſimorum hominum Theologiſtarum, ſumma contentione Capnionem eripuerint. Hinc graviter invehitur in *Hogoſtratum*, cujus opprobratam in Italia inſolentiam ſibi aliisque Germanis fuiſſe, affirmat. Poſtea Theologiſtas ardentiori quam Turcas odio dignos majorique oppugnandos opere, clamat. *Hi ſunt* inquit, *quibus temporum infelicitate recta ſtudia interierunt, literæ proculcatæ ſunt, divina Theologia ad inutilem loquacitatem, meras nugas, aniles ineptias recidit. Latius jam evagor. Nec vos pigri agnoſcitis Theologiſtæ, veſtræ vobis culpæ conſcii. Quibus profecto lætius nihil ominor, quam ut regnaſſe vos dicatis. Valent artes, vigent ſtudia, florent ingenia, barbaries exulat, doctiſſimum Pontificem veſtræ piget ſtoliditatis. An quicquam ultra audebitis, quibus tam infeliciter auri Judaici piſcatura ceſſit? Ne facite. Oculos habet Germania, vobis detractum velum. In aperto conſtituti, neminem celabitis. Regnaſtis, aut malo Chriſtianæ Reipublicæ fato, aut eorum qui vos paſſi ſunt ſcelere. Quis enim per Deos immortales tam iniquus Pontifex, qui nobis primus hoc jugum imponebat? Aut qui ita igna-*

[illegible]

[illegible] Caputo [illegible]

C[illegible] perlegissem, [illegible] lud [illegible] quod brevem [illegible], & nonnulla [illegible] Meretur id profecto [illegible], ut hoc [illegible] laudi perpetuae [illegible], ac [illegible] in publicam lucem [illegible] ab [illegible], cum [illegible] adeo sit, & [illegible] Lectori [illegible]. Nam [illegible] docti [illegible] hoc ipso [illegible].

Dicat [illegible] Germania [illegible]
[illegible]
[illegible] Caputo [illegible]
Et [illegible].
Nec tamen [illegible] est Germania [illegible],
[illegible], & [illegible]
Integer ille tamen [illegible], abjice curas,
Si qua tibi belli est, [illegible] Pirona gerendi
Ulla rei, [illegible] vendicat omne
[illegible] est. Quod si unquam moenia possit
Helvetium [illegible], populique [illegible]

Capu-[illegible]

Exiguos Rheni fonteis, & sortis iniquæ
Te premerent casus, ruerent turresque domusque
Occideret populus, solo hoc tua staret alumno
Fama super, scirentque tuum venientia nomen
Secula. Quid cives fortunam aut arma timetis?
Iamdudum est aliquid muro vivacius isto,
Capnionis immortalitas. Turribus ac templis istis, tectisque domorum
Munera quæ vester vobis largitur alumnus.
Invitis equidem fortunæ osoribus amplæ:
Et quibus in voto est famam allatrare bonorum.
Qualis erat, stat adhuc, stabitque cadentibus istis
Contemptum in cinerem. Nanque hac compage soluta
Corporis, ille tamen vivet. Mors juris habebit
In Capniona nihil. Jam vertice sydera tangit.
Jam divinus homo volat, & mortalia temnit.
Invidiaque sua major, nec tangitur ulli,
Nec curat quenquam, merito tu patria gaude
Læta tuo, quod enim genuisti, hæc ille rependit
Præmia, ut in seros maneat tibi fama nepotes.
Vos etiam ante alios certate & vincite cives.
Vester hic est, & ut est, passim jactare licebit.
Quod foret exitio populi, vestroque parandum
Sanguine, desidibus vobis, & pace solutis,
Ille dedit, peperitque suo discrimine famam
Nominis æterni, quæque omne supersit in ævum.
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
Ingeminetque iterum, bis Io Victoria clamat,
Et secum clamare jubet Capnione recepto.
Invitatio ad celebritatem. Huc juvenes, huc ite senes, celebrate triumphum,
Turba ruat matrumque virumque, & læta puellæ
Agmina, compti omnes, & festis cantibus omnes,
Serta gerant, floresque viis, & olentia spargant
Gramina, dent frondes & primos veris honores.
Dent manibus teneros frondenti ex arbore ramos.
Sit demissa viris toga vestis, sit vaga castis
Instita matronis, longæque volumina Pallæ.
Præterea lectæ peregrino ex æquore baccæ
Inclusæque auro gemmæ, cum torquibus aureis.
Sit stola, sint limbi, vinctoque monilia collo.

Seri-

icaque, & raræ vestes, precioque coloreque.
strophium,& capitis velum,quod cum nive certet:
icquid & ornatus, quicquid cultusque nitorisque.
quod quæque potest, & quod sua quæque facultas
te finit, quæ cuique domi stat copia rerum.
adida succinctas commendent Galbana nymphas
zona,virgineumque astringens fascia pectus.
raliumque teres rubicundi insigne pudoris.
æque alibi molles signant gestamina mores.
c etiam castas deceant. Sint vertice nudo
terga effusis, quos verberet aura, capillis.
raque contortis circundent tempora sertis.
a omnes hi voce canant, uno ore loquantur,
iam sibi servarunt Capnione super laudem.
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
x melior cur dicat Io se causa dedisset.
esare ab Euganeis nacto spolia ampla tyrannis.
rte tamen melior, sed non pugnavit in armis
oster hic, haud gladios præfixaque robora ferro
gnantis gestamen erat: neque casside vertex
lenduit, & nullus munivit pectora thorax.
rtatum ingenio est, vicit tot millia solus,
ctor ab oppressis Venetis Galloque subacto
tra Athesis tumulos, & onustas nubibus Alpeis
rrarum dominus siquando ad vota redibit,
uæ diis persolvat patriis, augustior illo
ausus erit populi, & pro conditione triumphus
ltera tum scænæ facies erit, altera pompæ,
perhibenda oculis alio spectacula ritu.
gians ipse auro, & curru sublimis eburno,
st Venetas se ostendet opes, quosque Adria longo
empore, tot spoliis populorum aggessit in unum
hesauros vehet, & raptas prædonis iniqui
ivitias portabit aqua terrisque petitas.
spoliatorum misere patrimonia regum
unt & scelerum authores in vestibus atris,
une ligati omnes, vinclisque tenacibus omnes,
ec se jam Venetos dicent, aut esse putabunt:
erga prement equites, atque auxiliaria belli
urba ducum ereptique armis, & ab hoste recepti

Digressio ad Cæsarem Maximilianum.

Capti-

Captivi cives, nitidisque exercitus armis,
Et quæ non locus est, ut nunc ex ordine dicam.
Omnibus argentum Germanis, omnibus aurum
Ex præda dabitur, gemmæque, & purpura & ostro
Distinctæ vestes, & si preciosius istis
Esse potest aliquid, diversis tunc quoque surgent
Fixa trophæa locis, victorum æterna subinde
Virtutis monumenta suæ, memorabile nomen
Sentiet hoc, miroque feret nova gaudia Rhenus,
Et se lætitia ripa diffundet utraque:
Exultabit agris, & campo ludet aperto.
Carolus Magnus. Qualis erat, cum te reducem victricibus armis
Orbe pererrato, victisque, quot orbis adisses
Marte æquo, populis, tumido lætissimus amne
Acciperet domitis regnantem, Carole, Gallis,
Deque tuis genti tradentem nomina Francis:
Aut certe quam lætus erat, patiente supremam
Italia cladem, rigida Friderichus ab Alpe,
Cum transportaret, Suevisque exponeret arvis
Terribileis aquilas, mortemque ferentia castra
Sentiet hoc, secumque Ister feret amne secundo
Perculsura feros tristissima nuncia Turcas.
Ultimus arctoum transibit rumor ad Albim.
Isque tibi gaudebit ovans, hilaremque perinde
Ostendet vultum, & pleno lasciviet amne,
Acsi forte suos iterum cognoscat Otones
Victores Latii, patriam componere pacem.
Scilicet excisis Venetis Germania ducet
Longe alium in morem tibi Maxmiliane triumphum.
Capnion ingenio triumphat. Nunc locus est merito Capnionem inducere plausu:
Ingenioque viri dignas persolvere grates.
Ingenii labor est, sint præmia digna labori.
Par animo referatur honos, neve haud sit honorum
Auspiciis vicisse tuis, sine Cæsar ovanti
Quanquam etiam lauri, quam tu, cum præmia magnis
Confers ingeniis, hac vatum tempora cingis.
Non petit ipse quidem, sed nos decerpimus illi.
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
Obviaque incedat parvæ prope mœnia Phorcæ,

ta potest numero Capnioni laeta reverso
dux currus vehitur, victisque triumphat
bus, & secum scelerata agit agmina turbae.
nim, victosque jubet se duci ante
victam populo praedam. Ne quaere quis hostis
uror, monstra ipsa vides. monstra omnia mon-
bra.
idea mactanda manu. Sed ab Hercule certe
sta est, vicitque senex, victorque triumpho
inici Fratres duci jubet, hostibus illis
ctum est bellum. Tum qui adjuvere trahuntur
triumphales Capnione sequente parantis.
tis delecta manus. tu Tungare frustra
moerens, quique insignes Ortuine furores,
eras tecum vanam sine viribus iram.
omes, & belli scelerata ligatur origo
hristi temere sectam traductus Apella.
n sequitur numero non enarrabile vulgus
: Sophistarum, vinctique a fune Magistri.
omnes immane nephas, ausoque repulsi.
, quia tunc spectat manibus post terga ligatis.
ltra audere, & victorem agnoscere victos,
Dicat Io, si ie novit Germania, dicat.
racuum curis, atque ambitione solutum,
itemque sibi, reliquoque suavius uti
pore quaerentem, studia inter sancta librosque
elegata fessum, effoetumque senecta
ere senem innocuum, nil tale merentem.
a viros movit, quia nil superesse videbant,
Bernense nephas, quo se inquinare liceret.
xere diu, placuit Capnione reperto
re invidiae stimulos, solitumque venenum.
itis quo principio se accingere possent
io, curas recutitus apostata soluit.
ilium que dedit, sed versu dicere durum est.
eris grano germanum nomen adepti.
olim poenas fugientem, extrema secutum,
obriis coopertum hominem, famaque sinistra,
inque reum, simulantem, ac multa voventem
hristi traxere fidem, praestabat in illa

Quomodo petitus Capnion

Vide lector.

Jo. Pfefferkorn judaeus

Relli-

Relligione mori, & pro factis solvere pœnas,
Quam bellum ac fœdas nobiscum accendere lites.
Quomodo lacessitus Capnion. Nescio quæ stolidus commenta edenda pararat,
Certe aliquas nugas, patriæ secreta relictæ
Sacra recludebat, Judæosque igne cremandos
Censuit esse libros, passimque hæc edita jussit
Esse palam, populoque legi, jamque id fore magnum
Crediderat, nugasque suas laudabat ineptus.
Tum dare consilium nostris magnatibus ausus
Bellus homo, gravibus caussam de rebus agebat.
Contra aliquid noster facto consultus eodem
Scripserat, ignarus, quid proposuisset Apella.
Arripit hic ansam, ventum est ad jurgia, movit
Magnum animum Judæus homo, scelus omne refellit,
Et pro se dicit Capnion, iterumque rebellem
Et quiddam sceleris molitum, insigniter acri
Impete congressus fundit, vidistis euntem
Fronte humili, cives, audistis humillima verba
Ridiculi capitis, ut qui nil Marte valeret,
Fraude nova peteret, demisso ibi perfidus ore,
Pallidus, informis (quanquã est hoc semper) & atra
Flebilis in tunica, monachos adit, haud ita facti
Ignaros, ut Apella dolo prætendit, ut ipsi
Causa theologistarum. Hoc simulant. Tunc falsa movet miseratio fratres
Continuo, & bellum Capnioni triste minantur,
Ni si quæ ediderat, damnet, verbumque retractet,
Esse aliquid scriptum damnabile, seque peritos
Hinc inde arreptos varie distendere sensus,
Et monstrare nefas, quenque ignoraverit ipse
Eluere errorem, solos se cernere verum
Hochstratus. accusator & judex Idque ab se quæri. Negat ille errasse, paratur
Indicium, accusat Capnionem, & judicat idem
Acer Hogostratus, scriptis quoque lædere quærunt
Allexere Ubios fratrum ad se cœpta Sophistas,
Una omnes ruere, & pugnam miscere parati.
Pallidus in primis, & olenti Tungarus ore,
Tungarus. Ultro scribit opus, cui putidiore Minerva
Ebrius Ortuinus scabris se versibus addit.
Ortuinus. Deinde alii certant. Hos tu Chrysippe Meneni

No

ldes populo? vel non damnabis aperte
um nulla Anticyra purgabile virus?
lum bellum illud erat, sed grande periclum,
:os ausus & dementissima cœpta,
um, notæque viri facundia laudis
lat cunctis, Capnioni instabat, & ignis
gerebatur, quam quò graviore periclo
onfecit, eo devicto lætior hoste
icat Io, si se novit Germania, dicat.
Heraclites risum Democritus iret
am immodicam, vel quod se audacia tantum
it, vel quod cui totum insania pectus
at, recte sapere & se dicere credat.
um tamen est illis; sese omnia solos
:, quid verum, quid falsum, quid sit iniquum,
:a non Phœbi tripodas, Deloque petitum
disse deum, Dodoneasque volucreis.
et & siquid Libycis in syrtibus, Hammon
rit vapido de sole calentibus Afris.
vera minus. Sed nescio, quid mihi tandem
it, reor hoc ipsos, ubi pessima dicunt,
scire, sed examini contendere atroci
ia, ut rectum vertant; iterumque revertant.
is innatum est scelus hoc, naturaque primum
vires paulo post indidit usus;
que incussit radici, acremque vigorem,
idis scelus in quodvis, genitisque nocere.
um hæc cum superis habeant commercia divis
tosque deos in vota nefaria possint
, cum placeat, vel cum sua dira libido
.sque velit livor, mentesque superbæ.
perque nefas gerere omnia, dicere, rursumque
dicta ire, prius confessa negare.
am stare animi decreto. Non ita Protheus
: in varias species, & vincula ludit
tum, pluresque nodos haud novit eundi
s multorum hominum Vertumnus, & ora
his pugnam miscentibus obvius astat
& intrepido fatuos secat ore malignos.
que libros, mordet, laceratque, necatque.

Stultitia theologistarum

Theologista ultro errans.

Capnion in theologistas.

Occidit, facit infames, inhibetque tacere.
Enumerat scelera, & mores. Prodit numina quae
Viribus, ignotos prius, & nil tale veritos
Posse, dedit documenta sui. quantumque petitus
In dubium surgat, monumento apparuit isto.
Tum fremere atque intra iram se rumpere Fratres
Lis exultare, & palmam ostentare [illegible],
Judice non modico, cui non sententia praeceps
Excitat assensu vires Germania laetae
Addidit, & miro Capnionem evexit honore.
Jamque triumphales urbes introducere currus.
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
Totaque in occursum Capnioni effusa, frequenti
Excipiat plausu victorem, & laeta salutet.
Tam bonus, & vita tam frugi, rectus ad unguem
Unus homo vicit tot millia, dicite Fratres
Apostrophe ad fratres. Unde est tantarum vobis prudentia rerum,
Quae quis vera sciat, nescire ut oporteat illum,
Irrita si vobis videantur? an improbus omnis
Qui non est vestri dicetur sermo cuculli?
An quicquam est, quod vos rarum atque necesse sciatis,
Laniger ignoret Capnion? nisi de scobe si quid
Theologistarum. studia. Scriptum legitur, vestrae artes, indita vestris
Disciplina animis, quam nec nescire pudendum est,
Nec scire ingenuum, vel agendis utile rebus.
Quae vos Eumenides igitur, vel qui furor egit
Summum hominem pugnam legisse potissimum ad illam?
Si certare libet, vel si superare docendo,
Vestri aliquem similem de vestra afferte farina
Vaecordes, quid enim superis conferre paratis?
Effractoque Jovem in terras detrudere olympo?
Nec cerebrum vobis, nec pectora sanior esset
Quanquam tot furiis rationi ereptus Orestes.
Sanior, occisum quae Penthea portat, Agave.
Nemo ita delirus, nemo a se alienus, & extra
Theolog. de spiritu. Se positus, qui non errorem agnosceret illum.
At sapere hoc vobis, & (quae dementia vestra est)
Mentis opus visum est sanae. Nam spiritus ajunt

Quo

unquam poteras ullo didicisse magistro;
quoties est relligione loquendum.
er doctis, tantum credentibus inflat
hoc sanctus? certe is, at cur potius non
l in hac dictum est a vobis lite, vel actum;
s hoc voluit somni prædicere Frater?
is noctu Morpheus? fallaxque Phobetor?
ego quondam inter carpenteis pensa puellas
uid simile, & vestris æquabile nugis
nuique puer. Didicistis aniles
arteis, & sanctus dicitis illud
nfudit, qui si inspirare volebat,
hoc potius Capnioni a labe remoto
omini? cujus vitam non polluit ullum
, in cujus mores nil præter honestum
est animus multa illustratus ab arte.
nctus is est dicendus, qui dedit istud,
novi semper quiddam vel hiantibus inflat,
ui fuerit, qui sacrum armare veneno
Christi corpus, mortisque medelam
usam facere, & fomenta salutis
perpetuæ, in crudelem vertere cædem.
ile nota cano? male nota. Sed occidit illo
s Henrichus gladio, mixtamque perenni
a interitum mensis accepit eisdem,
bus Pauline tuis. Non hoc scelus ajunt
n est, qui multis successimus annis.
r cocus ille fuit, qui miscuit artis
ienta novæ. Semel, inquis, fecimus illud.
egat, sceleris affert monimenta secundi,
re jam nostro. Tum vos ussisse sopito
i Lessero, & sanctum voluisse videri,
:i fratres jactent ne scilicet ultra
concessa suo hæc insignia soli.
lem simulata deum responsa, jocosque
æ Mariæ, per vosque infecta veneno
enta palam monstrat, scelerata Vigandi
bita ad populum, diroque asserta libello,
: remansa labris, conceptam in crimine malem.

Attende F. Prædicatorum scelera.

Henricus imperator sacramento intoxicatus.

Bernense nefas.

F Wigandi Wirt immensum scelus

Jam vetus historia est. Quod galla Lutetia narrat
Parrhisiense delictum Unius est anni, quoddam de plebe cadaver
Restituisse animas, vestrasque ut crederet arteis
Decepisse rudem populum, pœnasque dedisse.
Vestra hæc sunt, & adhuc alios deposcitis igni:
Num veniæ locus est? non est locus. Urite flammæ,
Etsi non æquum est, solo in Capnione furenteis.
Invehitur in prædicatores. Tot saltem vitiis dignos necis, urite flammæ
Dominici Fratres, morbosam exurite gentem.
Tot scelerum autores. Tu qui Capnione subacto
Arsurus fueras, dignam, roge, concipe flammam.
Ite omnes, conferte struem, componite fasces.
Dedecus immodicum flamma ulciscemur in illa.
Ferte picem, miscete fasces, date sulphura cives.
Et reliquum vulgus pœnis abolete secundis
In Capnione nocens, & adhuc graviora relictum
Dedecora ausurum, lætos tamen ille triumphos,
Et plausus ferat ante suos, læteque ferenti,
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
Fr Jacobu A-starothus inquisit. hæret. pravit. habitus. Paratus triumphal. Nec det Hogostratto in populo componere lites,
Aut damnare bonos, funesti è fauce latronis
Insonteis animas rapiat, sed jam ille ligatis
Post tergum manibus, frendensque & vincula mordens
Conspiciendus adest venienti Phorca triumpho
Da pompæque locum, foribus sint templa reclusis,
Sint ornatæ omnes quibus hostia concidat aræ
Sparge viis flores, vernali gramen odore
Difiice, privatas ostendant singula posti
Serta affixa domus. Vos quicquid nobile cives
Quicquid habetis opum, ruite è penetralibus imis.
Quicquid inest pulchri, quicquid mundique venustique,
Utque ea spectentur, sublimilibus edite tectis.
Pendulaque è pictis hinc inde aulæa fenestris
Ornatura latus demittite parietis ampli.
Vos quoque finitimi speciem hanc augete Suevi.
Vestrarumque aliquod date signum divitiarum
Et festum celebrate diem, celebratior ibit
Vix alius, qui vera magis det gaudia vobis

Vos

ornate urbem, proprioque extendite cultu
ia. Vos portas tectoque aliunde paratu
pico muros: turreisque implete domusque.
: honor, vestrum decus est, vobisque propinquo
onione redit, quam nobis gloria major.
t à vobis. Omnes audete Suevi,
um ornamentum plausu jactare superbo.
præferte aliis, solitosque excellere solos
iis Italos, fama ferte esse minores,
misque alicui vestrum componite civem.
tiam audemus. Germaniaque obiicit omnis
io decoris, fulgentemque omnibus horis
ore perpetuo, pro se & pro laude suorum
lit lucem, Monachis sinit ilia rumpi.
r tamen hoc reliqua est Germania vobis
is toti decus hoc quod prodiit unis.
Dicat Io, si se novit Germania dicat.
emque suum nullo fraudetur honore.
lebri pompa spoliis curruque propinquum
vehunt juvenes tabulasque, & signa colossos-
ie
ue devictorum imbellia, sumptaque furtim
aenta viris, telum imbecille, librosque
lia & fracto figenda ex hoste throphæa.
rgumenta hic, & mille feruntur elenchi,
tis nocuum murmur, linguæque prophanæ
gæque manus, promptique invadere rictus.
ue obliquum deflexa superciliique
ctæ frontes, oculique horrenda tuentes,
æque genæ, & rabiosa silentia pressis
pta labris, plenique errore Cuculli,
simulacra ignis, quo perdere sueti
is animas, atque utiliora docenteis.
ique, & luxus, ventresque, unctique catini
es sapidæ & pandi nidore palati.
elera & labes & morum monstra suorum
umque nefas, & reproba verbi Vigandi:
n Berna dedit novitas, sibique ipsa malorum
a corda, dolique agiles, & jurgia, & iræ.
aque in populo levis indulgentia Romæ

Ad Suevos.

Fercula in triumpho Capnionis.

Arma Theolog.

Ignis

Crapula

Vide. Berna

Conscientia.

Indulgentia. Crimen Hogostratti & qua se falsarius arte
Muniit Arnoldus, dehinc qua veterator Appella
Proditione dedit caussam belloque triumphoque
Hochstratus Improbaque Ortuini Musa, & lutulentus Apollo,
Factioque exitialis, & ausa calumnia multum.
Tungarus. Et rapti precio tituli, nullisque negata
Nomina docticulis & opinio vilis honorum.
Pfefferkorn Sanguineique styli, & multis funesta papyrus
Et Plutei infames, graphiumque & inutile tempus
Ortvinus versifex. Consumptum studio, & citra ullum industria fructum
Quaeque capax scelerum est in pingui mantica tergo
His armis soliti in magnis progressibus uti,
Ambitio Theologistarum, Fracta dolent, spectantque vehi, quae deinde sequuntur
A se oraturum simulacra erecta dearum.
Numina theologistarum. A quibus auxilia, & coepti munimina belli
Speravere rudes, quibus ambitiosa quotannis
Thura precesque ferunt stolidi, quae numina prima
Constituere loco, quarum omnes, resque minasque
Coepere auspiciis quibus & siquando secundis
Casibus è bello reditum furiisque fuisset,
Superstitio. Grata relustratis posuerunt munera templis.
Prima superstitio est, contemptu ignavior omni
Tota pusillanimis, digna atque indigna ferendo
Anxia, tristis, iners, manibusque ad sydera passis,
Omnia credenti similis, similisque sequenti.
Saepeque respiciens, timido abjectissima vultu,
Multa putans, puerile loquens, alta omnia sperans,
At nihil inquirent, versata in sorde lutoque.
Barbaries. Hanc primo posuere loco. Sedet arce secunda
Rustica Barbaries, tota aspera, tota rebellis,
Horrida, vilis, atrox, contempto sordida cultu,
Omnis munditiae fugiens, fugiensque nitoris.
Lauta nihil, nihil urbanis se moribus aptans.
Neglectae rationis egens, stat pectore crasso.
Fert sublime caput, perplexae in vertice vepres,
Impexique rubi, totoque in corpore sentes.
In toto stimuli, manuum sunt arma pedumque
Extantes, solidique, & acutae cuspidis ungues
Et mucronatae circum fera pectora spinae.

Ora

quallent, inolenti est squama palato.
lingua jacens. Ea diva inamabilis ultro
nquam vocat, & nulli se adjungere certat.
primi faciles fecere Sophistæ.
tia in extructo sedet Ignorantia lecto *Ignorantia.*
, deses, iners, & obeso ingloria ventre
a, vorax, semper levis, ebria semper.
io, deformis, hebes, rudis, omnia jactans.
s, non illa oculos habet, utitur una
io lingua, sinit ore explere ferinam
luviem, nullum est in fronte cerebrum
est sensus, manibus, pedibusque vagatur
, tenebris gaudet, nutritque profunda
in nocte viros, gerit ordine nullo *Obscuri viri.*
oque modo, sæpe hæc sibi displicet ipsi.
ue viros, qui quod sua numina adorent,
titulos, doctique in plebe putantur.
ta loco misera invidia est, turpissima rerum. *Invidia.*
ecta tamen, sed culta frequentibus aris.
ici primo dignantur honore sodales.
identi similis, summumque petenti.
inax, truculenta, furens, nisi pelle tegatur,
cra genas, neglecto pallida somno.
iops, sine vi semper, mœstissima semper.
nocere bonis alieno læta dolore.
o, cunque haud possit, quos perdere vellet;
s acuit tacito sub murmure dentes.
s huic nihil est, nihil intra viscera succi.
et solo piceique alimenta veneni
vincunt. Sed cum sine tegmine tres sint,
ugineo sola est velamine cincta.
pectastis, fœta armis, fœta ruinis
e hosti spolium, quæque est ablata supellex
que ut veris concedant numina divis
t gratum. Nunc deinde sequentia cives
atque hilari Capnionem accersite plausu
at Io, si se novit Ger[illegible]nia dicat.
piit, factum est, dep[illegible]a minacia Fratrum
lere jugum, tum quæ servire negabant
, domitæ sunt in spectacla coacti

Schola theolog. Colonieniensis.

Et rabidi Fratres, & amantes vana Sophistæ
Lugeat & planctus Agrippinensis acerbos
Det schola, humoque oculos lugens defigat, & hujus
Pœnituisse mali, det signa, & aperta relinquat
Erroris monimenta sui, veniamque precetur
Et pacem infœlix undeunde extorqueat, oret,
Dedat captivos etiam, sua crimina Fratres
Dominici, toruosque nefas crudele Sophistas.
Dedat opem, si quis tulerat, ferat omnia supplex,
Fœdus adorato saltem ut Capnione reportet.

F Jac. de Hochstraten.

Quam mallet laqueo vitam finisse, vel ensi,
Quacunque impellente manu, latus obdere apertum
Teter Hogostratus, quam pompa inducier ista.
Sed neque perditior neque flagiciosior alter
In Capniona fuit, tunc, cum tu perdite judex
Lectus, & absurdis in litibus arbiter esses
Idem accusator. Dic quo vesane pudorem
Fert omnem tibi livor edax: I perdite vinclis
Nexe feras post terga manus ad grata ruenti
Ante tuos tractus socios spectacula vulgo.
Ite deis inimica cohors, tamen ite Sophistæ,

Obscuri viri.

Obscuri prodite viri, turba indiga lucis.
In nullo versata die; prodite Sophistæ,
Lustrales animæ, scelerisque piacula tanti,
Ite graves Monachi, nam quæ mora? convolat omnis
Ut videat populus. Vos nunc miracula recte
Facti estis, parta est nunc primum gratia vobis.
Verum inter socios sapientum octavus, & alto
Tertius è cœlo lapsus Cato, nomine gaudet
Dives Hogostrattus peregrina ab origine sumpto
Vel Cato vel Cacus dicetur, sed puto Cacum

Vile

Ore exhalantem furiales dicere flammas,
Præstiterit, sanctis inimica incendia Musis.
Mandentem cruda, & libros, ipsosque vorantem
Librorum autores. Vome perdite, & egere sumptos
Assueta plus parte cibos. Confundite succos.

Purgandus ab insania Hochstratus.

O medici, miscete h[illegible]s, absorbeat æger
Bis duo veratri pondo. Nisi viscera purget,
Vix equidem speres isti superesse triumpho
Ut fremit, ut ferus est, ut se indignatur in istis

Specta-

choreis, ferroque & fune ligari,
jam fronte minax. Da cornua fronti,
tis ungues, vecordem Juppiter arma,
atum est iræ, tantum sit roboris, ibit
excitis Bemorum è montibus ursis,
que hyrcana, si quando amiserit absens
s catulos, pœnos superare leones
ssit furor est, Afroque ferocior angue,
su petere, & jaculari è fauce venenum.
quid sacra de religione deoque,
pes magna de re, clamabit ad ignem,
o damnare volet, si scripseris, idem
ribentem, & scriptos abolere libellos.
let, poscet flammas, clamabit ad ignem.
n est, ignem, si falsum scribitur, ignem.
m est, ignem, si injustum quod facis, ignem.
est totus, vorat ignem, vescitur igni.
est pulmo, spiratque è gutture flammam.
tur, stomachus calet igne, ipse omnia adurit.
oquitur, flamma est, flamma est, quod scribit
nem
in ore gerit, prima hæc atque ultima vox est.
est nasus, duræ sunt lumina frontis
candenti cor è carbone coactum est.
am in vinclis ægre se continet, ignem
inus exclamet, volet hunc ardere triumphum
ium quoties quicquam audit, clamat ad ignẽ:
ies legit, atque aliquos hoc perdidit igne.
is sex juvenes ferratis cogere vinclis
tuere feram, solo à Capnione ligari
it, quanquam sæpe ingeminaret ad ignem,
retque ignem. Non se priore tuetur
iceps lycio metuenda chimæra colono.
a quod Cacus, non quod spuit Ætna timen-
tum est,
turque metu Typhoëa flamma minori
, quo mundum Phaëton pene usserat igne,
Troia perit, minor est. Nec vincitur illo
des Aemonium quem flant in Iasona tauri.
o se Eumenides, vel quo se Cerberus armat.

Sævitia Hochstrati.

Hochstratus ad ignẽ.

Ignis hochstrati.

Scilicet hoc uno nihil est violentius igne,
Si successus alat, si se fortuna furori
Misceat, & quantum est iræ, vis tanta sequatur.
Dii te agitent Ortuine nephas, ut tu in capite isto
Virus habes, utisque oculis, ut tu omnia visu
Consceleras. Naso vates quem carmine pingit
Invidiæ vultus, non multum abludit ab illo.
Ne mihi dic studium, ne dic mihi pessime vitam.
Neve inconcinnos mores verissimus index
Omnibus est vultus, qui docet esse malignum,
Esse levem, semperque malum. semperque paratum
Officere. Ut taceas, quid jam septem egerit annis
Forsitan haud dicam, dicam haud, at verius omni
Conjiciam vero, te cuncta audere, nihilque
Posse negas? at te produnt tua carmina, sed cur
Crimina non potius? Neque enim videoque legoque
Putidius quicquam, totum infla versibus utrem,
Infla ambas buccas, ut te uno carmine vincat
Buschius, aut aliquis Musarum mactus alumnus
Isque tuis similes, si quid certaveris, uno
Mille die versus faciet. Tu te esse poetam
In populo jactas? quia quo te insania ducit,
Huc potes emuncto pituitam mittere naso.
Carmen ait scribo, dicam indoctissime carmen,
Quod pecus Arcadiæ pecora inter inertia rudit?
Et quod cantat Epops, & quod feralis ab alto
Nunciat Ascalaphus, tibi non rudiore Minerva
In Sicula Polyphemus aqua contendere posset.
Quæ cum ita sint, cur tu Capnionem invadere mavis
Quam furere ista domi,. & tecum insanire seorsum?
An potis es furere hunc intra conclave furorem?
Non sum ait, exerce miseris latratibus ergo
Et linguam & dentes, & quæ tibi plumbea vena est
Aude iterum, cerite nefas fure, corripe, morde.
At siquem punire statim pia numina vellent,
Cum tabula, capsisque tuis, pluteoque librisque
Ambustum facerent, collapso desuper igni.
Aspice, ut intorquet vultum, oculosque minaceis
Improbus, & quærit fur[illegible]li offendere circum
Intuitu. Quod si salvos nos esse volemus,

Ortvinus Gratius Daventriensis.

Ortvini versus pessimi.

Furor Ortvini.

Fascinantes Ortvini oculi.

Lictor

ides, frontemque liga, ne fascinet omnes. *Arnold. de Tung.*
saltat concentum Ortvinus ad istum.
tum est unum hoc, socioque Tungarus illi
e contigerit, contra Capnionis honorem
quod tulerat magno vexilla tumultu.
: Hogostratto sævibat in ordine primus.
io perflante tubam, doctoque sonoro
iere viros martemque accendere cantu.
nic in Capniona libros conscribere, passim *Scripta Tungari in Capn.*
in famam, relegique a Cæsare jussit.
læsar habet, vacet his ut inepte fabellis?
is tamen insanis, flammamque minaris.
nim exclamas Capnion, iterumque ais errat.
bs te dicicapitale est Tungare, cum te
rrare via, cuncti videamus, at illud
situm est, ut fama operis te proferat hujus.
isti certasse viro te utcunque feratur,
ium ducis. Tanti facis improbo famam, *Tungarus ad famam aspirat.*
is ut pravis, fœdo ut certamine quæras?
parum fuit hoc quod adhuc falsarius audet
vare libros, sanosque invertere sensus,
alicui possit Capnion errasse videri
m ego perpetuæ cives oblivia famæ
i sic esse super, quam sic mihi quærere nomen.
a figua tulit, quia primus atrocia sumpsit
, tulit præcium jam nunc certaminis ingens
arus, & gaudet saltem a Capnione notari
: pestiferis jaculis petiere, tuamque *Digressio ad Capnionem.*
xtinguibili famam livore secantes
m affectarunt, his tu sanctissime vitam
ii largiris ope? his tu tanta refundes.
ia, ut his moveas æternos nomen in annos?
: enim quocunque modo immortalis haberi
arus, & scelere hoc, quia non virtute meretur.
it, inque tuis fert poni utcunque libellis.
itus dolor est, quod sanctis moribus illud
potius capiat quod q; haud facit, haudq; laborat,
: habere tamen. Vis magnum Tungare nomen
emores non esse tui vis sanctus haberi.
que ita velle scio. atque istis hoc moribus ambis?
Quin

Somnium Tungari.

Quin bibis helleborum, & quibus hic furor exeat herbas
Cum quateres dextra tædam in Capniona perunctam.
Nocte ferunt media patriam tibi voce minanti
Iratæ similem, similem ulciscique volenti.
His visam monitis: Quo tu in quem turbine præceps,
Quo Catalina ruis? quo te furor impius urget?
Qua pice, sulphure quo, cladem minitaris iniquam
Arsuras succincte faces? tu ne alta superbæ
Teutoniæ ornamenta paras consumere flammis,
Pernicies patriæ? nescis hæc perdite, nescis,
Quem tu hoc igne petas? Sed nec tibi cœpta vetantis
Consilium matris, neque notus profuit error.
Insanire tibi libuit, libuitque perire,
His furiis, istoque odio quod te secat intus:
Nec si te affligas, aut si te ruperis intra
Viscera, perficies, quo te minus omnibus annis
Omnis posteritas odio condemnet acerbo,
Exerentque tuum venientia secula nomen,
Summum ob flagitium, & Magni Capnionis amore,
Quem petis invidia, de quo spolia ista reportas.

Insultatio.

I nunc aude iterum divinum incessere vatem
Aude acri certare viro, & virtute potenteis
Insectari odiis, aude insulsissime scriptis
Munitam invicta virtutem excindere fama.

Tungari scripta.

Quo studio, quave arte miser, qua vi, genioque
Scribis, ut istud opus venturo tempore quenquam
Qui legat esse putes, & olentes stercora libros?
Diis miser iratis & parca nate sinistra
Quos cadis in laqueos? ex quo tibi gloria cœpta
Sperata est, hinc pœna redit. Phlegethonte sub imo

Maceratio Tungari

Nullius aperta legit crudelius ilia vultur,
Intolerabilior nulla est rota, nullaque pejus
Tantaliam movet unda sitim, leviusque feruntur
Horrida Sysiphias saxa exercentia vires,

Consciẽtia Tungari.

Quam pœna est, quanque hæc quæ te intus & in cute rodit
Conscia mens scelerum, cruciatque, ac viscera mandit.
Dissimulare tamen vis, & nil tale videri.

Quæ

Quæ tibi præcipua eſt verſutia, nataque tecum,
Contra quam facis, & quam tu es, componere vultū,
Obſtipo capite, & panda cervice, oculiſque *Diſſi-*
In terram fixis, ſanctos præmittere mores. *mulator*
At qui te norunt, moroſum difficilemque *Tunga-*
Impurumque vocant, ſimulatoremque peritum, *rus.*
Et nugatorem, tumidumque atque oris amari.
Idque palam ſenſit Capnion, ultuſque repente
Has tibi compegit manicas, hæc vincula capto
Intudit, inque ſuo jubet apparere triumpho.
I miſer, ut ſpectere miſer. Verum eſſe laborat *Joannes*
Vinctus Apella miſer tecum, laterique propinquum *Pfeffer-*
Se conferre tuo. Sinis hunc tecum ire? poteſque *korn Ju-*
Huic par eſſe loco? poſſum inquit. Nam dedit illi *daus*
Quoſdā olim monitus, quiddā hoc didiciſſe magiſtro *tinctus.*
Tungarus ipſe refert, tuncque eſt armatus ab illo,
Cum pugnam adverſus Magnum Capniona pararet.
Dux fuit Arnoldus cœptorum, hic prodidit hoſtem.
Non equidem melior, non es tu Tungare purus *Peperdi-*
Hoc magis ingenio, Sed me prius omnia perdant *tor Ca-*
Numina, quam patiar nebulonem hunc ire ſuperno *pnionis.*
Vertice, & evictis ſublimem inſiſtere plantis.
Et cœlum ſpectare oculis, iſtoque triumpho
Eſſe homini ſimilem. Fure nunc, canis improbe, torvo
Nunc fera dente ſeca, ſumpto nunc percute cornu
Et Suevum, & juvenes pro Suevo tela ferenteis. *Peper-*
Huc mihi (nanque meum eſt hunc inſtaurare trium- *cornus*
phum) *quo-*
Carnifices clamate duos, vos omnibus armis, *modo*
Vos cruce, vos laqueis, & adacto funibus unco, *trahen-*
Hanc mihi carnifices operam date, ponite primum *dus in*
Ut facie in terram verſa, genibuſque ſupinis *Trium-*
Nec cœlum aſpiciat, nec nos contaminet iſtis *pho.*
Attactos oculis, quoniamque impura locutus
Mordeat ore ſolum, & quiddam de pulvere mandat.
Quæ mora carnifices? quin vos huic ore retorto
Excipitis linguam, magnorum prima malorum
Semina, ne medio poſſit non fanda triumpho
Dicere? quin naſum atque ambas avellitis aures?
Inſeritiſque uncum pedibus? trahitiſque ſupino *Peper-*

Poplite, vertentem facieque & pectore terram?
Proderit excussos etiam disperdere denteis,
Ne maneat labris quo quenquam lædat in istis.
Interea, quanquam trahitur post terga redactis
In ferrum manibus, digitos truncate supremis
Unguibus. Immane est (dicit mihi Tungarus) istud
Immane est. At vos tormento immanius omni
Ausi estis facinus, læto committe triumpho
Hunc saltē integrū, ne mœstum hæc gaudia monstrū
Turbet. At hic nemo est cui sit miserabile, quicquid
Contigerit vobis. Vestri miseratio nullos
Hic movet affectus, rident puerique, virique.
Et faciles doluisse nurus, facilesque puellæ.
Una omnes rident, plausuque favente sequuntur
Pepercor Judas. Hunc Judam appensis pedibus, tractumque supino
Occipiti, & scabros revomentem in sanguine denteis
Confossumque unco, lingua nasoque carentem.
Atque exarmatum digitis, auresque videntem
Ante suas nunquam visas. Num perfide malles
Non fugisse necem meritam pro crimine pœnam,
Quam nunc esse miser? Sed quæ tibi ferrea mens est
Lætaris vidisse prius te semina dante
Te caussamque malis Capniona quiete carentem.
Turbatumque senem, lachrymasque in plebe refusas
Pro condemnato, punitosque igne libellos.
At tu, cui gratum est omnem turbare quietem,
Et miscere viros pacique inducere bellum.
Ut Christi discorde pecus pastore vagetur,
Pepercor quomodo de Christo. Nam neq; tu Christū (simules quamquā omnia) servas
Quodque aliquid tulerit Capnion, nunc aspice eodem
Lumine victorem, teque hoc in pulvere tractum,
Pectinibus patulis, aptoque ad verbera tergo,
Conscindi flagris, & iniquo fusce domari.
Qua cum te invidia misere cruciaveris, intra
Ilia tabescas, & lenta morte supremam
Moguntia. Exhales animam, multis exempla daturam.
Huc agit ingenti celebris Moguntia plausu
Urbis monstra suæ, bene de Capnione mereri
Non nunc incipiens, commotaque ejicit ira
Joannes Te Bertrame odio dignum caput, omnia nisum,
servas.

ia conatum, siquid convellere posses *Bertram de Nau-burg plebanus Moguntinus.*
apnione bono. Sed dic cur pessime tandem
upis in studiis quicquam elaborasse videri.
vita fuerit studiorum nulla priori
, nec ullus amor? Quid vita fecit in omni?
ti pavit oves. Immo hunc crapulosa vorago
aliqualiculum, quenquã hanc vix portat in urbẽ
saginandi semper fuit unica ventris
ite glutones, comedones, cernite ventres
um hic opprobrium. Bene pastum hunc, & bene potum
go conjunxi sociis, palearia pendent
is ad extremum, collum caput urget obesum.
liquid loquitur, loquitur tamen, omnia nostræ
s in exitium, quod Dii prius omen in ipsum
rertant, recidantque suæ dira omnia linguæ.
te venter agis? quin hunc odiique malorumque *Bartholomeus Zebendner qui & Decimator dicitur concionator Mog.*
ngis socium? Mitte huc te vipera, ferro
manus, dignumque puta si fune ligeris
:athenatus Magni Capnionis ad urbem
tus eas, neque enim pejori canduit alter
ia, nulli rupit magis ista quietem
, atque iste dolor. Sta nunc Decimator in illa
mis cathedra, diris clamoribus aureis
c rudis infesta populi, atque in simplice turba
Capnione refer, vigila, cruciare, diurnis
suppliciis, nocturnam abrumpe soporem
uc, tacitos gemitu testare dolores.
hac invidia, & quoniam clamare vetaris,
æ fuit una tui livoris, & una nocendi
ı vis animo) lento consumere tabo
apniona nihil clamor tuus, & tua præceps
net ira nihil, livor nihil, & nihil hujus
oris rabies. * Sed quo te Mayre ponam
: loco? quove ore tuos pro tempore reque ** Petrus Mayer Plebanus Frãcofordiensis.*
nam mores? Tu qua se Mogus in urbem
nediam, partim de Francis nomen habentem
m à Saxonico dicentem mœnia bello,
ıs iracunde malum, summumque citasti
pulo furiose nefas tantum infima plæbes
lgus muliebre animi dedit, auxit avaræ Im-

Impetus invidiæ. Qua nunc vaniſſime rumpes
Materia jecur hoc? quove exercebis amaram
Ex odio linguam? quo nunc ſermone placebis
Vanitas Petri Huic populo? quem dente petes? quemve ore maligno?
Quandoquidem licet in Capniona nihil, nihil iſta
Amplius in cauſſa. Quantum eſt potuiſſe furentis
Judicio vulgi, ſtolidæque placere cohorti.
At ſiquando tibi rides leviora loquuto,
Aut ſi quando oculos fanti lugubria tergit,
E populo quiſquam, vel de mulieribus iſtis,
Tum ſublime caput, tumefactaque nubibus effers
Labra tenus, plaudiſque manu, mollique triumphas
Continuo geſtu, tunc te hæc ſuggeſta, tuumque
Vix capit hoc regnum, tunc tu omnia voce laceſſis,
Omniaque exuperas, & inanem percutis auram
Tunc tu victor ovas, & tanquam è cæde recenti
Poſcis ſerta redux, laurique e fronde coronam.
Hoſque inter plauſus, & in hac nequiſſime pompa
Vix humilis dici Galilæi e plebe Magiſtri
Diſcipulus, ſolumque refers a nomine Chriſtum,
Solum a veſte refers, cujus immiſerit hoſti,
Ut doceas, tunc terga dabis, placidamque quietem
Deſidioſe petes, atque hæc ſuggeſta relinques
His titulis atque hoc prætextu in plebe notari
Non magni facies ultro Chriſtumque negabis.
Uteunque hæc aliquis tamen æſtimat, omnia vincit
Quæ tua præcipue eſt, puræ ſimulatio mentis.
Præterea nemo eſt ex vulgo indoctior iſto.
Petrus Mayer indoctiſſimus. Audax nemo magis, ſed enim qui peſſimus omni
Creditus e numero eſt, tantum hoc ſibi cenſet iniquum
Quod tecum ingreditur, quodque hoc ſervile triumpho
Tecum ferre malum, vel eandem cogitur iram.
Francia orientalis Petri patria. Francia magnanime ſemper fœcunda juventæ
Nobilitate virum nullis regionibus impar,
Et nulla inferior, dic quid magis ante pudendum
Produxti hac ſobole? te ſcilicet iſta cicatrix
Dedecet, iſta vomex, tu perdite nominis hujus

Atque

jus labes populi, tu stigma pudorque
fueris? neque te prius omnia pessum
ic meritum dederint, sed jam isto triumpho
est. I dira lues, i pessima mundi
, multis pudor & scelus, at decor uni,
em nolint omnes, quem vivere solus
haud nolit Capnion, & gaudeat unus
trahi, atque istas mordere catenas
it Io, si se novit Germania, dicat.
videt propius festos accedere currus,
is ingeminet, bis Io bis Ioque sonando.
is clamabit Io mecum, hoc aget unum
que gregem captorum, & inertia Fratrum
nissa libens faciat, nec spectet euntes
osque duces, & adhuc sine nomine vulgus
jue, & spolia, & cessantia deserat arma
ulla oculis obeat, nec cogitet ultra.
ata licet, quæcunque occumbere jussi
hostes, solo in Capnione moretur:
ulis hunc mente virum gerat, illius istum
oretque diem fortunæ & casibus æquis.
est ad currus, ita nos fœdissime frustra
e diu turbæ spectacula inanis,
at Io, si se novit Germania, dicat.
ienta, atque hos auratos cornua tauros,
lecta jubet sacras sibi victor ad aras
npos agi. Superis ea victima salvo
nione cadet, sequitur factura ruenti
n populis gratissima turba,
s unicolor tunica est, & candida vestis,
ant capite, & nexas è fronde coronas
, tenduntque manu frondentia palmæ
; folia, sparsumque in termite fructum.
nara, pars voce canunt, pars cornua rauco
: curva sono, perflant tibicine mixto:
is, alius triplici tortum ordine circum.
i fila lyræ, sunt qui testudinis amplæ
ligunt nervos digitis, chordasque pererrant
os huic dulces, huic dat sua tibia ludos,
ulsatur ebur: sonat huic cita pectine buxus

Plaudendum triumphanti Cap.

Hostia Capnionia.

Musici Capnioni canentes

Ferratos ferit cratres, ille ordine junctos
Folle premit calamos, tresque elicit impete voces
Diversas uno, sunt & Corybantia matris
Æra phrygis, dantque ingentem percussa boatum
Tergora tensa boum, feriuntur sydera cantu.
Lætitia in triũpho Capnionis. Accipiunt montes, acceptaque carmina reddunt,
Percussæ reboant valles, sylvæque vicissim
Exaudita canunt. Mirantur numina ruris,
Faunique Dryopesque, & quæ sua flumina servant,
Quæque deæ fontes & florea prata nemusque,
Et virides curant saltus, Capniona canenteis
Observant numeros, repetuntque ea gaudia secum
Interea lecti juvenes puerique suavi
Concentu mulcent aures, & grande coacta
Harmonia modulantur Epos, concinnaque mixtis
Addunt verba modis, Capnionis habentia laudes:
Laudes Capnionis insertitia. Hic vir, hic est, cives, quem vos paulo ante petitum
Mille dolis, mille insidiis, atque arte maligna,
Promissa doluistis ope, hæc venerabilis illa est
Canicies sancti capitis, cui debet honorem
Et cui semper habet plenis Germania votis
Virtute illustrata viri. Hic est ille ferorum
Fortitudo Capnionis. Intrepidus domitor monstrorum, invictaque mastix,
Qui temere Fratres ausos, temereque Sophistas,
Laudis opus plenum, & memorandum in secula factis,
Contudit, & multa trepidos formidine sternens
Innocẽtia Capnionis. Intactam asseruit ab iniquo judice famam.
Qui debellatis infanda parantibus omni
Exuit opprobrio sese, ementitaque liquit
Post tergum scelera, atque è suspicione remersis
Quam facti tenuere rudes, hæc gloria cives,
Invidia Capnionis apud malos. Hæc illa invidia est, multorum exercita nisu,
Atque uno defensa animo. Diis gratia nunquam
Non scelera ulcisci, vetitosque volentibus ausus.
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
Cap. res gesta infastos. Inque inculpatos referat clarissima fastos
Facta viri, memorique omneis æternet in annos
Decreto, titulisque, & quos decernit honores
Victori populorum, & qui se in sanguine mersit
Hostili, quique armorum præcelluit usu.

In

um Capniona ferat, qui sanguine nullo,
ominum strage, & nullo felicia ferro
onfecit, quibus haud sua nomina tantum
atque à se fetalem protulit iram
populi, verum communia multis
sustinuit, clypeoque excepit acerbam
plagam & pro multis irruit unus
ot Fratrum, rapturamque omnia flammam
i extinxit saltu, quæque impia non sunt,
li proprio reparavit jura periclo.
is liceat Monachis, unisue Sophistis
erba loqui illius virtute peractum est.
bus invidia est, Lethæo occludite somno
oculos, finite immortale triumphet,
us immortale meret, vivitque volatque
ingenii, quem nos conferre superbo
s Latio, cui non mutabilis aufert
n series, quicquid sua facta dederunt,
aic est cives, qui non torporis inerti
secordis agens; quæsivit honores,
cri studio atque opera, multoque labore.
ribus rebus quæsitus Cæsaris egit
& nati caussas, qui plurima fecit,
qui docuit, non ventri obnoxius unquam,
uam indulgens, quique ut nos vera doceret,
n dura tulit? cui non se inferre periclo
s? qui si temere non Ennius olim
it tria corda sibi, nos quatuor isti
io dabimus, scribenti apteque loquenti
t in linguis, patria, GræcaqueLatinaque
m Hebræa. Quare infantissima Fratrum
eat, quis enim melius multa ardua scribet,
& dicet, quam qui multa ardua novit?
hic est cives, qui quæ. quis legerit alter,
dit calamo, qui primus Comica scripsit.
isque suis scenam patefecit, & amplam
t caveam, vetuitque silere theatrum.
qui numero, qui plurima lege soluta
t, invenit qui multa incognita nobis
s interpres, qui certe pluribus annis

Victoria Capnionis.

Cap. communis libertatis assertor.

Cap. immortalitas.

Cap. industria.

Cap. de Cæsare bene meritus.

Cap. pro vero.

Cap. quatuor corda habet.

Cap. opera.

Cap. comicus.

Cap. jureconsultus. Ante duces summos in Cæsareoque senatu
Jus dixit, quam quis studuisse putabitur alter.
Qui quo non verum argueret, verumque doceret,
Cap. synceritas. Nullius expavit vires iramque minasque.
Simpliciter semper, sine pompa semper inani,
Citra omnem invidiam, nisi quam sua lucida virtus
Ut fit, apud sciolos peperit sibi, docticulosque.
Germania Capnioni loquitur Hic vir hic est cives, cui si Germania posset
Ipsa loqui, tota in vocem consurgeret unam.
Macte gravi virtute senex, tu moribus istis
Atque isto ingenio paris immortalia Laudi
Ornamenta meæ, per te ne barbara dicar,
Aut rudis, effectum est. Te nunc ego grata saluto.
Te grata amplector, te grata remunero, pro tot
In patriam meritis. Quicquid debetur honoris
Qui servat bello, vel qui me liberat armis,
Accipe. Præterea jubeo meminisse nepotes,
Et nomen celebrare tuum. Salve inclyte vindex
Victor ave, dilecte Deo, dilecte parenti
Felix prole tua, felix tu Phorca superbo
Semine, felices etiam materque paterque.
Qui mihi, qui vobis talem genuistis alumnum.
Diceret hæc certe, caneret Germania certe;
At nos interea, quando hoc ita tempora poscunt,
Grata triumphanti canimus. Ne dicite cives
Quenquam istas laudes merito majore tulisse.
Dicat Io. si se novit Germania, dicat.
At jam se novit, sensit se, sensit ad unguem.
Et succlamat Io miro lætissima plausu.
Dicite Io cives, & Io bis dicite cives.
Supplicatio. Visite honore Deos, onerate altaria donis
Et votas efferte preces, date munera grati
Pro conservato Capnione. Idque omnibus annis
Constet opus titulo, Neve obscurata vetustas
Eximat hoc famæ, titulo superaddite carmen,
Pro debellatis Capnioni dona Sophistis.
Hos inter cantus, hæc inter carmina, & inter
Plaudentis populi strepitum, pulcherrimus alto
Invehitur curru Capnion, & lumina pascit
Currus Spectantis turbæ, pulchras agit ipse quadrigas.

Ne

Non tamen ex auro, solido non ex argento *trium-*
Quo vehitur, quo victor ovat, qua mole triumphat, *phantis*
Cedrinæ junxere trabes, & vivida buxi *Capn.*
Robora, juniperique leves, & vimina Daphnes.
At folium teretes hederæ complectitur axes
Vestit idem radios, at curvatura supernæ
Cincta rotæ violis, & rore innexa marino.
In totoque rosæ in toto sunt lilia curru
Pulegiumque virens, & odoræ gramina Minthes.
Et myrtus Veneri, & Phœbo nascens hyacinthus
Salviaque & nullis obnoxia ruta venenis.
Et saliunca recens, & amaracus additur istis
Aureus abrothani flos, hyssopique virentis
Germen, & ex omni quicquid congessimus horto
Frondentis, vel odoriferi. Stat florida sedes *Capn.*
Floridior sedet ipse super, cui prima venustas *trium-*
Et primus decor est, albentia tempora canis, *phans.*
Quæ mixtim nexæ lauroque hederaque coronæ
Circundant, capitique instat victoria duplex.
Dextra Oculare manus speculum, tenet. Illius ergo *Speculũ*
Nomen enim libri est, Fratres in bella coacti, *Oculare*
Atque Ubiæ schola gentis erat, rapuit vafer ansam *Cap. lib.*
Verpus ab hoc, Monachisque dedit, qui turbine moto
Imbelles acuere iras, hinc illa repente
In Capnione viri conflata est factio livor,
Hinc vagus emersit, præter qui Teutonas urbes
Et doctam Italiam & fuscos impleret Iberos,
Pannonas, & populos quos Rhæticus alluit Ister
Quotque secat Rhodanus, quot inundat Sequana
gentes,
Quæque Calydonios penetravit turba Britannos.
Hic liber est, atque hoc congesti insigne duelli,
Notum laude sua, quod cum phanaticus igni
Ferret Hogostrattus, Capnion victrice Minerva
Eripuit, tutumque tenet, semperque tenebit,
Ingenii monumenta sui, monimenta pericli.
Leva gerit teretem victrici ex arbore ramum.
Cæsareas aquilas thorax victricia signa
Pictis habet, virides circum est effusa quadrigas *Qui post*
Jureperita cohors, vatumque exercitus omnis. *currum*

Capn. Ingenioque omnes clari, studioque frequente
Laudati, quosque effecit doctrina celebreis,
Quive aliquo meruere coli pacto. Omnibus istis
Mens erat in flammam, supremaque funera victo
Cum Capnione trahi, & medio in certamine, si qua
Forte laborasset, prompti concurrere, prompti
Auxilio succedere erant, summisque periclis
Felices animas dulcemque exponere vitam.
Centum Italos video, centum hac ex gente poëtas,
Et totidem juris doctos, sed nomina nondum
Omnia nota mihi, video â Capnione notari
Quenque suo titulo, video impertire salutem.
Omnibus his non vilis honos, omnesque virenti
Fronde coronat helyx. Da nunc, da Phorca triumpho,
Da pompæque locum. Nunc tu, communiter omnis
Nunc læta, atque hilari percussa ad sydera voce
Dicat Io, si se novit Germania, dicat.
Hoc omnes vincant, hoc omnes jure triumphant
Moribus, atque animis istis, virtutibus istis.
Para-sceve. Quique sequestratis vitiis, & fraude remota
Vixerunt, quique immunes scelerumque malorumque
Exegere dies, studiosaque pectora veri.
Innocuique omnes, & quorum libera corda
Pro Christo fuerant, & relligione parentum,
Et certare viris, & ferre extrema parati.
Quidque odio Fratres enervatosque Sophistas
Ob scelus, aut certe ob cuncta ignorantia corda
Sectati fuerant, iterumque iterumque triumphent,
Et titulo Capnionis ovent, sua gloria dignis
Eveniat, sed nunc Capnioni ex omnibus uni
Dicit Io, quia se novit Germania, Dicit.

Compellat autor ad extremum Theologistas his in prosa oratione conceptis verbis.

LAqueum sumite Theologistæ. Viginti amplius sumus in infamiam ac perniciem vestram conjurati, Debetur hoc Capnionis innocentiæ. Debetur

etur vestro sceleri. Debetur Reip. literariæ Immo ono hoc quodam sit Christianæ religionis fato, cui ue hominibus plaudentibus illustrabimus orbem os obscura luce pudendas invexistis tenebras, quis nos expulsis ac effugatis, Christianum Diis atenatus est Hieronymus. Novum Testaentum lucem induit. Multa ex Hebræo, ulta ex græcis eruuntur. Ardet opus. Intea vos quid agitis, cur quis Theologos vos vocet? lempe hoc, ut agentem hæc Capnionem, literis ac mporum nostrorum gloriæ adimatis. Proinde iqueum sumite. Multorum ore vobis canitur, quoım non idcirco sum ego optimus, quia primus, sed lcirco primus, quia minime patiens moræ. Vos igitur ıoneo, Conjurati, adeste, incumbite, ruptus carcer t, jacta alea, regredi non licet. Obscuris Viris laueum præbui, nos vicissim herbam sumemus.

Neque vero *Huttenus* tantum & *Eleutheus* Capnioni de victoria à Coloniensibus :portata gratulati sunt, sed alii quoque cruiti viri passim, sive per literas, sive alio modo :titiam, quam animis conceperant, publice :stati sunt. *Erasmum* constat *Apotheosin Reuchni* concinnasse, quam colloquiis familiarius inseruit. *Lutheri* ad nostrum epistola otis congratulationibusque plena, alibi à nois est relata. Si tertius extaret liber epistorum ab illustribus viris ad *Reuchlinum* dataım, (mihi enim videre eum nondum contiit) plurima cumulare testimonia possemus, quidem id facere instituissemus, aut res ipsa ostularet. Unicum hoc addam *Conradi Peungeri* in Colonienses dictum, quod reperım inter schedas Bibliothecæ Neostadiens, & s. *Ruttelii*, *s. Gabelcoveri* manu exaratum

Alii victoriam Reuchlino gratulantur.

pro inusitata suâ benevolentia *D. Pregizerus* mecum communicavit.

Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum & in cathedra Theologorum Coloniensium *non sedit, nec pestilente homines fovet, sed in lege Domini* Capnionem *est complexus, omisit impietatem, crudelitatem & invidiam, osculatus est pacem & justitiam.*

Tentata à Monachis reconciliatio cum Reuchlino.

Hæc similiaque his tam malè habuerunt Monachos, ut *Melanchthone* teste, magis etiam furere inciperent, vociferarentur in concionibus, contra *Capnionem, Huttenum* & *Erasmum* picturas ederent, futilibus argumentis suas superstitiones propugnarent, denique malam caussam stultissimè agendo deteriorem facerent, & multò plures contra se incitarent. Cum igitur viderent omnes suas contra Capnionem machinationes eludi & irritas reddi, cum eo redire in gratiam cupiebant. Anno enim supra millesimum quingentesimum vigesimo, duo ad ipsum Legati *Ingolstadium* à Fratrum Prædicatorum Provinciali, ut vocant, missi sunt, alter *Regens Heidelbergæ*, alter *Prior Eslingæ*, qui post literas commendatitias obtulerunt capita pacis, optantes se illi reconciliari. Noster tum quidem pacem non repudiavit, sed in proposita pacis capita consentire noluit, ac legatis respondit, caussam suam illustri viro *Francisco Sicano*, f. *de Sickingen* exequendam cessisse, quem procuratorem constituerit irrevocabilem in rem suam, cum libera, ut eam quoque in alios, quando libeat

eat, transferre possit. Quare cum illo oquo modo agant, si pacem velint conse-i. Hoc accepto responso Monachi abie-nt. Interea autem novas Romæ molie-ntur fraudes, quas noster *Pirckheimero* pecu-iri ad eum hac re data epistola, exposuit. lam integram ex *Bilib. Pirckheimeri* operibus, uibus inserta est, subjicere placet. Eorum novæ fraudes Romæ. p. 262.

Ne velim quidem, quod quibuslibet literis meis spondeas, nisi in causa necessaria. Novi enim occu-tiones tuas. Non otiaris: sed & in præsenti repeto nsilium tuum. Heri namque à Curia Romana red-ta mihi sunt bina literæ, tum procuratoris, tum solli-tatoris mei, data 13. *Januarii, quibus me certiorem ciunt de adversariorum meorum perversa machina-ine. Nam cum sentiunt, se in causa principali & ateria litis nostra fore victos, propter quod ante annos es aut quatuor* mandatum de supersedendo *impe-arunt, & judicibus inhibuerunt, ne procederent, at-ue ita quieverunt interea, quod appellationem suam r causam non sint prosecuti usque ad hæc tempora. Tunc relicta materia principali, super qua prius pro-esserunt, volunt (ut me latius fatigent usque ad mor-m) volunt intendere* nullitatem processus Spirensis; *quia impetrarunt alium Judicem loco* Reverendissimi Cardinalis Grimani, *qui abest à curia, & illi surro-atus nomine* Dominicus de Jacobutiis *Cardinalis nu-er à LEONE creatus sit* S. Bartolo in Insula, *acu-issimus, ut ajunt, Jurista, coram quo volunt de apici-us juris sophismatizare, si forte possint me ad expensas etorquere. Inchoantur autem hæc postquam* Fran-iscus *eos diffudavit. Scripsit autem idem* Franciscus *d me, quod in die Nativitatis Christi venerit ad eum*

provincialis *cum quibusdam patribus provinciæ*, *impetraverunt iterum ab eo unum mensem*, *in q velint mecum tractare* : *Et concluserunt cum quod casu quo mecum infra eum mensem non concordarentur, quod tunc pro nunc consentirent, quod acciperet ad se aliquot viros doctos & Ecclesiasticos, qui circa* Dominicam Oculi *litem hanc per amicabilem concordiam componerent & finerent. Super quo venerunt ad me missi â* Provinciali *ad colloquendum super capitulis pacis, & quia nolui causam recipere de majoribus nobilis* Francisci, *cui cesserim: ideo impetraverunt â me consensum habiti tractatus, ut præfertur, & nominatæ sunt personæ illorum amabilium compositorum, in quas nos ambæ consensimus, & ita â me recesserunt, quod dixerunt, omnino hanc litem fore extinctam, quia promisi eis, me omnia grata & rata habiturum, quæ hac in causa ex utraque parte concluderent. Cum igitur considero diem Nativitatis Domini, quo inducias mensis impetrarunt, & considero diem* 13. *Januarii, cum mei procuratores ad me litteras obsignabant, possum cogitare quod ea* Romæ *sint nuperrime moliti*, *ut nobilis* Francisci *institutum negotium impediant. Ego autem scripsi* Romam, *ut procuratores mei supplicent* Papæ, *quatenus ad tempus etiam mei contemptione supersedeatur, sicut jam tribus annis post mandatum de supersedendo, ab adversariis meis impetratum, etiam me invito fuit cessatum. Item quod dicant Reverendissimis Judicibus, causam de consensu partium jam tractari per compositores electos ad amicabilem concordiam, quare nolui præcipitare rem. Tu respondesi, potes, quid facturus sim commode: & vale feliciter. Anglopoli* 4. *Idibus Februarii, Anno M. D. XX.*

To-

Totam hanc rem Noster etiam *Francisca*[illegible] significavit, qui nequitiis modum po[illegible]it, ac diem consentientibus partibus ad [illegible] *Quadragesima* statuit, quo totum nego[illegible] amice transigeretur. Id quemadmo[illegible] confectum sit, *Capnion* ad Pirckheime[illegible] prid. Kalend. Junias A. M. D. X X. his [illegible] perscripsit: Compositio lis [illegible]

Salutem tibi opto, καὶ χαίρειν. Nuper ad circi[illegible] prid. Kal. Junias redeunti mihi à communi amico [illegible] Kiliano de Rebdorf, Gabriele de Schaumb[illegible] Canonico Dryopolitano, tui amantissimo, red[illegible] sunt literæ à Nobilissimo Francisco de Sickingen, [illegible] me facit certiorem, operâ sua extinctam esse li[illegible] quæ tam fuit hactenus diuturna inter Prædicato[illegible] meque. Impetrabunt enim à Sanctiss. Leone litis [illegible] causa extinctionem, cum honore meo, suis expensis, [illegible] forma, quæ & mihi & meis amantibus jam [illegible] placeat. Et est expensarum litis in processu [illegible] post obtentam à me contra illos diffinitivam [illegible] taxata summa, in bono auro mihi jam per[illegible] lata. De iis posthac pluribus.

Optandum sane esset, plura de [illegible] [illegible] : sed vel plura [illegible] *Reuchlinus Bilibaldo* [illegible] [illegible]gnificavit, vel coram ea exposuit [illegible] [illegible] acquiescere nos oportet. [illegible] [illegible] hinc liquet, ipsos adversarios [illegible] [illegible]edisse manus & *Reuchlinum* [illegible] [illegible]isse.

Cur vero *Inquisitorum* noster [illegible], [illegible]de literas [illegible] ad *Pirckheimerum* [illegible]it, nunc quamquam [illegible] potest, [illegible], ex [illegible] [illegible]

pocam.

Reuchl. ponam. Quum Anno M. D. XIX. ULRICUS Wirtembergensis Dux Reutlingam, propterea quod ejus oppidi cives præfectum quendam saltus, sibi percharum, occidissent, nec percussorem tradere voluissent, armata manu oppugnasset, inque suam ditionem redegisset, fœderis Suevici socii hoc Ducis factum ægre admodum tulerunt, & caussantes pacem in Imperio ruptam, liberamque civitatem contra pacti formulam, atque legem occupatam, conventu Ulmæ habito, armis vindicandum decreverunt. Bellum igitur parant, ac GUILIELMO Bavaro duce, ULRICUM adoriuntur, in fugam agunt, ac universo Ducatu exuunt. Quæ calamitas nostrum quoque afflixisset & abstulisset, nisi *Guiliemus* eum bello captum servasset, omnesque ipsius fortunas cum tota familia sub colore prædæ bellicæ fisco addictas liberasset. Ita *Anglopolin* deductus, antiquam Claudii, ut ferunt, coloniam, eam similiter illustravit, & tanquam Dionysius Corinthi literas docuit, ut ipse jocari optimus senex solebat. Nam quum Ducis nomine quidam cum eo agerent, ut Græca Hebraicaque publicè doceret, & annuum stipendium ducentorum aureorum offerrent, acceptavit conditionem, sicque ἀνεπίσκεπτα τύχη, ut iterum ad suum *Pirckheimerum* scripsit, illum fecit elementarium. Quotidie enim de suggestu Doctorum frequenti auditorio publice prælegit *Rabbi Mosen Kimchi* matutina horâ, vespertin

Reuchl. ep. ad Pirckh. p. 263. Græcas Hebraicasque literas ibi docuit.

:rtinâ autem *Plutum Aristophanis*, discipulis
rribus quam trecentis. Ita in exilio & o-
maxime negotiosus fuit, nec famæ tantum
e sed fami etiam consuluit. Sic enim per
:ras apud *Bilibaldum* conquestus est, *fugi pe-
n, fugi gladium, utinam effugerim famem! Ferme
mq; hoc Marte decoxi, dũ à nobis tyrannus nostra vi
stulit, & bis victores bis nocuerunt. Semissis autem
no sum, quia dimidium animæ meæ*, Bibliothecam
*squã dimidiatam domi reliqui, & ego cum minutis
ellis, ut in tanta velocitate perfugii fieri potuit*, An-
polin, *quam* Ingolstadium *appellant, me corri-
i.* In hac rei familiaris inopia *Pirckheimerus*
omtè liberaliterque ei subvenit. Tyranni
item nomine appellat ULRICUM Du-
:m, quem in alia quoque epistola ita carpit:
*ctione laborat tota ferè nostra terra, cum plures sint
ii ære alieno & paupertate premantur, quam qui a-
ndent pecunia, & vulgi sit studium prædari ac di-
itum substantiam rapere, cujus autorem, pari affe-
ione præditum, Ducem suum, perdidere. Inde illa
gitatio; quonam modo possint Principem latronum
cuperare.* Gravibus acerbisque hujusmodi
erbis Würtembergenses maxime offendit
Jofter, factumque hinc est, ut ANTO-
NIA, Princeps Würtembergica, omnis
tatis memoriæque, tum ob pietatem, tum
b variam eruditionem & linguarum, He-
raicæ præsertim, peritiam, tum denique ob
usitatam erga omnes bonas literas litera-
sque benevolentiam, & munificentiam, cla-
issima, ac D. *Seb. Schmidio* judice, id inter Prin-
cipes

epist. dedic. Comment. in Ijob.

cipes Heroinas, quod Minerva inter Dea lim apud profanas, verique divini cultus pertes gentes fuerat, à Monumento, q Reuchliniano nomini per Dn. *Albertū de H* Professorem quondam Hebr. L. in ill Tubing. Collegio, & Dn. *Georgium Henr Heberlinum*, Doctorem & Professorem Tl logum erigere decreverat. Non e dem probo, nec probare possum, co tia ejusmodi à Capnione in virum Pr cipem dicta, existimaverim tamen eu quadam animi impotentia & vehementi lore, quem ex jactura fortunarum suarum ceperat, commotum, talia incautius effut

Reversus in patriam Tubingæ docet.

Cæterum Ingolstadii subsistere diu l poterat, cum pestilentiæ sævitia Bava quoque infestaret. Igitur patriam rep ibique quod vitæ daretur reliquum, in li quiete consumere decrevit, cum jam sed fames, luesque cessavissent, & Ducatus W tembergicus, à fœderatis Suevis CAR LO V. divenditus esset, salvis tamen ve bus civium institutis atque privilegiis. steaquam vero Tubingensis de ejus redit gnoverunt, totius Academiæ nomine leg ad ipsum miserunt, rogatum, ut quam a Bojos nuper docendi viam ingressus e eam in patria quoque insisteret, tenere constanter. Eorum precibus commo se passus, studiosæ juventuti operam suar bens locavit, aliisque inserviendo consu voluit. Qua de re extat epistola ad *Th*

A

Anshelmum, librarium illis temporibus præstantissimum, præfixa Græciæ Excellentium Oratorum *Æschinis* & *Demosthenis* orationibus adversariis, Haganoæ Anno M. D. XXII. ab eo editis, unde nos quæ in Oratione leguntur, hausimus. Nunc a. integram epistolam hic inserere haud dubitamus.

Joannes Reuchlin Phorcensis, Artium Liberalium Magister & Imperialium Legum Doctor, Thomæ Anshelmo, præstanti librario

S. P. D.

Cum è Bojorum Angelopoli, antiqua divi Claudii *colonia, quam cognoscendarum principalium linguarum documentis publice illustrabam, vi sævæ pestilitatis essem redire coactus, in patriam tandem bene pacatam, ubi jam tum seditio, fames, luesque cessaverant, & in nomen* CAROLI V. *Romanorum Imperatoris electi juratum fuerat, constitui mecum ipse, me & fatigatum laboribus, & annis fessum, quod ætatis daretur reliquum, id in libera quiete consumere, ac* Epimenedis *velle somnum dormire. Quandoquidem videbar mihi ab optimarum doctrinarum osoribus, illis librorum incendiariis ac invisoribus meis, qui omnem exuperantiam virtutis oderunt, satis superque vel usque ad tædium & nauseam vexatus, & ab eadem gente Pharisaica, quæ (in malam rem) nostra pollet ætate, ac omnia polluit, tanquam Hebraicarum literarum protomartyr immolatus, tortus, tostus, laniatus & laceratus, cum nonnullorum applausu,*

quæ

quos infelicitas genuit, improbitas aluit, adulatio sustentavit, & avaritia in altissimos provexit gradus. Decreveram igitur extra turbam, contempta plurimorum conversatione, contempta etiam paucorum, otio meo secrete perfrui, quo nihil esse dulcius literato duxi. Et poteram tum id quidem liberrime. At verò ubi essent Tubingenses nostri politiorum literarum strenui milites adventum meum subodorati, misit Academia tota suos ad me legatos, certe viros & numero & dignitate spectabiles, atque summo in statu sublimes, qui Universitatis mecum nomine agerent, orarentque, ut quod in Bojis Hebraicè Graecèque nuper coepissem, id deinceps inter Suevos, meos scilicet conterraneos perficerem, proposita simul de publico aerario stipe honorifica mihi quotannis praestanda. Quorum sermone, ut qui esset â prudentibus hominibus exortus, facile commonebar, quid majores de patria cuique sua praeceperint animadvertere. Benefaciundum videlicet patria, pugnandum pro patria, & senibus nobis moriendum in patria, ut unde vitam eduxeris, illuc saltem corpus reponas. Honesta haec ratio putabatur consilii mutandi, quod potius fomentum desidiae, quam literarum otium nutrire dicebant. Quid tum eis facerem? placuit utrinque conditio. Locavi Tubingensibus Graecarum & Hebraicarum literarum operas, & hoc semestri toto puerilia imparis disciplinae studia nostris auditoribus exposui, diversarumque linguarum & commoda & firma jeci fundamenta, cuique facultati suae. Professus enim frequenti sum auditorio in cathedra doctorum, & de pulpito, doctissimum Hebraeorum Grammaticum, Rabi Mosen Kimchi, *quod volumen, quanquam â multis fuerat, tam Judaeis quam Latinis ante visum, tamen cum in meam incidit prae-*

lectio-

em, tot scatebat mendis, ut in castigando disci-
us temporis dimidium perdere cogerentur. Nihil
ile nobis tunc de Chrysolora *contigit, apto Grace*
ndis Grammatico, cujus scriptionis errata non
labore inter docendum castigavimus, ne indo-
hortarem filios. Restare nunc videtur, ut post
tam elementariis disciplinis operam in utraque
& Hebraica & Graca, solidiore auditores meos
n cibo. Et cum sint primarum atatum ingeniis,
(ut libere loquar) omnibus incipientibus, opti-
p eorum quidem candidissima quaque proponen-
ua non prodesse tantum sed etiam amari possint,
bor deinceps in Gymnasio Tubingensi Biblia He-
a, insignem illum XXIIII. voluminum librum,
nobis Daniel Bombergus *Judaicorum codicum*
ciosus impressor nuper magno numero è Venetiis
s misit, sine quo eam linguam nemo vel docere vel
e potest. Addam porro, si adjutus per te fuero, Tho-
nshelme, *typographorum ornatissime,* Demost-
& Æschinis *summorum Gracia Oratorum pra-*
nem in lingua Graca, qui autores splendidissimi
sis plura ornamenta suppeditabunt, consuetudi-
quandam eleganter jucundeque dicendi afferen-
Quare pro veteri nostra inter nos amicitia, con-
ione, ac necessitudine te peto, integerrime amico-
, velis in omnium Gracè studiosorum utilitatem
ofectum, quin & in tui fructum non mediocrem,
s Æschinis *&* Demosthenis *orationes, adversũ se*
as nobili tuo charactere Graco quam emendatissi-
r Gracissime, quantocyus fieri poterit, imprimere,
e sine mora Tubingam ad nos mittere Graca fide,
st, recepta mercis loco parata pecunia, quam si &
itis meis fidem habes, sequetur omnium scholasti-

 corum

corum singularis erga te benevolentia cum laudi tuarum immortalitate. Feliciter vale. Tubingæ I bus Januariis, Anno Millesimo quingentesimo vige mo secundo.

cap. X. L. X. P. III. *Crusius* quando summam ex hac epistol licet ea non nominata, adduxit, inde collig *Capnionem* primum fuisse publicum Doctore Græcum in Academia Tubingensi. Eo v rò munere fungi diu haud poterat. Na cum mense Aprili *Æschinis Demosthenisque* or tiones adversarias ab *Anshelmo* accepisset, le to morbo, quem Ictericum appellant Medi correptus, Stutgardiam deportari se curav ibidemque paulatim languefactus domi si

Obitus Capn. diem obiit supremum Anno O. R. M. I XXII. d. XXX. Julii, ætatis vero septimo sexagesimo. Hunc annorum numerum in *Crusius*, quem alii quoque sequuntur. *M lanchthon* tamen scribit Reuchlinum, cum T bingam accersitus esset, jam egressum septu gesimum annum, ex hac vita decessisse. I quo eum errare constat. Certum enim e Reuchlinum A. M. CCCCLV. natum, denatum iterum esse A. M. D. XXII. Und liquido colligi potest, haud plures ipsum v vendo annos explevisse, quam 67. Omne scrupulum eximit scheda in Bibliotheca Nec stadiensi reperta, cui hæc inscripta verb sunt manu Andreæ Rüttelii, ut opinor: *A no ab Incarnato* JESU M. D. XVII. *doctiss mus ille Joannes Reuchlinus, Germanorum un ca Phœnix, obiit diem Cevvigeræ Gentis Stutga di*

i, die Junii XXX. circiter octavam & nonam, as ante meridianas.

alia scheda sequentia leguntur:

:XIT CAPNION ANN. LXVII. ENS. IV. DI. VIII. ABIVIT INC ANN. CHR. MDXXII. EN. JUN. DI. XXX. STUT-ARDIÆ APUD S. LEONHAR-UM CUM UXORE SEPELI-UR.

Subjungam quoque, quæ *Gabelcoveri* ma-i exarata reperit in Illustr. Biblio. Neostad. ecumque communicavit semel iterumque udatus & nunquam satis laudandus D. regizerus.

JOANNES REUCHLIN PHORCEN-I. DOCTOR, COMES PALATINUS LATERA-US SUEVIÆQUE IIIVIR, POSTQUAM MUSAS LEGANTIORES ORBI GERMAN. RESTI-UIT AC HEBRAICAM SIMUL ET GRÆCAM INGUAM AB INTERITU REDUXIT, CEPITA ERFIDISS. LITERARUM HOSTIBUS, SO-PHISTIS PRÆDICATORIIS FRATRIBUS, IOCHSTRATO CUM RELIQUIS SUIS ET :RISTIANO IUDÆO PFEFFERKORN TAN-QUAM NOVÆ ET PERVERSÆ DOCTRINÆ UTHOR CORRIPI, ATQUE MULTIIUGIS ORI CALUMNIIS PROSTITUI. VERUM CO-:NITIS TANDEM FALSIS CRIMINIBUS, ;B TURBA ET DIVINI ET HUMANI IUDI-:II DECRETO DAMNATA, TRIUMPHAT, I-EMQUE FELICISSIME CLAUSIT EXTRE-

MUM STUTGARDIÆ UBI CORPUS MELIORIS VITÆ SPE QUIESCIT. AN. POST NATUM CHRISTUM MDXXII. MEN. MAIO. DI. XXX. VIXIT ANN....

Epitaphia. Neque vero privatis tantum monumentis celebratur noster, sed publica quoque extant Stutgardiæ, alterum in perystilio Templi Xenodochialis, ubi lapis conspicitur, qui brevi Epitaphio ad imitationem Antiquitatis Nostrum laudat, alterum in Templo D. LEONHARDO quondam consecrato, ubi tabula suspensa, inscripta carmine *Brassicani* Nobilissimi Poëtæ & Oratoris & suo ævo facile Principis. Quod monumentum cum lectu dignum sit, hic inseremus.

Clarissimi atque magnæ integritatis viri, D. JOHANNIS REUCHLINI Trilinguis eruditionis Antistitis Epithaphion, à Joanne Alexandro Brassicano, Poëta & Oratore compositum.

CUm passim Hebræo & Græco se extolleret orbis
Sermone, antiquo more virere volens:
Juppiter æthereo placide indignatus Olympo,
Se fragilem inlinguis vincere velle hominem:
Doctorem Capniona *vocat: nempe ille trilingui*
Dogmate, cœlestum corda juvare potest.
Nunquam igitur credas Reuchlinum *obiisse caduca*
Morte: velut terra pondera inepta cadunt.
Hunc Deus in patriam æternam jubet ire probatum:
Hic tandem solida laude Magister erit.

In eundem aliud.

Inclyta

Inclita magnum oculum amisit Germania: quando
Reuchlinus superos (morte ferente) petit.

Anno à nato Jesu 1522. *die* 30. *Junii.*

His jungi velim Dialogum *Erasmi*, quo *Apotheosin Capnionis* descripsit, loquentesque introduxit *Pompilium* & *Brassicanum*. Hi multa de morbo, morte & immortalitate Reuchlini confabulantur, interque cætera eum ab *Hieronymo* collegam appellatum & in consortium cœlitum deductum, sanctissimisque suis laboribus id apud mortales promeritum dicunt, ut ipsius nomen aureis literis Calendario Sanctorum proximè *Divum Hieronymum* adscribatur, & in Bibliotheca *Hieronymo* proximus ponatur. Idem quoque omnes qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præsertim sacras, facere debere, nihil morantes, quod nondum relatus sit in numerum Divorum autoritate Pontificis; hoc enim neque de Paulo, neque de Hieronymo legi: sanctiorem verò apud pios omnes memoriam illorum esse, quos insignis pietas, quos ingenii vitæque monumenta commendant affectibus omnium, quam vel *Catharinæ Senensis* aliarumque divarum divorumque à Pontificibus, ut vocant, canonizatorum; Capnionem enim perpetuo duratura virtutis suæ monumenta reliquisse: benefactis nomen suum immortalitati consecrasse, nuncque exemptum malis, quæ passus in hac vita à pharisaicis quibusdam hominibus, cœlo frui & triumphare de hostibus, quos manet op-

probrium & infamia perpetua. Proſtratus eſt *Hochſtratus* cum obſcurorum virorum grege univerſo, cujus tumulo hoc nobile carmen, ut *Paulus Jovius* autor eſt in Elog. Doctorum virorum, Capnionis puer affixit:

Elog. 143.

Hic jacet Hochſtratus, viventem ferre patique
quem potuere mali, non potuere boni.
Creſcite ab hoc taxi, creſcant aconita ſepulchro,
auſus erat ſub eo, qui jacet, omne nefas.

Adjiciam quoque hos *Latomi* ex eodem Jovio in eundem verſus.

Eſſes quod patrio cognomine fumeus, *hoſtes*
redditit audentes Capnio, *credo, tuos*:
Dum tibi deberi fatis incendia credunt:
illi non ſegnes quæ properata ſtruunt.
Quum potius ratio cognominis arguat iſtud,
Flamma quod ipſorum nil niſi fumus *erat.*

Teſtamento legat Bibliothecam ſuam Phorc. collegio.

In cineribus igitur vivit Capnion, & in luce degit: bonorum omnium oribus monumentisque celebratur, qui nunquam intermoritura virtutis ſuæ beneficiorumque monumenta reliquit, inter quæ numerari haud poſtremo loco debet, quod Bibliothecam ſuam Pforzheimenſi collegio per Teſtamentum legavit, ita ut ibi in Templo publice ſervaretur & omnium uſibus pateret. Quanquam autem nunc quidem, judice Melanchthone, poſtquam officinæ typographicæ bibliothecas ubique locupletarunt, minor fortaſſis ſit admiratio ejus theſauri, tamen voluntas Capnionis laudanda meritò eſt, quod non voluerit libros ſuos, magnis & ſumtibus & la-

laboribus collectos, dissipari, sed in loco
rto custodiri, ubi ad posteros etiam pluri-
is esse usui possent. Habuisse autem ipsum
structissimam, prout tempora tum erant
ebantque, bibliothecam, multis indiciis
tet, & vel ex epistolis supra à nobis memo-
is, quibus à Judæis æquè ac Christianis pe-
:, ut quicquid librorum nancisci possent,
piam eorũ sibi facerent. Ipse quoque cum in
liam iter faceret, diligentissime libros un-
que conquisivit, & quosdam manu sua exa-
vit. *Henricus Pantaleon* Part. III. Proso-
aph. Heroum atque illustrium virorum to-
is Germaniæ, posteaquam vitam Reuchlini
scripsit breviter, testatur, A. 1565. sibi Princi- p. m. 23.
jussu Pforzhemii bibliothecam Reuchlini
censam, in qua *tum multa exemplaria* Ca-
ionis *manu scripta superfuerint.* Inprimis
ræcorum Hebraicorumq; voluminum ma-
am copiam habuit. De Græcis auctorem Græcorum librorum copia.
beo *Petrum Jacobi Arlunensem*, ita ad Reuch-
ium Papiâ scribentem:

*Quod nihil meis proximis ad te literis responde-
, quid caussa sit, divinare non possum. Succenso
tassis mihi, quod nihil librorum Græcorum miserim.
ste facis: at tu vola sine pennis; quandoquidem in
re piscari me jubes, & venari jaculo in medio mari.
o certe omnium librariorum apothecas perreptavi,
squam inveni libros Græcos, Græcorum vero libe-
multos. Adii quoque interpretes ipsos, quibus Præ-
toribus utor, qui illam tuam Græcorum librorum
piam mirum in modum stupent. Miratur hanc*

tam copiam Graecorum librorum totius Italiae fa princeps. Georgius Merula qui ex Catalogo tuo ju cabat se libros habere quibus agre & ipse & multip stantissimi Graecarum literarum studiosi carerent. vis Vocabularium Graecum. si Grammaticam Chry loræ Graecam, fac ne ignorem, quo nochuas Athe mittam. Credam te non succensere, ubi tibi rem fu riore mea epistola quam planissime scripsi ; at pa calami vetusti inopia nihil scripsisse. Quare ad mitto optimos ex tercentum delectos quos magno comparavi, eos ut tibi dono darem. ne suavis tuis epistolis carerem. Vale, & fac ut fideli sis fid Data Papiae Kalendis Martiis.

NB.

Inter alios autem codices manuscrip Reuchlini celebrat inprimis Melanchth *Historiam Synodi Ephesinae* sub Imperatore *Th dosio* contra *Nestorium* institutae, eamque li omnino dignam existimat, cujus summ quoque in Oratione de vita Capnionis censet. Hanc sive ex incendio sive praed tium manu superesse & in SERENISS MI PRINCIPIS Bibliotheca asser ri dixeram in oratione. Verum ubi denuo C dicem evolvi, deceptum me deprehendi, q manus haud multum absimilis scribendi tioni erat quam Reuchlinum usurpasse vi ram. Accedebat quoque tumultuaria colla quae me in ista opinione magis confirmal Nullo enim negotio inveniebam ea om quae *Philippus* ex laudato Codice adduxe Nam & *Cyrillum Alexandrinum Episcopum*, 1 Romanum praefuisse Synodo à Theod

Historia Concilii Ephesini contra Nestor.

p. 58.

c

convocatæ.& ſententias dictas non ab Epiſcopis tantum ſed ab aliis etiam Presbyteris, legebam. Neque reliqua, quorum mentionem doctiſſimus Vir facit, conſpectum meum fugiebant. Dum itaque avidius ſed incautius lego ipſum librũ, neglecto fere titulo & anno adſcripto, quo exaratus fuit 1551. Reuchlini eſſe codicẽ exiſtimo. Quam ſententiam retractare nunc haud me pudet pigetq;. In eo tamen non erravi, quod Hiſtoriam Epheſinæ Synodi in Sereniſſimi Principis noſtri Bibliotheca eſſe ſcripſi, cujus hic eſt titulus: πρακτικὰ οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπὶ Θεοδοσίου βασιλέως κατὰ Νεστορίου αἱρετικοῦ. id eſt: *acta Oecumenici Concilii ſub* Theodoſio *Imperatore habiti contra* Neſtorium *Hæreticum*. Adduntur quoque Epiſtolæ & Orationes multorum præclarorum Virorum, pietate eruditioneque refertæ, quarum tamen plurimæ ſunt Cyrilli, ut vel ex elencho codici præmiſſo apparet, quem tamen integrum adſcribere non ſinit & temporis & chartæ anguſtia.

A Concilio Epheſino ad Baſileenſe progredior, cujus acta Baſileæ non inſpicere tantum poterat Reuchlinus, ſed & deſcribere: conſtatque ex L. II. Cabalæ ipſius fol. XXXII. a. edit. Hagen. quæ curante Anshelmo prodiit A. M. D. XVII. Francofurtenſis vero *Galatini* libris ſubjectæ p. 674. eum [illegible]ſe Orationem, unanimi Græcorum conſenſu quondam à magnificis & ornatiſſimis Legatis, ut ſcribit, anno a nativitate Jeſu 14[illegible] in univerſali concilio Baſileenſi habitam

aliaque, quæ extant inter *Orthodoxogra-*
pha monumenta *Apologia Græcorum*, Con-
cilio Basileensi exhibita, ac nominatim tra-
ctatum *περὶ καθαρτηρίου πυρὸς de igne purgatorio*,
in quo disertis verbis negatur, esse ejusmodi
purgatorium ignem, qualem Pontificii fin-
tr. de gunt. Hunc librum clamat *Leo Allatius* è pe-
purgat. nu hæreticorum esse desumptum concinna-
c. 33. tumque eo tempore, quo Lutherani de Eccle-
sia Græca sese bene mereri existimabant, cum
illam conarentur defendere adversus Roma-
nam Ecclesiam, & una cum ea *σύσσωμοι* fieri
procurabant, putatque è Latina ut plurimum
in linguam Græcam conversum. Vivo ad-
huc *Leoni* barbam vellebat vir Max. Reve-
rendus & Excellentissimus *D. Elias Vejelius*, Ul-
mensium Antistes gravissimus ac de Ecclesia
orthodoxa immortaliter meritus, eoque præ-
cipue, ut cætera taceam in me privatim col-
lata favoris benevolentiæque singularis do-
cumenta, mihi observandus atque colendus,
in *defensione Exercitationis Historico-Theologicæ de*
Ecclesia Græcanica hodierna adversus refutationem
p.164. *ejusdem à Sene Chio* (hoc nomine appellat *Leo-*
seq. *nem Allatium*, qui illum Ulmensem juvenem
antea vocaverat) *Romæ adornatam*: ac proba-
bat falli eũ vehementer, & impingere graviter
in temporum mensuram, de qua exercitatio-
nem ediderat senecio, provocabatque ad *Jo-*
annem Hartungum, qui A. 1545. Heidelbergæ
eum librum latinè conversum publici juris fe-
cerit, & in epistol. dedicat. significaverit:
exem-

exemplar suum perperam fuisse descriptum, ut necesse habuerit Phorcemi *Archetypum consulere*. Itaque inter Reuchlinianos Græcos Codices ista Apologia quondam fuit, quam consulere utique *D. Vejelio* licuisset, nisi Bibliothecæ Capnionis pars maxima in funesto superiori bello Germanico, à Capuccinis Weilerstadium (vel ut alii existimant, Coloniam) fuisset delata, ibique in expugnatione flammis consumta. Post *D. Vejelium* conf. Clarissimi viri *Jo. Diecmanni* exercitationem Historico Theologicam de Ecclesiarum Orientalium & Latinæ in dogmate de *Purgatorio* dissensione, *Leoni Allatio* atque *Abrahamo Ecchelensi* opposita §. 45. p. 106. seq.

Dolet præterea *Melanchthon* jacturam librorū *M. Antonini Imperatoris* Philosophissimi, quorum semel iterumque mentionem facit *Reuchlinus* L. II. Cabalæ p. 681. edit. Francofurt. ut & Orationis *Maximi Tirii*, aliorumque, quorum nec vola, nec vestigium nobis suppetit. Unde missos facio Codices Græcos & ad Hebraicos pergo, e quibus aliqui adhuc in Serenissimi Principis nostri Bibliotheca supersunt. Eorum catalogum quondam ab Illustrissimo Marchione communicatum sibi scripsit ad *Berneggerum* Clar. *Schickartus*. Inter eos verò primo loco ponendus merito est Sacer iste Codex, cujus mentionem supra fecimus. De eo igitur nunc paulo copiosus accuratiusque dissèrere, animus est. Præmittam vero doctissimorum virorum de eo judi-

De codice membranaceo Bibliorum Hebr.

judicia. *Joannes Henricus Hottingerus* lib. I. Cap. II. sect. IV. *Thesauri Philologici* postea quam de variis antiquis Bibliorum Hebraicorum ex emplaribus egisset, Reuchliniani quoque Codicis meminit his verbis: *Quibus addimus, quæ non ita pridem Vir incomparabilis*, D. Joannes Buxtorfius *familiari epistola nobiscum communicavit: habet & Marchio Badensis antiquissimum exemplar, ex* Reuchlini *Bibliotheca, quod Macchabæorum temporibus scriptum asseverant.* Hæc ex Hottingero pro more suo repetit *Joannes Jonstonius* D. Medicus in appendice ad schediasma de festis Hebræorum pag. 59. *Wilhelmus Schickardus* Sacrarum literarum Hebraicarum Professor quondam in Academia Tubingensi celeberrimus in præfatione libri *Bechinat Happeruschim* istum codicem inspexisse se memorat, deque eo tale fert judicium: *superiori anno vidi ingens illud & pretiosum exemplar Bibliorum, quod Capnio quondam à* Maximiliano I. *Romanorum Imperatore dono acceptum, moriens patria sua S. P. Q. Phorcensi legaverat: nunc vero Illustrissimus* Marchio Badensis, *&c: possidet, atque ante aliquot secula, pro* R. Abrahamo Ben Meir, Aben Ezra *exaratum esse*, Buxtorfius *consultus, ex hac clausula*, ולראב מאיר *probabiliter sane collegit. Ibi in librorum vestibulis observavi notas* Masorethicas *minutissimis literulis, non lineatim sed instar picturæ, tam affabrè conscriptas, ut eminus inspectas leonum, ursarum, boum, ovium, &c imagines crediderim, nec artificii fraudem prius senserim, quam oculis membrana cominus admotis, intuitus essem proxime. Cum*

igitur

igitur in hoc ornatu tantopere priſcos Hebræorum librarios luxuriaſſe cernerem, non ultra miratus ſum, quod in re alioquin ad ſuperſtitionem uſque diligentiſſimæ, quædam omiſerint, quæ ſcilicet animalis icon non caperet; unde prima depravationibus occaſio datã fuit.

Hæc doctiſſimorum virorum de Codice noſtro judicia ſi comparata ſic eſſent, ut nullum dubitationi locum relinquerent, forte antiquiſſimum in Europa Codicem poſſideremus. Verum mihi videtur nihil omnino certi de ejus antiquitate ſtatui poſſe absque temeritate, etſi alioqui haud negem, vetuſtate eum certare cum præcipuis, qui variis in locis ingentis theſauri loco oſtenduntur, codicibus. Nam annus quo exaratus eſt, expreſſus haud legitur. Neque id certum eſt, pro *Aben Eſra* illum exaratum fuiſſe, quemadmodum ex clauſula *Buxtorfium* probabiliter collegiſſe cenſet Schickartus. Quam in rem clauſulam integram ſubjicere placet. Ea his concepta eſt verbis:

חזק ונתחזק הסופר לא יוזק לא היום ולא לעולם

עד שיעלה חמור בסולם אני יהודה בר שלומה

סייפתי זאת המקרא שבח לדר בנהורא ולר״

א״״ב״ מאיר כתבתיה ויהי רצון שיורישה

לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות אמן א״

א״ סלה:

Quæ

Quæ sic reddi latine possunt: *macte anim Scriba nullo afficiatur damno*, *neque nunc*, *neque i seculum*, *donec asinus per scalam ascendat*. Ego Je huda Filius Solomonis *exaravi hunc* S. Codi cem, *ac eo nomine debitas persolvo laudes* DEO *q in luce habitat*. *Scripsi autem illum in usus* A.. Ben Meir, *quem velit sinatque Deus transire hæ ditate ad filios atque posteros ipsius*, *ad finem usq omnium generationum*. *Amen*, *amen*, *amen*. *Se*

Unica litera א omnem hic facit difficult tem, ac quodnam nomen signet, meritò d quiritur. Buxtorfius *Abrahami* vocabulu exsculpit, forte quia inter Judæos hoc nom est omnium receptissimum; sed annon Ad mia ut Uriæ aliudve nomen intelligi comm de possit, judicet prudens lector. Videtur sa scriba vel integrum vel saltem dimidium n men expressisse, deinceps vero iterum illu nescio qua de caussa, scapello erasisse, ut qua fuerit, non ita in promtu sit judicare. Veru codicem ipsum, quantum possumus lucule ter describemus, unde forrasse fiet, ut alia a tiquitatis documenta capere liceat. Est membranaceus, vastissimæ molis, manuq elegantissima exaratus, cum literis puncta tiam atque accentus exhibet, una cum ve sione Chaldaica *Onkelosi*, singulis versibus H braicis statim subjuncta, atque *Masora*, quæ initio voluminum sub variorum animaliu figuris, literis ut plurimum vocibusque e pressis, artificiosissime depicta est, ut jam p dem *Schickardus* observavit, quanquam in

r

me consentientem non habeat, quod inde primam depravationis occasionem arcessat. Non enim ideo omissa nonnulla sunt, quod animalis icon ea non caperet, cum multæ reperiantur animalium figuræ ex literis vocibusque Hebraicis minime conflatæ. *Richardus Simon* in Historia Critica Veteris Testamenti lib. 1. Cap. 22. quo regulas aliquot ad discernendum probatos Scripturæ manuscriptos Codices â pravis adducit & nonnullorum manuscriptorum singulare examen instituit, *Leusdenium* Professorem Linguæ Hebraicæ Ultrajecti graviter reprehendit & pro more sua audacissime castigat, quod in præfatione sua Latina ad *Biblia Hebraica* ab *Amstelodamensibus Judæis* edita, probatorum exemplarium, quibus usi sunt Apellæ, mentionem summa cum laude fecisset, & secus de ejusmodi manuscriptis variis animalium figuris exornatis judicat, contenditque ea fida minime esse & pleraque charactere exarata Germanico, Gallico vel Italico: Judæos enim exscriptores qui hasce animalium aut florum formas depingere amant, libentius sub iis & facilius vitia erroresque occultare, quandoquidem sic exarata & scripta Masora lectu admodum sit difficilis. Tandem ait manuscriptos Codices Hispanos in totum his figuris carere, *Masoram simpliciter ad marginem extare, nudam, simplicem & ita nitide scriptam ut nemo non legere queat.* Capite sequenti, ubi peculiares observationes in manuscriptos Biblici textus

co-

codices tradit, ac probos â minus exactis dis cernere cupientibus præcipit, inspiciendum esse, num character eorum omnino simplex sit, bene conformatus, & in quo nil insolens appareat, denuo *Leusdenium* carpit ac illum fui imperitiam prodere in eo affirmat, quod laudatum antea Judæorum codicem imperi propterea laudet, quia aureis characteribus exaratus sit. Quid de his atque aliis talibus insolentis pariter atque audacis Critici regulis sentiendum sit, nunc non attinet prolix commemorare, illud tamen nemo non animadvertit meris conjecturis Simonem niti & regulas ex suo confingere cerebro. Num enim omnes Hispanos codices manuscripto inspexit eosque figuris carere, contra vero Germanicos, Gallicos Italicosque iis abundare, observavit. Deinde non video quos Judæi sub hisce animalium figuris occultare errores potuerint. Idque si facere instituerunt cur Hispani soli neglexerunt. Ad hæc imagine ejusmodi paucæ deprehenduntur, & ne quidem in omnium librorum initiis. Denique quis ambigat, quovis tempore inter Judæos extitisse qui pulcherrime elegantissimeque literas pingere discerent. Quod si vero aurei characteres novitatem arguunt, noster codex antiquitatis notam habebit, qui illis caret. In eo etiam Masora nuda & simplex est, itaque nitide descripta ut nemo non Masoræ peritus legere queat. Adeo ut haud dubitem, Masoram in codicibus impressis mirum in modum

irum quantum depravatam, emendari op-
me exinde posse. Quapropter etiam ho-
ie Masoram non eum amplius usum habere
xistimo, cujus gratia illud studium susceptum
lim fuit, ut contra corruptionem textum,
nem vocant, præmuniat, cum ipsa jam sit
Masora corruptissima, mutila & variè inter-
olata, adeò ut ea potius emendatione opus
abeat, quam ut emendationi inserviat: idque
x Concordantiis plenis fieri posse, conten-
it atque propugnavit *Antonius Laymarius*, Au-
ustanus, in Borussia prope Regiomontum
erbi divini minister, *in præfat. ad animadvers. in
otas Masorethicas.* Cui ut facile assentior, ita
ntiquos Codices emendatè scriptos, inter
uos noster quoque haud postremum obtine-
e locum debet, multum eo conferre posse,
xistimo.

Neque prætereundum est hoc insigne an-
iquitatis argumentum, quod *Richardus Simon*
bservari vult, & in nostrum Codicem apte
uadrat: nimirum si desint *ea literæ*, quas Ju-
læi vocant *magnas*, *parvas*, *inversas*, *suspensas*,
liave *minutiæ*, quas superstitiose nimis in Bi-
liis hodiernis notant: itemque *minor numerus
Keri & Cetibh*, quam in impressis Codicibus.
Hæc enim omnia atque singula deprehendi
n Principali Codice. Igitur haud dubito
um vetustiorem statuere, quam illum, quem
antis evehit laudibus Simon.

Animadverti quoque *Targum Onkeloſi* accentibus inſtructum eſſe: præterea Prophetis, quos vocant minores, ſubjungi ſtatim *Danielem*. Quod meritò recentioribus Judæis opponimus, qui ad Hagiographorum (כתובים) claſſem Danielem vulgò rejiciunt, eumque Prophetis haud annumerant, contra antiquorum Codicum ordinem, contra *Joſephi* & ipſius *Talmudis* teſtimonium, ut *Petrus Daniel Huetius in* demonſtr. Evangelica luculenter monſtravit.

Danielem excipiunt in Noſtro Codice Pſalmi, Proverbia, Ijobus, Eſther, Kohelet, Threni, Eſras, ac reliqui libri. Addo ad extremum hoc de iſto Codice, quod e communi hominum ſermone & famâ compertum habeo, quando ferunt *Piſtorium* Apoſtatam impuras manus eo intuliſſe & Gen. III. 15. vocem הוא *Hu*, quæ illum ſignificat & ad Meſſiam referri debet, mutare in היא *Hiv*. G. F. voluiſſe, ut, quemadmodum vulgatus interpres convertit, *ipſa* ſonet: ex imprudentia verò & Hebr. Linguæ ignorantia eum eandem vocem in alio commate perverſe correxiſſe. Fateor manus veſtigium aliquod apparere, interim rem utpote non adeo exploratam, malo in dubio relinquere, quam malevolæ accuſationis ſuſpicionem præbere adverſariis.

Alius codex Bibl. MS.

Alius etiam nobis ſupereſt Codex Bibliorum MS. membranaceus, quem Reuchlinus Ro-

Romæ IIII. Nonas Sextiles A. MCCCC LXXXXIV. emit, eumque appellat in libr. de accent. & orthogr. ling. Hebr. supra quam pervetustum. Quantæ vero antiquitatis sit non opus est divinare, ut in priore. Annus enim quo exaratus est, in fine exprimitur דתתסו id est, 4866. ליצירה sive â condito mundo, qui incidit in An. Christi M.C.V. Itaque nunc esset scriptus ante sexcentos ferè annos, cujus ætatis paucissimos reperire licet Codices. *Richardus Simon* nihil unquam pulchrius atque magnificentius se vidisse scribit, quam Apographum quoddam anni 1207. *Leusdenius* laudat manuscriptum, de quo diximus, Anno 1200. exaratum. Erphordiensis Codex, ex quo Clar. Vir *Matthias Fridericus Beckius* paraphrasin Chaldaicam in libros Chronicorum descripsit & publici juris fecit, exaratus est Anno Mundi 5103. Christi vero 1343. Hos omnes vero antiquitate superat Reuchlinianus Codex, qui scriptus est על ידי זרחבר יהודה זופר ספרא *manu Serachi Filii Jehudæ Sotheris, Scribæ.* Exhibet autem textum Hebræum & Paraphrasin Chaldaicam *Jonathanis Usieldis* in omnes sacros libros, quotquot ille autor convertendos sumsit, incipiendo à Josua, ac prætermittendo Legem; manifesto indicio, illud *Targum*, quod in Legem sub *Jonathanis* nomine circumfertur, ejus minime esse. Leguntur autem Hebraica & Chaldaica, more antiquis Codicibus re-

fol. 8. c. 2.

recepto, alternatim, ita ut ſingulis commatibus Hebraicis Chaldaica ſtatim ſubjungatur verſio, quæ ipſa quoque accentibus eſt ornata. Præterea *Maſoram*, parvam æque ac magnam refert, ſed ſimplicem illam & nudam. Nullæ autem animalium figuræ ibi apparent, & ſcriptio ipſa ſatis eſt ſimplex atque rudis. Hæc de duobus codicibus manuſcriptis Bibliorum, quibus merito ſubjungimus *Commentarios* in Sacram Scripturam, concinnatos à *Joſepho* & *Davide Kimchiis*, patre filioque: illius enim adeſt Commentarius in *Jeremiam* Vatem, quem Reuchlinus Romæ duobus aureis Rhenanis emit; Codex eſt papiraceus in forma quarti ordinis: hujus vero præſto ſunt Commentarii ſuper *Ezechielem & duodecim Prophetas minores*, membranacei, majoris ordinis, quarti autem quem vocant, *Rabbi Salomonis Jarchi* Commentarius in תהלים i. e. Pſalmos.

Commentarii MS.

Alii libri. MS.

His ſuccedant alia Manuſcripta, non quidem æque magni pretii ut priora, quia verò nihil prætermittere eorum decrevi, quæ ex Reuchlini Bibliotheca reliqua nobis ſunt, ſive magna, ſive parva, ſuum quoque hic locum illa ſortientur.

Adſunt duo Tomi membranacei, in quibus ſecundum ſeriem librorum Biblicorum difficiliora vocabula Germanicè redduntur, ſed

Sed Hebraicis literis scribitur versio. Conjicio Reuchlinum iis usum esse in per discenda lingua Hebraica, cum destitueretur vivis Praeceptoribus. Prior tamen Codex plenior est, quam posterior, quippe qui ab Exodo incipit, & in quo quamplurima subinde desunt.

Ad hanc quoque classem pertinet volumen satis vastum in 4. continens aliquot librorum Biblicorum versionem Germanicam, similem in modum Hebraicis characteribus scriptam. Truncatum verò est initio: Proverbiorum tantūm & Psalmorum versiones integræ sunt.

Sacri etiam argumenti sunt orandi supplicandique formulæ, quarū tria exemplaria noster habuit, eorum duo in majori forma precationes omnes Judæorum pulcherrimè membranæ inscriptas continent: tertium autem formæ quarti ordinis est, exaratum difficulter legibili manu. Ex quibus Codicibus formulæ illæ in Christianos directæ, quas in impressis libris hodiè omittunt Judæi, suppleri possunt. Talmudica volumina *Reuchlinus* comparare sibi haud potuit, licet multo ære illa redimere cuperet. Partem tamen A. DN. M. D. XII. acquisivit, nempe מסכת סנהדרין *Codicem* aut *Tractatum de Synedriis*. Putavit autem, forte à Judæis imperitis persuasus, se *Talmudis Hierosolymitani* Codicem *San-* Tephillin.

hedrin habere, quemadmodum ab initio & in fine adſcriptum legitur: *Thalmud Hieroſolymitanum in libris Sanhedrin, quos* Joannes Reuchlin Phorcenſis *ſibi diligenter acquiſivit Anno Chriſti* MD. XII. Inquirenti autem mihi evolventique iſtum codicem membranaceum, vetuſtate valde inſignem, & alicubi fere exeſum, *Gemaram Talmudis Babylonici, in Maſſ. Sanhedrin* non Hieroſolymitani eſſe deprehendo. Eum verò nõ tantum diligenter ſibi acquiſivit noſter, ſed & legit diligenter; paſſim enim, ſua manu quædã oræ libri adſcripſit. Ejus quoq; in *defenſione* ſua *contra calumniatores Colon.* mentionem eo in loco facit, quo ex Judæorũ quorundâ ſententia dixit *duos Jeſus Nazarenos diverſis temporibus fuiſſe, & Talmud loqui de Jeſu Nazareno, qui diſcipulus fuit R. Joſua Parhaja ad idolatriam tandẽ converſo, ante annos centum & decem prius, quam Jeſus Chriſtus noſter naſceretur.* Poſt quæ ita ſubjicit: *Sed ut ea in parte Thalmud ego ipſe quoque viderem, comparavi mihi à quibusdam Chriſtianis libros Thalmudicos Sanhedrin, & inveni materiam iſtam in volumine Helek, cujus verba ſunt hæc &c.*

Gram- matici libri MS.

Ultimum occupant locum Grammatici libri manuſcripti, quorum aliquot ex Bibliotheca Reuchlini ſuperſunt. Uno volumine binæ Grammaticæ continentur, altera *Davidis*, altera *Moſis Kimchii*, de quibus ipſe Reuchlinus hunc in modum ſcripſit: *has duas*

Gram-

Grammaticas Hebraicas, scilicet librum Davidis Kimhi *de subtiliatione, & librum Intellectus boni* *Moysi Grammatici* emi ego *Joannes Reuchlin* p. m. 4. 5 *Phorcensis* Romæ *multis Ducatis in mense Quintili* A. 1498. qui libri exarati sunt Anno Domini 1281. Per librum de *subtilatione* R. D. K. intelligit *Michlol.* Cur verò ita vocet, ego sane nō intelligo. Mosis autem Grammatici tractatum recte appellat librum *Intellectus boni?* hoc enim Hebraicè sonat שכל טוב quem *Buxtorfius* vix attigit in Bibliotheca Rabbicina.

A codicibus manuscriptis venio ad impressos, quorum aliqui etiam ex Capnionis Bibliotheca asservantur apud nos. Eos ordine recensebo, ut hactenus consuevi.

Cum primum omnium inter Christianos Venetiis, autore *Felici Pratensi*, Viro Theologo & Hebraicæ Chaldaicæque linguæ peritissimo, *Daniel Bombergus*, conquisitis undique diversis exemplaribus manuscriptis insigne opus Biblicum, textum Hebræum, Chaldaicas versiones & Commentarios præcipuorum ex Judæis Doctorum exhibens, magnis sumtibus laboribusque Anno M. D. XVII. edidisset, Reuchlinus quoque illud sibi comparavit & in Academia Tubingensi publice interpretari aggressus est, quemadmodū ex ipsius paulo ante adducta epistola abunde constat. Hoc igitur opus ex Reuchlini Bibliotheca adhuc nobis super est: ut & *Rabbi Mosis* *Nach-*

libri editi in Bibliotheca Reuchl.

I. Biblia Bombergi.

II. Mosis Gerundensis Commentarii.

Nachmanidis Gerundensis Commentarius in Pentateuchum, quadratis ut vocant literis impressus, in forma majori. Postquem collocandus est ordine *Rabbi Davidis Kimchii* Commentarius in Josuam, Librum Judicum, Libros Samuelis atque Regum.

III. Dav. Kimchii Commentarii in Josuam &c.

Hinc Psalterium Hebraicum absque punctis vocalibus in octava forma editum reperi literis Rabbinicis.

IV. Psalterium Hebraicum.

Tum & Mosis Kimchii Grammaticam quam מהלך שבילי הדעת inscripsit, vocalibus instructam, sed subinde emendatam atque castigatam, ut haud abs re judicem, fuisse illud ipsum exemplar quod publicè Ingolstadii & Tubingæ auditoribus prælegit. In eo, quibus Præceptoribus usus in Hebraicis fuit, sua manu consignavit his verbis: Joannis Reuchlini Phorcensis *Præceptores in Hebraicis: Primus fuit* Jacobus Jehiel Loans Mantuanus se Ferraricus An. M CCCCLXXXXII. VII *Kalend. Octob. Alter* Abdias Cæsinatensis Italus *filius* Jacobi Sphurno *prid. Idus Junii Anno Domini* M CCCC LXXXXVIII. *Primus in Lynz in curia Imperatoris, Secundus Romæ in curia* Papæ Alexandri VI.

V. Mosis Kimchii Grammatica.

Supersunt denique quædam ipsius Reuchliniani ingenii monumenta, quæ nihil opus est recensere, cum & invulgus nota sint, & supra à no

à nobis commemorata. In his igitur suis libris vivit Capnion, quanquam liberos non reliquerit, nisi secundum Judæorum effatum placitumque iis Discipulos quoque connumeremus, è quibus Forsterus Augustanus vel primum locum meretur, quem egregie commendat Reuchlinus, quod unus omnium in Hebraica Lingua plurimum sudaverit dignusque visus fuerit, cui docendi munus post se concederet, quemadmodum ex Epistola ad ipsum data liquet, quam quia per est brevis, placuit hic inserere. Disci-puli Reuchl. Joh. Forsterus.

Joannes Reuchlin Phorcensis, LL. Doctor Joanni Forstero Augustano, Philosophiæ Magistro,

S. P. D.

QVam molesta mihi res est, dilectissime vir, à tua & aliorum studiosissimorum auditorum meorum præsentia recedere. Cum enim in tanta tam Hebraica quam Græca lingua discipulorum frequentia assiduo tu studio indefessas mihi aures præbueris, tum unus omnium in lingua Hebraica plurimum sudasti, ut dignus mihi visus fueris, cui publici auditorii pulpitum concesserim. Quare perge incumbendo bonis literis & doctrinæ à me prælectæ: sic enim in virum literatissimum, & linguarum ornatissimum interpretem, Deo aspirante, cæteris commodo & utilitati futurus evades. Vale feliciter Anglopoli, Anno Domini M. D. XXI.

Factus deinceps est *Forsterus* Doctor Theologus ac Hebraicæ linguæ Professor in Academia Wittebergensi, multisque scriptis inclaruit, inter quæ etiam est ipsius Lexicon novum, ut vocat, Hebraicum. In Epistola dedicatoria honorificam facit mentionem Præceptoris sui, *Capnionis*: in præfatione autem infensissimum se Rabbinorum hostem prodit & ex eorum scriptis nihil eximii & quod singulari laude dignum esset, reportasse se significat, etsi facultates suas in Rabbinos profuderit, in ipsorum Synagogis longo tempore versatus sit, eos domi propriis impensis Præceptores aluerit, illorum denique commentaria studiose evolverit. Hujus viri autoritate multi inter Studiosos præsertim decepti, alto supercilio Rabbinos omnes contemserunt & ignorantiæ pigritiæque quoddam asylum in ejusmodi Forsteri dictis quæsiverunt. Mitius omnino statuendum de Rabbinis ipsorumque scriptis esse, à Præceptore suo Capnione, discere poterat, qui tot tantasque eo nomine obtrectationes calumniasque fratrum ignorantiæ sustinuit, ut suo loco diximus. Notatus quoque ob intempestivum hunc zelum est *Forsterus* â multis viris doctissimis ac Hebraicæ linguæ peritissimis, & in Rabbinorum scriptis versatissimis, quos nominatim recensere nihil nunc attinet, præsertim ubi præclara monumenta passim extant, quæ non aliunde

liunde quam ex veterum Rabbinorum (novos, de quibus forte *Forsterus* intelligendus est, nihil moror, cum sint homines vani, rudes atque inepti) penu hausta, quæ propter utilitatem insignem apud æquos rerum æstimatores in maximo habentur pretio. Subjungam tantum ex Epist. Illustr. virorum ad Reuchlinum datis hoc *Ægidii Viterbiensis* Ordinis Eremitarum D. Augustini Prioris Generalis judicium de Talmude & aliis Judæorum scriptis per Reuchlinum servatis. *Per te,* inquit, *servati sunt thesauri scientiæ & sapientiæ Dei, in Talmud* libris, *qui etsi ab adversariis editi, multa nobis & pietati inimica docent, dici tamen non potest, quot altæ profundaque quæstiones ad sacra eloquia pertinentes, quot verba, quot dictiones, quot obscura sacrarum scripturarum illic clarescunt, atque aperiuntur. Quæ, si libri illi desiderarentur nunquam legere esset, æterna premi nocte oporteret, æterna nos inscitia damnari necesse esset. Mitto testimonia de adventu Messiæ in* עז *&* אחר ארבע מאורת *in Sanhedrim cum Isaia* מכורת *& alia innumerabilia passim, quæ insanientium & imperitorum vitio interiissent, tuo unius supersunt beneficio, in opes & ornamentum Ecclesiæ Romanæ* חלק האור גינזרת לצדיקים *Data hominibus* באש תורה *erepta nobis primo est à Deo ex igne, cum Abraham ex igne servatum esse volunt. Nunc secundo à* Reuchlin *servata est ex igne, cum libri illi servati sunt, quibus stantibus lex panditur & lucem capit: intereuntibus autem tenebris æterna noctis offunditur. Denique in hoc judicio*

dicio tuo ubi hac æstate periculoso æstu laboravimus, non te, sed legem, non Talmud sed Ecclesiam, non Reuchlin *per nos, sed nos per* Reuchlin *servatos & defensos intelligimus.*

Inter bonæ ſpei auditores Reuchlini fuit quoque *Conradus Pellicanus*, quem Jodocus Gallus Rubeaquenſis Theologus Noſtro majorem in modum commendavit per epiſtolam, ut eum foveret, ſive Hebræas, ſive Græcas literas diſcere cuperet. Quanquam enim *Pellicanus* proprio motu & ſtudio Hebraicam linguam primum addidicit, tamen haud diffitetur ſe multum in ea adjutum eſſe rudimentis Capnionis.

Pellicanus.

v. Pellic. præfat. ad comment. in Script. S.

Alios ſigillatim rece n'ere ſuperſedeo, cum univerſos vix percenſere numerando queam. Quicunque enim veteres ſcholarum nugas exoſi erant, *Reuchlinum* magiſtrum cupidè ſequebantur. Unde *Mutianus* presbyter ad Noſtrum ita ſcripſit: *ad me quotidiè confluunt boni adoleſcentes, quibus CAPNION eſt in ore & in pectore: hic ſeſe Græcum probat, ille Hebraicas & verè arcanas literas admiratur, quantum à Præceptoribus inſulſis ad nugas trahantur vel emendas, vel diſcendas, tantum utroquepede reſiliunt ad ſequenda veſtigia ſpectabilitatis tuæ.*

Neque coram duntaxat præſentes, ſed & ſcripto docuit abſentes. Nam, ui *Henricus* Stra-

Stromer Aurbacchius, Doctor Medicus ex vero dixit, *primus* Capnion *Hebraicam linguam solute hactenus ac rusticè stridentem legibus dicendi subjecit, Grammaticis modis apte & concinne perstringit, tam aperto artificio, ut vel mediocri ingenio præditus, suo Marte ex ipsius præceptis perdiscere valeat.*

Igitur totius Germaniæ Præceptor meritò audit. Imo exteri quoque nostrum & admirati sunt & in rebus gravibus atque dubiis consuluerunt, ut, quod de summo & illustri viro *Scaligero* Dan. Heinsius, prædicavit, de nostro quoque dicere optimo jure possimus, ipsius unius domum orbis universi Museum fuisse. Nam quotidiè aut Galli, aut Itali, aut Angli, eò tanquam ad publicum delubrum quoddam atque oraculum confugiebant, ut vel ex epistolis illorum, quibus aliquid à Reuchlino sciscitati sunt, intelligi potest; persuasi enim plane, idque non temere, erant, solum Capnionem esse, qui arduas quasvis quæstiones sine ulla explicare molestia posset.

Nec melioribus tantum literis lumẽ accendit, sed & religionem, immane quantum superiorum temporum superstitionibus obscuratã, in lucem protraxit & à sordibus primum repurgare aggressus est, etsi perficere tantã rem nondum potuerit. Quâ de & supra nonnulla dixi, quibus addere placet lepidam illam Come-

mœdiam mutam A.M. D. XXX. Imperato
CAROLO V.ipſiusq; fratri FERDINAN
DO poſt prandium exhibitam. Cum enim
quidam obtuliſſent fabulam acturi, eaque c
bu condituri, admiſſi facile ſunt. Ubi primu
in ſcenam proceſſit aliquis larvatus, habit
quo ornari Doctores ſolent, veſtitus, fere
à tergo nomen JOANNIS CAPNIC
NIS ſchedæ inſcriptum. Portabat h
faſciculum lignorum, partim rectorum, pa
tim curvorum, eoque in medium atrium u
lo ordine projecto, abiit. Hunc excepit ali
itidem larvatus, ERASMI ROTERC
DAMI nomine inſignitus, convenientiq
Clerico, quem vocant, veſtitu indutus, q
componere ligna, curva rectis exæqua
diu multumque conatus eſt: tandemque u
irritum videt laborem, caput iratorum mo
quatiens, animo inde receſſit commot
Tertius Monachi præbebat ſpeciem, notat
MARTINI LUTHERI nomine, q
ardentes prunas portabat ac diſtorta illa li
na ſuccendebat, inque cineres redigere lab
rabat: quæ cum flammam concepiſſe conſp
xit, ſubito ſeſe ſubduxit. Inde prodiit qu
dam habitu Imperatorio, qui cum ignem d
paſci diſtorta illa ligna videret, ſtricto glad
ejus vim avertere tentabat; quo magis aute
gladio ligna fodicabat aut feriebat, eo mag
flamma invaleſcebat, ut ipſe tandem irat
ac furibundo ſimilis receſſerit. Tandem
Pa

Papa sese intulit LEONIS X. titulo à tergo insignis, qui complosis ex terrore manibus circumspicit malo remedia, quibus ignem sopiat: quod dum facit curiosius, duas videt eminus stare amphoras, oleo alteram, alteram aqua repletas: his conspectis irruit incautus atque amenti similis in amphoram oleo plenam, eamque igni affundit, unde flamma vires sumens latius sese diffundit, adeo ut ejus violentia coactus fugam capessere debuerit. Hæc tota fuit fabula atque comœdia, & nemo ultra comparuit. Jubet Cæsar inquiri in auctores actoresque, sed illi mature satis fugâ sibi consuluerant, parum vel de gratia vel de præmio solliciti, postquam Cæsari id quod res erat, dilucide ob oculos posuissent, ac quid hominum machinationes contra veritatem possent, edocuissent. Non opus est Oedipo, qui occulta mysteria explicet. Itaque nihil nunc restat, nisi ut Reuchlini memoriam habeamus sacrosanctam, illiusque nomen laudibus feramus, ac demum DEO ter Optimo Maximo hac formula ex Erasmo desumta assidue supplicemus: *Amator humani generis, Deus, qui donum linguarum, quo quondam Apostolos tuos ad Evangelii prædicationem per Spiritum tuum Sanctum cœlitus instruxeras, per electum famulum tuum* JOANNEM REUCHLINUM *mundo renovasti: da, ut omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam Filii tui* JESU, *ut con-*

confundas linguas pseudapostolorum, qui conjurati substruunt impiam turrim Babel, tuam gloriam obscurare conantes, cum suam student attollere, quum uni tibi debeatur omnis gloria cum JESU *Filio tuo, Domino nostro, & Spiritu Sancto in aeterna secula, Amen.*

FINIS.



ADDI-



ADDITIONES QUAEDAM.

Ad pag. 125.



D res præclare Pforzhemii geſtas vel hoc imprimis pertinet, quod Sereniſſimus Princeps *Carolus* ibidem Eccleſiarum ex cultus divini piam emendationem ſuſcepit, ad quam perficiendam Theologos ex longinguis etiam locis evocavit. Siquidem ex Thuringia D. *Maximilianum Mörlinum* Eccleſiæ Coburgenſis Antiſtitem & Magiſtrum *Johannem Stöſſelinum Johannes Fridericus* Saxoniæ Dux eò miſit. Advenerat quoque Magiſter *Michaël Dillerus* Principi Electori Palatino *Ottoni Henrico* â concionibus aulicis & D. *Jacobus Andreæ*, cujus prudentia & ope potiſſimum perfectum eſt, ut lites, quæ inter cæteros de *Brenzio* oriebantur, componerentur. Idem etiam ſcripto comprehendit quæcunque ad emendationem doctrinæ pariter ac ceremoniarum, ut & ad gubernationem Eccleſiarum neceſſaria erant. Quæ prolixe deſcripſit *Andreæ* Nepos *Johannes Valentinus* in libello, cui titulus eſt, *Fama Andreana refloreſcens*, Argentorati edito A. 1630. à pag. 54. uſque ad 63.

Ad pag. 130.

Promisi equidem me seorsim Principum *Badensium* Pforzhemii sepultorum Epitaphia subjungere velle, sed cum opusculum jam ultra quam putaveram excreverit, promisso stare nequeo. Non possum tamen quin *Ernesti* Principis Epitaphium brevissimum annectam, quod his conceptum verbis legitur:

ANNO DOMINI M.D.LIII. VI. MENSIS FEBRUARII OBIIT ILLUSTRISSIMUS PRINCEPS ERNESTUS, MARCHIO IN BADEN ET HOCHBERG, LANDGRAVIUS IN SUSENBERG, DOMINUS IN ROETELN ET BADENWEILER, ANNO ÆTATIS SUÆ LXXI. CUJUS ANIMA REQUIESCAT IN PACE AMEN.

Addam etiam hoc *Ernesto Friderico* positum monumentum:

D. O. M. S.

ILLUSTRISSIMUS PRINCEPS AC DOMINUS ERNESTUS FRIDERICUS, MARCHIO BADENSIS ET HOCHBERGENSIS, LANDGRAVIUS SUSENBERGENSIS, DOMINUS IN ROETELN ET BADENWEILER ETC. SINGULARI HEROICARUM VIRTUTUM LAUDE CORUSCANS, ET, QUOD ABSQUE ASSENTATIONIS STUDIO DIXERIM, PRUDENTIA PRINCIPE DIGNA ITA EXCELLENS, UT SUPERIOREM SUO TEMPORE NULLUM, PAREM VIX HABERET,

IN IPSO VIRILIS ÆTATIS FLORE, MISERIIS VITÆ HUMANÆ EXUTUS, ET DIUTURNIS GRAVISSIMISQUE MORBIS LIBERATUS, PATRIAM COELESTEM REPETIIT. NATUS A. MD. LX. XVII. OCTOBRIS. MORTUUS A. CHRISTI M. DCIV. XIV. APRILIS.

Ad pag. 150.

Inter Præceptores Reuchlini numerandus etiam est *Ludovicus Dringebergius* ex agro Paderbornensi oriundus, qui ad excitandas mansuetiores literas, magnis propositis præmiis Selestadium in Alsatiam evocatus, *Joannem Reuchlinum*, *Beatum Rhenanum*, *Jacobum Wimphelingium*, aliosque erudiit, qui deinceps insigni scientiæ fama claruerunt. vid. Panegyricus Illustr. Princ. THEODORO Episc. Eccl. Paderbornensis â Collegio Academico Societatis Jesu oblatus lib. 1. Cap. 4. p. 10.

Ad pag. 70.

Quod sonum pronunciandi minus horridum haberet, Noster ac imitari facile Gallos Italosque posset, inde causam repeto, quoniam artis Musicæ fuit peritissimus. Hac in sententia me confirmat *Philippi Melanchthonis* authoritas, qui de *Rodolpho Agricola* memorat, quod in Italia magna cum laude disputaverit, authores enarraverit orationesque magna cum approbatione eruditorum habuerit. Itaque magna omnino laus fuit homini Germano, non solum eruditione & genere sermonis sed etiã venustate actionis satisfacere Italiæ, morose ac fastidiose ju-

ex Lupi de *Hermansgrün* literis ad *Reuchlinum* datis, quibus significat, Ducem Würtembergensem eas sibi legendas tradidisse.

Ad pag. 193.

Reuchlinum & *Agricolam* sociatis laboribus Epitomen Historiarum pro *Philippo* Palatino concinnasse, disertis verbis legitur in collectan. Locor. commun. Manlii sub titulo:

Omnes sapientes gubernatores cognitionem historiarum amant.

Memini Capnionem *narrare, se cum* Rudolpho Agricola, *Episcopo* Dalburgio, *& aliis praestantissimis viris, quorum aliquos bene novi, fuisse in aula Palatini: quia habuit illa aula viros praestantissimos & ingeniosos, ut illum ipsum* Dalburgium *& alios. Et quia audivit Princeps eos saepe colloqui de historiis, & antiquis rebus gestis, petivit ab illis, ut sibi historiae Epitomen conscriberent, & redigerent in ordinem annos Monarchiarum: quia non habuerunt illa tempora, sicut nostra, tam concinnas & breves Chronologias. Tradidit etiam Princeps satis liberales sumptus ad collectionem illarum historiarum. Illi igitur contulerunt operas ac* Capnio & Agricola *ex monumentis veterum scriptorum conscripserunt librum quendam propemodum eo ordine, quo nos contexuimus* Carionis *Chronicon: & excerpserunt jucundiora, ac tradiderunt illum librum Principi: qui ita fuit delectatus eo, ut quotidie in eo legeret. Existimo etiam illum librum adhuc extare in Bibliotheca Palatinorum.*

Ad pag. 243.

Non ſemel tantum legatus miſſus eſt ad MAXIMILIANUM Oenipontem, ſed ad alia quoque loca multoties, cujus rei teſtem habeo *Erhardum de Winsberg* Doctorem & militem in Epiſtola quadam ad Capnionem. * *Utinam* inquit, *tu mei tam memor quam ego tui. Scripſiſſes profecto ad me de Muſarum tuarum fonte, aut de pompis illis regiis ac Cæſareis* Francofordiæ, Agrippinæ *&* Aquisgrani *nuper in coronatione Romanorum Regis D.* Maximiliani *celebratis, te Oratore, & me quoque Medicorum minimo præſentibus.*

Dicta nonnulla *Capnionis* ex *Joannis Manlii* locorum communium collectaneis.

De Amoribus.

Capnio *dicebat: Quando ſenex vult amare, & ducere uxorem, accipiat longam furcam, & ſuſpendat de ea crumenas plenas auro, ac porrigat per feneſtram amicæ, videatque num velit aperire, & inſpicere quid in iis contineatur.*

De novitiorum ſtudioſorum temeritate.

Capnio de ſtudioſo Juris dicebat: Primo anno ſcit,

* lib. I. Epiſt. ad Reuchl.

dijudicare omnes controversias, secundo incipit dubitare, tertio videt se nihil scire, & tunc primum incipit discere.

De mutatione Imperiorum.

Quando duplicantur lateres, tunc venit Moyses: *id est, cum onera sunt nimis gravia, tunc mutantur Imperia, & veniunt pœnæ.*

De *Luthero* constat illum *Reuchlinianum* hoc dictum sæpe in ore habuisse: *Qui pauper est nihil timet, nihil potest perdere.* vid. Paraleipom: rerum memorabil. ad Urspergens. Chronicon p. 342.

Ad pag. 475.

Quod hic ex Actis diximus de propositionibus s. articulis ab *Hochstrato* ex *Oculari Speculo* pessima fide extructis & publice Romæ affixis confirmat ipse *Reuchlinus* in principio lib. III. de arte Cabalistica, ubi tanquam ex cauponis ore verba prolata adducit, quibus recensuerit hospitibus, *fuisse quasdam superiori die à Romana curia Franckofordiam missas propositiones & conclusiones, contra inhibitionem Apostolicam ab* Astaroto *quoquam* (hoc nomine signat Hochstratum, *fictas & concinnatas adversus* Jo. Reuchlinum *propter libros non comburendos jam plus quinquennio crudeles persecutiones innocenter ac simul animo forti & in fracto passum, pro foribus sapientiæ ac templorum vestibulis Romæ affixas, & mox in lutum, stercus & cœnum ibi projectas & conculcatas, justis ex causis: tum quia præter Sum-*

ntificis voluntatem & absque reverendissimorum um notitia, coram quibus ea lis post Astaroti ationem hactenus triennio in Curia penderet, tale is fuisset attentatum: tum quod universis inno- et eam conscriptionem apertissimis scatere men- :. Principio namque pollicere, Astarotum in ntia Papæ conclusiones eas fore disputandas, & m tamen negavisse ac certe prohibuisse, quoniam ultis æstate proxima publicis Romæ sessionibus ha- ea causa plene fuisset disputata & discussa coram ssimis luminibus Ecclesiæ Catholicæ Prælatis, Ar- iscopis, Generalibus ordinum, & eorum Pro- oribus, Pœnitentiariis, Doctoribus, magno nu- , Theologiæ Jurisque peritissimis viris, qui Ca- em esse absolvendum decrevissent. Deinde, quod niniose appellaverit Oculare Speculum, scandala roneas continentias, quum tamen liber iste sit per olicam sententiam definitive admissus. Tum etiam de eodem Libro ita scripserit, quod sit à quinque ersitatibus dudum igni addictus: quæ certe sunt me- ıga, clara & candida mendacia, quia nulla in o- terrarum orbe sit aut fuerit Universitas quæ Ocula- eculum condemnaverit, sed tantum singularia quæ- capitosa capita, vertiginoso cerebro heteroclita, & io errore decepta, conventiculariter & conspirative a Juris & Justitiæ formam in Oculare Speculum e tabuerint, & sua, ut ajunt, sentimenta conflaverint. emo eos ajunt qui luto & cœno corollaria illa in- rint & revolverint affirmare solitos, in eisdem conscri- ibus nihil contineri ab α ad ω, quod non antea in sione publica Johannes Reuchlini contra calumnia- suos Colonienses justificatum, solutum & resolu-

*tum fuisset, quod lectori cuique lucidius stellis clarueri*t Astaratum *itaque semper eandem cantilenam pro turpi sua lingua canere.*

Ad pag. 526. & seqq.

De Apologia Græcorum.

De hoc libro *Oecolampadius* & *Wolfgangus Fabritius Capito* ad *Reuchlinum* scripserunt. Ille quidem hunc in modum: Capito *magno desiderio tenetur disputationis imo epistolæ Græcorum ad Concilium Basiliense* περὶ πυρὸς καθαρτικοῦ *& ego non minus, quandoquidem ejus liber periit: nihil poterit* Capnion *utrique gratius facere quam votis nostris adnuere, & vel descriptum vel describendum mittere:* Hic vero ipse quoque epistolam ad *Reuchlinum* dedit, quam quia per est brevis integram subjicere placet:

Nescio quid de purgatorio, contra Latinam Ecclesiam ad Concilium Basiliense retulisse Græcos Oecolampadius *noster narravit. Quod olim ipse à quopiam exscripsit peregrino, id ei aut furto, aut incuria, aut occasione frequentis migrationis interiit. Tu hoc tempore, optime* Capnion, *nihil potes utrique gratius præstare, quam illud apud te curare exscribendum, sive nobis tantisper connivere, mox reddemus certissima fide, & cum fœnore, hoc est, una opera nos obligatissimos, tibi multo arctius devincies. Vale Basileæ Prid. Non. Septemb. Anno M. D. XVIII.*

INDEX

Autorum, qui in hoc opusculo vel citantur illustrantur, vel notantur.

A.

K.

[D]avid. Kimchii commentarii Ms. in Ezechiel. et duodecim Prophetas minores. 537.
[J]osephi Kimchii comment. Ms. in Jeremiam Vatem. 56. 537.

L.

[P]etr. Lambecius praefat. Bibl. Vindob. laud. 173.
[A]elius Lampridius alleg. 106. et seq.
[A]ntonius Laymarius praef. ad animadvers. in notas Masorethicas. 534.
[L]eonis X. Pont. Breve 404. seq.
Lansdenius cit. 536.
Jo. Lintherius cit. 184.
Mart. Lutherus commentar. in Genes. in Tom. lat. Lat. Witteb. T. III. Jenens. 221. T. I. Jenens. lat. 225.
Christoph. Lehmannus Chron. Spirens. cit. 108.

M.

[M]anlius collectan. Locor. commun. cit. 148. 185. 189. 220. 222. 243. 247.
[P]hil. Jac. Mauffacus in prolegom. ad Pugionem fidei cit. 452.
[M]aximiliani Caesaris, Rom. Imp. epist. ad Leonem pro Reuchlino cit. 462. seqq.
[P]hilipp. Melanchthon in selectis declamationibus cit. 138. 194.
orat. de vita Capnionis alleg. 99. 140. 134. 150. 170. 193. 210. 214. 225. 525. ref. 227. seq. 248. 519.
lib. de vocabulis regionum et gentium quae recensentur in Tacito cit. 101. 108. not. 102.
[e]pist. commendatitia pro Vandalino Sirichio scripta cit. 139.
[p]raef. in Procli metaphrasin quadripartita Ptolomaei cit. 214.
[Ch]ronolog. August. Conf. cit. 221.
[E]pist. Evangelior. fer. Lucae Evang. cit. 243.

INDEX

AUTORUM.

INDEX II.

Rerum memorabilium, quæ in hoc opusculo continentur.

A.

Adam. Frey s. Fry Pforzheimensis Reuchlino fami-
rij Concellarius Badens. 85. sq. laudatur ob eru-
tionem ac prudentiam ibid. proficiscitur Rom-
cum Jacobo Marek. ibid. 86.

Fridericus Palatinus bello urgetur a Carolo I. M.
Badensi alijsque 122. quem vero cepit pecun-
ps pro redimenda libertate dare cogit. ibid. v.
Carolus. proscribitur a Maximiliano I. 123.

Fridericus II. Jmp. aliquot urbes Hermanno IV.
Marchioni Badensi dono dedit 109. et 120, filiu-
rebellem capit eumqz Siculis in carcerem
includi jubet. 120. v. Henricus.

Fridericus III. Jo. Reuchlino dat privilegia atqz i-
signia Comit. Palat. et Nobilis 20. 173. sqq. donat
eum Veter. Instrumenti codice Hebraico MS. 21
181. Lynzii mortuus 183.

Fridericus III. cognomento Sapiens Dux Saxoniae
Imperiiqz Septemvir instituit Academiam Wit-
tebergensem 10. 150.

Fridericus V. Georgii Friderici March. Bad. filius
primogenitus 133. ci Pater omnes ditiones ante
praelium Wimpinens. cedit ibid. coactus est con-
fugere ad Joh. Fridericum affinem cum conjuge
et liberis 134. proficiscitur ad Gustavum Adolphum
Reg. Suec. et auxilium ab eo impetrat. 136. sq.
cedit Pforzhemium cum tota familia ibid. in
conventu Heilbronnensi praeter Marchionatum
Badensem omnia cis Rhenum loca, quae inter
eundem et Hercyniam sylvam a Seckinga Ulm-
heimium usqz sita sunt tanquam propria accipit
137.

Fridericus March. Badensis Caroli II. filius proficiscitur
Lutetiam Parisiorum 11. 151. sacro initiatus est or-
dini. ibid. fit Episcopus Ultrajectinus ibid. abdicat
se eo ibid. ipsius obitus et epitaphium ibid.

G.

Petrus Geigerus Pforzheimensis 90. Consuli Senatuiq
Phorcensi magnam pecuniae summam mutuo
dat unde in ... Studiis sustentandi.

Georgius Marchio Badensis Episcop. Metensis armacapit contra Fridericum Palatinum. 122.
Jo. Georgius Saxon. Elector indicit Lipsiæ conventum Protestantium et quando 135.
Georgius Fridericus Marchio Badensis Ernesti Friderici Frater atque successor Princeps clarissimus 133. prælio cum Tillio et Cordua Hispan. Regis præfecto summo commisso fugatur ibid. citatur Viennam 134. proficiscitur Lipsiam ad conventum Protestantium 135.
Georgius Reuchlinus Pater Capnionis 6. 140.
Die Gesellschaft St. Georgen Schildt, hujusmodi quo foedere Suevico conjuncti invicem appellabantur 230. unde ibid.
Nicolaus Gerbelius Juris-Consultus Pforzheimensis Reuchlini familiaris 85. quem et habuit Præceptorem 87. ab Argentinensibus vocatus fit ibid. Historiarum Professor 88. ejus scripta ibid. seq. degustat Hebraica 89. ob eruditionem a multis fuit et amatus ibid.
Germania ferax bonorum ingeniorum est 66. nominatim Suevia ibid. v. Suevia. speciatim Phorcensis ager 67. v. Phorcensis etc.
Caspar Glaserus Jo. Schwebelii in Ecclesia Bipontina successor 77. Principis Wolfgangi Palatini studiis ante præfectus erat ibid. laudatur ob doctrinam et pietatem. ibid.
Grammatici libri Ms. ex Bibliotheca Reuchlini in Serenissimi nostri Principis Biblioth. asservati 539. seq.
Grötzingen pagus prope Durlacum, an a Græcis conditus et ita vocatus, ut existimat Latinus 106. negatur 107. ibid. nostra sententia ibid.
Γραικῶν γαῖα s. Greichgaea quinam ager ita vocetur 108. ejus fines ibid. quinam ab antiquis retro temporibus jurisdictionem in eam habuerint ibid.
Greichgaea v. Γραικῶν γαῖα.
Guilielmus filius natu major Eduardi Fortunati March. Bad. 134.

RERUM.

INDEX

J.

R.

INDEX

T.

INDEX.

Errata insigniora, quæ correcta licet, tamen per incuriam Typographi irrepserunt, sunt sequentia.

Pag. 6. l. 12. pro VI. l. IV. 95. l. 22. pro vicinal. vicino. 102. l. 5. pro præcea l. præterea. 105. l. ult. pro ul. l. ubi. 106. pro tunis l. turris. 108. l. 22. pro ypsapa l. yλεία. 117. l. 25. pro legis l. Regis. 121. l. 24. l. Paraleipomenων pro Paraleipomenon. 124. l. 23. pro libris l. libris. 130. 4. l. Mensis pro Mensis. 131. l. 24. pro mandatis l. mandatis. 136. l. 10. pro Ericericus l. Fridericus. ibid. l. 3. fin. l. Friderici pro Eriderici. 173. l. 15. in marg. l. ab pro ad. 183. l. 6. l. humanitate pro huminitate nomine ibid. l. 15. dele capitalque ribus. 187. l. 9. pro nominatem l. natum. 194. l. 13. l. pro contubemio contubernio. 211. l. 26. pro sembus l. sumtibus. ibid. l. 3. fin. l. cipum pro cipium. 231. l. 13. pro acto l. octo. 256. l. 5. pro redeamus l. reddamus. 258. 22. pro pernoverent l. permoverent. 277. l. 27. pro tex l. lex. 279. l. 26. pro pagnatum l. pugnatum. 367. l. 26. pro re l. te. 387. l. 1. pro to l. multo. 434. l. 5. fin. in marg. l. Centibus pro centa. 478. l. 2. pro quidam l. quidem. 515. l. 8. post decreverat pone abstinuerit. 528. l. 3. fin. pro copiosus l. copiosius. Si quæ forte fuere omissa, Benevolus Lector nobis condonet proprioque Marte corrigat.

FINIS.